

„THEOPHIL”

KIDOLGOZOTT HITELEMZÉSEK

Az elemi iskolák III., IV. és V. osztálya részére

II. KIADÁS

I. KÖTET

A PARANCSOLATOKRÓL

IRTA:
TOMKA ÁGOSTON S. J.

„THEOPHIL”

KIDOLGOZOTT HITELEMZÉSEK

Az elemi iskolák III., IV. és V. osztálya részére

II. KIADÁS

I. KÖTET

A PARANCSOLATOKRÓL

IRTA:
TOMKA ÁGOSTON S. J.

802/1939. Imprimi potest. Budapestini, die 14. Nov. 1939. Eugenius Somogyi S. J.
Praep. Prov. Hungariae. — Nihil obstat. P. Joannes Hemm S. J. censor dioe-
sanus. Nr. 887/1940. Imprimatur. Strigoni, die 3. Februarii 1940. Dr. Joannes
Drahos vicarius generalis.

Nyomatott: Korda R. T. nyomdájában, Budapest, VIII., Csepregy-utca 2.

Előszó a második kiadáshoz

Mikor hat és fél évvel ezelőtt hitelemzéseim első kiadását közreadtam, tétován és bizonyos félelemmel tettem azt. Tudtam, hogy könyvemmel új utakon járok, és habár e csapáson magam nem egy sikerhez jutottam, semmiképen sem voltam bizonyos, hogy másokra is öröndetes aratás vár, ha utánam jönnek. A teológián más módszereket tanultunk, és túlságosan fülembe csengett a régi bevált közmondás: járt utakat járatlanért el ne hagyj!

Katekéziseim kedvező fogadtatása azonban teljes egészében igazolta nagyméltóságú dr. Czapik Gyula veszprémi megyéspüspök urat, akinek ismételt felszólítása és lelkes biztatása nélkül munkámat sohasem adtam volna közre, és akinek éppen ezért ezen az úton is ki szeretném fejezni őszinte köszönetemet.

Könyvemmel kapcsolatban sok szépet és jót hallottam az ország minden részéből, de voltak olyanok is, akik aggodalommal nézték Theophilomat. Nem lehet gyakorlati szempontból helyes, — mondták — ha a gyermekek elé egyrészt annyira ideális példát állítunk, mint Theophil, másrészt olyan romlottat, mint Júdás. Az élet nem ilyen. Ami pedig nem élethű, az nem is lehet vonzó, következőleg nem is fogják követni.

Ez a kifogás először nem egészen igaz, mert Theophilban is találunk némi rosszat, és Júdásban is van kevés jó; másodszor túlságosan elméleti. A gyakorlat ugyanis azt mutatta, hogy a gyermekek mindenfelé nagy örömmel fogadták az általam eléjük állított kis gyermekhőst. A legszebben talán abban a községben jutott ez a szimpátia kifejezésre, ahol az éppen a pünkösdi szentséghez készülők kisleányai csoportosan Theophilra béráltatták magukat.

A jelen kiadásban ugyanazon elveket követtem, mint az elsőben. Az azóta eltelt idő azonban nem múlt el nyomtalanul

felettem. A katekizmus kérdéseihez fűzött megjegyzéseimmel kapcsolatban mások is megnyilatkoztak ebben az irányban, sőt nem egy lelkes hitoktató azóta egészen új katekizmus megírásán is fáradozik. Ezekre a megjegyzésekre és kísérletekre is figyelemmel voltam, és saját tapasztalataimból is hozzáfűztem azt, amit közérdekűnek véltem. Mindezért, azt hiszem, hogy hitelemzéseim második kiadásával fokozottabb mértékben lehetek nagyra-becsült kortársaim segítségére, amihez az Isteni Hitoktató áldását a legálázatosabban kérem.

Budapest, 1939 Szent Mihály arkangyal ünnepén.

A SZERZŐ

Az első kiadás előszavából

Hitelemzéseimet az 1914—1922-ig terjedő években Resicabányán, Nagykikindán és Temesvárott írtam, vagyis inkább a városi gyermekekre voltam tekintettel. De mivel könyvem első részében az összes alapelveket közlöm, amelyekre azok elkészítésénél figyelemmel voltam, azt hiszem, akárki könnyűszerrel alkalmazhatja előadásaimat a falusi viszonyokra. Miután továbbá csaknem kizárólag fiúgyermekek hitoktatásával foglalkoztam, elsősorban az ő lelkületükre voltam tekintettel. Mégis azt hiszem, ugyanazon elvek alapján a leánygyermekek részére is könnyedén szerkeszthet majd hasonlókat, akire a Gondviselés ilyeneket bízott.

Az egyes órákra általam felvett anyag csekély módosítással követi a hivatalos tanterv mellé a függelékben csatolt részletes tantervmenetet, amelyet szolgai módon követni nem is kell, de az adott helyzetek folytán legtöbbször nem is lehet. — Hogy miért térek el attól, mind az illető helyen, mind a XIII. fejezetben megokolom. Ugyancsak ott foglalkozom azzal a nehézséggel is, melyet az általános panasz szerint a katekizmus szövegezése okoz. És habár kénytelen vagyok a meglévő szöveghez ragaszkodni, mégis megjelöltem az egyes kérdések után azt a módosítást, amely szerény véleményem szerint a nehézséget kiküszöbölné.

Katekéziseim rövidek, könnyen megjegyezhetőek, hiszen gyermekek számára készítettem azokat. Tízpercekben, óráközökben bármelyiket elolvashatja a hitoktató.

Szegeden, 1933 április 27-én, Canisius Szent Péter napján.

A SZERZŐ

ELSŐ RÉSZ

Hogyan jutottam Theophilomhoz?

I. Három megfigyelés

Mint fiatal káplán, hamarosan három tapasztalathoz jutottam. Az első abban állott, hogy a gondos készület, továbbá a hitoktatási segédkönyvekből megtanult különféle módszerek, sőt a buzgó imának ellenére is, a hittanórákon tanítványaim figyelmetlenül viselkedtek: nem érdeklődtek a hitigazságok megparancsolatok, röviden a vallástanítás iránt.

Igen gyakran megfigyelhettem továbbá, hogy a nagy fáradtsággal megtanult anyagot, amelyet a gyermekek bizonyos ideig emlékekben megőriztek, végtére mégis elfelejtették.

Végül naponta elmentem a mozi előtt és láttam az odátóduló kíváncsiak tömegét, naponta láttam a kölcsönkönyvtárból hazatartó embereket, könyvekkel a hónuk alatt, naponta láttam a gyárak magas kéményeit, és hallottam a csodás erejű gépek zúgását, naponta kibontakozott előttem az alkotó ember ereje, tudása, hatalma.

A könyv, a mozi és a gyár! Mennyi profán tudást merít ezekből korunk embere, és evvel a nagy, és folytonosan növekvő tudással szemben csak az a kicsiny és hiányos vallásismeret áll, amelyet az iskolából vitt magával az életbe, ha ugyan egyáltalán magával vitt valamit. Hogyan bírjon mármost korunk fia hiányos vallási ismeretének segítségével azzal a rengeteg ellenhatással megbirkózni, amelyet a profán tudomány, a mozi és az óriási technikai kultúrának folytonos szemlélete reá gyakorol? A feleletet erre a kérdésre megadja a tapasztalat: — és ezért oly sok a vallástalanság korunkban. Ez volt a harmadik megfigyelésem.

E három megfigyelés nyomán három kérdés támadt fel bennem:

1. Miért nem érdeklik jobban a gyermekeket a vallásos igazságok?

2. Miért felejt el azt, amit egyszer már jól és biztosan tudott?

3. Hogyan kellene a hitéletre nevelni, hogy a későbbi élet ezer támadása se bírja azt lelkéből kiölni?

Első pillanattól kezdve sem kételkedtem abban, hogy ennek a problémának van megoldása, és arról is bizonyos voltam, hogy ezt a megoldást meg is lehet találni. Kutatni kezdtem tehát.

Hogy az első kérdésre magamnak feleletet adhassak, legelőször azt tettem megfigyeléseim tárgyává, hogy tulajdonképpen mi is érdekli a gyermeket. Azt találtam, hogy először a képességeihez mért elbeszélés, példa vagy mese, azután az értelmi fokának megfelelő képek.

Általában azt szokták mondani, hogy a legtöbb fiúgyermek nem szeret tanulni. Én ezt így formuláznám: nem szeret fáradsággal tanulni. Mert szeret tanulni és vágyik tudni. Ugyan ki volna képes arra a száz kérdésre megfelelni, amit a fiú a felnőtthez intéz. A világon mindent tudni akar. Ezek a kérdések: „mi ez”, „mi az”, — „miért így, vagy úgy” állandóan ajkán vannak. A fiúgyermek tehát akar tanulni, csak hogy természetének megfelelő módon, és ez a természetének leginkább megfelelő mód első sorban az elbeszélés, mégpedig a *cselekményes* elbeszélés, az ilyenféle példa vagy mese; másodsorban a *képek*.

Mivel tehát a fiúgyermeket az elbeszélés és a képek érdeklik, világos, hogy törekednünk kell, kíváncsiságát felkeltve, a hitigazságokat valamilyen elbeszélés cselekményének középpontjába állítva eléje adni, és amennyire módunkban áll, ilyen tárgyú képeket neki bemutatni. *Ez lesz az első irányelvem.*

A második kérdés, amelyet magamhoz intéztem, így hangzott: miért felejt el a gyermek a hittanórákon tanultakat oly könnyen, még akkor is, ha azokat előzőleg egyideig már biztosan tudta? Számolni, írni-olvasni nem felejt el, de csak azért, mert arra az élet vasmarka minduntalan rászorítja; a vallás gyakorlatára, a hitre és bizalomra azonban semmi sem kényszeríti. A hittan tanítása tehát nem állítható párhuzamba a profán tárgyak közlésével, azt valahogyan másképp kell végezni. — Igen, de hogyan?

Mi az, amit a gyermek sohasem felejt el? — kértem magamtól, de nem azért, mert arra nap-nap után szüksége van, hanem mert egészen és kitörölhetetlenül bele van írva lelkébe, olyan mélyen, hogy még késő öregkorban is emlékszik rá és beszél róla? Szinte gondolkodás nélkül megadtam magamnak erre a feleletet: gyermekéveinek emlékei, gyermekkorának története és élményei.

Hogyha tehát gyermekkorának minden lépését beragyogná a vallásosság, ha gyermekségének minden emléke, a lakás, a kert, az utca, a szomszédok, stb., stb. szorosan össze volna kötve a hitigazságokkal, a hitből fakadó élet emlékeivel, ha gyermekéveinek eseményeibe erősen belejátszanának a dogmák és parancsok, bizonyos, hogy ezen emlékekkel együtt megmaradnának számára amazok is. Ezt kell tehát elérni, más szóval az iskolában úgy kell befolyásolni a gyermeket, úgy kell reá hatni, hogy min-

den, ami körülveszi bizonyos vallásos fényt sugározzon reá; hogy mindaz, amit maga körül lát, Istenről, az ember végcéljáról és kötelességeiről beszéljen neki. Röviden szólva, a gyermek környezetét vallásunk igazságaival, életének apró-cseprő eseményeit a parancsolatokkal, ha másképp nem, az *eszmétársítás* révén kell a lehető legszorosabb kapcsolatba hozni. *Ez lesz a második irányelvem.*

A harmadik kérdés, amelyet magamhoz intéztem, úgy hangzott, hogy mit kellene tenni, hogyan kellene tanítani, hogy a gyermekből a későbbi évek viharai se legyenek képesek kiölni a vallásosságot.

Erősen apologetikus irányzattal kellene tanítani, látszott eleinte a legtermészetesebb feleletnek, de megdöntötte ezt az a megfontolás, hogy sohasem azok az ellenvetések és hitbeli nehézségek ölik ki a hitet, amelyeknek cáfolatát az illető ismeri, hanem amelyeknek cáfolata előtte ismeretlen. Valamennyi cáfolatot pedig előre megtanítani teljes képtelenség.

Helyesebbnek gondoltam azután egy olyan kerek egész, összefüggő, minden részében megokolt és indokolt világfelfogást adni a gyermeknek az élet útjára, hogy később ön maga legyen képes minden előtte felmerülő ellenvetést megcáfolni. Igen, de nem szabad elfelednünk, hogy a hitét az ember sokszor saját szenvedélyeinek kultusza miatt egyenesen *eldobja* magától, és eldobná azt még akkor is, ha az mégoly világos és indokolt volna. A dolognak tehát más megoldással kell bírnia.

E megoldást könnyen megtaláljuk, ha azt kutatjuk, hogy kik nem veszítik el a hitüket, hogy kik őrzik meg e kincsüket egészen a sírig? Erre a felelet pedig igen rövid: azok, akik őszintén szeretik Istent. Az őszinte Isten iránti szeretetet tanítványainkba belenevelni, *ez lesz a harmadik irányelvem.* Igaz ugyan, hogy okszerűbben, és Isten akaratának megfelelőbben fogja szeretni Istent az, aki vallásunk igazságait jobban ismeri, törekednünk kell tehát arra is, hogy növendékeinknek egy egységes, összefüggő vallásos világfelfogást adjunk, de mivel végeredményképen mégis minden a felvilágosított akarattól függ, az akaratot kell Isten számára megnyerni, és ez a szeretet által történik.

Hogy a mondottakat röviden összefoglaljam: véleményem szerint

1. törekednünk kell a hitigazságokat elbeszélések alakjában, és lehetőség szerint képekben a gyermeknek bemutatni, mert ez a tanítási mód felel meg legjobban természeti hajlamainak;

2. törekednünk kell az egyes hitigazságokat és parancsolatokat a gyermek mindennapi életének egyes eseményeivel, tárgyaival és emlékeivel a lehető legszorosabb kapcsolatba hozni, hogy azokat többé el ne feledje;

3. törekednünk kell tanítványaink szívében valóságos,

őszinte Isten iránti szeretetet fakasztani, mert csak ezáltal bírjuk őket a jó úton megtartani.

Következő fejtegetéseim e hármas konklúzióknak megfelelően tagozódnak.

II. A példa (az első formális fok) általános kellékei

Az előző fejezetben három irányelvet állítottam fel a hitoktatás részére, amelyek közül az első a gyermek értelmének, a második emlékezetének, a harmadik akaratának kiművelését célozza. Az első kettő tehát a tanítás, a harmadik a nevelés irányelve.

Az iskolában tanítani akarunk. A gyermek természetének leginkább megfelel az elbeszélésbe, a példába foglalt tanítás. A példa tehát a hitoktatásnak segédeszköze, mégpedig igen fontos segédeszköze. Éppen azért, mert a példa a hitoktatásban olyan fontos szerepet játszik, roppant sok függ annak mind tartalmi, mind nyelvezeti szerkezetétől.

A jelen fejezetben a példa tartalmi szerkezetével óhajtok foglalkozni.

1. A gyermek értelmi fokát illetőleg legyen a példa *megfelelő*, azaz csak azokat az igazságokat szemléltesse, amelyekről éppen szó van. Ne legyenek tehát benne a gyermek figyelmét félrevezető epizódok, felesleges mellékalakok, *ne legyen befejezetlen a cselekménye*, mert ezek tanítványaink figyelmét a tulajdonképeni tárgyról elterelik és ezáltal munkánkat megnehezítik.

2. Legyen a példa továbbá *magától értetődő*, vagyis világos. Akkor lesz ilyen, ha az nem szorul további magyarázatra, ha azt a gyermekek azonnal megértik. A példa ugyanis magyarázni van hivatva. Igen, de hogyha annak értelmét csak újabb magyarázatok által tudjuk megértetni, esetleg újabb példa által, dupla munkát kívánunk tanítványainktól, t. i. hogy először jegyezzék meg maguknak a példát és annak magyarázatát, azután azt az igazságot, vagy igazságokat is, amelyek miatt azt előadtuk. Így pl. hogyha a segítő malaszt működésének megértéséhez Szent Ágoston megértését adjuk elő, akkor először a *megtérés* mibenlétét kell a gyermekkel megértetnünk, és csak miután azzal tisztába jött, magyarázhatnánk meg a *segítő kegyelem* működését. Ugyanezen okból nem valók a III—IV. osztályba a parabolák, mint magyarázó példák sem, ebben a korban általában még nem érti meg a gyermek az *átvitt értelmű* beszédet.

3. A példa világos voltához tartozik még annak *természetessége is*. Minden példa, amely bár magában nagyon szép és megható, de a magyarázandó igazságokat csak csűrés-csavarás

által érteti meg, elhibázott, és a helyett, hogy célunk felé segítene, attól eltávolít.

4. Miután a gyermek a példát előadásunk alapján egyszeri hallás után kénytelen megjegyezni, legyen az valóban *könnyen megjegyezhető*. Ilyen pedig akkor lesz, ha az újonnan hallott példa szereplő személyeit, cselekményének színterét, és magát a cselekményt is, tanítványaink eddig már meglévő ismereteik segítségével könnyen és határozott formában *elképzeltetik és asszociálhatják*. Mert minél inkább megközelíti a példa által a gyermekben keletkezett benyomás azt a benyomást, amelyet a szem- és fültanúk szoktak az esemény színteréről magukkal vinni, annál jobb a példa, annál inkább megfelel a hittanítás követelményeinek.

5. Ugyanezen okból, vagyis hogy a gyermek a példát könnyen megjegyezhesse, *ne legyenek abban nehezen kiejthető, idegen hangzású nevek* meg kifejezések, és ne legyen a példának bonyolódott cselekménye. Tehát ne fonódjon abban egymásba két, három vagy még több cselekmény.

Már ezen megfigyelések is, amelyeket úgy szereztem, hogy sokat beszéltettem diákjaimat, hogy ezáltal észjárásukat megfigyelhessem, azt mutatják, hogy a gyermek igényeinek megfelelő példa, a *mi ízlésünk számára igen egyszerű és színtelen lesz*, ami a továbbiakból majd még sokkal inkább kiviláglik.

6. Végül a gyermek memóriájának kapacitása miatt *nem terhelhetjük meg a gyermekeket sok példával*. Hogyha minden órán csak egyet mondunk el, évi 45 órát véve, az év végére 45 példát kell kis tanítványainknak tudniok, amelyek legtöbbször úgy időben, mint cselekményük színterét illetőleg nagyon messze esnek egymástól, és ezért semmi összefüggés nincsen közöttük. Ilyen diszparát és összefüggéstelen anyagot pedig megjegyezni igazán nehéz feladat még felnőttek számára is, mennyivel inkább a kis gyermekeknek.

III. Milyen legyen a példa nyelvezete?

Első pillanatra talán fölösleges fáradságnak látszik a példa nyelvezetére is nagyobb gondot fordítani, de csak első pillanatra. A gyermek ugyanis a maga kis világának egészen sajátos nyelvét beszéli, amelyet mi felnőttek nem mindig értünk meg, legalább is nem mindig azonnal, és legtöbbször nem a beszélő gyermek észjárásának és kifejezés módjának előzetes ismerete nélkül. De a gyermek is így van a mi beszédünkkel, és ez az oka annak, hogy sokszor a véleményünk szerint legjobban és legszebben előadott elbeszéléseinknek reájuk csak igen kevés, vagy semmi hatásuk sincsen. Hogyha mi a gyermek szempontjából jól akarunk elbeszélteni, akkor szigorúan az ő gondolatvilágához és észjárásához

kell alkalmazkodnunk, az ő kifejezésmódjával és terminológiájával kell beszélünk. Minél inkább megközelítettük ezt, annál szebb volt elbeszélte példánk az ő szemében, és annál nagyobb hatással is lesz az reá, éppen azért, mert annál könnyebben értette meg, annál tartósabban jegyezte meg, és annál inkább fogja az kedélyvilágát is befolyásolni. Elsőrendű fontossággal bír tehát reánk nézve, hogy megtanuljunk a gyermek nyelvén beszélni.

A gyermekek észjárását és kifejezésmódját csakis akkor figyelhetjük meg, hogyha sokat beszélgetünk velük. Hogyha ilyen alkalmakkor beszédmódjukat megfigyeljük, észre fogjuk venni, hogy valamennyi elbeszélésükben igen nagy szerepet játszanak az *igék*, a cselekmény. — Mi történik? — Mindenütt: az utcán, az iskolában, otthon, — ez érdekli őket leginkább. Megbámulják az eseményt. A cselekmény, a történet egyszerű valami, azt nem lehet meg nem érteni. A gyermekek fejletlen értelme tehát ezt fogja fel legkönnyebben, és éppen ezért ezt figyelik meg leginkább. Az elbeszélő gyermekek beszédében ez fog tehát leginkább kidomborodni, és azért elbeszélésük kb. ilyen lesz: először ez történt, azután az, meg az, mindig csak történt, és rendszerint külön kell kérdezni tőlük: „ugyan mondd meg már azt is, hogy kivel történt mindez?”

Az elbeszélő gyermek cselekvő *alanyokról* már sokkal kevesebbet mond el. Azok csak annyi érdekességgel bírnak szemében, amennyiben cselekszenek. Ami tétlen és mozdulatlan, arra rá sem néz, legfeljebb élő lényeknél, vagy ezek képén, szobrán azt figyeli meg, hogy milyen a szája, mekkorák és milyenek a fogai, karmai stb., ami veszedelmes lehetne. A tárgyak és személyek a gyermek szemében adottságok, amelyek egyszerűen megvannak, és amelyek léte felett nem talál okot gondolkodásra. Szemében mindez közönséges valami. Azaz mégsem! Mert minden gyermeknek megvan a maga hogy úgy mondjam speciális ideálja: valamilyen ember, állat, vagy játék, ami különösen érdekli, de az is csak azért, mert azzal valamit csinálni lehet, és ezért megint csak a cselekvés az, ami érdeklődésének középpontjában áll.

Legkevésbé figyeli meg a gyermek a tulajdonságokat, és éppen ezért legkevésbé fognak szerephez jutni elbeszélésében a *melléknevek*. A tulajdonságok észrevétele ugyanis már több megfigyelést igényel, sőt nemcsak megfigyelést, hanem összehasonlítást is, ami megint tapasztalatokat tételez fel. Mindezzel pedig a 8—10 éves gyermek még csak kevésbé rendelkezik. Ítéletképességének fejletlensége magyarázza meg azt is, hogy azt a néhány, közönséges melléknevet, melyet mégiscsak használ, sok esetben helytelenül, legtöbbször túlozva alkalmazza.

Hogyha tehát mi a gyermek szájaíze szerinti szép példákat akarunk elmondani, akkor legyen elbeszélésünkben sok cselekmény, nevezzük meg egyszerűen a cselekvő személyeket, és ne

használjunk hosszú, színes leírásokat, hasonlatokkal díszített jellemzéseket, egyszerűval költői stílust, mert az a gyermeket nem érdekli.

Az ilyenféle előadás tehát nem való eléjük:

„A reggel könnyei fénylettek a pálmaleveleken; a nap még aludt. Az égbolton már hunyókáltak a csillagok.

Nagy csend feküdt Betlehem fehér házai felett. A népszámlálásra idesereglett idegenek részint elszéledtek, részint a vendéglátó házaknál pihentek. Zenés játékok és táncos vigalmak után álmosan nyújtóztak alacsony fekhelyükön. Sokan szegényes vackokban kuporodtak, a legszegényebbek pedig a szabad ég alatt, a pálmáligetek árnyékos utain heverésztek.”

Annál inkább tetszik az ilyenféle elbeszélés:

„Betlehemben még sötét volt, a nap még nem kelt fel. Az emberek még aludtak, némelyek a házukban, mások a szabadban a fák alatt ... stb.

Vagy: Az eső esett. Pisti kiment az utcára és kinyitotta esernyőjét. Az esernyőről csurgott a víz. Pisti elindult a bolt felé és megállott a kirakat előtt. A kirakatban volt egy nagy labda, ezt akarta megvenni, erre kapott édesapjától pénzt. Bement a boltba ... stb.

Hogy az eddig elmondottakat röviden összefoglaljam, példáink akkor lesznek a gyermekekre a legnagyobb hatással, ha azokat az ő észjárásuk szerint, a nekik sajátos stílussal adjuk elő. Legyen ezért elbeszélésünkben sok cselekmény, azaz használjunk sűrűn igéket, nevezzük meg egyszerűen a cselekvő személyeket és tárgyakat, a legegyszerűbb jelzők használata mellett, kerüljünk minden színes és költői leírást, hasonlatokat vagy szóképzéseket. Ezáltal ment lesz előadásunk minden, a gyermeket zavaró momentumtól, és nem kell kis diákjainknak fáradságos figyelemmel kihámozniok szavainkból azt, ami őket érdekli.

IV. Milyen legyen a gyermeknek bemutatott kép?

Miután az első fejezetben a képről is szólottam, mint a hitoktatásnak második fontosságú segédeszközéről, ide vonatkozó néhány megfigyelésemet is szeretném elmondani. Sajnos, hogy ezen megfigyeléseim szerint megtervezett és részben megrajzoltatott képeim a román megszállás bonyodalmai közben elvesztek.

Hogyha a gyermek ízlésének megfelelő képet akarunk szerkeszteni, úgy kb. ugyanazok az irányelvek a mértékadók, mint a példa szerkesztésénél. Ezért legyen a képen valamely cselekmény ábrázolva, kevés és egyszerű alakkal, élénken, de egyszer-

rűen színezve. A pontos kidolgozást, ízléses színezést, általában a művészi kivitel a gyermek úgysem értékeli, ellenkezőleg, mivel csak nehezen bír elvonatkoztatni, a fölösleges mellékalakok, részletek és díszítések, a túlságos színezés, vagy jelképes ábrázolás csak akadályozza őt a lényeg meglátásában. All ez úgy a bibliai, mint a katekizmusi képekre.

Természetesen az lenne ideális, amitől azonban sajnos még messze vagyunk, hogy mind a városi, mind a falusi iskolák számára külön, az ottani viszonyoknak megfelelő katekizmusi képsorozat álljon a hitoktató rendelkezésére, továbbá, hogy elmondott példáival a képek összhangban legyenek. Így nagy mértékben elő lenne segítve, amit az előzőben mondtam, hogy t. i. a gyermek lehetőleg akkora benyomásra tegyen szert előadásunk nyomán, mintha az elmondottaknak szem- és fültanúja lett volna.

Legyenek azután a képek megfelelő nagyságúak, hogy nagyobb osztályban az utolsó padokban ülő gyermekek is, tisztán és könnyen láthassák azokat. Ne legyenek a képek fényes nyomásúak, mert az ilyeneket, különösen nagyobb osztályban, szinte lehetetlen úgy elhelyezni, hogy az mindenünnen egyformán látható legyen. Legyenek végül a képek vászonra ragasztva, és térképek módjára összehajthatók, hogy a hitoktató kényelmesen vihesse azokat egyik osztályból a másikba.

A képekkel való szemléltetésnek másik módja, ha a hitoktató maga rajzolja fel a táblára azt, amit szemléltetni óhajt. Ennek természetesen első feltétele, hogy maga is tudjon rajzolni, vagy legalább olyan egyszerű minták álljanak rendelkezésére, melyek másolásához különösebb rajztehetségre nincsen szüksége. Ilyen mintákat tettek közzé *dr. Turner Ferenc és Putnoky Jenő: Engedjétek hozzám!* ... című kötetben. (Kiskunfélegyháza, 1936.) Megkönnyítené ezt a módját a szemléltetésnek, ha a minták kockázott alapon volnának, és a hitoktátónak is ilyen tábla állana rendelkezésére. Azért is szükséges volna az előre beosztott tábla, mert, ha a hitoktató rajzol, kíváncsok, hogy a gyermekek is ezt tegyék (munkaiskola). Viszont lényegesen megkönnyíti a kicsinyek munkáját, ha nem kell teljesen szemmértékükre hagyatkozniok, hanem a kockákon utána számolhatják az egyes lerajzolandó idomok méreteit.

Igen megfelelő képeket közöl katekizmustervezetében Vass János keszthelyi hitoktató, melyeket a kiváló művész és illusztrátor, Márton Lajos készített. Azt hiszem, sokan fogadnák örömmel, ha e képek 90×70 cm-es méretben külön is megjelennének, hogy minden iskola beszerezhesse azokat magának.

V. Milyen legyen a példa, hogy a gyermek azt el ne felejtse?

Hogyan kell felépíteni, jobban mondva megszerkeszteni a példát, hogy az a gyermek memóriájának sok támpontot nyújtson, képezze további fejtegetéseink tárgyát. Minden tanításnak az a célja, hogy az újonnan közölt ismeretet tanítványunk a már meglevő ismereteivel többszörösen asszociálhassa, összefűzhesse és így biztosan megjegyezhesse?

Természetesen itt is a gyermekből kell kiindulni, és azért kutatni kell azokat az ismereteket, melyekkel egy 8—10 éves gyermek átlagosan rendelkezik.

Vizsgáljuk először, hogy miképpen alkot magának a gyermek új fogalmakat. A kicsikét valami új benyomás éri, tegyük fel, először lát életében oltárt. Megkérdezi, hogy az mi? Azt felelik neki: oltár. Valahányszor ezután a gyermek ezt a szót hallani fogja: „oltár“, mindig az a legelőször látott oltár fog eszébe jutni, annak képe fog fantáziájában megjelenni. És habár később más oltárokat is lát, az oltár típusa számára mégis jóideig az az először látott oltár marad. Sokáig tart, míg a gyermek a sok látott oltárból leszűri azt, ami azokban közös és megalkotja magának „az oltár“ általános fogalmát. Hasonlóan pl., ha a szomszédasszony, akit a gyermek nap-nap után lát, özvegy, öreg, alacsony, hajlotthátú és pápaszemes, valahányszor valamilyen özvegy, vagy öreg, alacsony, hajlotthátú vagy pápaszemes asszonyról fog hallani, mindig a szomszédasszony fog legelőször eszébe jutni. Röviden: minden főnév a gyermeknél először *tulajdonfőnév*, egyetlen dolognak a neve, és sok időbe telik, sok tapasztalat kell hozzá, míg a tulajdonfőnévből nála közösfőnév lesz.

Beszéljünk tehát a gyermeknek a faluról, vagy városról, a saját faluját, városát képzelettel; beszéljünk neki kertről, mezőről, az jut eszébe, amit e téren legtöbbször látott, az a bizonyos típus, és a tőlünk hallott dologt annak a mintájára fogja magának elképzelni.

Előfordul, hogy a gyermek valamely még nem látott dologról hall. Ilyenkor mindjárt, de persze egészen öntudatlanul, keresni kezd a már meglevő emlékei között, és az újat azon régi, már meglevő emléke szerint igyekszik elképzelni, amely ahhoz valamiképpen legközelebb áll.

Tegyük fel, a gyermek először hall erdőről, és azt mondjuk neki, hogy abban sok fa van. Ha addig csak szüleinek gyümölcsösében látott sok fát, erdő alatt olyasvalamit fog elképzelni, mint szüleinek a gyümölcsöse; és mikor majd igazi erdőt lát, nagyot fog nézni, hogy az nem olyan, mint amilyennek elképzelte. Ha azonban elbeszélésünkben olyasvalamiről hall, amiről eddig fogalma egyáltalán nem lehetett, amihez hasonlót sem láthatott, akkor, ha nem ügyes a magyarázat, amelyet az új fogalomhoz

fűzünk, azt esetleg egészen tévesen fogja magának elképzelni. Így pl. tudok egy esetről, mikor a gyermek ezt az új fogalmat: „*Isten szellem*”, a helytelen eszmetársítás révén a nála akkor már meglévő régi fogalommal: „*szelet szalámi*” fűzte össze, és Istentről, mint szellemről egy szelet szalámi szerint alkotta meg fogalmát. Ugyanezen alapszik az a gyakori tapasztalat, amellyel az Angyali Üdvözlét betanítása közben találkozunk, hogy t. i. a gyermek „imádkozzál érettünk bűnösökért” helyett azt mondja: „imádkozzál érettünk bűdösökért”. Különösen olyan gyermekek-nél fordul ez könnyen elő, akiket talán durva atyjuk szokott ez illetlen kifejezéssel szólítani. Vagy „szálla alá poklokra” helyett „szálla alá bokrokra”, stb. ilyenféle.

A legnehezebben alakítja meg magának a gyermek a tér és idő helyes fogalmát. Nem bírja megítélni, mi van közel, és mi távol és ezért igen sokszor téved e pontban. „Azt hittem meszszebb van” — vagy: hogy „mindjárt itt van” — hallhatjuk tőle lépten-nyomon. A térbeli távolságoknál is nehezebben ítéli meg az időbelieket. Ami egy héttel ezelőtt történt, az szemében már *régen* volt, éppen olyan régen, mint az, ami egy hónap előtt történt. A gyermek még csak rövid ideje él, és e néhány év, amelyre csak szórványosan emlékezik, roppant hosszú időnek tűnik fel előtte.

Miután tehát a gyermek csak nehézkesen képes magának új fogalmakat alkotni, kerülni kell a példában minden fölösleges, és a hitoktatásban nélkülözhető új fogalmat, ismeretlen vagy csak ritkán használt szavakat, továbbá az elkerülhető technikai, vagy egyéb műkifejezéseket, folyók, hegyek, városok, személyek stb. tulajdonneveit, hacsak a mindennapi használatból már nem ismeri azokat. A gyermek *profán* tudását növelni nem lehet a hitoktatás célja, sem a hitoktató dolga. Elég nagy feladat számára kicsiny tanítványait arra, az ő fejletlen értelmükhöz mértén igen-igen sok és nehéz hittani fogalomra, meg igazságra megtanítani, amelyet tantervünk előír.

Vigyáznunk kell továbbá, különösen, ha elvont dolgokról van szó, hogy a gyermek az újonnan közölt fogalmat a már meglévő régi fogalmainak segítségével *helyesen* alkossa meg magának, mert sok esetben éppen a helytelen fogalomképzés az oka a gyermek feledékenységének. Nem képes ugyanis megjegyezni azt a képtelenséget, amelyet rosszul felhasznált régi ismeretei segítségével az újonnan hallott dologról elképzelt. És éppen ebben a pontban, hogy t. i. miképpen vezetjük reá a gyermeket, hogy régi ismeretei segítségével alkossa meg az új fogalmakat, rejlik a hitoktatás művészete, éppen ez a hitoktató számára a legnehezebb feladat, amelyet azonban már csak akkor bír helyesen megoldani, ha ismeri a gyermek *ismeret-* vagy *fogalom-köreit*.

A gyermeket rendszerint három helyen érik a benyomások, és az eszmetársítás e térbeli tagoltságot, mint keretet használja fel, miáltal emlékei és ismeretei eredetüket illetőleg *három*, többé-kevésbé összefüggő, de azért mégis elválasztható *ismeret-körre* oszlanak.

Nem leszűrt igazságokból, elvont megállapításokból tevődnek össze ezek az ismeretkörök, hanem egyes konkrét tapasztalatok többé-kevésbé még feldolgozatlan emlékeiből. Minél fiatalabb a gyermek, annál kevesebb ilyen emléke, vagy más szóval tapasztalata van, és ennek folytán annál szegényebbek és fejletlenebbek a fogalomkörei.

A gyermek első ismeretköre azon szoba vagy lakás személyeinek, tárgyainak és eseményeinek emlékképeiből tevődik össze, amelyben öntudatra ébred. Innen származnak első fogalmai mindannak kapcsán, amit ott lát és hall, egyszóval tapasztal. Tágitják e fogalomkört a ház és környezetének megbámulása által szerzett benyomások, és mindenhez hozzáfűződik annak *igazi*, azaz mások által is használt, vagy az *ön maga által képzett neve*.

A gyermek első ismeretköre tehát legszűkebb otthonának emlékeiből tevődik össze, és ebből alakul ki életének *legegyénibb* világa. Más ez a munkáscsalád gyermekénél, más a paraszt, más az úri, más a gazdag, és más a szegény családból származónál. Más a gyermeknek itt említett ismeretköre, ha foglalkoznak vele, és más, ha szabadon az utcán nő fel, más ha vallásosak a szülei, és más, ha otthonának istentelen a légköre, más, ha van családja, és más, ha árvaházi, más, ha apácák gondozzák az árvát, és más, ha az árvaház világiak kezében van.

A második ismeretkört az utcán szerzett, az otthonon kívüli kapott benyomások emlékei alkotják. Más ez a hegyvidéki vagy alföldi, és más a gyártelepi, falusi, kis- vagy nagyvárosi gyermeknél.

Az akácfák, a széles utca, az út árka a benne lubickoló kacsákkal, a kicsiny és egymástól messze épült házak, a kerítések a nyitott kapukkal, a hazatérő ménes és gulya, a nagy por vagy sár, a kis fűszeres bolt, és az ugyanolyan vaskereskedés, a kovács, a bográn és a patika, a nagy téren álló templom, az akácfás temető a dűledező sírkövekkel, a szántóföldek, az urasági kert, kastély és gazdasági gépek kb. ezek alkotják a falusi gyermek második ismeretkörét. Ez az ismeretkör azonban egészen más-képen alakul ki, ha a gyermek falu helyett valamelyik gyártelepen él.

A gyárkémények, a gépek zúgása, a füst és a kékruhás emberek, a kikövezett utcák és a szorosan egymás mellé épített házak, a keskenyvágányú iparvasút, vagy a bányához vezető drótkötélpálya, a kicsiny és szűk téren álló templom, az erdő, hegyek, stb. stb. képezik ki a gyártelepi gyermek második fogalomkörét.

Ezzel szemben a városi gyermek fényes kirakatokat, nagy házakat, különösen téli estéken feltűnő reklám kivilágítást, mozgalmas utcákat, sok autóval, villamosokkal, rendőrrel, katonasággal, kivonuló tűzoltósággal, repülőgépeket stb. sok mindent lát naponta maga körül, és ennek megfelelően alakul ki nála, a falu és gyártelep gyermekénél sokkal gazdagabb második fogalomköre.

A harmadik fogalomkört mindaz alkotja, amit a gyermek az iskolában tanul. Az I—II. osztályosnál ez az ismeretkör tulajdonképpen még meg sem található, mert az iskola akkor megelégszik azzal, hogy a gyermeknek már magával hozott ismereteit dolgozza fel a beszéd- és értelemgyakorlat keretében. A III. osztályban azonban a földrajzzal és olvasással kapcsolatban már elvezetik a gyermeket messzebbre is, megtanulja falujának, városának környezetét ismerni, megismerni a járást, a megyét, hall és olvas történeteket régi időről, királyokról, hősoőről. A IV. osztályban tanul általánosítani, ismeri meg az általános és az elvont fogalmakat, és szerez magának még több földrajzi, meg történeti ismeretet. Röviden: az iskola a gyermek fogalomkörét az évek folyamán lassan és óvatosan tágitja, amiért a gyermeknek sohasem kell természetellenes ugrással olyan dolgok ismeretére kényszerülnie, amelyeket előző ismeretei segítségével helyesen és könnyűszerrel magának meg nem alkothatott, és amelyek a már meglevő ismereteivel könnyen és önként szorosabb kapcsolatba ne kerülhetnének.

Míg tehát ugyanazon községben lakó gyermekek első fogalomköre *más és más* a szerint, hogy milyen családi környezetből jön az iskolába, a második és harmadik fogalomkör a gyermek-seregnek *egyező*, mert valamennyien ugyanazokat az utcákat járják, ugyanazon iskolát látogatják.

A gyermekek első fogalomkörét érdekes tanulmányozni az egyéniségük megértése végett, de a tanításhoz, éppen sokféleségénél fogva, csak nehezen és kevéssé szolgálhat alapul. De nem így második és harmadik fogalomkörük. Ezt a két fogalomkört szerzik meg abban a környezetben, amelyben mint *összesség* élnek, és éppen ezért ebből a környezetből kell a hitoktatáshoz szükséges azon segédfogalmakat összekeresni, amelyekkel az egyes hittani fogalmakat megmagyarázhatjuk, és amelyeket a gyermekek, akik az iskolában, *mint összesség* hallgatnak minket, *valamennyien egyformán* ismernek.

Hogyha tehát úgy akarjuk megszerkeszteni a példáinkat, hogy azokat tanítványaink el ne felejtsek, hogy azokban képzeletük sok és biztos támpontot találjon, továbbá az eléjük adott, példa által szemléltetett igazságokat helyesen elképzelhessék, használjuk fel példáinkhoz a gyermekek második és harmadik ismeretkörét, mert az ezekből származó emlékeket kitörölhetetlenül megőrzik, miután azok gyermekkori benyomásainak legélénkebb emlékei.

Legyen tehát példáink színtere olyan falu vagy város, amelyben tanítványaink laknak, szerepeljenek abban olyan utcák, terek, templomok, iskola és házak, amelyeket maga körül lát, a leírt személyek legyenek olyan emberek, amilyenekkel állandóan érintkeznek, cselekménye legyen olyan, amilyennel ők is gyakran találkoznak. Így fogjuk elérni azt, hogy az *eszmétársítás* révén mindaz, amit maguk körül látnak, a vallás egyes igazságairól és parancsolatairól fog nekik beszélni, így kerülnek szent hitünk parancsai és igazságai gyermekkori emlékeivel szoros kapcsolatba; és miután ezeket csak nehezen felejtí el, azokat is jobban meg fogja őrizni, mintha példáink cselekménye tőle úgy időben, mint térben messze, valamely előtte teljesen idegen világban, teszem az első keresztény századokban a Circus Maximusban, vagy a Forum Romanumon játszik.

VI. A kifejtés (A második formális fok)

Ha a közkézen forgó hitoktatási segédkönyveket átlapozgatjuk, hamarosan észrevevesszük, hogy az azokban közölt egyes hitoktatási vázlatoknak nagyobbik részét a katekizmusi kérdések kifejtése képezi. Miután ugyanis a példát elmondottuk, más szóval előterjesztettük, majd a gyermekkel is elmondattuk, elkezdhetjük az egyes kérdéseket az előterjesztett példából kifejteni. Ha az előterjesztett példa az előző fejezetekben elmondott követelményeknek megfelel, vagyis ha az előadott példa egyszerű, azaz csak azokat az igazságokat szemlélteti, melyeket az éppen megtartott órában közölni akarunk, és ha azokat valóban szemlélteti, ha azután példánk nyilvánvaló, és azt e miatt nem kell hosszasan magyarázni, csűrni-csavarni, hogy a szemléltetni szándékolt igazságot valahogyan, még éppen a legnagyobb jóakarattal szemléltesse, ha példánkat a gyermek stílusában és észjárásához alkalmazva adtuk elő, ha ismerjük kis tanítványaink fogalomkörét, nem lesz nehéz a tervbevett fogalmakat és hitigazságokat kifejteni, és a gyermeknél már meglévő fogalmak segítségével megértetni.

Egy-egy katekizmusi kérdés kifejtése ne legyen hosszabb néhány rövid egyszerű mondatnál. A gyermek nem képes a mi hosszú szövegünkből kihámozni a neki szükséges tudnivalót, míg rövid, logikus mondatainkat figyelemmel bírja kísérni. Éppen mivel a gyermeknek még csak kevés ismerete van, mivel ismeretei még semmiképpen sem elágazók, észjárása feltűnően *egyirányú*, éppen ezért nekünk is igyekeznünk kell roppant egyszerűen és világosan, egyirányúan és nem elkalandozva beszélni.

A gyermek továbbá még nem lát a dolgok mélyére, még nem fogja fel a mélyebben fekvő összefüggéseket és okokat, felesleges tehát neki a dolgokat bizonyítani. A gyermek szemében a

hitoktató igen nagy tekintély, különösen, ha szeretete és igazságos szígeora miatt imponál neki és megnyerte viszontszeretétét. Amit a hitoktató mond, azt a gyermek vakon elhiszi, még ha nem is azért mondja, hogy elhiggyék, pl. ha mindjárt hamiskásan tréfál is velük, minden szavát igaznak fogják venni. Azért néhány világos mondat: ez így van, ez meg úgy — és megvan a kifejtés: a második formális fok.

Nagyon fontos, hogy kifejtésünk rövid és világos legyen, mert ha példánkat mégoly jól adtuk is elő, de kifejtésünk *szertefolyó*, elrontottuk az órát. Végül azért is fontos, hogy a kifejtést röviden végezzük, mert ezáltal igen sok időt nyerünk, ami számunkra sokat jelent, miután osztályonként csupán heti két óra áll az aránylag nagy anyag elvégzéséhez rendelkezésünkre.

VII. Milyen legyen a példa, hogy az a gyermek akarására hasson?

Minden hitoktató saját tapasztalatából tudja, hogy a gyermekeket jobban érdekli az a példa, amelynek szereplői hozzá hasonló gyermekek. Ezért ha mesélünk, de elbeszélésünk szereplői felnőttek, figyelemmel, sőt talán szájtátva fognak minket hallgatni. De ha később ugyanezt a példázatot kis hallgatóinkhoz hasonló hősök szerepeltetésével mondjuk el, elbeszélésünknek jóval nagyobb lesz a hatása.

Csaknem minden gyermek szeretne nagy lenni, hogyan van tehát mégis, hogy jobban szereti azokat a példákat, melyeknek szereplői gyermekek?

Minden életkornak megvan a maga külön világa, és minden életkor a maga világát *komolyan* éli, sőt egyedül azt találja természetesnek, magától értetődőnek. Amint az ifjak az öregek szavait nem értik, úgy az öregek sem értik az ifjak felfogását. Más szemmel nézik a világot, — szokták mondani. A gyermeknek is megvan a maga világa, és a gyermek is komolyan éli azt, nem talál abban semmi komikusát, semmi kicsinylésre méltót, semmi játékszerűt. Sok esetben volt alkalmam megfigyelni, hogy a felnőttek között egészen félszegen viselkedő gyermek, ha magához hasonló gyermekkel találkozott, pár perc alatt megtalálta benne a barátot, sok közös témával, és egy-kettőre vége volt elfogódottságának. A gyermeket a magához hasonló gyermek viselt dolgai legjobban érdeklik, mert azt mind ő is véghezvihette volna, mert az mind ő vele is megtörténhetett volna, mert az mind az ő külön, de előtte igen komoly világában történt. Ha a gyermek felnőttel találkozik, akiről idővel azt tapasztalja, hogy éppen úgy tud beszélni és gondolkodni, mint ő, a gyermek, hogy az éppen olyan komolyan tud játszani, és még azt sem veszi észre rajta, hogy

az illető tud felnőtt is lenni, a gyermek ezzel a felnőttel lassankint olyan barátságos viszonyba kerül, mint gyermektársaival, és egészen megnyitja előtte a szívét. Egy ilyen felnőttnek van aztán igazi és teljes bepillantása a gyermek világába. De ha a gyermek azt tapasztalja, hogy a felnőtt hozzá *leereszkedik*, ha kiérzi viselkedéséből, hogy az ő játéka, beszédje, vágyai és felfogása nem érdeklik, vagy csak tettetve érdeklik, elzárkózik előtte. Miután pedig a legtöbb felnőtt nem bír a gyermek előtt úgy leereszkedni, hogy a gyermek ebből a leereszkedésből semmit se vegyen észre, csak ritkán sikerül a felnőttnek a gyermek kis világába teljes bepillantást nyerni, és ezért marad előttünk a gyermek világa idegen világ.

A gyermek a maga kis világában él, és egyedül abban él *reális* életet, a *felnőttek világa számára a mesevilág!* Mondjuk a gyermeknek, hogy valami történni fog. Mikor? kérdi kíváncsian tőlünk. Feleljük neki, hogy ma vagy holnap. Kitér belőle az öröm, ha számára jó dologról van szó, vagy elsírja magát, ha az, ami történni fog, számára szomorú. A hatás azonban sokkal gyengébb lesz, ha néhány hétről vagy hónapról van szó; és hatás nélkül marad a dolog, ha az, ami történni fog, csak akkor lesz, mikorra a gyermek felnő. — „Majd ha nagy leszek?! Valamikor a mesevilág kódében? Erre nem is érdemes gondolni, ezzel nem érdemes törődni”, — gondolja — és el is felejt egy-kettőre azt, mert az számára nem aktuális.

Hogyha tehát azt akarjuk, hogy az általunk elmondott példa kis hallgatóink akaratára hasson, akkor legyenek az előadott példa szereplői, akik azt az utánzásra méltó cselekedetet véghezvitték, *hallgatóinkhoz hasonló gyermekek*. Ez esetben ugyanis az előadott cselekmény a gyermekek világában, a számukra *reális*, az előttük *valóságos* világban játszódik, és ami előttük így *valónak* tűnik fel, annak utánzásáról tényleg komolyan lehet náluk szó.

Szükséges továbbá, hogy a példánkban előadott gyermekszereplők komoly, azt akarom mondani, *természetes gyermekek* legyenek, és nem egy felnőtt szájából leereszkedéssel kezelt erőltetett gyermekalakok. Tartózkodjunk minden megjegyzéstől, vagy olyan hanghordozástól, melyből a gyermekek kiérezhetnék, hogy előttünk az a világ, amelyben példánk szereplőit mozgatjuk, unalmas vagy jelentéktelen, egyszóval gyermekes. Ha komolyan, bizonyos gyermekes fontoskodással adjuk elő a példát, a gyermekek komolyan fogják végighallgatni, és szinte öntudatlanul magukra fogják azt alkalmazni, át fogják azt élni és mi elértük, amit akartunk, hogy t. i. a példa hatással legyen tanítványaink akaratára.

Adjuk pl. elő egyik osztályunkban az Üdvözítő példabeszédét a menyegzős ruháról. (Mt. 22, 2—14.) Ezzel a példával szokták általában a megszentelő kegyelem értékes, szükséges és kívánatos voltát szemléltetni. A példa hatástalan marad, és a

gyermeknek nem lesz a megszentelő kegyelemről nagyszerű fogalma. Miért nem? Mert a menyegzős ruha a felnőtt zsidó szemében, a Megváltó idejében, nagyon kíváncsi dolog volt, mikor nagy gyalázatnak tekintették, ha valaki nem mehetett férjhez, de a mai gyermek előtt a menyegzős ruhának semmi különös értéke nincsen, hiszen éppen mi szoktuk a kicsinyeket inteni, hogy a házasság-játék nem nekik való. De hogyha a megszentelő kegyelmet, mint *királyi koronát* mutatjuk be, vagyis mint a gyermekálmok és vágyak egyik legnagyobbikát, melyet ők is elérhetnek, mégpedig nem is nagy nehézségek árán, valahogyan kicsiny szívük legnagyobb vágyának teljesedését élik át, és szemükben a megszentelő kegyelem, mint az elérhető legnagyobb jó tűnik fel. És ez a beállítás dogmatikailag is egészen helyes. (L. 4. óra.)

Ha azt akarjuk továbbá, hogy a példa a gyermek akaratára hatással legyen, *ne legyen annak cselekménye rendkívüli* esemény, amelyet nem vihet végbe akármelyik gyermek, amely nem történhetne meg akárkivel. Nem azt akarom mondani, hogy ilyen példát az iskolában ne mondjunk el, igenis, mutassuk be a gyermekeknek a hősiességet is, ez nagyon emelőleg hat mindegyikükre, de a tanításhoz ez nem a legjobb. Amikor tanítunk, a mindennapi életre készítünk elő, mert életünk napjainak 99%-a csendes, egyszerű hétköznapi, és éppen az számunkra a legfontosabb, hogy ezeket az egyszerű napokat bírjuk jól, Istennek tetszően leélni. Legyen tehát az előadott példa cselekménye a gyermek *mindennapi életéből* véve.

Mint az elmondottakból következik, azok a legtöbbször nagy szorgalommal gyűjtött szép és megható példák a gyermekekre rendszerint igen kis gyakorlati hatással vannak, szemükben csupán szép *mesék*, de mivel ők nem a mesék világában élnek, hanem az utcán, a porban vagy homokban, a játszótársak között, ahol pedig kiabálni kell és futkosni, sokszor bizony verekedni is, ez számukra a mindenkori valóság, és nem a mesében megcsodált hőstettek.

Végül felvetem a kérdést, hogy igaz történet legyen-e a gyermekeknek előadott példa? Igaz ugyan, hogy némely példa, különösen, ha az megható, értékének kilenctized részét elveszíti, hogyha *nem* igaz történet, de hogy példáink a gyermekekre hatással legyenek, nem szükséges, hogy mindaz, amit elmondunk, megtörtént cselekmény legyen. Egyre azonban feltétlenül kell ügyelnünk: *semmit sem szabad elmondani, ami meg nem történni lehetett volna.*

Teljesen elhibázott dolog tehát a példában meseszerű dolgokat szerepeltetni, mint pl. beszélő állatokat vagy tündéreket, törpéket, sárkányokat, stb. ilyenfélét. A hittannak nincsen szüksége a mesékre, a hittan az igazságok országáról szól, azt nem szabad a *meseszerűnek* mázával bevonni. Mi valóságokat

tanítunk és nem meséket, mi a való életre nevelünk és nem az ábrándozásra, legyenek tehát példáink mindig reálisak, vagyis olyanok, *amelyek akármelyik gyermekkel megtörténhettek volna.*

Ha ezen szempontok szerint választjuk meg példáinkat, azok a gyermekekből mindig a kívánt hatást fogják kiváltani.

VIII. Theophil

Az előzőkben közölt megfigyeléseim nyomán jutottam el Theophilhoz, azaz tanítványaim számára szerkesztett példáim állandó főalakjához. Theophil 8—10 éves iskolásfiú, aki éppen olyan viszonyok között él, mint tanítványaim, és mindig olyanok között. Ezért ha tanítványaim városi gyermekek, akkor Theophil is városi gyermek, ha ellenben falun vagy tanyán élnek, a nekik bemutatott Theophil falusi fiú lesz. Theophilnek vannak barátai, helyesebben osztálytársai, jók és rosszak, mint ahogy az minden iskolában előfordul; élnek még szülei: jó és vallásos anyja, de durva és goromba atyja, ő maga pedig jó fiú, aki ugyan elkövet egyszer egy halálos bűnt, de azt azután őszintén megbánja. Theophil nem gazdag gyermek, de szülei jobb anyagi viszonyok között élnek.

Leányiskolákban Theophil helyett Philothea szerepel, aki ugyanazt a szerepet tölti be a leányok számára, mint Theophil a fiúk között. Ugyanitt a Theophil köré csoportosított cselekményt is, legalább részben, meg kell változtatni, mert Philothea igazi leány kell hogy legyen, mind beszédében, mind gondolat- és érzésvilágában, és ezért hozzá csak egészen leányokhoz illő cselekmény fűződhetik.

Vegyes iskolákban szerepeltethetjük Theophilt és Philotheát, mint testvéreket felváltva, esetleg együtt is, habár ez nem mindig a legszerencsésebb megoldást, úgyszintén Júdást és Jezabelt, a másik két főszereplőt is, *csak azt ne tegyük soha, hogy példánkban mindig a fiú legyen a rossz és a leány a jó,* — mert ez eltekintve attól, hogy nem is reális beállítás (a szentek túlnyomó része férfi volt eddig), leverőleg és elkeserítőleg hat a fiúkra. Megfigyeléseim szerint a fiú nem szeret a leányok példája szerint igazodni, de annál inkább utánózzák a leányok a fiúkat. Vegyes iskolákban tehát a „jó Theophil” példája hatni fog mindenkire, a leányokra is, míg Philotheát inkább csak a leányok fogják utánózni. Csak Theophiltról és a fiúkról beszélni azonban szintén elhibázott dolog volna, mert a lányok is a maguk kis világában élnek és őket abban kell Istenhez közelebb vinni. Vegyes osztályokban tehát mindig az adott helyzet fogja megmutatni, hogy mi a legjobb.

Példáimnak második főalakja, mint azt mellesleg már említettem, Júdás, a lányoknál Jezabel. Júdás rossz fiú, aki a rossz-

ban mindig lejjebb süllyed. Theophil igyekszik jóhatással lenni rá, de Júdas a kegyelemnek ellenáll és ezért szomorú véget ér.

A harmadik alakja példáimnak Tamás, a *másvallású*, aki azonban jóindulatú, és Theophil barátságával meg okos viselkedésével meg is nyeri őt a katolikus hitnek. Tamás szerepét leányiskolákban „Tamáska” tölti be. (Erre a szerepre sajnos nem találtam jobb és találóbb nevet.)

A negyedik szerep példáimban Lázárnak jut, aki jó, de *szegény* fiú. Leányiskolákban „Lázárkáról” lehetne e helyen szó.

A legtöbb szereplő csak mellékalak, ezek személyére nem fektettem nagyobb súlyt.

Az előző fejezetekben közölt megfigyeléseim alapján tehát a gyermekeknek egyetlen példát adok elő, mely az egész iskolaéven végigvonul: Theophilnak, illetőleg Philotheának és társainak történetét, akiknek életében minden lejátszódik, amit a gyermekeknek a hittanítás és vallásos nevelés szempontjából tudniuk kell.

Módszerem tehát szintetikus módszer és az egyes órákra felvett anyagot egészen a szintetikus hitoktatás legnagyobb mesterei, a müncheniek szerint dolgozom fel, csupán abban térek el tőlük, hogy

1. előterjesztett példáim az egész éven át egységesek,
2. hogy példáimat nem a Szentírásból, hagyományból, sem a szentek életéből, vagy a profán történelemből veszem, hanem magam szerkesztem meg,
3. hogy példáim szereplői mindig gyermekek és ezért cselekménye soha nem esik tanítványaim világától messze.

Míg tehát a müncheniek annyi példát dolgoznak fel, ahány módszeres egységet egy év folyamán előadnak, én az egész éven át folytatásos példát adok elő. A müncheni módszerben a gyermek sok példát lát maga előtt, és ez mind a tanítás, mind a nevelés szempontjából káros. A tanítás szempontjából, mert azt a sok összefüggéstelen példát a gyermek igen nehezen, legtöbbször sehogy sem jegyzi meg, ami pedig azért nem jó, mert azzal együtt elfelejti az azokban szemléltetett új fogalmakat vagy hitigazságokat is. Káros továbbá a sok összefüggéstelen példa a nevelés szempontjából is, mert így a gyermek nem lát maga előtt állandó példaképet, akihez alkalmazkodhatnék. Végül a müncheniek által a gyermek elé állított példa rendszerint nem is gyermekpélda, hogy pedig a felnőttek példája miképpen hat a gyermekre, az előző fejezetben már kifejtettem.

Miután példáimat, azaz Theophil történetének egyes epizódjait, az egyes órákra esedékes anyag kívánalmai szerint magam szerkesztem meg, példáim mindig *megfelelőek* lesznek, azaz nem lesz bennük másról szó, mint azokról az igazságokról, melyekről azon az órán éppen tárgyalni akarok. Ugyanezen okból e példák mindig *nyilvánvalók*, vagyis nem kell azokat sokáig

magyarázgatnom, egyszeri hallásra megértik a gyermekek. Példáim éppen ezért *természetesek*, más szóval a szemléltetni óhajtott fogalmat valóban bemutatják, nem kell tehát sokat magyarázni, csűrni és csavarni, hogy nagynehezen még kihámozható legyen belőlük az, amit megtanítani akarok. Miután továbbá példáim színtere olyan falu vagy város, amelyben tanítványaim élnek, miután a szereplő személyek egészen hozzájuk hasonló cselekvő gyermekek, mindent, amit hallottak, könnyen elképzelhetnek és ezért át is élhetnek. Miután pedig ezáltal az asszociációknak is elégséges támpontot nyujtok, emlékezetükben a hallottak könnyen megmaradnak.

Mert továbbá a példákat a gyermekek igényeinek megfelelően magam készítem, sohasem lesz azoknak cselekménye bonyolódott, szövevényes, de eseményekben szegény sem, és mert stíláris szempontból is egészen a gyermekek igényéhez igyekszem alkalmazkodni, Theophilnak és társainak történetét mindig szívesen meg fogják hallgatni.

Végül miután példáim cselekménye a gyermekek mindennapi életében játszódik le, sohasem lesz annak olyan rendkívüli cselekménye, amely a gyermekekre a meseszerűnek hatásával volna, ami tehát meg nem történhetett volna bármelyikükkel, vagy ami heroizmust kívánna tőlük.

Miután iskoláinkban általában jobbmódú és szegény, katolikus és másvallású, jó és rossz gyermekek vannak vegyesen, példáimban *négy típust* mutatok be. Már a második-harmadik órán tudni szeretnék, hogy Theophil és társai éltek-e, hogy az a történet, melyet folytatólagosan elmondok, igaz-e? E kérdésre gondolkodás nélkül azt felelhetem, hogy igen, mert mindig vannak a világon olyan fiúk, mint Theophil, igazi istenszeretők (ez a név ugyanis azt jelenti), mert mindig vannak Júdások, azaz szent vallásunknak árulói, mert mindig vannak hitetlen Tamások és szegény Lázárok, *akik a mindennapi viszonyok között úgy élnek, mint a példáimban leírt gyermekek*. Ezzel egyszersmind arra a kérdésre is megfelelttem, hogy miért választottam ezeket a neveket a példáimban szereplő gyermekek részére? *Típusokat* akartam általuk megjelölni, ami a fiúneveknél sikerült is, míg, sajnos a leánykák számára nem találtam olyan kifejező neveket. Egészen közönséges, a gyermekek között gyakran előforduló nevekkel pedig nem tanácsos példáink szereplőit megjelölni, mert a gyermekek hamar konkretizálnak, és egyes, a körükben élő gyermekek személyével kötik össze a példákban hallottakat, ami könnyen rosszra, pl. veszekedésre vagy komikus jelenetekre vezethet, ami viszont a hittan komolysága ellen volna.

Van a „Theophilnak” még egy előnye, és pedig a nevelés terén. Theophil életébe ugyanis mellesleg igen sok olyan epizód beszűrhető, ami a gyermekek jó neveléséhez, finomlelkű vallásosságához hozzátartozik, amit azonban a müncheniek módszeré-

ben csak nehézkesen lehet megvalósítani. Így pl. bemutathatjuk Theophilon, hogy hogyan kel fel, vagy fekszik le a jó gyermek, hogyan tiszteli szüleit, csókol nekik kezét, köszönti őket reggel, este, hogyan segít a ház körül, milyen udvarias, figyelmes, szolgálatkész, hogyan tiszteli papját, tanítóját, hogyan gyakorolja az önmegtagadást, hogyan végez szeretetszolgálatokat, hogyan viselkedik pl. a Szívgárdában, hogyan készül karácsonyra, húsvétra stb., sok olyan apróság, amit az egyes példákban mellesleg igen könnyen beleszöhetünk, míg amit ha csak úgy, mindentől külön, esetleg az óra végén vagy az alkalmazások között említünk meg, a gyermekekre rendszerint minden nagyobb hatás nélkül marad és ezért igen könnyen feledésbe is megy.

A jelen fejezetnek a végén el nem mulaszthatom, hogy rá ne mutassak arra a hasonlatosságra, mely példáim és az Üdvözítő példabeszédeinek módszere között van. Példáinak tárgyát az Üdvözítő mindig hallgatóinak életéből vette és nem a Szentírásból, amelynek ószövetségi része pedig rendelkezésére állott. A szőlősgazda, aki munkásokat küld a szőlőjébe, a magvető és a konkolyhíntő, a dúsgazdag és a szegény Lázár, a menyegzős lakoma a menyegzős ruhával, az okos és balga szüzek, a tékozló fiú, az irgalmas szamaritánus, a gonosz sáfár, a talentumok stb. mind a zsidó nép életéből vannak véve, mindegyiknek egyszerű, egyvonalú és hétköznapi a cselekménye, egyikben sem állítja az Üdvözítő hallgatóit hősiességet kívánó feladatok elé. Sokszor foglalkoztatott a kérdés, hogy miképpen hitoktatna az Úr Jézus, ha helyettem Ő állana a gyermekek előtt, és mindig úgy feleltem magamnak, hogy Mesterünk ma is bizonyosan, mint 19 évszázad előtt, hallgatóinak, azaz a gyermekeknek az életéből venné oktatásaihoz a példákat, és egyszerű hétköznapi cselekményeket mondana el nekik. Ez a megfontolás nagyon megerősített annak tudatában, hogy Theophilommal jó úton járok.

Felvetették még a kérdést, hogy nem unalmas-e a gyermekeknek úgy a III.-ban, mint a IV—V.-ben minden órán Theophilról hallani, három éven át mindig ugyanazokat az epizódokat újra meg újra? Tapasztalatom szerint nem. Először szívesen hallgatják, és amit egyszer szívesen meghallgatnak, azt másodszor és harmadszor is szívesen meghallgatják, annál is inkább, mert a közben eltelt idő, az az egy év, életükben sokkal hosszabb idő, mint a mienkben, márpedig mi is szívesen meghallgatjuk azt az érdekes elbeszélést másodszor, amelyet egy évvel előbb először hallottunk. De ezenkívül határozottan állítom, hogy egy kis gyakorlat után mindenki szert tehet arra a képességre, hogy újabb és újabb, a gyermekek életéből ellesett epizódokat a hitoktatásban felhasználjon, ezáltal Theophil életét tanulságos cselekményekkel gazdagítsa és ezzel változatossá tegye. A gyermek élete éppen olyan gazdag tanulságos esetekben, mint a mienk, csak mert nem figyeljük azt, nem vesszük ezeket észre. Ha azonban hitoktatá-

sunk eredményesebbé tétele miatt kis növendékeink életét figyeljük, igen sok olyan anyagot fogunk összeszedni, mely célunknak elsődrendűen megfelel. Mert ha több eredménnyel akarunk tanítványainkra hatni, arra kell őket oktatnunk, hogy a maguk kis világában legyenek buzgó katolikusokká, sőt hitüknek, az istenszeretetnek hőseivé. Ezt pedig csak úgy fogjuk elérni, ha *gyermekideált* állítunk eléjük. Ha azután ráneveltük őket, hogy mint gyermekek már ideális életet éljenek, úgy, amint nőni és fejlődni fognak, nőni és fejlődni fog velük együtt hősiességük is.

A gyermek élete változatos, az sem köthető formákhoz és sablonokhoz, azt sem lehet beskatulyázni, akárcsak a miénket sem. Azért is nem gondolom, hogy Theophilom életépizódjai úgy, amint azokat írtam, minden iskolában egyforma sikerrel járjanak. Theophil akkor fogja meghozni a teljes sikert, ha életépizódjait lehetőleg tanítványaink életéből vesszük. Tehát valószínű, hogy más körülmények között lesz eredményes a kis Theophil példája az egyik városban és mások között a másikban. Isten nem szorult rá, hogy két egyforma falevelet teremtsen, nem is vezet két emberéletet ugyanegy úton. Abban áll az ígéhirdetés művésze, hogy eleven, erőltettség nélküli, természetes életet adó ígét, krisztusi ígét hirdetünk, melyet minden gyermek követhet, melyben mindegyik hosszas megfontolás, elmélkedés és alkalmazás, keresgélés nélkül megtalálja a maga életeledelét. Ellenkező esetben elég volna a katedrára egy beszélőgépet felállítani. Élő lelkeket táplálunk, akiknek élő eledelre van szükségük, ne adjunk elő tehát nekik a könyvből kiolvasott holt betűt. Csendüljön ki ezért minden szavunkból saját lelkünk eleven vallásos élete, erős hite, rendületlen bizalma és forró szeretete, de a gyermeknek való módon, és nem maradhat el Isten áldása sem, nem maradhat el a siker.

IX. Theophil és a vallásos nevelés (A harmadik formális fok)

Sokszor felpanaszoljuk, hogy a még ma is előírt tanterv túlságosan didaktikus, sokkal nagyobb súlyt fektet a tanításra, a minél több tananyag közlésére, mint a nevelésre. A hitoktatásban is így van. Rengeteg definíciót követelünk, valósággal embrió-teológusokat akarunk képezni a gyermekekből, a helyett, hogy gyakorlati katolikusokká nevelnők őket. És íme, — mondják — a tapasztalat bizonyítja, hogy rossz csapáson járunk, mert annyi fáradtság után hol vannak azok a meggyőződéses, hitből élő, hitükért áldozatot hozni tudó tömegek, akiknek iskoláinkból már régóta ki kellett volna kerülniök? Nincsenek! — Sehol sem láthatók! Ergo okvetlenül valami nagy baj rejtőzik eljárásunkban. Új utakat kívánunk ezért járni, új módszerekkel,

új tankönyvekkel. Hátrább kell szorítani a dogmatizálást és jóval többet kell nyújtani a gyakorlati vallásosságból. — Nemcsak a katolikus népoktatás napszámossai nyilatkoznak ily értelemben, hanem előkelő tudósok meg dignitáriusok is. El nem mulaszt-hatom, hogy ehhez a kérdéshez hozzá ne szóljak és néhány sze-rény, véleményem szerint esszenciális szempontra fel ne hívjam a vitatkozók figyelmét.

Sok *definíciót* közlünk, valósággal embrió-teológusokat aka-runk képezni, olvasom és hallom először. Hogy ennek a végze-tes bajnak elejét vegyék, kimarad az újabban megjelent katekiz-mustervezetekből igen sok fogalom meghatározása. Az újabb tan-tervezetek is ebbe az irányba indulnak. Vegyük a vallási életet úgy, amint van — mondják — és ne definiálgassunk sokat. A gyermekek úgysem bírják a meghatározásokat megtanulni. Tér-jünk le végre az eddig járt útról, amelyen míg a tanítással hiába fáradoztunk, a nevelésre nem maradt időnk.

A definíciók tanításával azonban nem az a célunk, hogy embrió-teológusokat képezzünk, hanem hogy *helyes fogalmakat* közöljünk. Miért tudott a reformáció oly elképesztő gyorsasággal terjedni? Úgyebár azért, mert a híveknek nem volt *helyes* fogal-muk szent hitünk egyes igazságairól, nem tudták, mik a szentsé-gek, mi az Oltáriszentség, mi az Anyaszentegyház, mi a kegyelem, miképen történik a megigazulás stb. A hitújítók a régi, megszo-kott szertartásokat megtartották, a templomban látszólag semmi sem változott, és mégis elvették a nép lelkéből a hitet, mert más-képen definiálták az egyes hitigazságokat, az egyes szentségeket, más tartalmat adtak Isten parancsolatainak. Tehát nem az a leg-fontosabb, hogy növendékeinkkel a szertartásokat megismertes-sük, hogy Szent Miklósról, a síron égő gyertyákról mi beszéljünk először előtte, hanem hogy azt ismertessük meg a gyermekekkel, amihez *teológiai képzettség* kell, amit nem tanulhatnak meg más-tól, amiért felszentelt papok vagyunk. Természetes, hogy minden túlzás hiba, de melyik túlzás a nagyobb baj? Ha az értelmet ké-pezzük ki valamivel inkább és az akaratot kevésbé, vagy megfor-dítva? Nemde az értelem az első és fő képességünk? Ha az érte-lem sötétben marad, az akarat, bármilyen jóindulatú legyen is, előbb-utóbb tévutakra visz. Az iskolában tartott két hittanórát *elsősorban a tanítás* céljaira kaptuk. Nevelnünk is kell, de a neve-lés céljaira szolgálnak még a vallásos egyesületek, a templomi szentbeszédek, az iskolán kívüli érintkezés, stb. Ne akarjunk a heti két hittanóra keretébe mindent beletömöríteni. Ez úgysem fog sikerülni, mert a dolog természeténél fogva nem sikerülhet. És hova jutunk majd, ha a sok *kevésbé fontos* miatt a legfonto-sabbat elhagyva, valósággal *gerincétől fosztjuk* meg vallásos neve-lésünket: a helyes, alapos tudástól? Kárbaveszett fáradság és hiú remény azt elvárni, hogy mindazt, amit a katolikus családi szellem és környezet van hivatva megadni, azt a hittanórán mi

pótlólag nyújtani bírjuk. Heti két óra mindig csak két óra marad, és bármekkora hatással is legyünk tanítványainkra, ha az Isten kegyelme egész különösen oldalunkon nem áll, bármit tegyünk is, alig bírjuk ellensúlyozni a vallástalan család és világiás környezet hitromboló hatását. Szomorú valóság, de valóság, és azért számolnunk kell vele: sok családban gátszakadás történt, a fékezetlen szenvedélyek, nem kis mértékben támogatva a folyton romló gazdasági viszonyoktól, és élesztve a korszellemtől, átszakították a vallásosság gátjait, és szerte hömpölyögve, magukkal sodornak, sárral borítanak igen sok mindent a katolikus világ-felfogásból és életformákból. Ez az áradat sodorja magával tanítványaink nagy részét, az egykéket vagy kettőkéket, az „óvakodva” élő szülők gyermekeit. Ebből az özönből kell a fejlődő kis embereket kiragadnunk, és olyan szilárd szigetekre állítanunk, úgy körülbástyáznunk, hogy óva legyenek hasonló gátszakadásoktól. És melyek lesznek azok a kemény partvédő kockakövek, melyek a rohanó árnak, szenvedélyeknek, korszellemnek dacolva nekifeszülnek? Talán a liturgikus ismeretek bővebb adagolása? De hiszen a gazdag szertartások szent hitünknek csak külső aranyos megnyilvánulásai, mely ragyogás teljesen hiányozhat a nélkül, hogy a lényegből csak egy jottányit is feladni kényszerülnénk! Gátat emelhetünk talán bőségesebb moralizálással? De hiszen éppen mi tanítjuk, hogy a laikus morál képtelenség! Miért akarunk tehát irányában mégis néhány lépést tenni? Mint híthű katolikus nem állíthatom, hogy a hit cselekedetek nélkül üdvözít, de azt sem, hogy a cselekedetek hit nélkül! Márpedig a hit fényét a dogmatika adja. Arra se hivatkozzunk, hogy az eddigi tapasztalat mit mond, hogy nem látjuk eredményét eddigi fáradozásainknak, hogy sehol sem találjuk azokat a tömegeket, melyeknek iskoláinkból ki kellett volna kerülniök. Mert ez az állítás nem egészen tárgyilagos. Emlékezzünk kevéssé! Hol állott a magyar katolicizmus harminc-negyven évvel ezelőtt, és hol áll ma? Lehetett a kilencvenes évek végén elsöpénteki tömeggyóntatásokról beszélni? Kimutathatott-e a század első éveiben akármelyik templom százezerszámra szentáldozásokat? Lehetett-e akkoriban szó többezer résztvevőt toborzó férfizarándoklatokról? Láthatunk-e tízezer számra zárt lelkigyakorlatokat végző földműveseket, munkásokat meg diplomásokat? Meg lehetett volna rendezni akkoriban Szent Imre jubileumát, vagy az Eucharisztikus Kongresszust? Nem vagyunk ezzel megelégedve? Nincsen haladás? Talán homály borult a szemünkre! Nincsen eredménye tanításunknak? Hát miből sarjad ki ez az intenzívebb hitélet?

Az sem objektív megállapítás, ha azt állítjuk, hogy iskolai munkánk a jelen tankönyvek és módszerek mellett nyomtalanul elvész. Mert ha nem is tudják volt tanítványaink egypár évvel az iskola elhagyása után az egykor tanult meghatározásokat elmondani, mégis megmaradt bennük valami jelleg, aminek folytán

később is fogékonyak maradnak a katolikus behatásokra, és ha elégséges gondot fordítunk rájuk akkor is, komoly, vallásos emberekké lesznek.

Azt hiszem, nem mondok sokat, ha azt állítom, hogy a középiskolában legalább tízszerannyi erőt fordítanak a fiúk a latinra, mint a hittanra. És mit tudnak ebből a klasszikus nyelvből néhány évvel az érettségi után? Jóformán semmit. De mégis megmaradt bennük valami, amit azokon a gyűlölt latin órákon szereztek: értelmük valamilyen kipallérozotttsága, mely tanult társadalmunk magasabb rétegébe emeli fel őket: a gimnáziumot végzett elitbe. Ime, a sok „fölösleges” szabálytanulásnak eredményes haszna. Valahogy így vagyunk a pontos definíciókat adó katekizmussal is. Tartsuk tehát meg ezt a négyszáz év óta annyira bevált könyvet, és igyekezzünk inkább azt úgy tanítani, hogy a benne rejlő nevelőhatást a végletekig kiaknázzuk, habár ez számunkra jóval nagyobb fáradságot jelent, és engedjük át a könnyebb témák kezelését, amilyenek az ádventi hajnali mise megemlézése, a karácsonyfa, újesztendő, énektanítás stb. stb. az örömmel és készségesen segítségünkre siető beszéd- és értelemgyakorlatot tanító világi tanerőknek, Szívgyárdát vezető kedves nővéreknek, vagy lelkes tanítóknak, tanítónőknek.

Mindezt nem egyszer végiggondoltam, miközben Theophilomat megalkottam, és nem utolsó helyen éppen az vezetett, hogy a katekizmusórát — a tanítást legkevésbé sem elhanyagolva — valóban *bensőséges, ajtatosan hangulatos, mély, nevelő nyomokat hagyó* órává tegyem.

Exempla trahunt, a példák vonzanak, mondja a latin közmondás. Ime, Theophil nevelő értéke két szóba összesűrítve. Hogyha tehát a hitoktató helyes pedagógiai érzéssel rajzolja meg saját tanítványai számára Theophilját, pusztán-tisztán azzal, hogy eleven, vonzó, kedves gyermekideált állít a kicsinyek elé, már nevelt, olyan jól nevelt, hogy száz buzdítás és biztatás, intés meg figyelmeztetés nem ér fel vele. Bizonyosan így festette le gyermekei elé az a főtisztelendő plébános úr Theophilt, akinek községében erre a névre bértálcáztak a fiúcskák!

Hogyha azonban nehéz Theophilt helyesen megalkotni, hogy általa a kívánt tanítási sikert elérjük, még sokkal több lelki finomságra van szükségünk, hogy példája által *hathatósan nevelhesünk*. Az alábbiakban erre vonatkozólag igyekszem néhány irányelvet adni.

A tanító növendékével új ismereteket közöl, amelyeket az magába felvesz, többé-kevésbé feldolgoz és elraktároz, a nevelő ellenben formál és idomít, kezei között a növendék kifinomul. A tanító a gyermek üres lelkébe behelyezi az igazságok ismeretét, a nevelő *nem ad újat* a növendéknek, hanem *a lelkében már meglévő* tulajdonságokat műveli ki. A tanító inkább festőhöz hasonlít, aki az üres vászonra rakja fel a színeket, a nevelő ellen-

ben szobrász, aki a többé-kevésbbé alaktalan vagy elnagyolt viaszdarabot, vagy márvány-, esetleg gránittömböt van hivatva kiformálni. És míg a tanító helyesen jár el akkor, ha növendékével a *saját* ismereteit közli, a nevelőnek *nem szabad a gyermekeket önnön egyéniségének hasonlatosságára átmintázni, a maguk természetéből kivetköztetni*. Ezen a ponton fordul meg a nevelés tudományának művészete.

Míg a tanítvány, ha szembefordul nevelőjével, mindig alul marad éppen tudatlanságánál fogva, a nevelővel nem ez az eset. A növendéknek ugyanis éppen úgy megvan a maga akarata, mint a nevelőjének, nevelő és növendék tehát egyenrangúbb ellenfelek. — *Ellenfelek?* Éppen ennek nem szabad sohasem bekövetkeznie, mert míg a tanító sohasem maradhat alul: értelmi fölénye biztosítja ezt neki, a nevelőt növendékei igen könnyen kijátszhatják, legyőzhetik, nevetségessé tehetik, lejáráthatják, egyszerűen mint nevelőt tönkre tehetik. A nevelőnek sohasem szabad *összeütközésbe* kerülni növendékeivel, és ezt el is érheti, minden esetben elérheti, ha *nem kívülről* igyekszik növendékeire *hatni, hanem belülről*, ha nem a maga akaratának teljesítésére igyekszik növendékeit rászorítani, hanem saját akaratukat hajlítja úgy, hogy mindig azt akarják, amit ő, a nevelő akar.

Hadd illusztráljam az elmondottakat egy példával. Az a hitoktatók praxsisában gyakori eset velem is előfordult, hogy hittanóráimat nem egy épületben kellett leadnom, hanem különféle iskolákban, amelyek néha távolabb feküdtek egymástól, semhogy 10 perc alatt átmehettem volna az egyikből a másikba. Ilyenkor természetesen késéssel kezddhettem csak meg az órát és miután a tanító urak sok esetben nem vártak meg, az osztályban felfordult a rend. A felállított vigyázó ott állt ugyan a katedrán, de ez a helyzeten nem sokat változtatott, mert eltekintve attól, hogy egyrészt a vigyázó fiúnak fejletlen ítélete miatt, igen spkszor kerültek a táblára olyanok nevei, kik a csendet sehogyan, vagy csak kevésbbé háborították, a leglármásabbak pedig minden baj nélkül kihúzták magukat, másrészt a vigyázó nem imponált a gyermekeknek, lévén ő is olyan, mint a többi, és azonkívül felámadt bennük a „csakazért is” természet és megmutatták, hogy ők bizony nem félnek a vigyázótól. Szerény véleményem szerint kárbavesztett fáradság volna a vigyázó tekintélyét megvédeni, mégpedig azon egyszerű oknál fogva, mert egy 8—10 éves gyermeknek még nincsen és nem is lehet tekintélye. A nevelőnek másképp kell eljárni. Nem kívülről kell a gyermekekre a csendet és rendet ráerőszakolni, hanem oda is kell hatni, hogy öbennük magukban keletkezzék a törekvés a rendet az osztályban fenntartani, azaz ők maguk akarják azt, amit a nevelőjük.

Azért tehát, mikor megint egy olyan osztály került a kezem alá, amelyben a gyermekek a hittanóra előtt nagy zajt csaptak,

a vigyázó helyreküldése és az ima elmondása után kb. így beszéltem hozzájuk:

„Van valami az utcákon, amit nem szeretek látni. Mit gondoltok, mi az?” Miután hosszú találgatás után sem találják ki, megmondom nekik: *A rendőr!* Az általános csodálkozás után ennek az okát is megadom:

„Látjátok, hogy a ló mellé kocsis is kell, azt értem, mert annak a szegény állatnak nincsen esze, az magától nem tudja, hogy hová kelljen mennie. Hogy a bárányok, tehenek, malacok és libákhoz pásztor kell, azt is értem, de hogy az embereknek is szükségük van pásztorra, rendőrré, aki vigyáz rájuk, azt nem értem, mert az a rendőr is csak olyan ember, mint a többi, és ha a rendőr tud vigyázni a többi emberre, a többi ne tudna vigyázni önmagára? Itt az iskolában is vigyázó áll az asztalnál. Én nem akarok vigyázót látni!”

Ezzel körülbelül meg is nyertem a gyermekeket a magam részére. Ők sem szeretik a vigyázót, a tisztelendő úr sem. Ez tesszik nekik. Én pedig így folytatom: Mondjátok meg nekem, a vigyázó különb fiú, mint a többi? Álljon fel, aki nem bírna vigyázó lenni! Senki sem áll fel!? Tehát mindenki bírna vigyázni. Ha mindenki bír, akkor nem is kell itt vigyázó. Ugy-e, hogy nem kell?” „Nem kell”, mondják kórusban. — Ezentúl nem is lesz vigyázó. Az én óráim előtt ne álljon többé ki a vigyázó, mindenki vigyázni fog a csendre, és meglátjátok, hogy csend lesz! Ez a beszéd nem tévesztette el a hatást, mert mindenki meg akarta mutatni, hogy van olyan legény, mint a vigyázó. Én pedig célt értem.

A hatás persze nem maradandó, és azért kis idő múlva lesznek egyesek, akik a rendet mégiscsak megbontják, — a nevelésben, éppen úgy, mint a tanításban nem érhető el 100 %-os eredmény — ezért ismét, meg újra hatni kell önértetűkre, hogy magukat fékezzék, fegyelmezzék. De hogy a tárgyhöz visszatérjek:

A gyermekben nincsenek még szenvedélyek, de hajlamok már vannak, mindazok a hajlamok megvannak, amelyekből később a szenvedélyek kifejlődnek. A nevelőnek mármost az a feladata, hogy rávezesse a gyermeket, miképen lehet akarataival úrrá rendezetlen hajlamai felett, és ha a kicsinyek akarata még gyenge e feladat megoldására, a nevelőnek kell a növendékeiben tevékeny egyik hajlamot a másik ellen kijátszani, de mindig úgy, hogy ők maradjanak azok, akik akarnak és ne érezzék magukra nehezíteni a nevelőjük akarátát. Így sohasem fogunk szembekerülni növendékeinkkel, sohasem fogjuk őket erőszakosan saját természetükből kivetköztetni.

Az előzőekben szobrászhoz hasonlítottam a nevelőt. Mikor a szobrász márványtömböt kap kezei közé, először tanulmányozni fogja azt és gondolkozni fog, hogy mit is faraghatna ki belőle. Így vagyunk mi is a gyermekekkel. — A szobrász céltudatosan

fog a műbe, és minden kalapácsütése ezen kitűzött céljának szolgálatában áll. Ha nem így tenne, sohasem lenne a márványból szobormű. Azt írja valahol Förster, hogy a nevelők munkája rendszerint céltudatlan, sok esetben maguk sem tudják, hogy növendékeiből mit is akarnak nevelni. Ez sajnos a hitoktatóknál is gyakran meggesik, azért hallani hitoktatási értekezleteken ilyenféle kijelentéseket: „Én megtanítom a gyermeket imádkozni, ez elég!” Vagy: „örülhetünk, ha megtanítottuk tanítványainkat jól gyónni és áldozni”, másoknál ismét abban merül ki a vallásos nevelés, hogy megtanítják a gyermekeket az ágazatokra, parancsolatokra és szentségekre és amikor a vizsga is kitűnően sikerült, boldog megleléssel zárják le az iskolaévet. Honnan ez a bizonytalanság?

Mi papok látjuk szent hitünk egész rendszerét, azt a hatalmas dogmatikus-morális épületet, amelyben minden igazságra, minden parancsolatra szükség van, amelyből semmit sem lehet elhagyni a nélkül, hogy az egész össze ne omoljon. Mi papok tudjuk, hogy a katolikus vallásban mennyire összefügg az elmélet a gyakorlattal, mennyire nem lehet ezeket egymástól elválasztani, és mikor a gyermekcsereg előtt állunk, valahogy olyan feladat előtt érezzük magunkat, mint az a mesebeli fiúcska, aki egy kagylóval akarta a tengert kimeríteni.

Vallásossá nevelni a gyermeket! A feladat valóban óriásinak látszik, de csak első pillanatra, mert tulajdonképpen csak egyetlen parancsolatról van szó: „Szeresd Uradat Istenedet teljes szívedből és teljes lelkedből, teljes elmédből és minden erődből, és szeresd felebarátodat, mint tenmagadat.” Ezen a parancsolaton alapszik az egész törvény és a próféták, mondotta Krisztus Urunk, és valóban úgy is van.

Ime, ez a vallásos nevelés célja, ez az a szobor, melyet nekünk a gyermekekből ki kell faragnunk, mégpedig nem azáltal, hogy reá akarjuk valahogy erőszakolni Teremtő Urának és Istenének, valamint felebarátjának szeretetét, hanem azáltal, hogy a gyermekekből magából fejlesztjük ki ezt a kettős szeretetet. A szívre nem lehet ráparancsolni azt, hogy a szeretet tüztől égjen, azt lángra kell gyújtani.

A gyermeklelkek eme lángragyújtásában is nagyszerű szolgálatot tehet nekünk Theophil, ha megfelelő céltudattal szerepeltetjük iskoláinkban és beszélünk róla. Theophil ugyan még gyermek, de már megvannak a maga elvei, az ő „*törvénykönyve*”. Ez csupán néhány életelv, amelyet adott alkalomkor magában ismételget, és amelyek cselekedetére irányítólag hatnak. Ezeket az elveket úgy állítjuk össze, hogy gyakoroltatásuk által egyrészt kifejllesszük növendékeinkben a fent említett kettős szeretetet, másrészt az *önérzetet és ambíciót*. A szeretetet, hogy elérjük minden vallásos nevelés tulajdonképeni célját; az *önérzetet* és az *ambíciót* pedig azért, hogy rendelkezésünkre álljon a gyermek-

ben két olyan erős hajlam, amelyeket más káros hajlamok leküzdésére felhasználhatunk, amint azt a fent elmondott példában is bemutattam.

A tanításhoz, amint arról az V. fejezetben írtam, ismerünk kell a gyermek ismeret- vagy fogalomköreit, a neveléshez a gyermek hajlamait. De amint a tanító *sem használhatja* az osztályban, ahol az összesség előtt áll, a gyermek *első fogalomkörét*, mert az, mint azt az idézett fejezetben elmondottam, minden gyermeknél egyéni, úgy a nevelő, aki egy egész osztály előtt áll, sem indulhat ki *az egyes gyermekek* egyéni hajlamaiból, amelyek minden gyermeknél mások és mások, hanem kénytelen olyan *közös* tulajdonságok és hajlamok után nézni, amelyekkel tanítványai kivétel nélkül rendelkeznek. Nem indulhat ki tehát pl. a szorgalomból, mert igen sok gyermek lusta; nem a jószívűségből, mert vannak tanítványaink között igen kemény szívűek is; nem az engedelmességből, mert ez éppen igen ritka erény. Egyedül az önértzet és az ambíció, a nagyravágyás az, amelyet többé-kevésbé minden fiúban megtalálunk, és amelyet nem nehéz még fokozni és egyben jó irányba terelni.

Az *önérzetre* szüksége van a nevelőnek, mert ezzel kell a fiúgyermekeknek önmagukban az állati embert leküzdeniök, az *ambícióra* pedig, mert az fogja őket a vallásos életben mindig előbbre hajtani. Az önértzet tehát hivatva van növendékeinket megóvni a lealacsonyodástól, a nagyratörés pedig hivatva van felemelni őket a magasba.

Természetes, hogy leányoknál más alapot keresünk a közös neveléshez. A leánygyermek általában jószívű, könnyen gerjed részvétre, simulékony, áldozatkész. Philotheában tehát ilyen irányú életelveket fogunk érvényesüléshez juttatni.

Míg tehát Theophil életelvei egyrészt az Isten és a felebarát iránti szeretetet vannak hivatva felélesztetni, másrészt az önértzet és a szent nagyravágyás felkeltése által meg kell őt óvniök a bűntől, illetőleg előre kell űzniök a jóban, addig Philotheában a gyengéd részvevő, segíteni akaró szeretet nyilvánuljon inkább meg, az engesztelés szelleme, az önfeláldozás.

Míg Theophillal kis Szent Jánosokat mutatunk be a gyermekeknek, Philotheában Szűz Mária lelkeket igyekszünk eléjük állítani.

A szintetikus hitoktatási módszerben a III. formális fok az *alkalmazás*. Minden óra végén az alkalmazás keretén belül felhívjuk a gyermekek figyelmét Theophil, illetőleg Philothea éppen aktuális életelvére, és miután ilyen elv csak kevés van, a III., IV. és V. osztály folyamán sokszor lesz alkalmunk ezeket tanítványaink előtt ismételni. Ezek az elvek képezik azután a mi „*Törvénykönyvünket*“, amelyet a gyermekek mind jól ismernek, amelynek megtartásában bizonyos hősies erőt látnak, és amelyet éppen ezért maguktól is megtartanak, sőt mint azt nem egyszer

hallhatjuk majd, maguk között is idéznek. Ez a folytonos hallás, az azzal önmagától összekötött ösztönzés a gyakorlatra, és annál inkább ezen irányelvek gyakorlata lassan kifejleszt a gyermekben bizonyos felfogáson alapuló szokást, amely gyermekkori emlékeivel a legszorosabb kapcsolatba kerül, és amely éppen azért tartós is, vagyis megmarad a későbbi évekre.

Igy érhetjük el Theophil, illetőleg Philothea által azt a hármas célt, melyet mint hitoktatóknak el kell érünk.

A következőkben még csak „törvénykönyvünk” akarok elmondani néhány szót.

X. A mi törvénykönyvünk

Az emberi élet folytonos ismétlődések láncolata: a hétköznapi egyformaság egymásutánja. Eppen ez az egyformaság teszi lehetővé, hogy művészeivé válhatunk az életnek. Mert ha naponkint, vagy legalább igen gyakran új feladatok előtt állnánk, ha minden reánk virradó hajnal új körülményeket hozna utunkba, ha minduntalan más és más kísértések rohannának meg, örökre kezdők maradnánk, folytonosan vétenénk és hibáznánk járatlanságunk, meg tapasztalatlan voltunk miatt. De mert a mának nem mások a feladatai, mint voltak a tegnapoknak, és a holnap sem fog más kísértésekkel összehozni, mint a mai nap, lassan megtanulunk baj nélkül áttevezni az élet nehézségein, úrrá lenni a test és a pokol kísértésein, elsajátítjuk az élet művészetét, és előrehaladunk az életszentség nagyon keskeny és meredek ösvényén. Ebben a pontban nem különbözik a felnőttektől a gyermek. Neki is megvannak a mindennapi feladatai, állandó kísértései, minduntalan ismétlődő nehézségei, neki is kell szenvednie, fáradnia, dolgoznia, öneki is éppen olyan nehéz az imádság, mint nekünk, éppen olyan szükséges az önmegtagadás, mint akárki másnak.

A mindennapi életnek ez az egyformasága teszi lehetővé, de szükségessé is, hogy irányelveket adjunk kicsiny tanítványainknak, amelyek segítségével eligazodik az életben, de amelyek meg is könnyítik neki, hogy a nehezebb helyzetekben úr maradhasson önmaga felett, hogy ne essék olyan könnyen áldozatul a bűnnek. Ezt a célt szolgálja „A MI TÖRVÉNYKÖNYVÜNK”.

Törvénykönyvünknek §§-ai az alábbiak:

1. §. Én Isten fogadott fia vagyok, égi herceg.
2. §. Istenem, szeretlek, add hogy mindig jobban szereselek.
3. §. Istenem! Szenteltessék meg a Te neved.
4. §. Aki engedelmes, az jól jár, Atyám, legyen meg a Te akaratod.

5. §. Az erős a gyengébbnek mindig a védője: Jézus szentséges Szíve, jöjjön el a Te országod.

6. §. Én nagyobbra születtem, égi herceg vagyok.

7. §. Ne bántsod a másét, hazánk a mennyország.

8. §. A fiú szava annyit ér, mint az írás.

9. §. Amit nem akarsz magadnak, te se tedd másnak.

10. §. Aki felebarátján segít, az Istennek segít az embereken segíteni.

Philotheának életelvei az alábbiak lehetnének:

1. §. Istenem, Királyom, tied vagyok, ne hagyj el!

2. §. Jézusom édes Szíve, add, hogy mindig jobban szeresselek!

3. §. Dicsértessék az édes Jézus mindörökké! Amen!

4. §. Ime, az Úrnak szolgálóleánya, legyen nekem a Te igéd szerint!

5. §. Az okosabb enged!

6. §. Jaj, a lilomos lelke! Szűz Mária édes Szíve, légy menedékem!

7. Hogy néztél ki a kereszten, Jézusom? És nekem több kéne?

8. §. Szép számat mért rútítsam el?

9. §. A szegény nagy bűnösök megtéréséért!

10. §. Jézusom, fáj még?

Ezen elvek szerint cselekedtessük példáink főalakját, Theophilt, illetőleg Philotheát, akiknek viselkedésén mutassuk be tanítványainknak, hogy adott helyzetekben miképpen kelljen viselkedniök. De sohase mondjuk: így tegyetek, mert akkor könnyen csak azért is nem azt teszik: hanem így tett Theophil, illetőleg Philothea! Ugy-e szép? Persze, mert hős fiú, jószívű leány volt. Aki hős, aki jószívű, az mind így tesz stb.

Mind a tíz törvény vagy életelv kivétel nélkül arra való, hogy az Isten és felebarát iránti szeretetet felgyullassza és ébrentartsa. Igyekezzünk kiéreztetni belőlük azt az alapfelfogást, hogy mindannyian egy nagy családnak vagyunk tagjai, amelynek feje a mennyei Atya, aki minket, szegény kis embereket, nyomorult bűnösöket fiaivá fogadott, hogy nekünk ezért mennyei Atyánkkal feltétlenül együtt kell éreznünk, az Ő szent érdekeit szívünkön kell viselnünk és egymáson is királyi gyermekekhez illően segítenünk. Végül igyekezzünk kifejezni általuk, hogy mennyire nem fér össze eme nagy méltóságunkkal a bűn. Ilyenképpen ezek az életelvek valóban élesztik majd a gyermekekben az Isten és felebarát iránti szeretetet, felkeltik bennük az önértetet és erősítik az ambíciót, vagyis jól és hatásosan segítik törekvéseinket, hogy

a gyermekekre belülről hassunk, hogy eredményesen irányítsuk önnevelésüket.

Miképen alkalmazzuk mármost ezeket? Kétféleképen. Az egyik mód, mint arról már írtam, abban áll, hogy szerepeltetjük azokat Theophilnak és társainak életében, a másik és talán hatásosabb mód pedig abban áll, hogy magunk is idézzük azokat a gyermekek előtt, valahányszor csak alkalom nyílik erre.

Pl. hazudik valaki. Nem szidjuk össze a haszontalant, hanem röviden csak annyit mondunk: Hazudtál, — pedig előttem a fiú szava annyit ér, mint az írás. És ezt ismételjük, valahányszor hazugságon érünk valakit. Rövidesen megkérdezik a fiúk, hogy miért mondjuk mindig azt, hogy a fiú szava annyit ér, mint az írás? Most itt az alkalom, hogy megmagyarázzuk előttük e mondas értelmét.

Körülbelül így kezdhethetők: „Láttatok fiúk, már bizonyítványt? Ugy-e, igen. Hiszen mindenkinek van értesítője. Miért kell az? Mert az emberek az írásnak jobban hisznek, mint a szónak. Pedig ha a fiú valamit mond, az olyan igaz kell, hogy legyen, mint az írás. Azért, ha nekem egy fiú valamit mond, és hogy azt elhiggyem, még írást vagy bizonyítványt is mutat, sohasem nézem meg írását, mert amit mond, az előttem éppen annyit ér, mintha írás volna. Ha nekem egy fiú azt mondja: „Kérem, a templom összedőlt.” Én elhiszem neki, mert a fiú szava annyit ér, mint az írás. Ha azt mondja: „Kérem, beteg voltam és azért nem voltam szentmisén”, elhiszem. De ha aztán megtudom valamelyik fiúról, hogy nem mond igazat, akkor már nem hiszem el, hogy az az illető fiú, mert a fiú nem hazudik, annak szava mindig annyit ér, mint az írás.”

Hasonlóképen fejtegethetjük a kisleányok előtt, hogy az ő szájuk szép, miért rútítanak el nyelvhibákkal, amilyenek a pletykálkodás, hazudozás stb.

Ilyenféleképen vezessük be a többi törvényt is.

Az első „törvényre” főparancsolatról tartott órák után taníthatjuk meg a gyermekeket, és csak ezen órák után alkalmazzuk azt a mindennapi életben. Előzőleg ugyanis még nem értenék meg annak horderejét. Alkalmazzuk pedig, ha valamelyik a gyermekek közül illetlenkedik. Ilyesmi, — mondhatjuk — nem illik Isten fogadott fiához, égi herceghez, a mennyei király arájához.

A második „törvény” az a röpima, amelyet tanítványainkkal gyakran elmondunk, különösen reggel, — este, és azonfelül ha alkalmuk nyílik valamilyen önmegtagadásra.

A harmadik „törvénnyel” igyekezzünk leküzdeni a második és a harmadik parancsolatok elleni bűnöket.

A negyedikkel az engedelmességre vezessük rá a gyermekeket. Ezt a „törvényt” is igen sokszor hallják tőlünk az iskolában, valahányszor engedetlenséggel találkozunk.

Az ötödik „törvénnyel” a verekedéseket, veszekedéseket

igyekszünk leküzdeni. Gyakran mondjunk el ezért példákat, amelyekből kiviláglik, hogy az erőnek tényleg az a feladat jutott Isten világtervében, hogy a gyengét oltalmazza. Pl. a szülők védik a gyermekeiket, a katonák a hazát stb. És ha majd az erős a gyengének mindig a védője lesz, akkor itt lesz a földön Isten országa, amelyért a Miatyánkban már oly sok éve imádkozunk. — A leányoknál elég szokott lenni ez a kiszólás: az okosabb enged!

A hatodik „törvénnyel” a parázñaság bűneitől igyekezzünk visszatartani a gyermekeket. Ha tehát ilyesmi eszükbe jut, ilyet hallanak, vagy látnak, ha tisztátalan kísértéseik vannak, akkor mondják magukban: „én nagyobbra születtem, én égi herceg vagyok”, illetőleg: Jaj, a lilimos lelkem . . . stb.

A hetedik „törvény” a lopások ellen irányulna. Nem célunk a földi vagyon, a gazdagság, mert hazánk a mennyország. Viszont a szegény Jézus példája is hatásosan leküzdi a rendezetlen bűrvágyat.

A nyolcadik „törvényről” már volt szó.

A kilencedik a gyermekek között sokszor nagyon elharpódzó bosszantások ellen irányul. Nem hagynak egymásnak békét. Ez a törvény némileg lecsendesíti őket. A leányka, és később a nő is sokat fog szenvedni, hasznosítsa ezt a tőkét a nagy bűnösök megtérésére.

A tizedikkel az irgalmasság cselekedeteire igyekszem rávezetni a gyermekeket. A fiúké magában világos, a leánykákát pedig Szent Erzsébet példája által vezethetjük erre, aki a szegényekben mindig az Üdvözítőt látta, akinek szent szenvedéseit igyekezett enyhíteni.

Ezeket a törvényeket sokszor kell alkalmazni, sokszor idézni, sőt egyes megfelelő alkalmakkor meg is kérdezzük egymástól, fiútól, leánytól, esetleg éppen attól, aki „ludas” a dologban, vagy esetleg mástól is, aki látta, vagy elmondja a dolgot, hogy hogyan is szól ez vagy az a törvény, persze az, amelyik az adott esetre vonatkozik.

Törvénykönyvünk egyes szabályait mindig adott alkalomra mondjuk el, hogy sohase legyen a dolog erőltetett. Mindig mint a legtermészetesebb dolgot adjuk elő, amely egészen magától értetődik.

Végül ne feledjük, hogy igen sok múlik azon, miképen tudjuk ezen irányelveket kis tanítványainknak úgy bemutatni, hogy ők abban vonzóan szépet, utánzásra méltót találjanak, és életükbe ezért valóban bele is vigyék azokat. Természetesen itt sem számíthatunk 100 %-os eredményre, de ne is e szerint mérjük a sikert. Hacsak néhányat nyertünk meg, már nem volt munkánk hiábavaló, még földi értelemben sem.

XI. A jutalom és a büntetés

Minden nevelésnek igen fontos két tényezője a jutalom meg a büntetés. Hogy hogyan és miképen jutalmazunk és büntessünk, arra a legjobb utasításokat megadják az egyes kitűnőbbnél kitűnőbb pedagógiai könyvek, nem céloz tehát ezzel a témával hosszasan foglalkozni, csupán néhány megfigyelésemről szeretnék írni, amelyeket ezen a téren szereztem.

Az elemi iskolát látogató gyermek még sokkal *érzékibb lény*, semhogy a pusztán morális jutalom és büntetés a kívánt hatást mindenkor elérné, szükségé van tehát a vallási nevelésnek *testileg is érezhető jutalomra, de büntetésre is*. Ez utóbbiról írok először.

Enyhe büntetésnek lehet tekinteni a padból való kiállítást. Erősebb egy fokkal a sarokbaállítás, háttal az osztálynak, de mindig úgy, hogy a hitoktató szemmel tarthassa a megbüntetett gyermeket. Még nagyobb büntetés a sarokbaállítás, csak hogy kitért karokkal, vagy egy lábon. Ez már fájdalmas büntetés, amely a megbüntetett gyermek testi ereje szerint gyengéknél 3—4, erősebeknél 6—7 percnél ne tartson tovább, mert különben kínzás lesz belőle. Mint legnagyobb büntetést a kiközösítést használhatjuk, vagyis a nagyon rossz és makacs gyermekeket kitiltjuk a közös játékból két-három napra, esetleg egy hétre is. A térdeleést helytelen büntetésnek tartom, mert az az imánál használt testtartásunk, és azért oda kell hatnunk, hogy sohase lásson abban a gyermek valami gyűlöleteset.

Miután valamely iskolában a gyermekek rossz szokásait és hibáit jól kiismertük, pl. misemulasztás, iskolakerülés, verekedés, káromkodás, rendetlenkedések súlyosabb fajtái, lopkodások, paráznaság egyes nyilvános bűnei (sajnos evvel is lehet dolgunk), kihirdetjük mindenre a maga büntetését. Mikor aztán valami hiba, amely a kihirdetésünk szerint büntetés alá esett, előfordult (nem kell külön megjegyezni, hogy csakis nyilvános hibáról lehetett szó), rövid vizsgálatot tartunk az osztályban, hogy az a hiba tényleg előfordult-e. Megkérdezzük tehát a gyermekeket: ki látta? Vigyázatok, a fiú szava annyit ér, mint az írás! Leányoknál a szép szájra hivatkozunk. Ha többen látták, be van bizonyítva. Milyen büntetés jár ezért? Megmondják. Ha nem jutna eszükbe, mi ismétljük. Ha vannak enyhítő vagy súlyosbító körülmények, azokat is felsoroljuk, azután kimondjuk a büntetést. Ha a vétkes tagadott, akkor ezt ismételhetjük neki: „A bűnt elkövetni szégyen, bevallani nem szégyen! Aki bátor volt a bűnt elkövetni, legyen bátor az érte járó büntetést is elviselni.” (Nagyobbaknál az V—VI. osztályban még hozzáfűzhetjük, hogy: „Isten gyermeke minden tetteért helytáll!”) Ha beismerte az illető a hibát, enyhébb büntetést kaphat, ha nem, megkapja úgy, ahogyan annakidején kihirdettük. Ezzel a módszerrel azt érhetjük el, hogy a gyermekek esetleges szigorunk ellenére is őszintén szeretni fognak, az lesz

közöttük a vélemény, hogy a tisztelendő úr bár szigorú, de igazságos.

Sokkal nehezebb a jutalom kérdése. A jutalmazásnak is egész skálája kell, hogy legyen, mert lehetővé kell tenni, hogy *mindenki* jutalomhoz juthasson, és a jutalom mégse legyen olyan közönséges, hogy lejárja magát. Csaknem minden órán tarthatunk versenyeket, a jó tanulók azonban csak egymás között versenyezzenek, úgyszintén a gyengébbek is. Így mindenki kitűnhet. De nemcsak a tanulást kell jutalmazni, hanem éppen, mert nevelők is vagyunk, a viselkedést is. A jutalom legegyszerűbb foka a jutalomlap. Ez névre szóló cédula. Aki öt ilyet összegyűjtött, annak beválthatjuk azt kis szentképre, akinek öt szentképecskéje lesz, az legközelebb kis alumíniumérmet kaphat, majd nagyobb- és még nagyobbbat. Ezt a legnagyobb érmet azonban már csak alig egy-kettő kapja meg év végére.

Ezekon a jutalmakon kívül azonban igényli a gyermek az *érezhető* jutalmat is. Az anya, ha gyermeke jó volt, megöleli a kicsikét és megcsókolja. Az isteni Gyermekbarát is megtehetette azt, de mi, húsból és vérből álló emberek nem követhetjük Jézust ezen az úton. Mégis, hogyan adhatná meg a hitoktató a gyermekeknek azt a jutalmat, ami a szeretet megnyilvánulásában van, és amit a gyermek minden érmecskénél többre tart? Ha valamelyik tanítványunk nagyon jó volt, és a szeretet eme jutalmára ítéletünk szerint érdemes lett, dicsérjük meg őt, és szólítsuk fel, hogy mivel ilyen jó volt, kérje meg édesanyját, hogy őt megölelje és megcsókolja. A gyermek boldog lesz, és a jutalomnak ezt a módját a szülők is szeretik.

XII. A tanításterv

Az első kérdés, mely minket az év elején foglalkoztat, a tanításterv. E nélkül ugyanis céltudatos, határozott és nyugodt tanítás el sem képzelhető. Pedig föltétlenül célt akarunk érni. Azt akarjuk, hogy úgy a Teremtő, mint mi magunk is meg legyünk az év végén munkánk eredményével elégedve. Tanítástervet kell tehát készítenünk. Ahhoz azonban, hogy a gyakorlatban valóban készíthessünk magunknak ilyen tervet, elsősorban tisztába kell jönnünk azzal, hogy az év folyamán valószínűleg hány óra áll majd rendelkezésünkre.

I. Az óraszám. A maximális óraszám, amelyre számíthatunk: 64. Mégpedig: szeptemberben 6, októberben 8, novemberben 8, decemberben 6, januárban 6, februárban 6, márciusban és áprilisban együttvéve 14, májusban 6, júniusban 4, összesen: 64.

Ezzel szemben a remélhető minimális óraszám: 48. Mégpedig: szeptemberben 4, októberben 6, novemberben 6, december-

ben 4, januárban 6, februárban 6, márciusban 6, áprilisban 6, májusban 6, összesen: 48.

Nem valószínű, hogy az év folyamán minden tanításunk menetét esetleg zavaró körülmény olyan szerencsésen esik, hogy meg bírjuk tartani az összes órát; de az sem valószínű, hogy minden iskolai szünet, ünnepély és esetleges lekipásztori elfoglaltság olyan napokra és időkre essék, amikor hittanóránk volna. Ezért nem valószínű, hogy csak a minimális óraszámunk lesz. Hogyha tehát a maximális és minimális óraszám között a középértéket vesszük, akkor 55—56 hittanórára számíthatunk osztályonként. Nem cselekszünk tehát előrelátóan, ha az év elején több órára osztjuk be az anyagot, mert akkor minden, az évközben bekövetkező óraveszteség arra kényszerít majd, hogy tanítástervünkön változtassunk, ami feltétlenül káros hatással lesz a tanítás eredményére.

Az egész tananyagot azonban nem oszthatjuk el a tervbe vett 55—56 órára, mert az ismétlésekre is kell időt fenntartanunk. Hogyha kb. minden 6 órára számítunk egy ismétlő órát, akkor 56 órából 8 órát kell az ismétlésekre fordítanunk, marad tehát az anyag elvégzésére 48 óra. Ennyi idő alatt kell tehát elvégezni a katekizmus három részét és a kis bibliát a III—IV.-ben; a katekizmust az V.-ben. Hogyha a III—IV.-ben az ágazatok elvégzésére 16, parancsolatokra 14, a szentségekre 12 órát számítunk, akkor a bibliai részek elvégzésére 6 óra marad. Az V.-ben ezzel szemben az ágazatokra 18, a parancsolatokra 16, a szentségekre 14 órát fordíthatunk. Az ágazatok átismétlésére marad ez esetben 3 óránk, a parancsolatok és szentségek átismétlésére 2—2, a bibliai történetekre 1 óra, vagyis összesen: 8. Hogyha azonban szerencsésebbek a körülmények és osztályonként, vagy legalább egyes osztályokban több óránk van, akkor ezt az időt egyes nehezebb kérdések átismétlésével még mindig igen jól felhasználhatjuk.

II. A tananyag általános beosztása. A második kérdés, mely egy reálisan keresztülvihető tanterv készítésénél foglalkoztat, a tananyag általános beosztása. Az elvégzendő tananyag ugyanis nagyobb egységekből áll, melyek a mi esetünkben az ágazatok, parancsolatok és szentségek, azonkívül a bibliai történetek. Ez utóbbiak ismét feloszlának ó- és újszövetségi történetekre. Kérdés mármost, hogy ezen egységeket milyen sorrendben vegyük át? Kézenfekvő megoldásnak látszik a tankönyv sorrendjéhez alkalmazkodni már csak azért is, mert a gyermekeknek így haladva adhatjuk fel kétséggel legkönnyebben a leckét. A hivatalos tanításterv valóban ezt a sorrendet választotta. Vannak azonban egyéb szempontok is, melyek a tanításterv készítésénél figyelembe vehetők, és melyeket a nagyobb siker szempontjából legalább egyszer-másszor tanácsos lesz figyelembe venni.

1. Általában tanácsosabbnak látszik a könnyebb részeket az

év elején, illetőleg az év végén elvégezni, hogy a legjobb tanítási időt, amelyben a gyermek a legérdeklősebben dolgozik, vagyis november elejétől húsvétig, a nehezebb kérdések tárgyalására fordíthassuk. Ilymódon a szeptember-október folyamán még szórakozottabb és fegyelmezettebb, míg tavasszal a már nyugtalanabb gyermek a könnyű anyaggal éppen úgy megbirkózik, mint a téli időszakban a fegyelmezettebb, összeszedettebb és nyugodtabb a nehezebbel.

Mármost könnyebb anyagnak kétségtől az azt tekinthetjük, amelyben kevesebb az elvont és ezért a gyermeknek oly nehéz fogalom, azután amely gyakorlatibb, mert több abban a gyermeket érdeklő cselekmény. Ezen szempont szerint tehát a *parancsolatok és bibliai részek* volnának azok, amelyekkel az évet kezdeni, illetőleg befejezni kellene.

2. Tanácsosnak látszik továbbá a kevésbé fontos részeket az év végén tárgyalni, nehogy esetleg pl. járványszünet vagy más előre nem látott ok folytán bekövetkezett idővesztés miatt, a fontosabb anyagot ne bírjuk elvégezni. Kétségtelen azonban, hogy a katekizmusi részek *fontosabbak* a bibliaiaknál: előbbrelátóbb, okosabb dolog tehát egyes *kevésbé fontos szentírási részeket* az év végére hagyni, mint pl. a szentségeket vagy parancsolatokat.

3. Még abban az esetben is, ha a maximális óraszám áll osztályonként rendelkezésünkre, nincsen felesleges időnk, olyan nagy a hivatalos tanításterv által előírt anyag. Időnyerés szempontjából tehát igyekeznünk kell az anyagot lehetőleg úgy elrendezni, hogy az év elején azokat a részeket vegyük át, melyeket később, a tanítás további folyamán sikerrel felhasználhatunk. Ellenkező esetekben kétszer, sőt talán többször is kell ugyanazon kérdéssel foglalkoznunk, ami idővesztéshez vezet, vagy ha ezt mindenestre el akarjuk kerülni, felületes tanításhoz.

4. Végül, miután nemcsak hittanítók, hanem hitéletre nevelők is vagyunk, ezen utóbbi minőségünk azt kívánja, hogy a gyakorlatibb részeket, már amennyire lehetséges az év elején, vagy minél előbb tárgyaljuk le, hogy a gyakorlatra — e kérdések begyakorlására az életben — minél több időnk maradjon. Ezen szempont is azt javasolja, hogy a *parancsolatokkal* az ágazatok előtt foglalkozzunk.

A) A parancsolatok az ágazatok előtt

Ha mármost ezen szempontoknak megfelelően akarjuk a tananyag általános beosztását megcsinálni, több körülmény is azt javasolja, hogy legalább egyszer-másszor, egyik-másik osztályban a parancsolatokkal az ágazatok előtt foglalkozzunk.

1. Először azért, mert a parancsolatokkal foglalkozó egyes órákra átlagosan nem esik annyi új, elvont és ezért nehéz fogalom, mint az ágazatokkal foglalkozókra. Erre vonatkozólag elég a parancsolatokról készített hitelemzéseim B) pontját az ágazatok

ugyanazon pontjával összehasonlítani. A parancsolatok tanítása tehát könnyebb és azonkívül, mert közelebbről érintik a gyermek életét, több azokban a cselekmény és ezért számára ez az anyag érdekesebb is. Márpedig az iskolaév elején, mint fent már említettem, több igen kézen fekvő okból nehezebben tanul a gyermek-sereg, mint később az év folyamán.

2. Másodszor, mert az ágazatok tárgyalása közben, különösen a velük kapcsolatos bibliai részekben sok olyan fogalom fordul elő, mely a parancsolatoknál még egyszer, éspedig eminenter tárgyalás alá kerül. Ha tehát a parancsolatok tárgyalása megelőzi az ágazatokét, ez utóbbiak tanítása sem olyan nehéz már, mert csak hivatkoznunk kell a már előzőleg tanult fogalmakra. Míg megfordítva: az ágazatok tárgyalása közben nem mehetünk olyan mélyen bele ama legtöbbször erkölcsstani igazságok és fogalmak tárgyalásába, hogy a parancsolatoknál egyszerű hivatkozással megelégedhetnénk. Azért, ha az ágazatokkal előbb foglalkozunk, akkor vagy csak felületesen magyarázhatjuk meg, hogy pl. mi az erény, a halálos meg a bocsánatos bűn, mi a kísértés, a káromkodás, a harag, az irigység, mi a megszentelő kegyelem stb., stb. vagy pedig kétszer vagyunk kénytelenek ugyanazt a munkát elvégezni, márpedig ezen módozatok egyike sem jó.

3. Végül azért is tanácsos legalább egyszer, pl. a III. osztályban a parancsolatokkal kezdeni, mert azok anyaga gyakorlatibb, mint az ágazatoké és azért, ha ezt vesszük át az év elején, több időnk marad a tanultak begyakorlására.

B) Az ó- vagy újszövetségi részek tárgyalása

Ugyanilyen megfontolás tárgyát képezheti, hogy az ószövetségi részeket vegyük-e át a III. osztályban vagy az újszövetségeket — és ennek megfelelően a IV.-ben az ószövetségeket? Továbbá, hogy a bibliai részekkel mikor foglalkozzunk: az ágazatok tárgyalása közben, vagy pedig amennyire lehet az év végén? Vizsgáljuk e kérdéseket részleteikben.

1. Ha az elemi iskolák III. és IV. osztálya számára a tantervbe felvett ó- és újszövetségi bibliai részeket egymással összehasonlítjuk, a következő megállapításokat tehetjük:

A III. osztály számára felvett ószövetségi bibliai részek terjedelme a kis biblián kb. 553 sor. Ebből a II. osztályból ismert kb. 96 sor. Marad tehát a III. osztályra, mint egészen új anyag mintegy 457 sor. Ebben az anyagban 40-nél több idegen hangzású, még ismeretlen név fordul elő, és vagy ugyanannyi a III. osztályosok előtt még új fogalom. Hogyha még hozzávesszük, hogy a III. osztályosok jókora része különösen az év elején még elég nehezen olvas, azt hiszem nyugodtan megállapíthatjuk, hogy nem csekély dolgot kívánunk a kicsinyektől, ha azt akarjuk, hogy mindezt a hivatalos tanterv által előírt 9 óra alatt tanulják meg.

Azt az ellenvetést tehetné valaki, hogy nem kell kívánni az anyagot szóról-szóra, elégedjünk meg, ha a gyermek a saját szavaival mondja el a leckét. De ha valaki ismeri a III. osztályosok szóbőségét és szokincset, továbbá tudja, hogy milyen nehezen *fogalmaz* még e korban a gyermek, akkor az azt is tudja, hogy a 7—8 éves, sőt még a 9—10 évesek nagy átlaga is sokkal inkább, és ezért könnyebben tanul meg valamit kívülről, és mondja fel az így megtanult anyagot, mint hogy azt a maga szavaival előadja.

A IV. osztály számára a hivatalos tanterv az újszövetségi bibliai részekből kb. 668 sorra terjedő anyagot ír elő, amiből a II. osztályból kb. 257 sor ismeretes. Marad tehát 411 sor, mint egészen új anyag. Az újszövetségi anyag azonkívül egységesebb is az ószövetségénél. Az egész ugyanis Jézus köré, mint főszemély köré csoportosul, és éppen azért jóval kevesebb benne az ismeretlen új név (20-nál alig több) és fogalom is. Azonkívül az újszövetségi részeket sok esetben természetesen fel lehet használni a katekizmusi igazságokhoz, mint előterjesztést, ami az ószövetségi részeknél, 3—4 esetet leszámítva, csak bizonyos erőltetéssel sikerülhet. Hogyha az előterjesztésül felhasznált részeket úgy az ó-, mint az újszövetségi részekből leszámítjuk, az előbbiekből kb. 475, az utóbbiakból pedig csak kb. 272 sor marad, mint olyan anyag, mellyel úgynevezett bibliai órán kellene foglalkozni. — Ha ezt az anyagot órákra elosztjuk, akkor az ószövetségi anyagot 7 órára vagyunk kénytelenek elosztani, amikoris egy órára átlagosan kb. 67 sor esik, kb. 6 új névvel és még ennél is több ismeretlen fogalommal, míg a 6 órára felosztott újszövetségi anyagból egy órára kb. 45 sor esik 3—4 új névvel és fogalommal. — Vagyis az érettebb IV. osztályos gyermeknek abszolút véve csak majdnem fél olyan nehéz feladatot kell megoldania, mint a III. osztályosnak.

Ezt az egész nehézséget azonban lényegesen kisebbítené, hogyha az ószövetségi részeket a IV. osztályra, az újszövetségiéket a III. osztályra tennők át. — Mégpedig

a) azért, mert az újszövetségi könnyebb, kevesebb és egységesebb anyagot a fejletlenebb III. osztályos könnyebben megtanulhatná, mint a nagyobb terjedelmű, kevésbé egységes és nehezebb ószövetségit,

b) azért, mert ez esetben a IV. osztály dolga is könnyebbé válna. A III. osztályban ugyanis a gyermek az újszövetségi részek tanulása közben az ószövetségi részekben előforduló 40-nél több ismeretlen névből és fogalomból kb. 10-et már megismerne, más szóval abból a kb. 20—25 új névből, mellyel az újszövetségi részek tanulása közben először találkozónék, 10-el a következő évben, vagy a IV.-ben újra találkozónék, és így már a IV.-ben sem kb. 40, hanem csak mintegy 30 új nevet kellene megjegyeznie.

Ha ellenben a hivatalos tantervben előírt állapotot tartjuk fenn, igen nagy, képességeihez mérten — bátran mondhatom —

túl nagy feladat elé állítjuk a III. osztályos gyermekeket és ezért, ha esetleg sikertelenséggel találkozunk, nem kell azt éppen a gyermekek tehetségtelenségének vagy hanyagságának tulajdonítanunk.

2. A bibliai anyag tárgyalását tovább érintő kérdés még, hogy ezen részekkel mikor foglalkozzunk? Az ágazatok tárgyalása közben, amint azt a hivatalos tanításterv előírja, vagy igyekezzünk a bibliai történeteket a katekizmusi anyaghoz felhasználni mint előterjesztéseket, vagy pedig tárgyaljuk azokat egészben vagy részben külön, esetleg csak az év végén.

a) *Az ágazatok közé ékelve.* Egyes bibliai történeteket kétségkívül az ágazatokkal kapcsolatban vagyunk kénytelenek tárgyalni. Ilyen pl. a világ teremtésének és az első embereknek a története, Jézus születése, szenvedése, halála és feltámadása stb., mert ezek az egyes ágazatok anyagát képezik. De viszont a történetek folytonossága kívánja, hogy azokat egymásután, megszakítások nélkül tárgyaljuk. Ez az álláspont a hivatalos tanterv álláspontja is. Nehézsége abban áll, hogy így *a kevésbbé fontos bibliai részekre fordítjuk az iskolaév legértékesebb idejének* egy részét, és esetleges idővesztés alkalmával a parancsolatokat vagy a szentségeket vagyunk kénytelenek elnagyolva tárgyalni, vagy éppenséggel részben elhagyni.

b) *A bibliai történetek mint előterjesztés.* A hitoktatók közül többen állandóan kísérleteztek ezzel a módszerrel, melyet kétségkívül ajánl az a megfontolás, hogy így a szent történetek által szemléltetjük a szent igazságokat. Mégis sok nehézsége van e módszernek. Az egyes bibliai történetek ugyanis nem szemléltetnek *elég sok* katekizmusi kérdést, vagy pedig bizonyos erőltetéssel kell azokba a katekizmusi kérdések igazságait belemagyarázni. Ennek eredménye azután, hogy az egyes órák egysége megbomlik, — ha t. i. több bibliai rész előterjesztése által szemléltetjük az órára kijelölt katekizmusi kérdéseket, — vagy pedig a természetességet kell feláldozni, erőltetett be- vagy kimagyarázások által. Mindkét körülmény megnehezíti a gyermek dolgát. Ne gondoljuk azt, hogy a gyermek fejletlen értelme és emlékező képessége a csak lazán összefüggő, vagy éppen összefüggéstelen anyagot tartósan meg bírja jegyezni.

c) *A bibliai részek az év végén.* Hogyha azonban a bibliai részeket, legalább részben, az év végén tárgyaljuk, akkor nem áldozzuk fel miattuk a legjobb tanítási idő egy részét, azonkívül a szent történetek elbeszélésével még le bírjuk az év végén már nyugtalan gyermek figyelmét kötni, végül, ha kifogytunk volna akármilyen okból az időből, a bibliai részekből könnyebben elhagyhatunk egyet-mást.

III. Tanításterv változatok. Az eddig elsorolt szempontok szerint hitelemzéseim tetszésszerint a következő sorrendben használhatók:

A) változat.

A III. osztályban:

Ágazatok 1—6. óra, azután az
 Ószövetségi bibliai történetek, majd az
 Ágazatok 7—13. és 16—18. óra, továbbá a
 Parancsolatok 1—14. óra és végül a
 Szentségek.

A IV. osztályban:

Ágazatok 1—8. óra, azután az
 Újszövetségi bibliai történetek, majd az
 Ágazatok 9—13. és 16—18. óra, továbbá a
 Szentségek és végül a
 Parancsolatok 1—14. óra.

Az V. osztályban:

Ágazatok 1—18. óra, azután a
 Parancsolatok 1—16. óra és végül a
 Szentségek.

Mindenütt a megfelelő ismétlési órák hozzáadásával. Így írja elő a hivatalos tanterv.

B) változat.

Az ó-, illetőleg az újszövetségi részeket felcseréljük, és a III.-ban adjuk az új-, a IV.-ben az ószövetségi történeteket. A katekizmus elosztásán azonban nem változtatunk. Szerény nézetem szerint már ez is megfelelőbb, mint az előbbi, a hivatalos beosztás.

C) változat.

Az ágazatokat tárgyaló órákba fel nem vett, tehát a külön bibliai órákban feldolgozott részeket *az év végére hagyjuk*. Ez a megoldás is kétféle változattal bírhat a szerint, hogy a III. osztályban a biblia mely részeit adjuk elő.

D) változat.

Az év elején a parancsolatokkal kezdjük a tanítást és azután akármelyik változat szerint folytatjuk.

Ha szabad tantervet ajánlanom, részemről az alábbi tartom legmegfelelőbbnek:

A III. osztályban:

Kezdjük a parancsolatokkal,
 folytatjuk az ágazatokkal,
 majd rátérünk a szentségekre és
 befejezzük az újszövetségi bibliai részekkel.

A IV. osztályban

ugyanúgy haladunk, mint a III.-ban, de az öszövétségi bibliai részek tárgyalásával fejezzük be.

Az V. osztályban

követjük a katekizmus sorrendjét, vagyis

1—18. óra ágazatok,

1—16. óra parancsolatok,

1—15. óra kegyelemeszközök.

XIII. Általános megjegyzések

A következő részben közölt egyes órákra felvett anyag-mennyiség aránylag nagyobb, mint amennyit a Magyar Püspöki Kar által 1926 március 17-én kiadott „Tanterv és Utasítás a katolikus elemi népiskolák számára” megjelöl, mert abban az általam 16 órára felvett anyag 20 órára van elosztva. De amint az előzőkben kifejtettem, az év elején sohasem lehet osztályonként 55—56 óránál többre számítani, kénytelenek vagyunk tehát a Püspöki Tanterv által előírt anyagot jobban összesűriteni, helyesebben az egyes *órákra* másképen elosztani. Erre a változtatásra és annak okaira esetenként rámutatok. Mindazonáltal az egyes órákra felvett anyag nem nagyobb, hogysem azt bármely normális, még tanyai iskolában is, el ne lehetne végezni.

Miután a praxisomból tudom, hogy mit jelent az, heti 24—30 órában hitoktatni, és mellesleg sokszor még segédlelkészi teendőket is ellátni, olyan hitelemzéseket igyekeztem szerkeszteni, amelyek elolvasása által rövid félóra alatt lehetőleg több órára elkészülhetünk. Ezért bármelyik hitelemzésem elolvasása elég előkészületet nyújt, hogy úgy a III., mint a IV. és V. osztályban taníthassunk. Igaz ugyan, hogy az iskolaév közben előforduló szünetek folytán, hol itt, hol ott elmaradó órák csak nehezen teszik lehetővé, hogy az egyes osztályokkal tartósan parallel haladhassunk, mégis nagy könnyebbséget jelent a hitoktató részére, hogy egy fáradsággal több osztályra elkészülhetett, és hogy nem kell különféle anyagokat egyszerre emlékezetében tartania.

Ugyancsak a könnyebb előkészület szempontjából vettem fel könyvembe az egyes órák elé az illető órára kijelölt egész katekizmusi anyag szövegét is, az 1939-ben megjelent katekizmusból. Ez ugyan egyrészt valamivel megnövelte könyvem terjedelmét, de főlegessé teszi, hogy egyszerre két könyvből készüljünk, ami különösen olyankor kényelmes, ha nincsen időnk otthon a készülethez, mint pl. temetés vagy egyébkor útközben, mikor nem forgathatunk egyszerre két könyvet.

Katekizmusunk szövegezése, mint azt általánosan tapasztaljuk, nehézkes, sok helyen magyartalan. Mégis kénytelen voltam

ehhez a szöveghez ragaszkodni, mert ha más szövegezést veszek hitelemzéseimhez alapul, nem segítek azzal senkinek. Mindazonáltal megjelöltem az egyes kérdések után, hogy szerény véleményem szerint, hogyan és miképpen lehetne azt kijavítani.

Ugyanez a törekvés vitt rá, hogy hitelemzéseim első kiadása óta megjelent katekizmusunk javítását célzó tervezeteket is figyelembe vegyem, és ahol valóban jobbat nyújtanak a réginél, azt közöljem. Különösen használhattam ezen célból Kenyeres Lajos volt tanyai lelkész „Katolikus élet” című kiadványát (nyomatott és megrendelhető a Szent Imre könyvnyomdában, Szentesen, bolti ára 92 fillér), és Vass János keszthelyi hitoktató különféle tervezeteit. (Valamennyi a szerző kiadása.) Ezeket a javított kérdéseket, valamint a magam észrevételeit is a katekizmusi szöveg közé beékeltem megjegyzéseimben adom elő.

Végül még azt kívánom megjegyezni, hogy az elemi iskolák V. osztályával nem voltak szerencsés tapasztalataim. Lehet, hogy ennek az oka abban rejlett, hogy mindig városok területén működtem, és mint ilyen helyen rendszeren történni szokott, a IV. elemi osztály elvégzése után polgárba vagy gimnáziumba viszik a jobb gyermekeket, miáltal az V.-re nem marad csak a gyengébb elem. Viszont a középiskolák első osztályaiban azt tapasztaltam, hogy a legtöbbször sok helyről odasereglett gyermekek hittani ismeretei egyöntetűség szempontjából nem éppen kifogástalanok. Ez a kettős tapasztalat vezetett arra a meggyőződésre, hogy a szóbanforgó osztályokban *nemigen* lehet több anyagot felvenni, mint az elemi iskolák IV. osztályában, helyesebben nem tanácsos sokkal többet kívánni, ellenkezőleg, többre megyünk, hogyha megelégszünk a katekizmus kérdéseinek alapos ismeretével. Ez az oka, hogy hitelemzéseimben csak elvétve terjeszkedem ki a katekizmus jegyzeteire.

MÁSODIK RÉSZ

Kidolgozott hitelemzések

a kis katekizmus második részéhez

PARANCSOLATOKRÓL

1. ÓRA

A főparancsolatról I.

A) A katekizmusi anyag

133.* Elég-e az üdvösségre csak hinnünk, amit Isten kinyilatkoztatott?

Az üdvösségre nem elég csak hinnünk, amit Isten kinyilatkoztatott, hanem meg is kell tennünk, amit Isten parancsol.

* Jézus így szólt egy ifjúhoz: „Ha az életre be akarsz menni, tartsd meg a parancsolatokat.”

* Ha megtesszük, amit Isten parancsol, akkor hitünk szerint élünk; *hitünk* akkor *eleven*. Pl. az első keresztyének hite.

Megjegyzés. A 133. kérdés első tekintetre pusztán szisztematikai célt látszik szolgálni: összeköti az ágazatokról szóló részt a parancsolatokkal. Ez valóban így is van, de ezen túl a protestánsok „sola fides” tana ellen is irányul. Az ágazatokról tartott összefoglaló ismétlések utolsó órájának képezi majd anyagát, ott a tanmenetbe könnyen beleszűrhető, az alább közölt hitelemzésbe azonban nem illik bele, annak egységes anyagát megrontaná, azért itt elhagyom.

134. Hogyan szól a főparancsolat, amely a többi parancsolatot is magában foglalja?

A főparancsolat, amely a többi parancsolatot is magában foglalja, így szól:

* A csillag nélküli kérdések képeznék felfogásom szerint a III. osztály anyagát, az egy csillaggal jelzettek a IV. osztályét, a két csillaggal jelzettek az V. osztályét.

1. „*Szeresd Uradat Istenedet teljes szívedből és teljes lelkedből, teljes elmédből és minden erődből.*”

2. „*Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat.*”

Megjegyzés. A főparancsolatnak jelen szövegezése nehézkes és hosszú. Az alábbi nézetem szerint jobban megfelelne:

Mondd el a főparancsolatot:

A főparancsolat így szól: Szeresd Uradat Istenedet teljes szívedből és minden erődből; és szeresd felebarátodat úgy, mint magadat.

135. Mit kíván tőlünk a főparancsolat?

A főparancsolat azt kívánja tőlünk, hogy Istent minden fölött szeressük, felebarátunkat pedig úgy szeressük, mint magunkat.

Megjegyzés. A 136. kérdésben szó van arról, hogy Istent minden fölött kell szeretni. Miután a 134. és 136. kérdés között a kapcsolatot a 135. kérdés adja meg, azért azt a III. osztály tananyagából nem tanácsos kihagyni. A 135., 136. és 137. kérdésekben idegenszerűen hangzik a „minden fölött” kifejezés. Jobb volna e helyett: mindennél jobban.

Ezen túlmenőleg is könnyítene az alábbi szövegezés:

135. A főparancsolat azt kívánja tőlünk, hogy Istent mindennél jobban szeressük, felebarátunkat pedig úgy, mint magunkat.

136. Mindennél jobban akkor szeretjük Istent, ha azt tesszük, ami neki kedves, és inkább akarunk meghalni, mint őt súlyos bűnnel megbántani.

136. Mikor szeretjük Istent minden fölött?

Minden fölött akkor szeretjük Istent, *ha meg tesszük azt, ami Isten előtt kedves* és készek vagyunk inkább mindent elvesztetni, sőt meg is halni, mint Istent súlyos bűnnel megbántani.

Pl. Ábrahám, a szent vértanúk.

137. Miért kell Istent minden fölött szeretnünk?

Istent azért kell minden fölött szeretnünk, mert 1. Isten végtelenül jó és szeretetreméltó; 2. tőle kapunk minden jót.

Intelem. Fohászkodjál gyakran, kivált kísértés alkalmával Istenhez: inkább meg akarok halni, mintsem hogy téged, végtelenül jó Istenemet, megbántsalak.

B) A közlendő új fogalmak

Mit jelent *teljes* szívedből?

Mit jelent *elme*?

Mit jelent *minden fölött*?

C) A kidolgozott hitelemzés

Bevezetés. Theophilról meg Júdásról sokat fogok nektek mesélni. Theophil és Júdás két fiú volt, akik éppen úgy, mint ti is, az iskolába jártak egy városban. (Ha faluban tanítunk, azt mondjuk, egy faluban.) Theophil az iskolában az ablak felől ült elöl, Júdás a fal mellett hátul.

I. Előterjesztés. Egy napon a tisztelendő úr az iskolában az Úr Jézusról beszélt. Elmondotta, hogy egyszer az Úr Jézus Jeruzsálembe ment és akkor egy törvénytudó megkérdezte Őt, hogy melyik a főparancsolat. Jézus így felelt: „Szeresd Uradat Istenedet teljes szivedből és teljes lelkedből, teljes elmédből és minden erődből. Ez az első és legnagyobb parancs. A másik pedig hasonló ehhez: „Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat.”

Visszakérdés és a főparancsolat betanulása.

II. Kifejtés. 1.—134. a). Óra után a fiúk kimentek játszani és közben a főparancsolatról beszélgettek.

Júdás mindig okosabb akart lenni a többi fiúnál. Most is. És azért azt mondta:

„Ah mit, én is szeretem Istent, de csak fél szívemmel, a másik felével barátaimat szeretem. Lelkemnek és értelmemnek és akaratomnak is csak felével szeretem Istent, a másik felével szeretem a játékokat és más dolgokat.”

Meghallotta ezt a beszédet Theophil és így szólt: „Neked nincs igazad, mert Istent jobban kell szeretnünk, mint barátainkat, jobban, mint a játékokat, jobban, mint a cukrot, jobban, mint szüleinket, mindennél jobban kell szeretnünk. Istent minden fölött kell szeretni. Teljes szívünkkel és teljes lelkünkkel, teljes elménkkel és minden erőnkkel, így kívánja ezt a főparancsolat.”

Szómagyarázatok: (Ezekkel mindig azt szolgálom, hogy az új ismeretet valamelyik régi, a gyermek gondolatvilágában gyakran megforduló fogalomhoz hozzáfűzzem, szoros asszociációba hozzam. A szómagyarázatokat rendszeren a kifejtés szövegébe szövöm bele.)

Istent szeretni kell a szívvel, azzal a szívvel, mely mibennünk dobog. Ki érzi szíve dobogását? Tegyük csak rá kezünket! Kiért dobog a szívünk?

Istent szeretni kell azzal a lélekkel, melynek köszönjük, hogy élünk. Mit csinál mibennünk ez a lélek? (Gondolkodik és akar.)

Istent szeretni kell teljes elménkkel is. Mi az elme? Az ész-t hívjuk úgy, hogy elme. Elménkkel akkor szeretjük Istent, hogyha szeretünk Istenre gondolni. Most is Istenre gondolunk. A hittanórát is azért szeretjük, mert akkor Istenről beszélünk, és az mindig olyan szép.

Van nekünk erőnk is? Erőnkkel bírnunk dolgozni. Akkor szeretjük Istent teljes erőnkkel, hogyha olyan nagyon szeretjük

Istent, hogy szívesen megteesszük érte azt is, amit másképpen nem szeretünk megtenni. Pl. szót fogadunk, megtartjuk a pén-teket, eljárunk vasárnap a szentmisére.

Mit mondott Júdás? Hogyan szereti ő Istent?

Mit mondott Theophil? Hogyan kell Istent szeretni?

Mit kíván tőlünk a főparancsolat? (Betanítjuk az első részt.)

134. b) A következő óra alatt a fiúk olvastak. A tanító úr felhívott egyet, akit Lázárnak hívtak. Lázár szegény fiú volt és nem volt neki könyve. Theophilnak véletlenül kettő volt. Eszébe jutott Theophilnak, hogy aki felebarátjának segít, az jót tesz, olyat, ami Istennek tetszik, ami Isten előtt kedves. Odaadta tehát az egyik könyvét Lázárnak. Óra végén Lázár vissza akarta adni Theophilnak a könyvet, de Theophil azt mondotta Lázár-nak, hogy csak tartsa meg. Azután uzsonnázni mentek a fiúk. Júdás két nagy vajaskenyeret hozott magával az iskolába, Lázárnak nem volt egy sem, de Júdás mégsem adott Lázárnak. Theophil meglátta, hogy Lázárnak nincs kenyere, megint eszébe jutott neki, ami az előbb, hogy aki felebarátjának segít, az jót tesz, eltörte tehát a maga kenyerét és a felét odaadta Lázárnak. „A főparancsolat úgy kívánja, — mondotta Theophil — hogy felebarátunkat úgy szeressük, mint magunkat. Amit én magam-nak akarok, azt akarom neked is, én azt akarom, hogy ne legyek éhes, azért ne légy éhes te sem.”

Hogyan mondotta Theophil?

Hogyan szeressük felebarátainkat?

Mit kíván tőlünk a főparancsolat? (Betanítjuk a második részt.)

Most mondjuk el mind a két részét egyszerre...

2.—137. Mikor hazamentek, Júdás megint elkezdte: „Miért kell Istent szeretni? Isten nekem még nem adott semmit! Isten nekem még nem mutatta meg, hogy ő jó és szeretetreméltó!”

Theophil felelt neki: „Te csacsi! Ki teremtett téged? Ki adott neked szülőket? Ki adott neked egészséget, szemeket, füleket, kezeket? Isten beteggé is teremthetett volna téged. Ő adhatott volna neked pogány szülőket is, akik téged megöltek volna. Na, most már láthatod, hogy mennyit kaptál Istentől, hogy Isten milyen jó és szeretetreméltó, hogy ő ad nekünk minden jót.”

Theophilnak ebből a beszédéből ti is megtudjátok, hogy miért kell Istent minden fölött szeretnünk?

Minden fölött azt jelenti, hogy mindennél jobban.

III. Alkalmazás. 136. De Theophil nemcsak beszélt, hanem meg is mutatta, hogy amit ő mond, azt meg is tartja.

Történt egy vasárnapon, hogy Theophil reggel felkelt, felöltözött, imádkozott, szüleinek jó reggelt kívánt, kezecskölt, reggelizett, és azután az órát nézte, hogy kell-e már misére

menni? Még volt egy óra idő a szentmiséig. Elővette tehát az ólomkatonáit és elkezdett azokkal játszani. (Olyan játékot említünk, mely tanítványaink szemében kíváncsú. A lélektani hatás miatt szükség van erre. — Azért ahol az ólomkatonákat nem ismerik, vagy nem nagyon kívánják, nem említjük azokat, hanem talán a futballt, vagy a fényes kis játékautót, mely magától szalad, ha felhúzzák, a Märklint vagy kis repülőgépet stb.) De az idő gyorsan múlt és mire megint az órára nézett, már csak 5 perc ideje maradt, hogy a templomba elsiessen. Mit csináljon most? Theophil édesatyja nagyon szigorú ember volt és minden játékot elvett Theophiltól, amit az széjjelhagyott és nem rakott szépen helyére. Theophil azért azt gondolta, ha most a katonákat elteszi, elkészíti a szentmiséről és evvel megbántja a jó Istent, ha pedig a játékokat széjjelhagyja, elveszi azokat tőle édesatyja. Mit tegyen tehát? De Theophil csak egy pillanatig gondolkodott. Nem! — gondolta magában. — Istent nem akarom megszenvedtetni, inkább vegye el édesatyám a katonákat. És hamar vette a sapkáját és elszaladt a templomba.

Az utcán a fűszeresbolt előtt találkozott Júdással, aki egy nagy labdával szaladt a vásártér felé.

— Jer Theophil játszani a térre — kiáltott Júdás.

— Most misére sietek — válaszolta Theophil.

— Gyere, mert nekem kell egy játszótárs, — felelte Júdás — ha nem jössz, elverlek.

De Theophil nem tágitott, nem akart játszani. Júdás megharagudott.

— Ha nem jössz, agyonverlek — kiáltotta.

— Én inkább meghalok — válaszolta erős hangon Theophil, de Istent nem bántom meg súlyos bűnnel.

És elkezdett szaladni, szerencséire még jókor ért a szentmisére.

Theophil elment a szentmisére, megtette azt, ami Isten előtt kedves.

Otthagya játékait, habár tudta, hogy azokat el fogja venni édesapja, de Theophil kész volt inkább mindent elveszteni, mint Istent megbántani.

— Inkább meghalok, — mondotta Theophil Júdásnak, de Istent nem bántom meg súlyos bűnnel. Igen, aki Istent szereti, az kész inkább meghalni, mint Istent súlyos bűnnel megbántani.

Aki Theophilhoz hasonlóan tesz, az mindenfölkött szereti Istent, mert mindenfölkött akkor szeretjük Istent, ha meg tesszük azt, ami Isten előtt kedves és készek vagyunk inkább mindent elveszteni, sőt meg is halni, mint Istent súlyos bűnnel megbántani.

Tehát mikor szeretjük Istent mindenfölkött?

Ki fogja utánózni Theophilt?

Leckére lesz a 134., 135., 136. és 137. kérdés.

Óra végén, ha van még idő, megmagyarázhatjuk Theophil győzelmének a titkát is. Theophil szerette katonáit és mégis ott hagyta azokat, pedig katonáit nem látta többé, mert azokat elvette tőle az édesapja. Hogy bírt mégis olyan erős lenni, hogy inkább misére ment, mint hogy katonáit eltegye és ezáltal megmentse? Azért volt Theophil ilyen erős, mert gyakran mondogatta magában ezt a kis imát: *Istenem, szeretlek! Add, hogy mindig jobban szeresselek!*" Ennek a kis imának megvan a maga ereje, aki azt gyakran mondogatja, abban lassacskán megerősödik az Isten iránti szeretet, és végtére az is olyan erős lesz, mint Theophil és inkább otthagy minden játékot, sőt életét is, de Istent, a mi legjobb égi Atyánkat, nem bántja meg soha.

Kicsoda szereti Istent? Ugy-e, mindannyian szeretjük Öt, mondjuk ezért: Istenem, szeretlek! Add, hogy mindig jobban szeresselek!

*

Leányiskolákban Philothea babájával játszik és ezt hagyja ott. Egyébként a cselekmény ugyanaz maradhat.

Júdás durva szerepét betöltheti Jezabel, mert ma már sajnos vannak a fiúkat durvaságban sok esetben felülmúló leányok és ilyet mutatunk be Jezabelben.

2. ÓRA

A főparancsolatról II.

A) A katekizmusi anyag

**138. Mikor szeretjük magunkat helyesen?

Helyesen akkor szeretjük magunkat, ha lelkünk üdvösségével többet törődünk, mint az ideigtartó dolgokkal.

* „Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, lelkének pedig kárát vallja?” — mondja az Úr Jézus.

(Máté 16, 26.)

Megjegyzés a 138. kérdéshez. A gyermek testéről még nem gondoskodik, lelkéről pedig most tanítjuk gondoskodni. Ezért tartom ezt a kérdést a IV. osztályban fölöslegesnek. Az V. elemi és a középiskola I. osztályában pedig más szövegezést ajánlok. Jelen szövege ugyanis: „helyesen akkor szeretjük magunkat, ha lelkünk üdvösségével többet törődünk, mint ideigtartó dolgokkal”, stílus szempontjából kifogástalan lehet, de didaktikailag hibás.

E feleletben ugyanis ellentétet fejezünk ki: „lelkünk üdvösségét” állítjuk szembe az „ideigtartó dolgokkal”. Hogy ezek közt ellentét van, azt mi felnőttek, kiknek fogalomkörünk és szókincsünk tág, tudjuk, mert belátjuk, hogy „lelkünk üdvössége” örök

dolog, szemben az „ideigtartó dolgokkal”. Azt is megértjük, hogy az „ideigtartó dolgokról való gondoskodás” nem egyéb, mint testünk üdvének gondozása, szemben a lelkünk üdvösségéről való gondoskodással; de a gyermek ezt az ellentétet csak akkor veszi észre, ha arra az ő szűk fogalomköre és szókincse szerint hívjuk fel figyelmét. Az ő szókincsében pedig e két szóbanforgó fogalom a „test” és a „lélek” alakban van már meg. Az ellentétet e két fogalom között már ismeri, azért e szavak használatával taníthatjuk meg őt legkönnyebben a szóbanforgó igazságra. A 138-ik kérdést tehát a gyermek gondolatvilágának megfelelően így fogalmaznám meg:

Mikor szeretjük magunkat helyesen?

Akkor szeretjük magunkat helyesen, ha lelkünket jobban szeretjük, mint testünket és ezért lelkünkkel többet törődünk, mint testünkkel. Azonban talán legjobb lenne ezt az igazságot egészen más szavakba foglalni ilyenképen:

Akkor szeretjük magunkat helyesen, ha leginkább azzal törődünk, hogy a mennyországba jussunk.

139. Ki a mi felebarátunk?

Minden ember a mi felebarátunk; akár jóakarónk az, akár ellenségünk.

Pl. Az irgalmas szamaritánus.

Jézus azt mondta: „Arról fogja mindenki megismerni, hogy az én tanítványaim vagytok, ha szeretettel vagytok egymáshoz.”

****140. Mikor szeretjük felebarátunkat úgy, mint magunkat?**

Felebarátunkat akkor szeretjük úgy, mint magunkat, ha megtartjuk Jézusnak e parancsolatát: „Amiket akartok, hogy cselekedjenek nektek az emberek, ti is cselekedjétek nekik.”

Megjegyzés a 140-ik kérdéshez. Ez a kérdés szerény véleményem szerint szintén az V. osztályra maradhat. A III—IV. osztályos gyermek még csak konkrétan bír gondolkodni és ezért ezekben az osztályokban az ilyen általános kifejezések, mint: „amiket akartok, hogy cselekedjenek nektek”, csak nehézséggel értethetők meg. Azután micsoda szórend ez? Ez a kérdés szerény véleményem szerint így lenne helyesebb: „Amiről akarjátok, hogy nektek megtegyék az emberek, ti is tegyétek meg nekik.”

****141. Miért kell minden embert szeretnünk?**

Minden embert szeretnünk kell, mert azt Isten parancsolja és mert minden ember Istennek képmása.

Megjegyzés a 141. kérdéshez. E kérdés két részből áll: Minden embert szeretnünk kell, 1. mert azt Isten parancsolja, 2. mert minden ember Istennek képmása. Az első rész nyilvánvaló mindenki előtt, aki a főparancsolatot tudja, e rész meg-

tanulása tehát csak memóriaterhelés. A második rész ellenben a gyermek előtt egyáltalán nem világos, bizonyító erőt tehát benne a kérdésre nem talál. Ugyanis a) csak nagynehezen érti meg, hogy miképpen képmása az ember Istennek. (V. ö. a Kis Katekizmus 47. és 48. kérdésével, melyek megtanítása azért nehéz, mert a gyermek *nem bírja* az ott kifejezett hasonlatosságot *elképzelni*. Hasonló az eset a 38. kérdésnél is.) b) Egyáltalában nem érti meg, hogy miért kelljen valakit csupán azért, mert Istennek a képmása, szeretni. E kérdést ezen okból az V. osztályra hagyom. De szerény véleményem szerint szerencsésebb volna így megfogalmazni: „Azért kell minden embert szeretnünk, mert azt Isten parancsolja és mert Isten is mindenkit szeret.”

142. Miért kell ellenségünket is szeretnünk?

Ellenségünket is azért kell szeretnünk, mert az is felebarátunk és mert Krisztus Urunk külön megparancsolta, hogy szeressük ellenségeinket.

* Krisztus Urunk így szólt: Szeressétek ellenségeiteket, jót tegyetek azokkal, akik titeket gyűlölnék és imádkozzatok üldözőitekért és rágalmazóikért.” Midőn a kereszten függött, így imádkozott ellenségeiért: „Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek.”

Pl. Szent István vértanú.

143. Mivel mutatjuk meg különösen, hogy szeretjük felebarátunkat?

Hogy szeretjük felebarátunkat, azt különösen az irgalmasság testi és lelki cselekedeteivel mutatjuk meg.

* Az *irgalmasság testi cselekedetei* ezek: 1. Éhezőknek ételt adni, 2. szomjazóknak italt adni, 3. szegényeket ruházni, 4. utasoknak szállást adni, 5. rabszolgákat kiváltani, 6. betegeket látogatni, 7. halottakat eltemetni.

Pl. Magyarországi Szent Erzsébet, Páli Szent Vince, Abraham, az irgalmas testvérek.

* Az *irgalmasság lelki cselekedetei* ezek: 1. a bűnösöket meginteni, 2. tudatlanokat tanítani, 3. kételkedőknek jótanácsot adni, 4. szomorúakat vigasztalni, 5. bántalmakat békével tűrni, 6. ellenünk vétetteknek megbocsátani, 7. élőkért és holtakért imádkozni.

Pl. Ker János, Szal. Szent Ferenc, Jézus szent gyermek-ségének egyesülete.

* Jézus így szólt: „Boldogok az irgalmasok, mert ők irgalmasságot nyernek.”

Intelem. Az Úr Jézus azt mondja: „Amit egynek ezen legkisebb atyámfiai közül cselekedtetek, nekem cselekedtetek.” (Mt. 25, 40.) Tartsd ezt eszedben és amikor alkalom van rá, tégy jót felebarátoddal.

Megjegyzés a 143. kérdéshez: Az V. osztályban, de még a gimnáziumban sem kívántam az irgalmasság testi és lelki cselekedeteinek elsorolását. Elég annak a két-három cselekedetnek megemlézése, mely ma is gyakorlatibb jellegű. A rabszolgák kiváltását egyszerűen mellőzöm, — megmagyarázása sok időt kívánna.

B) A közlendő új fogalmak

— Jóakaró — irgalmasság testi és lelki cselekedete — lelkünk üdvössége — ideig tartó dolgok — Isten képmása.

C) A kidolgozott hitelemzés

Bevezetés. Emlékeztek még miről tanult Theophil és Júdás? Ugy-e a főparancsról. Hogyan mondotta el Jézus a főparancsot? (Valaki elmondja.)

Csak hogy a törvénytudó tovább kérdezte Jézust: „De kicsoda az én felebarátom?”

Célkitűzés: Ma arról fogunk tanulni, hogy kicsoda a mi felebarátunk.

I. Előterjesztés. A törvénytudó, akiről a mult órán szó volt, megkérdezte Jézust: kicsoda az én felebarátom? A törvénytudónak Jézus így felelt: Egy ember Jeruzsálemből Jerichóba ment és rablók közé jutott. Azok kifosztották, sebesre verték és félholtan otthagyták. Történt, hogy egy zsidó pap jött az úton, meglátta őt és elment mellette. Hasonlóképpen egy levita is, vagyis egy ministráns féle. Egy szamaritánus is arra utazott és amint meglátta, megkönyörült rajta, bekötözte sebeit és orvosságul olajat és bort öntött azokba. Aztán föltette szamarára, a vendéglőbe vitte és ápolta. Másnap két tizedt adott a gazdának és így szólt: „Viseld gondját és amit még ráköltesz, megadom neked, amikor visszatérek.”

Miután Jézus ezt a példabeszédet elmondotta, megkérdezte a törvénytudót: „Ki volt a felebarátja annak, aki a rablók közé jutott?” A törvénytudó azt felelte: „Aki irgalmasságot cselekedett vele”; Jézus pedig így szólt: „Menj és te is hasonlóképpen cselekedjél!”

(Szemléltetés a bibliában levő képről.)

Visszakérdezés.

II. Kifejtés. 1.—139. Aki minket szeret, az úgy-e, a mi barátunk, az nekünk jót akar, az nekünk jóakarónk, azt mi is szeretjük. Hogy a barátokat, a jóakarókat szeretni kell, azt nem is kell parancsolni. A zsidók azt mondták, hogy csak aki nekünk jót akar, csak a jóakarónk a mi felebarátunk, csak a jóakarónkat kell szeretni. Csak hogy a zsidóknak nem volt igazuk, éppen erre tanított meg minket Jézus.

Akit a rablók kiraboltak, az zsidó ember volt. A szamaritánusok is egy nép volt, amely a zsidóknak ellensége volt. Az a szamaritánus látta azt a kirabolt zsidót az úton feküdni és annak ellenére, hogy ellensége volt, mégis jót tett vele. Így mutatta meg a szamaritánus, hogy minden ember a mi felebarátunk, akár jóakarónk, akár ellenségünk. — Tehát ki a mi felebarátunk?

2.—142. Mit mondott Jézus a törvénytudónak utoljára? „Menj és te is hasonlóképpen cselekedjél.” Mit parancsolt e szá-

vakkal? Azt, hogy a törvénytudó is tegyen jót ellenségeivel, úgy amint az a szamaritánus, mert ellenségünk is felebarátunk, azért azt is szeretni kell, amit Jézus még külön is megparancsolt, amikor a törvénytudóhoz így szólt: „Menj és te is hasonlóképen cselekedjél.” — Tehát ellenségünket is szeretnünk kell, mert az is felebarátunk és mert Krisztus Urunk külön is megparancsolta, hogy szeressük ellenségeinket. — Tehát miért kell ellenségünket szeretnünk?

3.—143. Mivel mutatta meg a szamaritánus, hogy felebarátját szereti? Ugy-e, jót tett vele. Megsajnálta és segített rajta. Ha mi valakit megsajnálunk és segítünk a baján, akkor azt mondjuk, hogy irgalmasságot cselekszünk vele. Hogyan cselekedett irgalmasságot a szamaritánus? Hát Theophil? Ki emlékszik még? Ugy-e kenyeret és könyvet adott Lázárnak! A szamaritánus irgalmassága és Theophil-é, mikor kenyeret adott, minek használt? A testnek vagy a léleknek? Ugy-e a testnek. Azért ezt úgy hívjuk, az irgalmasság testi cselekedete. Amikor Theophil Lázárnak a könyvet adta, ezzel Lázár lelkének használt, mert Lázár abból tanulhatott és ezáltal okosabb lett. Amikor Theophil Júdásnak megmagyarázta, hogy hogyan kell Istent szeretni, — amikor Júdást tanította, ezzel is Júdás lelkének használt. Ezt azért az irgalmasság lelki cselekedetének nevezzük. Hogyha tehát mi felebarátunkat szeretjük, azt az irgalmasság testi és lelki cselekedeteivel mutatjuk meg. Tehát mivel mutatjuk meg különösen, hogy szeretjük felebarátunkat? (Az V-ik osztályban még elsorolunk néhány irgalmassági cselekedetet.)

4.—**138. Theophil, — ugy-e emlékeztek még. — elszaladt a templomba és otthagyta katonáit. Miért? Mert nem akarta megbántani Istent. Mert nem akart bünt elkövetni. Jobban szeretne lelkének tisztaságát, mint katonáit. Azt mondjuk, hogy lelkének üdvével többet törődött, mint katonáival. Miért? Mert a jócselekedeteket a lélek a halál után magával viszi a mennyországba, de a játékokat nem, azok csak *egy ideig jók*, amíg az ember él. Mindazokat a dolgokat, melyek csak addig jók nekünk, amíg élünk, ideigtartó dolgoknak nevezzük. Aki tehát lelkének üdvösségével többet törődik, mint ideigtartó dolgokkal, az helyesen szereti önmagát. Mikor szeretjük magunkat helyesen?

5.—**140. Örült Lázár a kenyérnek? Hát a könyvnek? Örült az a szegény sebesült zsidó ember. — akiről ma tanultunk. — az ápolásnak? Ugy-e igen, mert az neki jó volt, mert az neki jól esett. Szeretnétek ti is, ha veletek, valaki ilyen jót tenne? Ugy-e igen! Látjátok, ha tehát azt akarjátok, hogy veletek jót tegyenek az emberek, ti is tegyetek jót az emberekkel. Amit akartok, hogy cselekedjenek nektek az emberek, ti is azt cselekedjétek nekik. Ha ezt teszitek, akkor úgy szeretitek felebarátotokat, mint magatokat. Vagyis mikor szeretjük felebarátunkat úgy, mint magunkat?

6.—**141. Miért tett a szamaritánus jót azzal az emberrel, aki a rablók közé jutott? („Mert felebarát volt” fogják a gyerekek mondani.) De miért kell a felebarátokat szeretni? Mert Isten is minden embert szeret és az Úr Jézus mindenkiért meghalt a kereszten. De miért szereti a jó Isten az embereket? Mert az ember Istenhez hasonlít, azt mondjuk, az ember Isten képmása. Ki tudja, hogyan hasonlít az ember Istenhez? (Ismételjük az előző évből ismert 48. kérdést.) Tehát minden embert szeretnünk kell, mert azt Isten parancsolja és mert minden ember Istennek képmása. Tehát miért kell minden embert szeretnünk?

Összefoglaló kikérdezése a tanult kérdéseknek.

Lecke: III. osztálynak 139, 142, 143.

IV. „ Bibl. 70, Kat. 139, 142, 143.

V. „ 138, 139, 140, 141, 142, 143. és néhány fontosabb, csillaggal jelölt jegyzet.

III. Alkalmazás. Hogyan bírnátok ti is a felebaráti szeretetet gyakorolni? — Ugyanúgy, mint Theophil:

1. Ha valakinek még megvannak a tavalyi könyvei és azok sem neki, sem kisebb testvéreinek már nem kellenek, adja oda egy szegény gyermeknek, akinek nincsen.

2. Ha valakinek van uzsonnája és lát egy szegény gyermeket, akinek nincsen, ossza meg a magáét vele.

3. Ha valaki megtakarított egy kis pénzt magának, adjon egypár fillért belőle a koldusnak a templom kapujában, ha vasárnap, amikor majd misére megy, ott látja őt. Ez mind az irgalmasság testi cselekedete lesz.

4. Van nagyon sok gyermek és nagyon sok nagy ember is, akinek a szíve kemény, mint a kő: nem szeretik Istent. Ezekkel is tehettek jót, nagy jót! Úgy néha imádkozzatok a kőszívű emberekért és gyermekekért, hogy a jó Isten puhítsa meg azok szívét.

Azért most mindjárt imádkozzunk érettük: „Mi Atyánk” stb.

*

Leányiskolában elő lehet az egészet adni ugyanúgy, mint a fiúknál, csak éppen a neveket kell megváltoztatni.

*

Óra végén, ha még van idő, szóba hozzuk Theophil 9. és 10. törvényét. Nem akarjátok úgy-e, hogy bosszantsanak? Senki sem szereti, hogyha bántják. Theophil nem is bántott senkit. Miért nem? Mert magában mindig azt mondogatta, különösen akkor, hogyha nagyon szeretett volna bántani valakit: „Amit nem akarsz magadnak, te se tedd másnak.”

Theophil segített Lázárnak. Miért? „Mert szerette?” — Igaz, ezért is, de másért is. Theophil segített neki, mert tudta, hogy aki felebarátjának segít, az Istennek segít, az embereken segíteni, az Istennek segíteni pedig Theophil nagyon szeretett.

Fiúk! Nekem is kellene egy kis segítség! Ki akar nekem segíteni? Hű, de sokan jelentkeznek! Úgy-e szerettek nekem segíteni? Pedig látjátok, Istennek segíteni sokkal jobb, mint nekem, mert a jó Isten mindent megjutalmaz. Azért, aki a felebarátjának segít, az örüljön, mert akkor Istennek segített az embereken segíteni és Isten a jóért jobbat ad.

3. ÓRA

Bűnről általában

A) A katekizmusi anyag

Megjegyzés: Miért térek át a főparancsolatról a bűn tárgyalására? Miután a gyermek az előző két órán a főparancsolattal megismerkedett, megtanulta azt, hogy a főparancsolat minden parancsolatot magában foglal. Azt azonban, hogy miért van ez így, akkor még nem értette. A gyermek gondolatvilágában ezen tátongó ürt töltöm ki a mai óra bevezetésében, amikor a főparancsolatról rávezetem a tízparancsolatra. De a tízparancsolat részleges fejtegetésébe most még nem bocsátkozhatom, mert a III-ik osztályos gyermekek a bűnnel és az erénnyel, vagyis olyan alapfogalmakkal, melyekre továbbiakban sűrűn lesz szükség, még nincsenek tisztában. A II-ik osztályból ugyanis erre vonatkozólag csak igen kuszált fogalmakat hoznak magukkal. Ezért szükséges a parancsolatok tárgyalása előtt a bűnnel, annak következményeivel, az erénnyel, sőt a megszentelő kegyelemmel is foglalkozni. A logika is azt kívánja, hogy az általános rész a részletes előtt legyen, és azért a IV. és V. osztályban is megállja a helyét ez az anyagtárgyalási sorrend.

217. Ki követ el bűnt?

Bűnt az követ el, aki tudva és akarva nem engedelmeskedik az Isten parancsolatának.

* Isten részint maga nyilatkoztatta ki parancsolatait, részint az Anyaszentegyház által adja tudtunkra, hogy mit kíván tőlünk.

Megjegyzés: Ez a kérdés, habár nem nehéz, mégis elég sok zavart okoz: a gyermekek könnyen összetévesztik ezt a 220.-kal. Azért, tekintve, hogy itt még nincsen szó arról, hogy ki milyen bűnt követ el, halálosat vagy bocsánatosat, formálisat vagy materiálisat, ezt a kérdést így szövegezném: Bűnt az követ el, aki nem engedelmeskedik Isten parancsának.

218. Hányféleképpen követhetünk el bűnt?

Bűnt négyféleképpen követhetünk el: 1. gondolat-

tal és kívánsággal, 2. szóval, 3. cselekedettel, 4. a jónak elmulasztásával.

A *jónak elmulasztásával* az vétkezik, aki nem tesz meg valami jót, amit pedig meg kellene tennie.

Megjegyzés: E kérdésben logikai hiba van, amelynek átugrása a gyermeknek érthetetlen és nehéz. A bűnt ugyanis a felelet szerint *négyféleképen követhetjük* el és mégis ötfélét soroltatunk fel vele, mert a gondolatot és a kívánságot semmiképpen sem tudja a gyermek egy kategóriába sorozni. Szerintem e felelet így lenne helyes: Bűnt ötféleképpen követhetünk el: 1. gondolattal, 2. kívánsággal, 3. szóval, 4. cselekedettel és 5. a jónak elmulasztásával.

Sok gyakorlati értéke azonban nincsen, hogy a gyermek ezt elsorolni tudja, azért, ahol szűkösen vagyunk az idővel, bátran elhagyhatjuk.

219. Egyformán súlyos-e minden bűn?

Nem minden bűn egyformán súlyos; vannak nagy, vagyis *halálos* bűnök és vannak kisebb, vagyis *bocsánatos* bűnök.

220. Ki követ el halálos bűnt?

Halálos bűnt az követ el, aki fontos dologban tudva és akarva nem engedelmeskedik az Isten parancsolatának.

Megjegyzés: Hogyha a 217. kérdés feleletét a javasolt módon szövegeztük, nem fog különösebb nehézséget okozni a halálos bűn fogalmának helyes közlésénél a három lényeges kellék: tudatosan, szabadon és fontos dologban, kiemelése.

223. Ki követ el bocsánatos bűnt?

Bocsánatos bűnt az követ el, aki kisebb dologban vagy nem egészen tudva és akarva nem engedelmeskedik az Isten parancsolatának.

* A kisebb bűnöket azért nevezzük *bocsánatos* bűnöknek, mert azok nem veszik el a megszentelő kegyelmet és azért könnyebben bocsáthatók meg, szentgyónás nélkül is, t. i. bánat, jócselekedetek és ideigtartó büntetések elszénvedése által.

Megjegyzés: E kérdés a mondandót olyan nagyon összehúzóítja, hogy a gyermek azt abból kifejtteni sehogyan sem képes. Bocsánatosra egy bűn ugyanis kétféleképpen lesz: vagy 1. a *parvitas materiae*, vagy a *res minoris momenti* tesz valamely bűnt bocsánatosra és akkor ez lehet *cum plena advertentia*, vagy 2. valamely *peccatum in re magni momenti* lesz bocsánatosra *semiplena advertentia* vagy a teljes *deliberatio* hiánya folytán. E két esetnek megfelelően e kérdést így vélem helyesen megfogalmazni.

Bocsánatos bűnt az követ el, 1. aki kisebb dologban tudva és akarva, vagy 2. fontos dologban, de nem egészen tudva és akarva nem engedelmeskedik Isten parancsolatának.

(A harmadik eset: „kis dologban nem egészen tudva és akarva” oly világosan bocsánatos bűn, hogy azt külön megemlíteni nem tartom szükségesnek.)

B) A közlendő új fogalmak

A bűn és kellékei: tudva, akarva és engedetlenség Istennel szemben.

A bűn ötféle faja,

A halálos és bocsánatos bűn és ezek kellékei.

C) A kidolgozott hitelemzés

Bevezetés: A mult órán a legnagyobb parancsról tanultunk, amelyik a többit is magába foglalja. Melyik ez a legnagyobb parancs?

Aki Istent mindenfölött szereti, úgy, ahogy azt a főparancsolat megparancsolja, amint azt Theophil is tette, az mindig azon gondolkodik, hogy miképpen csinálhatja Istennek örömet, nem pedig szomorúságot. Mivel pedig minden, ami rossz, Istennek szomorúságot okoz, azért, aki Istent szereti, az sohasem rossz.

Hogy pedig mi egészen pontosan megtudjuk, hogy mivel tehetünk Istennek örömet és mivel szomorúságot, külön parancsolatokban megmondotta nekünk Isten, hogy mit tegyünk és mit ne tegyünk. Isten tíz ilyen parancsolatot adott nekünk. Melyek azok? Ki tudja? Mondd el ezt a tíz parancsolatot N. N.!

Aki ezeket a parancsokat nem tartja meg, az bűnt követ el.

Célkitűzés: Ma a bűnről fogunk tanulni.

I. Előterjesztés. Egy vasárnapon reggel így szólt Júdához atyja: „Fiam, nekem most el kell mennem. Ma vasárnap van, azért ne feledd el a szentmisét!” És Júdás atyja elment. Júdás egyedül maradt, és elkezdett fegyvereivel játszani. Volt neki csákója, trombitája, kardja, puskája, csak éppen egy szurony hiányzott még. „De jó lenne egy szurony” — gondolta magában. — „Ha az a pénz, amit tegnap este apám a szekrénybe tett, az enyém lehetne, vehetnék magamnak egy szuronyt. De hátha ki lehet a szekrényt nyitni és abból annyi pénzt kivenni, amennyi nekem kéne, hogy egy szuronyt vehessek? Nem is kéne sok. Csak 4 pengő.” Júdás odament a szekrényhez és próbálgatta az ajtót nyitogatni. Csakhogy az nem akart felnyílni. Júdás megharagudott, rángatni kezdte a szekrény ajtaját és közben káromkodni kezdett. Szidta a jó Istent, gyalázatos dolgot mondott róla. A szekrény recsegett, Júdás tovább rángatta, azután ropogott a szekrényajtó. Júdás még egy nagyot rántott rajta, mire az felnyílt, de a zár kiszakadt az ajtóból. Júdás meglátta a pénzt. Úgy látta, hogy sok. Egy darabig nézte, azután kivett a szekrényből 8 pengőt, azután betámasztotta az ajtót. De e közben eltelt az

idő és Júdás elmulasztotta a szentmisét. (Máshol, ahol a gyermekek élete úgy kívánja, Júdás talán torkoskodni kezd. Azután megkívánja a fűszeresnél látott cukrot. Azért lop tehát, hogy azt megvehesse. Másutt megfelelőbb, ha sípot, karikás ostort, sarkantyút vagy valami effélét akar magának megszerezni. Az előterjesztést e szerint alakítjuk.)

A *viSSzakérdezést* intézzük Júdás négyféle bűnének megfelelően.

II. Kifejtés. 1.—217. Melyik parancsolatban tiltotta el Isten a lopást? Engedelmeskedett Júdás Isten VII. parancsolatának? Tudta Júdás, hogy a pénzt nem szabad elvinni? Akarta ő ezt elvenni? Júdás tudta, hogy ha ő lop, akkor nem engedelmeskedik Isten VII. parancsolatának és mégis akart lopni. Ezért követett el bűnt, mert csak az követ el bűnt, aki tudva és akarva nem engedelmeskedik Isten parancsolatának. Tehát ki követ el bűnt?

2.—218. Júdás azon a vasárnapon több bűnt követett el.

a) Először is kívánczozott atyjának a pénze után. Másnak a jószágát ne kívánjad, mondja Isten X. parancsa. E parancsot tehát nem tartotta meg. b) Azután azon gondolkodott, hogy hogyan fog ő mostan lopni, ez is bűn volt. Tehát bűnt követett el gondolattal, kívánsággal. Azután c) amiért a szekrény csak nehezen nyílt ki, káromkodott. Tehát bűnt szóval is lehet elkövetni, d) mikor pedig a szekrény nyitva volt, lopott. Ezt a bűnt kezével tette, ezt cselekedettel követte el és e) vasárnapon nem hallgatott szentmisét. Ha hallgatott volna, az jó lett volna. Ezt a jót elmulasztotta, vagyis bűnt követett el a jónak elmulasztásával. Tehát hányféleképpen követett el bűnt?

Mi is négyféleképpen követhetünk el bűnt! Hogyan? Bűnt négyféleképpen követhetünk el, 1. gondolattal és kívánsággal stb.

3.—219. Júdás 8 pengőt lopott. Hátha csak 8 fillért lopott volna? Melyik lett volna nagyobb bűn? Látjátok, nem minden bűn egyformán nagy, úgy mondjuk, egyformán súlyos. Vannak nagy bűnök, ezeket halálos bűnöknek nevezzük és vannak kisebb bűnök, ezeket bocsánatos bűnöknek hívjuk. Tehát nem minden bűn egyformán súlyos; vannak nagy, vagyis halálos bűnök és vannak kisebb, vagyis bocsánatos bűnök. Tehát egyformán súlyos minden bűn?

4.—220. Tanultuk már, hogy bűnt az követ el, aki tudva és akarva nem engedelmeskedik Isten parancsának. Egyik dolgot, amelyik kisebb rossz, Isten nem tiltja olyan szigorúan, mint amelyik nagyobb rossz. Az ilyen szigorúan megtiltott dolgokat *fontos dolognak* nevezzük. Hát aki ilyen fontos dologban: mint pl. 8 pengő ellopása, a szentmise elmulasztása, tudva és akarva nem engedelmeskedik Istennek, az úgy, mint Júdás, halálos bűnt követ el. Vagyis halálos bűnt az követ el, aki fontos dologban, tudva és akarva nem engedelmeskedik Isten parancsolatának. Tehát ki követ el halálos bűnt?

Megjegyzés: A tolvajlásnál fontos dolognak, súlyos mennyiségnek tekintik általában azt az összeget, melyre a *családfenntartónak* szüksége van, hogy magát és családját egy napra elláthassa. Ez az összeg tehát a szegényeknél kisebb, a gazdagoknál nagyobb. Az iskolában nehéz helyzetünk van akkor, ha egészen szegény és jómódú gyermekek együtt járnak. Ebben az esetben ugyanis el nem kerülhetjük a fent említett körülmény megnevezését. Szükség van erre, hogy a gyermekekben helyes lelkiismeretet alakítsunk ki. De ekkor fennáll a veszély, hogy egyes, hazulról gyűlölködésre nevelt gyermekek ezt is kihasználják osztálygyűlöletük táplálására. Ime, mondhatják, a gazdagoknak még ebben is szerencséjük van: ha többet lopnak is szüleiktől, mint mi, mégis kisebb a bűnük! — Ezért fejtsük ki, hogy a jó Isten mennyire védi a szegények vagyonát. Ha valaki tőlük kevesebbet is lop, mégis nagyobb bűne van, éppen mert Isten a szegényeket jobban szereti.

5.—223. Miért volt Júdás bűne halálos? a) Mert fontos dologban volt engedetlen, b) mert tudva és c) mert akarva volt engedetlen. Ha ezek közül egyik hiányzik, úgy a bűn már nem halálos, hanem csak bocsánatos. Ha pl. Júdás 8 fillért lopott volna tudva és akarva, ez csak bocsánatos bűn lett volna, mert ekkor hiányzott volna a fontos dolog, és ő csak kisebb dologban nem engedelmeskedett volna Isten parancsának. Hogyha egy kicsi fiú lopta volna el a 8 pengőt, aki még nem tudja egészen, hogy ez milyen nagy bűn, az sem követett volna el halálos bűnt. Azért az is csak bocsánatos bűnt követ el, aki fontos dologban, de nem egészen tudva és akarva nem engedelmeskedik Isten parancsának. Bocsánatos bűnt tehát az követ el, aki kisebb dologban, vagy nem egészen tudva és akarva nem engedelmeskedik Isten parancsolatának. Tehát ki követ el bocsánatos bűnt?

Összefoglaló ismételése a most tanult kérdéseknek, úgyszintén a tízparancsolatnak.

Lecke: 217, 218, 219, 220. és 223. kérdés, a III—IV. és V. osztályban egyformán.

III. Alkalmazás. Emlékeztek még, amikor Theophil ott hagyta a katonáit? Ugy-e Júdás nem hagyta volna azokat ott? Miért bírt Theophil jó lenni és Júdás nem? Azért, mert amikor Theophilnek eszébe jutott a bűn, akkor mindig imádkozott, míg Júdás azt nem tette. Mit imádkozott Theophil? „Istenem, szeretlek, add, hogy mindig jobban szeresselek!” Ha Júdás is így imádkozott volna, Júdás sem vétkezett volna. Próbáljátok meg ezentúl. Amikor majd eszetekbe jut valamelyik bűn és ti azt nagyon szeretnétek elkövetni, imádkozzatok csak úgy, mint Theophil, szívből, és meglátjátok, hogy akkor milyen könnyű lesz attól a bűntől tartózkodni.

*

Ezután egy kis megbeszélést tartunk a gyermekekkel a

közöttük előforduló egyes bűnökről és megbeszéljük velük azokat a súlyosság szempontjából. Az ilyen megbeszéléseket legtanácsosabb kérdések feladása által vezetni, pl. így: „Mondjatok nekem bűnöket! Melyik halálos ezek közül és melyik bocsánatos? Miért gondolod, hogy az halálos? Vagy hogy amaz bocsánatos? stb. Ha tévednek, helyreigazítjuk.

Ezáltal megismerjük a gyermekek gondolatvilágát és ott igazítjuk ki azt, ahol az igazán kiigazításra szorul.

*

Leányiskolában bemutathatjuk Jezabelt, akinek mindene megvan, amit babájához kívánhat, csak éppen a kis kocsi hiányzik még és ahhoz lopja el a pénzt anyja szekrényéből, melyet éppen úgy tönkre tesz, mint Júdás.

Ez ugyan erőltetett beállítás lesz, mert ebben a korban a leánygyermek még sokkal félénkebbek, hogysem ilyesmit elkövetnének, de annál inkább kidomborodik majd e bűnök rossz-sága. Azonban megelégedhetünk a szentmisemulasztással, melyet Jezabel azért követ el, mert túlságosan sokat cicomázza magát otthon a tükör előtt. Philothea szép ruháira gondol, ő is tetszeni akar, magában esküdözik, hogy szebb lesz. Anyja nyakékát szedi el stb. A kifejtést ennek megfelelően alakítjuk.

4. ÓRA

A bűn következményei

A) A katekizmusi anyag

1. A megszentelő kegyelem működése

247. Mit cselekszik Isten lelkünkben a megszentelő kegyelem által?

Isten a *megszentelő kegyelem* által a halálos bűnöktől megtisztítja és *megszenteli* lelkünket, gyermekeivé fogad s a mennyország örököseivé tesz minket.

* A megszentelő kegyelem *természettőlotti életet* ad lelkünknek és szentté teszi azt. A megszentelő kegyelem nélkül nem lehet üdvözülni.

Pl. a menyegzős ruháról szóló példabeszéd.

248. Mikor kaptuk meg először a megszentelő kegyelmet?

A megszentelő kegyelmet akkor kaptuk meg először, amikor megkeresztelték minket.

249. Meddig marad a megszentelő kegyelem az ember lelkében?

A megszentelő kegyelem addig marad az ember lelkében, míg halálos bűnt nem követ el.

Intelem. A megszentelő kegyelem legdrágább adománya Istennek. Légy kész akármi mást inkább elveszteni, mint Istennek kegyelmét.

2. A bűn következményei

221. Miért kell a halálos bünt mindenképen elkerülnünk?

A halálos bünt azért kell mindenképen elkerülnünk, mert azzal súlyosan megbántjuk az Istent, magunknak pedig a legnagyobb kárt okozzuk.

222. Milyen kárt okozunk magunknak a halálos bűnnel?

A halálos bűnnel 1. elveszítjük Isten megszentelő kegyelmét és a mennyországot, 2. ideigtartó és örök büntetést vonunk magunkra.

* A nagy bűnöket azért nevezzük *halálos* bűnöknek, mert elveszik a megszentelő kegyelmet és így kioltják lelkünk természetfölötti életét és örök *halált* okoznak a pokolban.

Pl. A vétkes angyalok. Az összülők.

Megjegyzés: A 222-ik kérdésben ez áll: 1. elveszítjük Isten megszentelő kegyelmét. Isten neve itt csak zavart okoz. „Hogyan, — kérdi a gyermek — nem a magunkét veszítjük el?”

Azt mondja továbbá e kérdés:

„Ideigtartó büntetést vonunk magunkra.” „Vonunk magunkra” helyett egyszerűbbnek tartom: „Szerzünk magunknak.” A 222-ik feleletet tehát így fogalmaznám meg: A halálos bűnnel 1. elveszítjük a megszentelő kegyelmet és a mennyországot, 2. ideigtartó és örök büntetést szerzünk magunknak.

224. Miért kell a bocsánatos bűnöktől is óvakodnunk?

A bocsánatos bűnöktől is azért kell óvakodnunk, mert 1. azok is megbántják az Istent és lassankint nagy bűnökre visznek; 2. mert ideigtartó büntetéseket hoznak ránk.

Intelem. „Életednek teljes napjaiban elmédben legyen az Isten és óvd magadat, hogy valaha bűnbe ne egyezzél.” (Tóbiás 3, 6.)

B) A közlendő új fogalmak

A megszentelő kegyelem és annak működése a lélekben. (A többi kérdésben új fogalom nincs.)

C) A kidolgozott hitelemzés

Bevezetés. A múlt órán azt tanultuk, hogy Júdás hogyan és hányféleképpen követte el a bűnt, mostan

Célkitűzés: azt fogjuk megtanulni, hogy mit csinál a bűn az ember lelkében.

I. Előterjesztés. Egy este, miután Theophil ágya előtt leterdelt és esti imáját elvégezte, lefeküdt, elaludt és álmodott.

Álmában látta a maga lelkét. Theophil, mint tudjátok, jó fiú volt és ezért lelke fehér volt, mint a hó és fényes, mint a nap. Hófehér, ragyogó lelkét pedig egy nagyon szép, aranyos korona díszítette, a megszentelő kegyelem koronája, amelyet ő még akkor kapott, amikor megkeresztelték. Amikor Theophil fehér és ragyogó lelkét meglátta, először csodálkozott, azután nagyon örült, annyira örült, hogy örömeiben elfelejtett sírni, és akármekkora baja is támadt ezentúl, Theophil mindig csak örült, mert gyönyörű szép lelkét nem tudta elfelejteni. Nem is érzett ezentúl semmiféle fájdalmat, mert az öröme szép lelke miatt nagyobb volt, mint a legnagyobb fájdalom. És mégha a villamos a lábát gázolta volna is le, még akkor sem sírt volna, akkora volt az öröme szép lelke miatt. De Theophil még tovább is álmodott. Azt álmodta tovább, hogy szabad volt neki a mennyországba is bemenni, ahol nagyon sok angyallal találkozott, akik mind köszöntötték őt és azt mondták neki: „üdvözlégység égi herceg” vagy pedig, hogy „üdvözlégység Istennek gyermeke”. De szép is volt a mennyországban! Az angyalok szépen játszottak Theophillal.

Amikor Theophil reggel felébredt, örömeiben ugrándozott. Ezentúl mindig szép lelkére gondolt és azért lassan büszke lett arra, hogy neki ilyen szép lelke van. Ez a büszkeség már egy kis bocsánatos bűn volt. Ez a büszkeség pedig Theophil lelkében lassan nőni kezdett, úgyannyira, hogy itt-ott már engedetlen is kezdett lenni, amiért már szülei sem szerették annyira.

Egy vasárnap Theophil a templomba ment. Útközben megint találkozott Júdással, aki azzal a nagy labdájával megint a vásártérre ment játszani. Júdás azt kiáltotta Theophil felé: „Jer velem a vásártérre, úgyis az egész héten esett az eső, legalább ma játszhatunk.” Theophilnak eszébe jutott a szentmise, de gondolta, nem lesz olyan nagy baj, ha egyszer játszani megy mise helyett és hallgatott Júdás szavára és elment vele játszani. Egész délelőtt játszottak, csak délre jöttek vissza.

Este Theophil fáradtan és rosszkedvűen feküdt le és miután elaludt, megint álmodott. Megint a lelkéről álmodott és megint látta azt, de az most már nem volt fehér, hanem fekete és nem volt fényes, hanem sötét. Úgy nézett ki, mintha összeégett volna, mintha rothadt lett volna, megégette és megrothasztotta a halálos bűn, a fényes korona pedig, a megszentelő kegyelem koronája nem volt már rajta. Gondolta magában, elmegy a mennyországba az angyalokhoz, azok talán majd megvigasztalják, de mikor odaért, azok nem akartak vele szóba sem állani, hanem elzavarták. „Te már nem vagy többé Istennek fogadott fia, sem égi herceg, — mondogatták — itt már nincsen keresnivalód, menj a pokolba, ott van a helye az ilyen csúf lelkeknek.” És Theophil lelke el kezdett esni, lefelé esni az égből és esett — esett egészen a pokolig. Ott aztán mindenki ütötte és verte, csúfolta és szidta annyira, hogy Theophil elkezdett sírni, annyira sírni, hogy most

meg elfelejtett a sírástól nevetni és többé nem is bírt nevetni, akármilyen szépet is mondtak neki. Mikor reggel felébredt, akkor is sírt és beteg is volt, mert meghült a mezőn játék közben.

Ettől kezdve mindennap kérte a jó Istent, engedje őt meggyógyulni, hogy megint gyónhasson. Százszor is mondtotta napjában: „Oh, bárcsak gyónhatnék már.” Azután meggyógyult és elment gyónni és azután soha többé halálos bünt nem követett el és nagyon engedelmes fiú lett.

A *visszakérdezést* intézzük e négy pontnak megfelelően: 1. Theophil első álma; 2. a) lejtőrelépése és b) elbukása; 3. második álma; és 4. javulása.

II. Kifejtés. 1.—247. a) Theophil lelke fehér volt, mint a hó, — egészen tiszta volt — egyetlen bűn sem volt rajta, sem az eredeti bűn, sem más halálos bűn! Isten a megszentelő kegyelem által a halálos büntől megtisztította Theophil lelkét. A halálos bűn és a megszentelő kegyelem nem férnek egyszerre a lélekre, vagy az egyik van ott, vagy a másik. De Theophil lelke nemcsak fehér volt, mint a hó, hanem fényes is. Fényessé is a megszentelő kegyelem tette. És mert Theophil lelke olyan fényes volt, azért szent volt. Amelyik lélek szent, az fényes, mint a nap. Vagyis Isten a megszentelő kegyelem által a halálos büntől megtisztította és megszentelte Theophil lelkét.

b) Hogyan nézett ki a megszentelő kegyelem? Úgy-e úgy, mint valami gyönyörű korona, mely a királyfiak fejét díszíti? Theophil lelkét a megszentelő kegyelem gyönyörű koronája díszítette. Azért is köszöntek neki úgy az angyalok: „Üdvözlégy Istennek gyermeke”, meg úgy is, hogy „Üdvözlégy égi herceg”, mert korona volt a lelkén, a megszentelő kegyelem koronája. Akinek a megszentelő kegyelem koronája van a lelkén, azt Isten gyermekévé fogadja. Isten tehát a megszentelő kegyelem által gyermekévé fogadta Theophilt.

c) Ha Theophil akkor, amikor a megszentelő kegyelem koronája még a lelkén volt, meghalt volna, a mennyországba jutott volna, a mennyországot kapta volna, a mennyországot örökölte volna, mert aki Istennek fogadott gyermeke, az a halál után azt örököli, ami az Istené, vagyis a mennyországot. Isten tehát a megszentelő kegyelem által a mennyország örökösévé is tette Theophilt.

De mindez a sok szép dolog nemcsak Theophillal történik, hanem mindenkivel, akinek Isten a megszentelő kegyelem koronáját adja. Tehát mit tesz Isten lelkünkben a megszentelő kegyelem által?

2.—248. Mikor kapta Theophil ezt a gyönyörű szép koronát? Megsúgom azt is nektek. Akkor kapta, amikor megkeresztelték. Mert amikor az embert megkeresztelik, akkor lelke fehér lesz, mint a hó és fényes, mint a nap, mert Isten akkor ráteszi a megszentelő kegyelem koronáját. De fiúk! Most kérdezek ám

töletek valamit! Ti is meg vagytok keresztelve? Igen! — De akkor ti is égi hercegek lettetek ám! — Igen bizony! Mert mi is akkor kapjuk meg a megszentelő kegyelmet legelőször, amikor megkereszteltek minket. Tehát mikor kaptuk meg először a megszentelő kegyelmet?

3.—249. És meddig maradt a megszentelő kegyelem Theophil lelkén? Ugy-e addig, amíg a halálos bűnt el nem követte. A mi lelkünkön is csak addig marad a megszentelő kegyelem, míg halálos bűnt el nem követünk! Tehát meddig marad a megszentelő kegyelem az ember lelkében?

4.—222. a) Mi történt Theophil lelkével, mikor a halálos bűnt elkövette? Elmondom nektek. A halálos bűn olyan, mint valami nagy tüzes láng: megégeti, megpörköli az ember lelkét és attól az ember lelke meg is romlik, meg is rothad, a megszentelő kegyelem koronája leesik róla. Akinek pedig nincsen a lelkén a megszentelő kegyelem koronája, annak nem szabad többé a mennyországba sem bemenni, az elveszti a mennyországot is. Ezért zavarták el Theophilt az angyalok a mennyországtól. A halálos bűnnel tehát elveszítjük a megszentelő kegyelmet és a mennyországot. De még más baj is történik.

b) Mikor az angyalok elzavarták Theophilt a mennyországból, akkor, úgy-e, elkezdett esni — esni — esni, egészen meddig esett? Egészen a pokolig. Ez a büntetése a halálos bűnnek. A pokol. És aki egyszer odajutott, annak onnan többé nem lehet kijönni, mert a pokol büntetése örökké tart, az örök büntetés. Theophil azonkívül, mint emlékeztek, nem ment misére, hanem a mezőn labdázott, meghűlt és még beteg is lett. Ez is büntetése volt bűnének, de ez a büntetés nem tartott örökké, mert nem-sokára meggyógyult. Theophil tehát a halálos bűnnel kétféle büntetést szerzett magának: olyat, amely csak egy ideig tartott, a betegséget, ezt ideigtartó büntetésnek nevezzük, és olyat, amely örökké tartott volna, ha Theophil akkor meghalt volna. Ezt örök büntetésnek hívjuk. A halálos bűn nekünk is ugyanilyen kárt okoz. Tehát milyen kárt okozunk magunknak a halálos bűnnel?

5.—221. Ezekből láthatjátok, hogy miért kell a halálos bűnt mindenképen elkerülni. Nemcsak azért, mert azzal nagyon megszorítjuk és súlyosan megbántjuk a jó Istent, hanem azért is, mert azzal magunknak a legnagyobb kárt okozzuk. Elveszíteni a megszentelő kegyelmet és a mennyországot és a helyett bejutni a pokolba, ez a legnagyobb kár, ami egy embert csak érhet. Ezért kell a halálos bűnt mindenképen elkerülni. Miért kell tehát a halálos bűnt mindenképen elkerülni?

6.—224. a) Theophil rosszasága a büszkeségnél kezdődött, vagyis egy bocsánatos bűnnel. Ezzel a bocsánatos bűnnel már megbántotta a jó Istent és ez a bocsánatos bűn vitte őt lassankint a halálosra. Velünk is így történik. A bocsánatos bűnöktől azért

kell tehát óvakodnunk, mert azok is megbántják az Istent és lassankint a nagy bűnre visznek.

b) De azért is kell azoktól óvakodni, mert többféle ideigtartó büntetést hoznak reánk. Theophilra is hoztak: 1. Szülei már nem szerették annyira és 2. ha ezekkel a bűnökkel halt volna meg, a tisztítótűzben kellett volna szenvednie. Ezek úgy-e csak ideigtartó büntetések, mert nem tartanak örökké, de azért nagy büntetések. Tehát miért kell a bocsánatos bűnöktől is óvakodnunk?

Összefoglaló ismételése az éppen tanult kérdéseknek.

Leckére lesz a 247, 248, 249, 221, 222 és 224. kérdés a III—IV. és V. osztályban egyformán.

III. Alkalmazás. Egyszer régen, amikor megkereszteltek titeket, a ti lelketek is olyan szép lett, mint Theophilé, hófehér és minden bűntől tiszta, ragyogó, fényes és egészen szent. Akkor a ti lelketeken is rajta volt a megszentelő kegyelem koronája, akkor ti is égi hercegek lettetek, Istennek fogadott fiai. Ha most a jó Isten egy ilyen fehér és ragyogó lelket megmutatna, akkor mi is elfelejtenénk sírni és akármilyen baj történne is velünk azután, nem bírnánk már sírni, mert azt a szép lelket nem tudnók többé elfelejteni és mindig csak arra gondolnánk.

De ha valaki halálos bünt követett el, akkor annak a lelkében nagy baj történt, az elvesztette a megszentelő kegyelem gyönyörű szép koronáját, megszűnt Istennek fogadott gyermeke lenni, és arra bizony már a gonosz ördög vár a pokolban.

Hogyan lehet a megszentelő kegyelmet visszaszerezni? Mert ha el is veszítette azt valaki, még vissza szerezheti magának! Mi által? Ugyebár a szentgyónás által. Azért adta nekünk az Úr Jézus a szentgyónást, hogy általa a megszentelő kegyelmet újra visszaszerezhessük magunknak. Mit kell tehát annak tennie, aki tudja magáról, hogy halálos bűne van?

Nagyon szépen kérjük a jó Istent, hogy engedjen minket addig élni, amíg gyónni mehetünk. Ha pedig valaki jó volt és még a lelkén van a megszentelő kegyelem koronája, akkor vigyázzon, hogy mindig megmaradhasson égi hercegnek, semmiáron se kövessen el tehát halálos bünt. Kisebb baj meghalni, mint halálos bünt elkövetni!

*

Leányiskolákban az egész órát ugyanígy leadhatjuk, csupán a neveket kell megváltoztatni.

*

Szerény véleményem szerint ez az egész évi hittanítás egyik legfontosabb órája. Hogy mekkora véleményt bír magának a gyermek a megszentelő kegyelemről alkotni, attól függ az egész élete. „Én Isten fogadott fia vagyok”, ebből az igazságból kell merítenie a legnagyobb öntudatot. Mindenféle öntudatról beszélünk.

Cserkész öntudatról, kongreganista öntudatról, farkaskölyök öntudatról, szívgárdista öntudatról, csak az egyedüli örökértékű és örök dicsőséget nyújtó öntudatról, égi hercegségünk, Isten fogadott fiúságunk öntudatáról nem, vagy csak igen keveset. Pedig egyedül ezt az öntudatot adja Isten legnagyobb ajándéka, a megszentelő kegyelem. Azért mindenképen arra kell törekednünk, hogy a gyermekben ezt az öntudatot minél nagyobbra fejlesszük, hogy minél nagyobb legyen benn a vágy Isten fogadott fiúságának állapota után. Ez okból ismétlem meg ezt az órát a maga egész terjedelmében úgy a IV., mint az V. osztályban is, és nem vettem fel arra semmi más anyagot.

5. ÓRA

A kísértésekről és a lelkiismeretről

A) A katekizmusi anyag

229. Mi kísért minket a bűnre?

Bűnre 1. rosszraajló természetünk; 2. a gonosz-lelek; 3. a rossz emberek kísértének minket.

Pl. Kain, Éva, Isten fiai a vízőzön előtt.

* A kísértésből csak akkor támad bűn (**helyesebb volna:** lesz bűn), ha a rosszba beleegyezzünk, Isten megengedi a kísértést, hogy megmutathassuk jóakaratomkat és nagyobb érdemünk lehessen, ha a kísértést legyőzzük.

230. Hogyan győzhetjük le a kísértést?

A kísértést legyőzhetjük, ha *imádkozunk* és a kísértésnek *mindjárt kezdetben ellenállunk*.

* Ha kísértésben vagyunk, különösen jó (**helyesebb volna:** hasznunkra válik, ha ... vetünk ... hívjuk ... foglalkozunk) keresztet vetni, Jézust segítségül hívni, valami okos dologgal foglalkozni.

231. Mi indíthat még a bűnre a kísértésen kívül?

A kísértésen kívül még a *bűnre vezető alkalom* is indíthat a bűnre.

Megjegyzés: Szerény nézetem szerint kifejezőbb volna, ha így kérdeznénk: mi vihet még bűnre a kísértésen kívül? ... a *bűnre vezető alkalom* is vihet bűnre.

*232. Mi lehet bűnre vezető alkalom?

Bűnre vezető alkalom lehet valamely személy, társaság, hely, játék és általában minden, ami miatt könnyen vétkezhetünk, ha el nem kerüljük.

Pl. Szent Péter.

* Ha valamely dolog nagyon könnyen bűnbe visz minket, akkor bűnre vezető *közelí* alkalomnak nevezzük.

* A Szentírás mondja: „Aki a veszedelmet szereti, elvesz abban.”

Megjegyzés: Gyakorlati szempontból nem fontos, hogy a gyermekek ezt az elsorolást betanulják. Úgysem kimerítő az. Elég, ha elmagyarázzuk.

***233. Mi inti az embert bensőleg arra, hogy mit tegyen és mit ne tegyen.**

Az embert a *lelkiismeret* inti bensőleg arra, hogy mit tegyen és mit ne tegyen.

Intelem. Hallgass mindenkor lelkiismereted szavára; mert a helyes lelkiismeret által maga Isten int téged a jóra. Kerüld a bűnre vezető alkalmat, mint a mérges kígyót.

B) A közlendő új fogalmak

Kísértés, rosszrahajló természet. Bűnre vezető alkalom. Lelkiismeret.

C) A kidolgozott hitelemzés

Bevezetés. A halálos bűn a legnagyobb rossz a világon, a bocsánatos bűn pedig igen nagy rossz: és mégis van valaki, aki nagyon örül, ha mi ezt a nagy rosszat elkövetjük, és ez a valaki az ördög. Az ördög nagyon irigyli, ha mibennünk tiszta lelket lát és akkor örül, ha a mi lelkünk olyan, mint az övé, telve bűnnel. Az ő legnagyobb kívánsága, hogy mi mind halálos vagy legalább is bocsánatos bűnöket kövessünk el, éppen ezért nem nyugszik, hanem éjjel-nappal járkal és iparkodik minket bűnre csábítani. Ezt úgy mondjuk: bűnre kísért minket.

Célkitűzés: Ma a kísértésről fogunk tanulni.

I. Előterjesztés. Egy csúnya, esős napon, miután Theophil leckéjét megtanulta, leült magának csákót csinálni. Puskája, kardja már volt. Egyszer csak amikor már javában játszott, megszólalt édesatyja: „Fiam, vidd el ezt a levelet a postára.” Oly csúf volt az idő, hideg volt, és az eső is esett, a csákó pedig már majdnem készen volt, úgy szeretett volna Theophil otthon maradni. Már éppen azt akarta mondani, „nem megyek”, mikor megszólalt lelkében egy hang: „Az engedetlenség bűn.” Erre Theophil hamar elmondotta kis imáját: „Istenem, szeretlek, add, hogy mindig jobban szeresselek”, aztán parancsolt magának: A postára méssz. Felugrott, vette a kalapját, kabátját, a levelet és szaladt, hogy édesatyja parancsának eleget tegyen.

Ütközben egy kirakat mellett ment el, melyben mezítelen képek voltak. Az ördög mindjárt Theophil mellett termett és így sűgött a fülébe: „állj meg és nézd meg a képeket”. Theophil lelkében megszólalt a hang: „Szemérmétlent nézni bűn.” És újra elmondotta kis imáját: „Istenem, szeretlek, add, hogy mindig jobban szeresselek”, azután parancsolt magának: tovább méssz, és tovább sietett.

A pósta előtt találkozott Júdással. „Hová mész?” — kérdezte Júdás. „A póstára” — felelte Theophil. „Nekem van 8 pengő, neked adom felét, ha azt mondod atyámnak, hogy talál-tuk.” „De jó lenne egy szurony a puskámhoz, — gondolta Theophil — négy pengőért vehetnék egyet.” És már majdnem azt mon-dotta: „Jó, nem bánom, majd azt mondom”, mikor lelkében újra hallotta a hangot: „hazudni bűn”. Erre megint a mennyei Atyához fohászkodott, azután parancsolt magának és beszaladt a póstára.

Júdás pedig tovább ment a kirakathoz, amelyről tudta, hogy abban csúf, szemérmetlen képek vannak és megnézte azokat. Ő máskor is idejött, hogy megnézzé azokat.

A *visszakérdezést* Theophil háromszoros kísértése és Júdás bűnbeesésének megfelelően intézem.

II. Kifejtés. 1.—229. Theophilt tehát háromszor kísértette valami bűnre. Most meg fogjuk tanulni, hogy mi?

a) Először olyan nehezére esett neki az engedelmeskedés, úgy szeretett volna otthon maradni és tovább játszani. Nekünk is sokszor nehéz engedelmeskedni, vagy az igazat megmondani, vagy reggel pontosan felkelni. Hogy a jót olyan nehéz megtenni, az onnan van, mert a természetünk az eredeti bűntől elromlott. Azt mondjuk, hogy rosszraajló lett. Theophilt is rosszraajló természetűe kísértette bűnre. (Szómagyarázat: Hol van a mi természetünk? ... Mibennünk van, a testünkben van.)

b) Másodszor az ördög kísértette Theophilt a bűnre, még-pedig arra, hogy a szemérmetlen képeket nézze meg. Másodszor tehát nem a rosszraajló természet, hanem a gonoszlélek kísértette bűnre.

c) Harmadszor Júdás akarta. Theophilt hazugságra bírni. Theophil legyőzte a rosszraajló természetét, azután a gonoszlélek kísértését is. Sőt most Júdás csábításának is ellenállt, de ugy-e, emlékeztek még, amint azt a múlt órán elmondottam, hogy Theophilt végre mégis Júdásnak, a rossz fiúnak, a rossz embernek kísértése győzte le. Harmadszor tehát a rossz emberek kísértének a bűnre. Tehát mi kísért minket a bűnre?

2.—231. Júdás a póstától tovább ment és megállott a szemérmetlen képek előtt. Ő tudta, hogy azok ott vannak, és éppen azért ment oda. És valahányszor odament, mindig megnézte azokat, és így bűnt követett el. Ezek a képek voltak az ő bűnének okai. E képek miatt követte el a bűnt. Ami miatt mi bűnt követünk el, ha azt el nem kerüljük, azt bűnrevezető alkalomnak nevezzük. Theophilt a kísértés indította a bűnre, Júdást nem a kísértés, hanem a bűnre vezető alkalom. A kísértésen kívül, tehát mint lát-hatjátok, a bűnre vezető alkalom is indíthat bűnre. Tehát mi indít-hat még a bűnre a kísértésen kívül?

3.—*232. Júdásnak a kirakat volt a bűnrevezető alkalom, de más is lehet az. Bűnrevezető alkalom lehet valamely személy, ha pl. minduntalan szemérmetlen dolgokat beszél vagy valamilyen

társaság, — több személy — kik bűnöket akarnak velünk elkövetni, pl. fiúk, akik mindenkivel verekednek. Lehet valamely hely is bűnrevezető alkalom. Pl. a korcsma is bűnrevezető alkalom azoknak, akik ott mindig berúgnak; lehet játék is, ha azzal bünt követünk el és általában minden, ami miatt könnyen vétkezhetünk, ha azt el nem kerüljük. Azért mondjuk: Bűnrevezető alkalom lehet valamely személy, társaság, hely, játék és általában minden, ami miatt könnyen vétkezhetünk, ha el nem kerüljük. Tehát mi lehet bűnrevezető alkalom?

4.—*233. Theophilt, ha emlékeztek, a kísértés idején mindig figyelmeztette, intette egy hang: „Vigyázz, ez bűn lesz, ezt ne tedd.” E belső hang minden emberben megvan és arra inti, hogy mit tegyen és mit ne tegyen. E hangnak a neve lelkiismeret.

Tehát mi inti az embert belsőleg arra, hogy mit tegyen és mit ne tegyen?

5.—230. Theophil azért győzhette le a kísértést, mert a kísértés ideje alatt imádkozott. A kísértést mi is könnyen legyőzhetjük, ha kísértés idején imádkozunk és a kísértésnek mindig kezdetben — azaz amikor kezdődik — ellenállunk.

Tehát hogyan győzhetjük le a kísértést?

Összefoglaló ismételés a most tanult kérdésekből.

Leckére lesz a III. osztály részére a 229, 230. és 231. kérdés, a IV. és V. osztály részére azonkívül még a 232. és 233. kérdés is.

III. Alkalmazás. Amióta Ádám és Éva az eredeti bünt elkövették, azóta minden ember természete rosszra hajlik, azaz nem szeret jót tenni, úgymint imádkozni, bőjtölni, tanulni, engedelmeskedni, szentmisére járni, de szereti a bünt, a lustaságot, a szemérmetlenséget, a verekedést, a hazudozást és még más rosszat is. Csakhogy aki Istennek fogadott gyermeke, az nem törődik a rosszraajló természet szavával, hanem bátran és erősen legyőzi azt. Theophil sem akart a póstára menni, mikor az idő olyan csúnya volt és ő olyan szépen játszott, Theophil is szeretett volna mindennap reggel az ágyban egy kicsit nyújtózni, de ő nem hallgatott a rosszraajló természetének a szavára, hanem elmondta a kis imáját: „Istenem, szeretlek, add, hogy mindig jobban szeresselek” és ettől a kis imától mindig megerősödött és legyőzte a rosszraajló természetét és nem követett el bünt.

Próbáljátok csak meg! Ha a rosszraajló természet titeket is bűnre akar csábítani, imádkozzatok csak úgy, mint Theophil és meglátjátok, hogy el bírjátok majd kerülni a bünt és nem fogtok bünt elkövetni.

Az ördögöt is így győzhetitek le. Mikor a gonoszlélek minket bűnre csábít, mondjátok csak el, amit Theophil is mindig elmondott: „Istenem, szeretlek, add, hogy mindig jobban szeresselek” és meglátjátok, hogy a gonoszlélek elfut és abbahagyja a kísértést és ti nem követitek el a bünt.

A rossz gyermekeknél pedig csak erősebbek vagytok ti, akik a jó Istennek vagytok a fogadott fiai, aki égi hercegek vagytok. Csak nem fog egy égi herceg egy rossz gyermekre hallgatni! Ha az a rossz gyermek nem akar rátok hallgatni és jó lenni, akkor hagyjátok ott, fussatok el, ne álljatok vele szóba, nehogy nektek is olyan nagy bajt tegyen, amelyet Júdás Theophilnak tett, mikor elcsalta a szentmiséről a vásártérre játszani, és Theophil akkor azért elvesztette a megszentelő kegyelmet. Emlékeztek még erre? Úgy-e szomorú történet volt!?

*

Leányiskolában előadhatjuk az egészet így, csupán Philotheával varrassunk babaruhákat, mikor a póstára kell mennie.

*

Ezután még mutassunk rá, egyenkint azon bűnre vezető alkalmakra, melyeknek növendékeink leginkább ki vannak téve. Ilyenkor sohasem tanácsos pl. azt mondani, hogy ezt vagy azt ne tegyék, mert akkor bizonyosan lesz néhány, aki azt éppen azért megteszi, mert mi eltiltottuk, hanem hívjuk fel figyelmüket arra a veszteségre, mely minket ér, mikor a megszentelő kegyelmet elveszítjük és apelláljunk mindig az istenfiúi méltóságukra. Hívjuk fel figyelmüket a lelkiismeretfurdalás okozta szenvedésre is, hogy így önmagukon tapasztalják, hogy a bűn valami rossz.

6. ÓRA

A jócselekedetokről és az erényekről

A) A katekizmusi anyag

234. Mit kell még cselekednünk azonfölül, hogy a bűntől őrizzük magunkat?

Azonfölül, hogy a bűntől őrizzük magunkat, még jót is kell cselekednünk és arra törekednünk, hogy mindig jobbak és tökéletesebbek legyünk.

* Nem elég, ha a gyümölcsfának ágai nem száraznak, hanem gyümölcsöt is kell hoznia. Az Úr Jézus azt mondja: „Minden jó fa jó gyümölcsöt terem, Minden fa, amely nem hoz jó gyümölcsöt, kivágatik és tüzre vettetik.”

Megjegyzés: E kérdés tartalma magától értetődik, azonkívül e kitétel: „hogy mindig . . . tökéletesebbek legyünk” nehézséget okoz a megértetésnél. „Tökéletes” egyike a legelvontabb fogalmaknak. De fölösleges a gyermeknek tökéletességről beszélni, örülhetünk, ha vallásosságot neveltünk bele. Ezért ezt a kérdést minden osztályban elhagyom.

***235. Melyek a jócselekedetek?**

A jócselekedetek azok, amelyek *Istennek* tetszenek.

236. Mivel cselekszünk Istennek leginkább tetsző dolgokat?

Istennek leginkább tetsző dolgokat azzal cselekszünk, ha a parancsolatokat megtartjuk, ha imádkozunk, bűjtölünk és alamizsnát adunk.

Megjegyzés: E kérdés első fele magától értetődik. Második fele ellenben (ha imádkozunk, bűjtölünk és alamizsnát adunk), habár Tób. 12, 8-ból van véve, mégsem állítható ily kategórikusan, mert elképzelhető olyan eset, mikor vétkezük az, aki bűjtől, — esetleg az is, aki alamizsnát ad, sőt az ima sem erény mindig, — mikor pl. a kötelesség — vagy az engedelmesség másfelé hív. Ezen okból ezt a kérdést is minden osztályban elhagyom.

***237. Mikor szereznek nekünk a jócselekedetek érdemet a mennyországra?**

A jócselekedetek akkor szereznek nekünk érdemet a mennyországra, ha *Isten kegyelmében* vagyunk és jószándékkal végezzük azokat.

* A bűnös ember a jócselekedetekkel ideigtartó jutalmat érdemelhet és megszerezheti Istennek kegyelmét arra, hogy megtérjen.

Megjegyzés: A 237. és 54. kérdésben ez a kifejezésmód áll: „Isten kegyelmében vagyunk.” A 222. *Isten* megszentelő kegyelméről beszél. A 283. szerint a megszentelő malaszt állapotában vagyunk. A 49. a megszentelő kegyelmet említi. Hogyha ki lehetett javítani a katekizmus újabb kiadásában a 247., 248. és 249. kérdéseket, miért nem történt meg ugyanez a fent elsoroltakkal is, hogy végre egységes terminológiával *megszentelő kegyelemnek* nevezhessük a gratia sanctificans-t.

A 237. kérdést szerény javaslatom szerint így kellene kijavítani: A jócselekedetek akkor szereznek nekünk érdemet a mennyországra, ha a megszentelő kegyelem birtokában vagyunk, és jószándékkal végezzük azokat.

***238. Mikor cselekszünk jószándékkal?**

Jószándékkal akkor cselekszünk, ha *Isten kedvéért* cselekszünk valamit.

* A jószándékot így indíthatjuk fel magunkban: „*Istenem, mindent a te dicsőségedre akarok cselekedni!*”

239. Ki jó vagy erényes ember?

Jó vagy erényes ember az, aki mindig kész jót cselekedni.

240. Melyek a legiőbb erények?

A legiőbb erények az *isteni erények*: a hit, a remény, a szeretet.

241. Miképen indíthatjuk föl magunkban az isteni erényeket?

Az isteni erényeket ekképen indíthatjuk föl magunkban:

„Istenem, hiszek tebenned, mert örökké igazmondó vagy!”

„Istenem, remélek tebenned, mert végtelenül hű és irgalmas vagy!”

„Istenem, mindenek fölött szeretlek téged, mert végtelenül jó és szeretetreméltó vagy!”

242. Különösen mikor indítsuk föl magunkban a hitet, reményt és szeretetet?

A hitet, reményt és szeretetet különösen vasárnap és ünnepeken, azután a szentségek fölvétele előtt és halálos veszedelemben indítsuk föl magunkban.

* Az isteni erényeken kívül a legszükségesebbek a *sarkalatos erények*, úgymint: 1. az okosság, 2. az igazságosság, 3. a mértékletesség, 4. a lelki erősség.

* Az *okossággal* megismerjük az igazi jót; *igazságossággal* megadjuk mindenkinek, ami őt megilleti; a *mértékletességgel* megtartjuk mindenben, különösen az élvezetekben a kellő határokat; a *lelki erősséggel* elviselünk minden bajt és fáradságot, hogy megtehessük azt, amit Isten akar.

Pl. 1. A boldogságos Szűz Mária (a nagyokosságú Szűz). 2. Szent József. 3. Dániel. 4. A Makkabeus testvérek.

* Sarkalatos erényekből származnak a *hét főbűnnel ellentétes erények*, ú. m. az alázatosság, a jótékonyság, a tisztaság, a felebaráti szeretet, a mértékletesség, a szelídség, a jóban való buzgóság. — A sarkalatos erényeket és a belőlük származott erényeket *erkölcsi erényeknek* nevezzük és akiben azok megvannak, azt *erkölcsös embernek* mondjuk.

Pl. 1. A kafarnaumi százados. 2. Magyarországi Szent Erzsébet. 3. Szent János evangélista, Szent Imre. 4. Páli Szent Vince. 5. Keresztelő Szent János. 6. Szal. Szent Ferenc. 7. Az apostolok. 8. Xav. Szent Ferenc.

Megjegyzés: A 242. kérdést is elhagyom minden osztályban. A vallásosan nevelt gyermek úgyis megteszi, a vallástalan pedig nem fogja megtenni, ha mégoly szépen el is bírja a kérdést mondani.

A * alatt levő elsorolásokat is elhagyom, egy 11 éves gyermeknek túl nehezek azok. Ha nagy nehezen meg is tanulja, emlékezetében megtartani úgysem tudja elégséges asszociációk hiányában. Sokkal fontosabbnak vélem, hogy a feltétlenül szükségeset tudja jól, mint a sok kevésbé szükséges miatt a szükségset is csak félig-meddig.

***243. Kinek példáját kövessük, hogy jó és tökéletes emberek legyünk?**

Hogy jó és tökéletes emberek legyünk, leginkább Jézus Krisztus példáját kövessük.

* Az Úr Jézus a *nyolc boldogságban* mutatta meg, hogy miképen követhetjük őt:

1. Boldogok a lelki szegények, mert övék a mennyek országa.

2. Boldogok a szelídek, mert ők lesznek birtokosai a földnek.

3. Boldogok, akik sírnak, mert ők majd vigasztalást találnak.

4. Boldogok, akik éheznek és szomjúhozzák az igazságot, mert ők kielégítést nyernek.

5. Boldogok az irgalmasok, mert majd önekik is irgalmaznak.

6. Boldogok a tisztaszívűek, mert ők meg fogják látni az Istent.

7. Boldogok a békességesek, mert Isten fiainak hivatnak.

8. Boldogok, akik üldözést szenvednek az igazságért, mert övék a mennyek országa.

Pl. 1. A szegény Lázár. 2. Dávid. 3. Magdolna. 4. Nikodémus. 5. Tóbiás. 6. Szent Ágnes. 7. Ábrahám. 8. Az apostolok.

* A *katolikus egyesületek* nagyon alkalmasak arra, hogy ott megtanuljuk és megszokjuk az erényes életet.

* A nagyobb tökéletesség elérésére a *három evangéliumi tanácsot* adta Jézus; ezek 1. önkéntes szegénység, 2. örökös szűzesség, 3. a tökéletes engedmesség a lelki előjárók iránt.

* Az evangéliumi tanácsok követésére a szerzetesek kötelezik magukat külön fogadalommal.

Intelem. Az erények lelkünk legszebb ékességei. Hogy azokat megszerezhesd magadnak, folytonosan és buzgón kell gyakorolnod a jót. Különösen végezz gyakrabban a templomban és otthon ájtatosságot; mondj le egyről-másról, ami kellemes lenne; tégy jót felebarátaiddal, amikor lehet. Az Úr Jézus mondotta: „Aki állhatatos lesz mindvégig (t. i. a jóban), az üdvözülni fog.” (Máté 10, 22.)

Megjegyzés: A nyolc boldogság tárgyalása a VI. osztályra maradhat, miután ott az 57. pont alatt a Hegyibeszéd keretén belül az ügyis előfordul, és addigra a gyermekeknek a *boldogságról* már van elégséges fogalmuk.

A katolikus egyesületeket az V. osztályban már meg lehet említeni, különösen ott, ahol Szívgyárda vagy más egyesület működik.

A szerzetességet tapasztalatom szerint még városi gyermekek sem értik meg a 8—11. év között.

B) A kidolgozott hitelemzés

Bevezetés. Amennyire örül az ördög, ha bűnt követünk el, éppen úgy haragszik, ha azt látja, hogy jót teszünk. Mikor Theophil valami jót tett, sokszor mondotta nevetve, most mérges az ördög. Haragszik az ördög, mert irigyli tőlünk az érdemeiket, melyeket mi a jócselekedetekkel magunknak szerzünk.

Célkitűzés: Ma a jócselekedetokről és az érdemről fogunk tanulni.

I. Előterjesztés. Meglátogatta egy napon Theophilt az ő református barátja Tamás, és Theophil katonáival szeretett volna játszani. Theophil elmondotta, hogy mi lett ezekkel. Ti tudjátok. (L. az első óra alkalmazását.)

— De már én inkább elraktam volna azokat — mondotta Tamás.

— De én nem! — válaszolt Theophil — látod, a katona, ha valami hőstettet visz véghez, érdemjelet kap a mellére. Én amikor a szentmisére mentem, és itthagytam katonáimat, sokkal nagyobb hőstettet vittem véghez, mint a katonák, és ezért sokkal nagyobb érdemet szereztem magamnak a mennyországra.

— Te Theophil! Én is szeretnék érdemeket szerezni a mennyországra — mondotta Tamás.

— Ezt könnyen megteheted, — szólt Theophil — csak két valami szükséges hozzá. Először legyen a lelkedben a megszentelő kegyelem, másodsor tégy Isten kedvéért valamit, ami Istennek tetszik.

— Hát akinek nincsen a lelkén a megszentelő kegyelem, az nem szerezhet magának érdemeket a mennyországra? — kérdezte Tamás.

— Az bizony nem — felelte Theophil.

— És honnan tudom én, hogy mi tetszik Istennek? — kérdezte tovább Tamás.

— Minden jócselekedet tetszik Neki, de leginkább az tetszik, ha benne hiszünk, remélünk és Őt szeretjük — felelte Theophil.

— Te Theophil, — szólt erre Tamás — mindenki azt mondja az iskolában, hogy te vagy a legjobb fiú. Hogyan bírsz te olyan jó lenni?

— Jónak lenni nem nehéz, és az mindenkinek sikerül, aki jó akar lenni. De mégis, mert te olyan jó barátom vagy, elmondom neked az én titkomat. Tudod, én sokat gondolkodom azon, hogy mit csinálna az én helyemben az Úr Jézus. Azon gondolkodom, hogy hogyan kelne fel reggel, hogy hogyan mosakodna meg a hideg vízben is, hogyan imádkozna, tanulna, és hogy hogyan fogadna szót, hogyan játszana és osztaná meg a maga holmiját mással is, és ahogyan ő csinálná, ugyanúgy iparkodom tenni én is. És mert mindenben igyekszem őt utánozni, azért vagyok olyan jó. Lásd, ez az én titkom.

Ezalatt már este lett és Tamásnak haza kellett mennie. Theophil elővette a könyveit, hogy Isten kedvéért tanuljon, de mielőtt hozzáfogott a tanuláshoz, felindította magában a hitet, reményt és szeretetet.

A visszakérdezést e fogalmaknak megfelelően intézem: érdem, megszentelő kegyelem, jószándék, legfőbb erények.

II. Kifejtés. 1.—*238. Tudjátok, hogy Theophil miért hagyta ott katonáit? Mert Istent szerette, Isten kedvéért. Hogyha mi

Isten kedvéért cselekszünk valamit, akkor azt mondjuk, hogy jószándékkal cselekszünk. Tehát mikor cselekszünk jószándékkal?

2.—*237. Theophil azt mondta, hogy ahhoz, hogy valami jócselekedet nekünk érdemeket szerezzen a mennyországra, kettő kell: 1. A megszentelő kegyelemnek kell lelkünkön lenni, ezt úgy mondjuk: Isten kegyelmében vagyunk. 2. Isten kedvéért, vagyis jószándékkal kell a jócselekedetet végezni. Tehát a jócselekedetek akkor szereznek nekünk érdemeket a mennyországra, ha Isten kegyelmében vagyunk és jószándékkal végezzük azokat. Tehát mikor szereznek nekünk a jócselekedetek érdemeket a mennyországra?

3.—*235. Tamás nem tudta, mi tetszik Istennek. Theophil azt mondta, a jócselekedetek tetszenek Istennek. Ami Istennek tetszik, az jócselekedet. Vagyis melyek a jócselekedetek?

4.—240. A rossz cselekedetet úgy nevezzük, hogy bűn, a jócselekedetet úgy nevezzük, hogy erény. (Itt felsorolok néhány erényt és bűnt vegyesen, de olyanokat, melyeket a gyermekek már ismernek, mint pl. szorgalom, lustaság, engedelmeség és engedetlenség stb. és meghagyom, hogy állapítsák meg ők, melyik azok közül bűn, illetőleg erény.) Mit mondott Theophil, melyik három jócselekedet, melyik három erény tetszik Istennek leginkább? Ugy-e a hit, a remény és a szeretet. E hármat isteni erénynek nevezzük és ezek az isteni erények a legfőbb erények. Melyek a legfőbb erények?

5.—241. Theophil mielőtt tanulni kezdett, felindította magában az isteni erényeket. Elmondom, hogy hogyan. (Itt elmondjuk a katekizmus szövegét, ezt apránként megtanultatjuk, azután szómagyarázatokkal látjuk el.) Ezután kérdezzük, miképen indíthatjuk fel magunkban az isteni erényeket?

(*Szómagyarázatokhoz:* Istenem, hiszek tebenned, mert örökké igazmondó vagy, ez azt jelenti, hogy a jó Isten mindig igazat mond, hogy nem is bír hazudni és azért mi mindent elhiszünk, amit Isten mondott.

Istenem, remélek tebenned, mert végtelenül hű és irgalmas vagy, — ez azt jelenti, hogy a jó Isten soha nem csal meg senkit, hanem mindig megtartja szavát és hogy Isten nagyon jószívű és azért szívesen megbocsát mindenkinek, aki bűnét megbánja és azért bízunk is benne. Aki remél, az bízik. A szeretetről már tanultunk.)

6.—*243. Mi volt Theophil jóságának titka? Ugy-e az, hogy mindig igyekezett mindent úgy tenni, ahogyan azt az Úr Jézus is tette volna, hogyha Theophil helyében lett volna. Theophil igyekezett mindenben az Úr Jézus példáját követni. Ha mi nagyon-nagyon jó emberek akarunk lenni, nekünk is az Úr Jézus példáját kell követnünk. Gondoljuk el mi is, hogy hogyan tenne az Úr Jézus a mi helyünkben, pl.: hogyan ülne az iskolában, fogadna szót, hogyan tanulna, játszana, enne, inna, imádkoz-

nék és tegyünk mi is úgy ahogy gondoljuk, hogy azt az Úr Jézus is tenné. Ha mindig így teszünk, akkor mi is nagyon-nagyon jó emberek leszünk, ezt úgy mondjuk, hogy mi is jó és tökéletes emberek leszünk. Aki nagyon jó, arról mondjuk, hogy tökéletes ember. Tehát kinek a példáját kövessük leginkább, hogy jó és tökéletes emberek legyünk?

7.—239. Miért volt Theophil olyan jó fiú? Theophil azért volt olyan jó, mert mindig kész volt az erényt megtenni. Szerette megtenni a jót, hogyha nehéz is volt. Aki olyan, mint Theophil, vagyis aki mindig kész a jót megtenni, az jó vagy erényes ember. Tehát ki a jó vagy erényes ember?

Összefoglaló ismételése a most tanult kérdéseknek.

Leckére lesz a III. oszt. részére: 239, 240, 241.

IV. oszt. részére: 235, 237, 238, 239, 240, 241. és 243.

V. oszt. részére: ugyanaz, mint a IV.-ben.

III. Alkalmazás. — Ugy-e, hogy mindenki szeretne jó lenni, mert akkor őt is szeretnék és megdicsérik úgy, mint Theophilt. Jónak lenni nem is olyan nehéz, csak úgy kell tenni, ahogy Theophil is tett. Hogyan tenne az Úr Jézus, ha a mi helyünkben volna? Így gondolkodott Theophil. Ha itt ülne a padban az Úr Jézus, hogyan tanulna? Hogyan játszana veletek? Hogyan járna az utcán, gondoljuk csak el, és igyekezzünk mi is úgy tenni.

Mit gondoltok, — kicsoda tetszett a mennyei Atyának legjobban? Kire monddta a mennyei Atya, hogy „ez az én szerelmes fiam, akiben nekem kedvem telik?” A mennyei Atyának legnagyobb öröme van az ő szerelmes fiában, az Úr Jézusban. Ha a mi jó mennyei Atyánknak tetszeni akarunk, ha azt akarjuk, hogy a mennyei Atyának mibennünk is kedve teljen, akkor utánozzuk a mi jó mennyei Atyánk igazi fiát, az Úr Jézust, és akkor neki mibennünk, akiket fiaivá fogadott, is kedve fog telni.

*

Óra végén felindítjuk a fiúkkal a három isteni erényt, azután megkérdezzük tőlük, hogy ma mivel fogjuk megmutatni, hogy a mennyei Atyánkat igazán szeretjük? Végeztessünk a gyermekekkel valami kis önmegtagadást. (Ez a kifejezés nekik nehéz, nem is szoktam használni, inkább elsorolok nekik való példát az önmegtagadásra.) Pl. iskola után egyenesen hazamenni és nem az utcán csatangolni, vagy betérni útközben valamelyik templomba néhány percnyi szentséglátogatásra, vagy valami kis édességet meg nem enni aznap, hanem eltenni holnapra stb. De ne mondjuk, hogy ezt tegyék meg, hanem hogy, ha ezt megteszik, azzal bizonyítják, hogy igazán szeretik a jó mennyei Atyát.

*

Leányiskolában csak a neveket kell megváltoztatni, egyébként maradhat az egész anyag változatlan.

Megjegyzés: Idevágóan megfigyelésre érdemes kérdéseket vett fel Katekizmusába Kenyeres Lajos, melyeket alább közlök. A jövő katekizmusába, úgy vélem, fel kellene ezeket venni, akár így, egy cím alatt, akár az egyes parancsolatok után erények szerint felosztva.

a) 144. Kihez kell hasonlítani a te életednek, hogy egészen tökéletes ember légy?

Az én életemnek az Úr Jézushoz kell hasonlítani, mert a legtökéletesebb ember az Istenember, Jézus Krisztus.

a) 145. Kít szeretett Jézus legjobban?

Jézus az Atya Istent szerette legjobban. — Én is a világon mindennél jobban szeretem a jó Istent.

a) 146. Szeretett-e Jézus imádkozni?

Jézus nagyon szeretett imádkozni; egész éjszakákat töltött imádságban. — Én is nagyon szeretek imádkozni és az imádságot soha el nem mulasztom.

* Amit imádkozva kérek a jó Istentől, ha az lelkemnek javára válik, megadja Isten nekem.

a) 147. Szeretett-e Jézus a templomban lenni?

Jézus nagyon szeretett a templomban lenni. — Én is nagyon szeretem az Isten házát és örülök, ha a templomba mehetek. Vasárnap a szentmisét soha el nem mulasztom, de máskor is örömmel tartózkodom a templomban.

* A templom Jézusnak a lakása, azért olyan széppé kell azt tenni, amilyen széppé csak tudjuk. A templomra semmit sem szabad sajnálni.

a) 148. Mít tett Jézus azokkal, akik meg akarták gyalázni Isten szent templomát?

Jézus megkorbácsolta azokat, akik meg akarták gyalázni Isten szent templomát. — Isten házát és az én katolikus vallásomat én is mindig megvédelmezem és azt bántani, vagy gyalázni soha nem engedem.

a) 149. Szeretett-e Jézus dolgozni?

Jézus nagyon szeretett dolgozni. A Szentcsaládnak ő kereste meg a kenyeret. — Én is szorgalmas, dolgozó ember leszek, hogy a kenyeremet munkámmal meg tudjam keresni.

* Azt mondja a közmondás: Úgy dolgozzál, mint ha mindig élnél, de úgy imádkozzál, mintha rögtön meghalnál.

b) 150. Hogyan viselkedett Jézus szüleivel szemben?

Jézus mindig engedelmes volt szüleinek; tisztelte

és szerette őket. — Én is mindig engedelmeskedem szüleimnek, tisztelem és szeretem őket, segítek nekik és imádkozom értük.

b) 151. Hogyan viselkedett Jézus Szűz Máriával szemben?

Jézus nagyon szerette édesanyját, a Boldogságos Szűz Máriát. — Én is nagyon szeretem és tisztelem az én mennyei édesanyámat, a Boldogságos Szűz Máriát.

* Magyarország Mária országa. Szent István király Máriának ajánlotta fel Magyarországot és az egész magyar népet. Azóta mi magyarok különösen szeretjük és tiszteljük Szűz Máriát.

b) 152. Mít tett Jézus a lelkek üdvösségéért?

Jézus csak arra törekedett, hogy mindenkit a mennyországba segítsen. — Én is mindig buzgólkodni fogok, hogy másokat is a vallásos életre vezessek és a mennyországba jutni segítsek.

b) 153. Az emberek közül kiket szeretett különösen Jézus?

Az emberek közül különösen a szegényeket és a betegeket szerette Jézus. — Én is mindig szeretni és segíteni fogom a szegényeket és a betegeket.

* Amit a szegényeknek és betegeknek teszek, azt Jézus úgy veszi, mintha neki tenném. Ha valamit jótekingony célra adok, azt Jézus bőségesen visszafizeti nekem.

b) 154. Volt-e vagyona Jézusnak?

Jézusnak nem volt vagyona, hanem önként annyira szegény volt, hogy nem volt neki hová lehajtani a fejét. — A szegénységben én sem zúgolódom, hanem mindig a jó Istenben bízom.

* Ha a jó Isten vagyont adott, akkor nem leszek gőgös és nem leszek a vagyonnak rabja, hanem Isten akarata szerint fogom azt felhasználni és bőven jutatok belőle a szegényeknek.

b) 155. Mít tett Jézus a szenvedésben?

Jézus a szenvedésben így imádkozott: „Atyám! Legyen meg a te akaratod!” — a szenvedésben én sem zúgolódom, hanem így imádkozom, „Atyám, legyen meg a te akaratod!”

c) 156. Bőjtölt-e az Úr Jézus?

Jézus megtartotta a parancsolt böjtöket, sőt még többet is böjtölt. — A parancsolt böjtöket én is mindig megtartom, de ételben és italban máskor is józan és mértékletes leszek.

* Különösen vigyázok, hogy az iszákosságra rá ne szokjak, mert az ital tönkre teszi és szerencsétlenné teszi az embert. Nem az az igazi legény, aki a duhajkodásban első, hanem aki a munkában első.

c) 157. Melyik apostolt szerette Jézus legjobban?

Jézus Szent János apostolt szerette legjobban, mert ő szűz volt. — Én is őrzöm a szüzesség liliomát, mint a szemem világát. Paráznasággal be nem mocskolom a lelkemet, hogy engem is szeressen az édes Jézus, mint Szent János apostolt.

c) 158. Igazságos volt-e Jézus?

Jézus nagyon igazságos volt. Azt tanította, hogy senkit meg ne károsítsunk, hanem adjuk meg mindenkinek azt, ami az övé. — Én is mindig igazságos leszek. Senki vagyonát el nem veszem és megadom mindenkinek azt, ami az övé.

* A közmondás azt mondja: „Ne bánts a másét, ne hagyd a magadét.”

c) 159. Mit tanított Jézus a szelidségről és az alázatosságról?

Jézus azt tanította: „Tanuljatok tőlem, mert szelíd vagyok és alázatos szívű!” — Én akarok tanulni Jézustól és igyekszem szelíd és alázatos szívű lenni.

c) 160. Mit tanított Jézus az egyházi és világi előjárókról?

Az egyházi és világi előjárókat tisztelni kell és tanításuknak engedelmeskedni kell. — Én tisztelem egész életemben előjáróimat, különösen lelkipásztoromat, a katolikus papot. Őt mindig megbecsülöm és tanításának mindig tisztelettel engedelmeskedem.

c) 161. Szerette-e Jézus a hazáját?

Jézus szerette a földi hazáját is és megsiratta, mikor látta, hogy el fog pusztulni. — Én is nagyon szeretem az én magyar hazámat és annak boldogulásáért minden erőmből dolgozom.

c) 162. Miből élt az Úr Jézus?

Jézusnak a nép adott meg mindent, amire szüksége volt, mert Jézus a népért dolgozott és fáradt. A katolikus Egyház is a népért van, azért a népnek kell megadni mindent, ami az Egyház fenntartásához szükséges. — Én is tehetségemhez képest, mindig örömmel járulok hozzá Egyházam fenntartásához. Jó lélekkel megfizetem egyházi adómat és ha tehetem, önkéntes adománnyal is segítem Egyházamat.

(:) Az Egyház az én lelkem üdvösségéért van, nekem van abból az örök életben hasznom. De a templom

építése és fenntartása, a papok taníttatása és megélhetése, az iskola fenntartása mind nagyon sok pénzbe kerül. Azért kell jólélekkel segítenem Egyházamat.

c) 163. Mire tanít meg téged az okosság erénye?

A legfontosabb dolog ezen a világon az, hogy Istennek szolgáljak és a mennyországba jussak. Bár sok mindennel kell törődni, legtöbbet mégis azzal fogok törődni, hogy lelkemet az örök kárhozattól megmenntessem és a mennyországban örökre boldog lehessenek.

* Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, de lelkének kárát vallja!

7. ÓRA

Isten I. parancsolatáról

I.

A) A katekizmusi anyag

146. Mít parancsol Isten az első parancsolattal?

Isten az első parancsolattal azt parancsolja, hogy benné higgyünk és reméljünk, őt szeressük és imádjuk.

*147. Ki vétkezik a hit ellen?

A hit ellen az vétkezik: 1. aki a hitigazságokkal nem törődik vagy azokat saját hibájából kétségbevonja; 2. aki a megismert hitigazságok ellen beszél vagy a hitet megtagadja.

Megjegyzés: A 147. kérdésben több nehézség van:

a) „Aki a hitigazságokat *saját hibájából* kétségbevonja.” A gyermeknek untig elég annyit tudni: „a hitigazságokat kétségbevonja”. A „saját hibájából” nagyon megnehezíti a dolgot. Kétkedni a hitigazságokon, mint *megismert hitigazságokon*, bűn nélkül, nagyon vitatott kérdés a teológiában. Ez nem való az elemi iskolába. Ezért ezt a két szót a gyermekekkel kihúzatom, azt mondom: az nekik nehéz!

b) „A megismert hitigazságok ellen beszél.” A „megismert” szót is elhagyom, mert a gyermekek már tudják, hogy csak az bűn, amit tudva követtünk el. Bűne tehát annak, aki tudatlanul beszél valamely hitigazság ellen, nincsen.

c) Minden bűn külön szám alá kerüljön, mert különben a gyermekésznek logikai hiba keletkezik, amiben lépten-nyomon megbotlik. Itt ugyanaz az eset forog fenn, mint a 218. kérdés feleletében. (L. 3. óra.)

A 147. kérdést ezek szerint így fogalmaznám meg: A hit ellen az vétkezik, 1. aki a hitigazságokkal nem törődik, 2. aki azokat kétségbevonja, 3. aki a hitigazságok ellen beszél és 4. aki a hitét megtagadja.

Ez a kérdés ne maradjon ki a leckéből, habár betanítása nem könnyű. Ne maradjon ki a lelkiismeret hiánytalanabb megvizsgálása miatt. Mert arra kell törekednünk, hogy lehetőleg az egész lelki tükröt kérdésekbe foglalva alaposan tudják, hogy szentgyónáshoz készülve használhassák is.

148. Különösen mi veszedelmes hitűnkre?

Hitűnkre különösen veszedelmes, ha a katolikus hittel ellenkező dolgokat hallgatunk vagy olvasunk.

* Aki nemkatolikus hitűek szertartásain részt vesz vagy aki vallásellenes ujságokat járát és olvas, veszedelemben van, hogy a hit ellen vétkezik.

Megjegyzés: Vegyesvallású községben legyünk tekintettel e jegyzetre és annak megfelelően bővítsük ki az előterjesztést.

149. Mit kell Istentől remélnünk?

Istentől remélnünk kell az örök üdvösséget és mindazt, ami annak elnyerésére szükséges.

Pl. A jobb lator a keresztfán.

Megjegyzés: a) Gyakran fordul elő a katekizmusban ez a kifejezés: örök üdvösség. A gyermek végre megjegyzi azt, de nem bír alatta semmit sem *elképzelni* — és éppen azért használjuk inkább a *mennysors* kifejezést, mely számukra mégis sokkal megfoghatóbb.

b) Igen nehéz továbbá a gyermekésznek ez a kifejezés is: és *mindazt, ami annak elnyeréséhez szükséges*. Mit gondoljon, amikor ezt kimondja? Mi is csak nehezen bírunk felelni arra a kérdésre, hogy mi az, ami annak elnyeréséhez szükséges?

Miután végeredményben a mennyország elnyeréséhez a megszentelő kegyelem szükséges, és minden egyéb csak azért, hogy annak állapotába jussunk, illetőleg abban megmaradjunk, azt hiszem, jobb volna e kérdést így fogalmazni: Istentől remélnünk kell a mennyországot és a megszentelő kegyelmet.

Megfelelőnek vélem Kenyeres Lajos meghatározását is: Mit kell Istentől remélned? Remélnem kell, hogy Isten segítségével a mennyországba fogok jutni. (27. oldal, 31. kérdés.)

* Földi dolgokat is remélhetünk Istentől, amennyiben boldogságunkhoz szükségesek és örök üdvösségünket nem akadályozzák.

Megjegyzés: Napjainkban nem egy családapa vét e jegyzetben említett bizalom ellen. Ez a bűn, esetleges zúgolódásoktól eltekintve, leginkább a vasárnapi munkaszünet megsértésében áll. Miután a jelen órára felvett anyag már úgyis igen bő és nehéz, azért foglalkozunk a szóbanforgó bizalmatlansággal a III. parancsolatnál.

***150. Ki vétkezik a remény ellen?**

A *remény* ellen az vétkezik: 1. aki nem bízik abban, hogy Isten megbocsát neki és megsegíti őt; 2. aki vakmerően bizakodik.

* Isten irgalmasságában nem bízott, vagyis *kétségbeesett*, pl. Kain, Júdás.

* Vakmerően bizakodik, aki leginkább azért vétkezik, mert Isten irgalmas. Pl. Noé kortársai.

Megjegyzés: A 150. kérdés megtárgyalása nem annak szövegezése miatt nehéz, hanem mert abban nem a 149. kérdés jelenik meg negatív formában, hanem más. A gyermek ugyanis így gondolkodik: ha Istentől remélni kell a mennyországot, akkor a remény ellen az vétkezik, aki nem reméli a mennyországot. Ez pedig a 150. kérdésből a gyermek számára nem tűnik ki, habár abban benne van és abból kifejthető. Jó a kérdésben, hogy a remény elleni két bűn a két véglet: a reménytelenség és a vakmerő remény világosan kitűnik. Jobb ez: nem bízik, mint kétségbeesik, és talán még jobb lenne *nem remél és túlságosan remél*, a „vakmerően bizakodik” helyett, habár a jelen szövegezés sem okoz túlságos nehézséget.

***151. Ki vétkezik az Isten iránt való szeretet ellen?**

Az Isten iránt való szeretet ellen az vétkezik, aki Isten parancsait meg nem tartja vagy pedig Isten rendelése ellen zúgolódik.

Pl. Az izraeliták a pusztában.

Megjegyzés: Elég volna itt a zúgolódást megemlíteni. Azért, ahol nehezen tanulnak a gyerekek, húzassuk ki a katekizmusból az „*Isten parancsait meg nem tartja vagy pedig*” szavakat.

B) A közlendő új fogalmak

Tulajdonképpen csak egy van: vakmerően bizakodik. A többi fogalom már mind ismerős, csupán a jelen anyag keretein belül magyarázatra szorul.

C) A kidolgozott hitelemzés

Bevezetés. Utoljára a három isteni erényről tanultunk, a hitről, a reményről és a szeretetről. E három erényt Isten külön meg is parancsolta az első parancsolatban. Mondd el az első parancsolatot N! (A tíz parancsolatot már a második osztályból ismerni kell.) Isten ebben az első parancsolatban azt parancsolja, hogy benne higgyünk, reméljünk, Őt szeressük és imádjuk.

Célkitűzés: Ma az első parancsolatról fogunk tanulni.

I. Előterjesztés. Mikor Júdás nagyobb lett, mindenféle rossz könyvet és ujságot olvasott el. Ezekben kicsúfolták a mi vallásunkat, a mi szent hitünket. Júdásnak tetszettek e rossz

könyvek és ujságok, szerette azokat. Az iskolában voltak nem katolikus barátai, ezek is sokszor csúfolták a mi vallásunkat, szent hitünket. Theophil mikor e beszédeket hallotta, mindig így imádkozott: „Istenem, hiszek tebenned, mert örökké igazmondó vagy, erősítsd meg hitemet”, Júdás pedig nevetett. Egy idő múlva Júdás már szégyelleni kezdte, hogy ő katolikus. A templom előtt már nem vette le kalapját, szégyelt imádkozni, a templomban letérdelni és keresztet vetni. Azután már nem ment misére sem. (Vegyesvallású községben itt szöhetjük bele a másvallásúak istentiszteletén való részvételt. Hozzánk nem jött, de oda eljárt!) Amikor az ördög ezt látta, ilyen gondolatokat adott neki: „Hátha nincsen Isten? Hátha nincsen pokol? Hátha nem is igaz, amit a hittanban tanulunk?” És Júdás nem kergette el ezeket a gondolatokat, hanem azok tetszettek neki, — úgy mondjuk ezt, a hitigazságokat kétségbe vonta. Ezért később a hittanórákra sem járt el, nem törődött a hitigazságokkal. Mikor rossz barátaival találkozott, ő is kicsúfolta a hitigazságokat. „Nem is igaz, — mondotta — ami a katekizmusban van.” Júdás ilyenkor beszélt a hite ellen. Mikor egyedül volt, megszólalt a lelkiismerete: „Ne vétkezzél a hit ellen, ez igen nagy bűn!” „Nem baj, — felelte őrangyalának — majd meggyónom, Isten úgyis megbocsát!” És tovább vétkezett. Egyszer azután az igazgató úr megkérdezte Júdást az iskolában, hogy milyen vallású? Júdás azt felelte: „Semilyen!” „De te katolikus vagy” — mondotta az igazgató úr. „Nem vagyok” — felelte Júdás. Júdás ekkor megtagadta hitét. Nemsokára elérkezett a húsvét. Theophil megpróbálta Júdást is a húsvéti szentgyónáshoz hívni, de Júdás nem ment, azt mondotta, hogy az ő bűne már olyan nagy, hogy Isten neki úgysem bocsát meg. Júdás nem bízott abban, hogy Isten megbocsát neki és hogy a jóra megsegíti őt. Júdás szívében ekkor már nem volt semmi szeretet Isten iránt, és azért mindenért morgolódozott. Ha sütött a nap, akkor azért zúgolódozott Isten ellen, mert meleg van, ha esett az eső, akkor az volt a baja, hogy sohasem lehet játszani, télen azért zúgolódozott a jó Isten ellen, mert nincsen elég hó, hogy szánkázni bírjon, tavasszal, hogy miért nem érik akkor is valami gyümölcs. Szóval mindig zúgolódozott, morgolódozott a jó Isten rendelése ellen, és azért volt ilyen elégedetlen, mert már nem szerette a jó mennyei Atyját, aki pedig mindent úgy rendez el a világon, hogy elérje azt, amit akar, mert Isten végtelenül bölcs. De aki rossz, annak semmi sem jó és ilyen volt Júdás is.

A visszakérdezést Júdást bűneinek megfelelően intézem.

II. Kifejtés. 1.—148. Júdás baja ott kezdődött, mikor a katolikus hittel ellenkező dolgokat hallgatott vagy olvasott. Ezért is veszítette el a hitét. Ebből láthatjuk, hogy milyen veszedelmes a hitünkre, ha a katolikus hittel ellenkező dolgokat hallgatunk vagy olvasunk. Tehát különösen mi veszedelmes a hitünkre?

2.—*147. Amiért Júdás ilyen dolgokat olvasott, az ördög a hit ellen kísértette, és Júdás nem kergette el ezeket a kísértéseket, hanem szerette azokat, azt mondjuk, ő kételkedett a hitigazságokban. Aztán már elkerülte a hittanórákat, vagyis nem törődött a hitigazságokkal. Később már beszélt is a hitigazságok ellen, és végre amikor azt mondotta, hogy ő nem katolikus, megtagadta hitét. Júdás tehát négyféleképpen vétkezett a hit ellen: először a hitigazságokkal nem törődött, másodszor kétségbevonta azokat, harmadszor beszélt a hite ellen és negyedszer megtagadta a hitét. A hit ellen tehát az vétkezik, aki úgy tesz, mint Júdás, vagyis 1. aki a hitigazságokkal nem törődik, 2. aki azokat kétségbevonja, 3. aki a hite ellen beszél és 4. aki a hitét megtagadja. Tehát ki vétkezik a hit ellen? Mondjál néhány hitigazságot! Melyik imában vannak a hitigazságok röviden összefoglalva? (Hiszekegy.) Melyik a hat főigazság?

3.—*150. Júdás a remény ellen is vétkezett. Először is azt mondotta: bátran vétkezhetek, majd meggyónom, Isten úgyis megbocsát. Aki így beszél vagy gondolkodik, arról azt mondjuk, hogy túlságosan remél, vagyis vakmerően bizakodik. Aki pedig azt mondja: „Isten már úgysem bocsát meg”, mint ahogy azt később Júdás is mondotta, annak már nincsen reménye, az már nem bízik abban, hogy Isten megbocsát neki és megsegíti őt. Ebből láthatjátok, hogy a remény ellen 1. az vétkezik, aki nem bízik abban, hogy Isten megbocsát neki és megsegíti őt, 2. aki vakmerően bizakodik. Tehát ki vétkezik a remény ellen?

4.—149. Bűnös lélekkel a mennyországba jutni nem lehet. Aki mármost úgy, mint Júdás, nem reméli, hogy Isten megbocsát neki, az azt sem reméli, hogy a mennyországba fog jutni. Ez pedig bűn, mert Istentől remélni kell a mennyországot vagy más szóval az örök üdvösséget és azt is, ami annak elnyeréséhez szükséges, tehát a megszentelő kegyelmet. Tehát mit kell Istentől remélni?

5.—*151. Miért kell Istent szeretni? (L. 137. kérdés, 1. óra.) Remélte Júdás, hogy Isten megad neki minden jót, úgymint a mennyországot, a bűnbocsátást és a megszentelő kegyelmet? (Nem.) Éppen ezért nem szerette már a jó Istent, és mert a jó Istent nem szerette, nem tartotta meg a parancsokat. Nem imádkozott, nem járt templomba, nem végezte el a húsvéti szentgyónást. Ebből láthatjátok, hogy az Isten iránt való szeretet ellen az vétkezik, aki Isten parancsait nem tartja meg. (Ez az első rész el is maradhat.)

De Júdás még másképen is vétkezett Isten szeretete ellen. Hogyan? Júdás elégedetlen volt. Akármilyen történt, neki semmi sem tetszett, ő folytonosan zúgolódott, morgolódott Isten rendelése ellen. Vagyis a szeretet ellen az vétkezik, aki Isten rendelése ellen zúgolódik. Tehát ki vétkezik az Isten iránt való szeretet ellen?

6.—146. a) Júdás nem hitt Istenben, nem hitte, amit Isten mondott, nem hitte a hitigazságokat.

b) Nem remélt Istenben, nem remélte, hogy Isten meg fogja néki adni a mennyországot, és ami ennek elnyeréséhez szükséges, a megszentelő kegyelmet.

c) Nem szerette Istent és azért már nem tartotta meg a parancsolatokat, és azonkívül folyton és mindenért zúgolódott és morgolódott.

d) Nem imádta Istent, szégyelte a templom előtt a kalapját leemelni, szégyelt imádkozni, letérdelni. Vagyis Júdás az egész első parancsot nem tartotta meg, mert Isten az első parancsolatban azt parancsolja, hogy benne higgyünk, reméljünk, őt szeressük és imádjuk. Tehát mit parancsol az Isten az első parancsban?

Összefoglaló ismételése a most tanult kérdéseknek.

Leckére lesz a III. oszt. részére a 146., 148. és 149. kérdés, a IV. és V. oszt. részére azonfelül a 147., 150.

kérdés.

III. Alkalmazás. 1. Azt imádkozzuk a „Miatyánk”-ban, hogy jöjjön el a te országod. Mindennap kérjük mennyei Atyánkat, hogy az ő országa jöjjön el. Mit jelent ez? Ez azt jelenti, hogy itt a földön minden ember szívében uralkodjon a mennyei Atya, vagyis hogy minden ember tegye meg az ő szent akaratát. Mi a mennyei Atyának nemcsak fogadott fiai vagyunk, hanem katonái is, akik nemcsak kérjük, hogy az ő országa jöjjön el a földre, hanem harcolunk is érte. (Ez nagyszerű alkalom, hogy a Szívgárdáról beszéljünk, már t. i. ott, ahol a községben ilyen van.) A mennyei Atyánk országáért pedig akkor harcolunk, hogyha az emberek közt a katolikus hitet terjesztjük, hogyha az embereket biztatjuk, hogy jó ujságokat és könyveket olvassanak, olyanokat, melyek nem veszedelmesek a hitükre.

2. Aki mindig jó ujságokat és jó könyveket olvas, az sohasem fogja a hitét olyan szomorúan elveszíteni, mint Júdás. (Megemlítjük a községben ismert jó ujságokat és felhívjuk a gyermekeket, hogy azokat terjesszék és rossz ujságot ne olvassanak.)

3. A jó mennyei Atya nagyon szereti a földön élő embereket és azért mindig nézi, hogy az embereknek mire van szükségük. Ő nagyon jól tudja, hogy milyen idő kell, hogy az az embereknek hasznára legyen. Éppen ezért, aki a jó mennyei Atyának szerető gyermeke, az sohasem zúgolódik az időjárás miatt, legfeljebb nagyon szépen kéri a mennyei Atyát, hogy adjon olyan időt, amilyen éppen kell, hogy minden jól nőhessen és bőségesen teremjen, hogy meglegyen a mindennapi kenyér. Mert az a fontos, hogy meglegyen a mindennapi kenyérünk, amiért a „Miatyánk”-ban imádkozunk, és nem az, hogy tudjunk szánkázni vagy játszani a réten. De ha valaki nagyon szereti a mennyei

Atyát, úgy annak a játékhoz is fog a mennyei Atya jó időt adni, mert ő azt is szereti, ha az ő kisleiái szépen játszanak.

Azért, úgy-e, mert mi az ő jó fiai vagyunk: hiszünk a mennyei Atyában, mi bizunk is benne és nagyon szeretjük őt. Aki pedig olyan, mint Júdás, az áruló — azzal tehát ne játsszatok, de ne is beszéljétek, azt kerüljétek el jó messzire.

*

Az egyes parancsolatokról tartott órák alkalmazásához az is hozzátartozik, hogy megtanítsuk a gyermekeket az éppen tárgyalt parancsolat ellen esetleg elkövetett bűnök felismerésére és azok megbánására. Azért minden ilyen tárgyú óra után lelkiismeretvizsgálatot végeztettem velük, azonkívül bánatot és erős-fogadást indítottam.

Miután azonban a III—IV. és V. osztályosok lelki állapota, fejlettség dolgában meglehetősen elüt egymástól, más és más módon végeztem azt el az egyes osztályokban.

A III. osztályban a jelen óra után hallanak először lelkiismeretvizsgálatról. Annak mibenlétét meg kell tehát magyarázni. Kb. így vezethetjük ezt be:

Most gondolkodni fogunk egy kicsit azon, hogy nem tétünk-e mi is valami olyasfélé, mint Júdás? Talán tettünk, de már elfelejtettük. Hogy eszünkbe jusson, egy kis imával kérni fogjuk a Szentlélekisten segítségét.

† „Jöjj el Szentlélek Úristen! Világosíts föl és segíts meg engem, hogy bűneimet megismerhessem, szívemből megbánhassam és magamat egészen megjavíthassam.” Na, most gondoljon mindenki vissza:

— Nem zúgolódott-e a jó Isten ellen, mert nem volt mindig olyan idő, amelyet ő szeretett volna? Vagy talán más valamilyen baj miatt?

— Nem szégyelte-e a templom előtt kalapját levenni?

— Nem szégyelt-e a templomban vagy otthon letérdelni és imádkozni?

A III. osztályosoknál a hit és remény elleni bűnök még alig-alig fordulnak elő.

*

A IV. osztályban már több kérdést teszünk fel:

— Nem olvastam-e valamilyen a katolikus hittal ellenkező rossz ujságot?*

* A IV. és V. osztályban, tehát 9—11 éves gyermekektől, akik a katolikus hittan elemeivel sincsenek még tisztában, tulajdonképpen nem, vagy csak egészen kivételes esetben kellene kérdezni, hogy hallgatott vagy olvasott-e a katolikus hittal ellenkező dolgokat. E korban még úgysem bír a gyermek erről objective helyes ítéletet alkotni. Mégis intézzük hozzá e kérdést, hogy megtanuljon erre a pontra is figyelni és elhatározza magát minden olyan olvasmányt és beszédet elkerülni, mely subjectiv felfogása és egyelőre még hiányos objective ismeretei szerint is szent hitünkkel ellenkezik.

— Nem hallgattam-e szívesen valamilyen a katolikus hittel ellenkező rossz beszédet?

— Nem gondoltam-e, hogy valamelyik bűnt elkövetni nem nagy baj, — úgyis meggyódom majd.

Stb., úgy, mint a III. osztályban.

*

Az V.-ben még több kérdést teszünk fel:

— Beszéltem-e a hit ellen?

— Mondtam-e, hogy ez vagy az, amit a katekizmusban tanultunk, nem igaz?

Stb., úgy, mint a IV. osztályban. Azután még:

— Gondoltam-e, hogy az én bűnöm már olyan nagy, hogy azt a jó Isten nem bocsátja meg?*

Stb., úgy, mint a III. osztályban.

Miután összegondoltuk bűneinket (ezt a kifejezést sokkal jobban megértik a gyermekek, mint megvizsgáljuk lelkiismeretünket), meg is fogjuk azokat bánni:

„Ó Istenem, teljes szívemből bánom minden bűnömet, mert azokkal Téged, végtelenül jó és szeretetreméltó Istenemet megbántottalak; erősen fogadom, hogy többé nem vétkezem és a bűnrevezető alkalmat elkerülöm.”†

*

Leányiskolákban Júdás helyett Jezabel szerepel, ugyanolyan cselekményben.

8. ÓRA

Isten I. parancsolata

II.

A) A katekizmusi anyag

152. Mikor imádjuk Istent?

Istent akkor imádjuk, ha úgy tiszteljük őt, amint *legfőbb Urunkat* tisztelnünk kell.

* Az imádás csak az Istent illeti meg.

Megjegyzés: E kérdés felelete nem válaszol a feltett kérdésre, mert a gyermek tovább kérdezheti: és mikor tiszteljük Istent úgy, mint legfőbb urunkat? Amire a kérdéssel felelhetünk: „ha őt imádjuk!” Idem per idem.

* Az elemi iskolásoknál a vakmerő bizakodás is ritka bűn, az Isten irgalma fölött való kétségbeesés pedig még sokkal ritkább. De mert mégis előfordulhat, esetleg egyes a hatodik paranccsal ellenkező bűnökkel kapcsolatban, nem volna okos eljárás ezt a kérdést mellőzni.

Az imádás és tisztelet között a különbség nem olyan könnyen érthető, hogy azt a 8—10 éves gyermek felfoghatná. Az imádás t. i. megsemmisülésig menő hódolat és a legnagyobb fokú tisztelet egyesült megnyilvánulása, és ezzel tartozunk Istennek; míg a szenteknek csak tisztelettel. Megmagyarázása nehéz és azt hiszem, az elemi iskolában fölösleges. Azért e kérdést *elhagyom*.

Szerény véleményem szerint elég, ha a gyermek a jó Istenben a minket nagyon szerető mennyei Atyát látja, akit minden fölött szeretnünk kell; a szenteket pedig, akik nálunk jobbak voltak, és ezért a mennyei Atya szemében kedvesebbek, a mennyei Atyánk kitüntető szeretete miatt kell tisztelnünk, — mint ahogy a földön is tiszteletben tartjuk testi atyánk jóbarátait.

153. Mivel mutatjuk meg, hogy Istent imádjuk?

Hogy Istent imádjuk, azt azzal mutatjuk meg, ha imádkozunk, térdet hajtunk és a közös istentiszteleten részt veszünk.

* *Külsőképen is tartozunk Istent tisztelni*, mert az ember nemcsak lélekből, hanem testből is áll és mert *Krisztus Urunk is rendelt külső istentiszteletet* a szentmisében és a szentségekben. Az Anyaszentegyház *szertartásokat* használ, hogy az istentiszteletet ünnepiessé és tanulságossá tegye.

Megjegyzés: A fenti kérdés első része: „hogyan imádjuk, azt azzal mutatjuk meg, hogy imádkozunk”, oly természetes, hogy magyarázni fölösleges, megjegyeztetésre pedig kár időt fordítani. Tanítás nélkül is megfelel arra minden gyermek. Második része azonkívül, „ha térdet hajtunk és a közös istentiszteleten részt veszünk”, így magában még nem igaz, mert a térdhajtáshoz, meg az istentiszteletben való részvételhez még sok más is kell, hogy ezek imává legyenek, amit azonban a katekizmus nem mond meg. Mindezt elég oknak tartom e kérdés *elhagyásához*.

154. Ki vétkezik Isten imádása ellen?

Isten imádása ellen az vétkezik: 1. aki nem imádkozik, 2. aki a szent dolgokkal tréfát vagy gúnyt űz, 3. aki szentségtörést, babonát vagy bálványimádást követ el.

Megjegyzés: Mivel 1907 óta már a III. oszt. növendékeinek is kell a szentgyónáshoz járulniok, a lelkiismeretvizsgálat szükségessége miatt ezt a kérdést már a III. osztályban le kell tárgyalni.

*155. Ki követ el szentségtörést?

Szentségtörést az követ el, aki valamely szentséget méltatlanul vesz fel vagy az Istennek szentelt helyeket, tárgyakat, személyeket meggyaláz.

Pl. Boldizsár király.

* Az is bűn, ha valaki szent hivatalt, megszentelt tárgyakat, vagy más lelki dolgokat elad vagy megvesz. Ezt *szentségárusításnak* (simoniának) nevezzük.

***156. Ki vétkezik babonával?**

Babonával az vétkezik, aki valamely dolognak oly titkos erőt tulajdonít, aminőt Isten annak nem adott.

* Babona pl. *jósolgatni* kártyából, álmoskönyvből, kézből stb., a *pénteket*, a 13-as számot szerencsétlenségnek tartani, szent dolgokat, imádságokat az Anyaszentegyház tanításával ellenkező módon használni.

Megjegyzés: A fenti kérdésben a „titkos” szó okoz a magyarázatnál nehézséget. Ez a szó felesleges, mert a babona definíciója ezen szó nélkül is helyes. Mivel pedig felesleges, magyarázata időpazarlás, ezért ezt a szót a kérdésből kihagyom.

***157. Kit nevezünk bálványimádónak?**

Bálványimádónak azt nevezzük, aki valamely teremtményt Isten gyanánt imád, mint a pogányok.

Intelem. Indítsd föl magadban a hitet, reményt és szeretetet, sohase mulaszd el a reggeli és esti imádságot; illedelmesen viseld magad a templomban. Ha teheted, járulj hozzá a templom földísztetéséhez.

Megjegyzés: Közel a kísértés, hogy ezt a kérdést elhagyjuk. Mert ugyan mire való az? Csak nincsen növendékeink között bálványimádó? — Igaz! Bizonyára nincsen, de nem egyszer hallhatják, különösen vegyesvallású vidékeken, hogy a pápisták bálványimádók. Nem fölösleges dolog tehát kis tanítványainkat erre vonatkozólag felvilágosítani.

A szentek tiszteletéről

158. Mit tanít az Anyaszentegyház a szentek tiszteletéről?

Az Anyaszentegyház a szentek tiszteletéről azt tanítja, hogy a szenteket tisztelni jó és üdvös.

Megjegyzés: A fenti kérdésben az „*üdvös*” szó hangzik értetetlenül a gyermeki fülnek. Minden nehézséget megszüntetne a „hasznos” kifejezés, mely azért is jobb, mert a szentek imájukkal sokat tehetnek érettünk (l. a 162. fejeletet), ez pedig haszon.

***159. Miért tiszteljük a szenteket?**

A szenteket azért tiszteljük, mert 1. nagyon éretnyes életűek voltak; 2. mert maga Isten is megdicsőítette őket.

* Már a földön élő jeles és éretnyes embereket is tiszteljük; annál inkább illik a szenteket tisztelni, akik a mennyben vannak.

Megjegyzés: A 159. kérdésben „*megdicsőítette*” szó fordul elő. Ezt a szót alig érti meg elemista. E kifejezés ugyanis duplán elvont. Dicsőség már maga elvont főnév, még elvontabb a belőle képzett ige; dicsőít. Sokkal egyszerűbb volna a „*kitüntette*” kifejezés, melyet minden gyermek megért.

160. Kít tisztelünk a szentek közül leginkább?

A szentek közül leginkább a Boldogságos Szűz Máriát tiszteljük.

161. Miért tiszteljük a szentek közül leginkább a boldogságos Szűz Máriát?

A szentek közül azért tiszteljük leginkább a boldogságos Szűz Máriát, mert ő Istennek Anyja és imádságával legtöbbet tehet érettünk Istennél.

* Szűz Mária Isten kegyelméből a legszentebb teremtmény, az angyalok és a szentek királynéja és a mi mennyei anyánk.

* A szentek közül még különösen tiszteljük *Szent Józsefet*, mint az Anyaszentegyház védszentjét, *Szent István* királyt, mint Magyarország védszentjét, *Szent Imrét*, az ifjúság védszentjét és *védszentünket*, akinek nevét a szent keresztségben kaptuk.

* A szenteket azáltal tiszteljük, hogy 1. példájukat követjük, 2. közbenjárásukat kérjük, 3. ünnepeiket megüljük, 4. képeiket és ereklyéiket tiszteletben tartjuk.

* A szenteket nem imádjuk, még a boldogságos Szűz Máriát sem; mert imádni csak Istent szabad.

162. Miért kérjük a szentek közbenjárását?

A szentek közbenjárását azért kérjük, mert imádságukkal sokat tehetnek érettünk Istennél.

Intelem. A szentek legjobbak voltak az emberek között. Jegyezd meg, hogy akkor tiszteled őket legjobban, ha példájukat követed.

A szentképekről és ereklyékről****163. Miért tartjuk tiszteletben a szentképeket?**

A szentképeket azért tartjuk tiszteletben, mert azok Istenre, Krisztus Urunkra vagy a szentekre emlékeztetnek és ájtatosságra indítanak minket.

* Különösen tiszteletreméltó a *feszület*, vagyis a keresztre feszített Jézus képe.

* A katolikus ember lakását leginkább arról lehet felismerni, hogy a feszület és a boldogságos Szűz Mária képe díszíti azt.

* A szentek képei vagy szobrai előtt imádkozni nem bálványimádás; mert nem a képhez vagy a szoborhoz fohászkodunk, hanem azokhoz, akiket a kép vagy szobor ábrázol. Amint helyes, ha a gyermek tiszteli szüleinek képét, úgy helyes az is, ha a szentek képeit tiszteljük.

Megjegyzés: E kérdés szövegezése kevésbé szerencsés, különösen ez a kifejezés „ájtatosságra indítanak minket”. Egyyszerűbb volna szerintem: A szentképeket azért tartjuk tiszteletben, mert akiket nekünk bemutatnak, azokat tiszteljük és szeretjük.

****164. Miért tartjuk tiszteletben a szent ereklyéket?**

A szent ereklyéket azért tartjuk tiszteletben, mert azok Jézustól vagy a szentektől ránk maradt becses emlékek.

* Isten sokszor csodákkal tüntette ki a szent ereklyéket.

* Becses ereklyék a szentek testének maradványai, pl. Szent István jobb keze. A leghölgvényebb ereklyék Jézus keresztiénék maradványai. Az oltárkőben is vannak ereklyék.

Intelem. Tartsd tiszteletben a szentképeket, de ne felejtst, hogy a tisztelet azokra vonatkozik, akiket a szentképek ábrázolnak.

Megjegyzés: A 163. és 164. kérdés tárgyalása maradhat az V. osztályra az anyag terjedelmes volta miatt. A 164. kérdésben azonban a „becses” szót, ennek kevésbbé használt volta miatt, jobb volna a „drága” kifejezéssel felcserélni.

B) A közlendő új fogalmak

Szentségtörés, babona, bálványimádás, megdicsőít, üdvös, ereklye, becses.

C) A kidolgozott hitelemzés

Bevezetés. Mit parancsol Isten az első parancsolattal N? A mult órán megtanultuk, hogy Júdás nem hitte, amit a hittanban tanult és azért vétkezett a hit ellen. Nem remélte, hogy Isten megbocsát neki, és azért vétkezett a remény ellen. Nem tartotta meg Isten parancsait, amivel azt mutatta meg, hogy nem szereti már az Istent, vétkezett tehát a szeretet ellen is.

Célkitűzés. Ma azt fogjuk megtanulni, hogy ki vétkezik Isten imádása ellen.

I. Előterjesztés. Theophil nagyon szerette Szűz Máriát és azért kapott édesanyjától egy szép Szűz Mária-képet. Ezt felállította egy kis asztalra, két kis gyertyatartóban gyertyát állított melléje, és egy virágtartóban virágokat. A Szűz Mária képe mellé jobbról és balról még oda állította Szent Józsefnek és Szent Theophilnak a képét is. Ez volt Theophil oltára. Ez előtt térdelt le, és ott végezte el mindennap reggeli meg esti imáját.

Meglátogatta egy napon Theophilt az ő református barátja Tamás, aki éppen akkor lépett a szobába, mikor Theophil az oltár előtt imádkozott. Tamás összezsapta a kezét és így kiáltott:

— Mit csinálsz! Te is bálványimádó vagy? Hogy is tudod az Egyház tanítását megtartani és képek előtt imádkozni, eléjük gyertyát meg virágokat állítani?

És Tamás kinevette Theophil kis oltárát.

— Én biz' sohasem imádkozom — mondotta.

— Te nem érted ezt, — válaszolta komolyan Theophil — én nem a képeket imádom. Ezek a képek csak azért vannak itt, hogy én jobban bírjak a szentekre gondolni, ha hozzájuk imádkozom.

— Ha te a szenteket imárod, úgy te is bálványimádó vagy — mondotta Tamás.

— Dehogy imádom én a szenteket, én csak Istent imádom, Szűz Máriát és a többi szenteket pedig csak kérem, hogy érettem imádkozzanak. Tisztelem őket, mert sokkal jobbak voltak, mint én, és éppen azért Isten sokkal inkább meghallgatja az ő imájukat, melyet értem mondanak, mint az enyémet.

— De hát én nem azért jöttem, — szólta Tamás — hogy mi itt most összevesszünk, hanem hogy gyere inkább velem a mezőre játszani.

És elmentek.

Ütközben egy házhoz értek, melynek a száma 13 volt és a kapujához volt szegezve egy patkó.

— Te, Theophil, — szólta Tamás — nézd csak, milyen ügyes gazdája van ennek a háznak: hogy a 13. szám neki szerencsétlenséget ne hozzon, odaszőgezett egy patkót.

— Ejnye-ejnye, Tamás, — válaszolt Theophil — látod ez ostobaság, mert ez babona. Te azt hiszed, hogy az a szám bír bajt hozni, az a patkó meg szerencsét? Talán annak a számnak ördögi ereje van, a patkónak meg isteni?

Tamás szégyelte magát és hallgatott. Amint tovább mentek, a templomhoz értek, ahol sok nép gyűlt össze.

— Vajjon mi történt itt? — kérdezte Tamás — és hamar megtudták. Egy rabló feltörte az oltárszekrényt, kilopta a szentségtartót, néhány kis ostyát lenyelt, a többit kiszórta a kövezetre, a tisztelendő urat pedig, aki éppen odajött, és nem akarta ezt megengedni, súlyosan megsebesítette.

— Menjünk innen, — szólta Theophil — és elmentek.

De a játék nem nagyon ízlett nekik és azért visszamentek a templomhoz, honnan addigra már eloszlott a nép. Bementek a templomba. A kövezet még véres volt ott, ahol a rabló a tisztelendő urat megsebesítette, de az Oltáriszentséget már felszedték és az oltárszekrénykét is megigazították. Theophil felment az oltárlépcsőn és megcsókolta az oltárt.

— Mit csinálsz? — kérdezte Tamás.

— Az oltáron ereklyék vannak, szenteknek a csontjai, olyan szentek csontjai, akik az Úr Jézusért haltak meg. Ezeket az ereklyéket csókoltam meg.

Tamás csodálkozott, de mert a sekrestyés jött, hogy a templomot bezárja, hazamentek.

A *visszakérdezést*, mely mindíg csak az előterjesztés kerekein belül mozoghat, e fogalmaknak megfelelően intézem: szentek tisztelete, bálványimádás, babona, szentségtörés, ereklyék.

II. Kifejtés. 1.—*157. Theophil nem imádkozta a képeket, még Szűz Máriát sem, de még egy angyalt sem, mert ezek mind teremtmények, aki pedig egy teremtményt Isten gyanánt imád, mint a pogányok, azt bálványimádónak nevezzük. Tehát kit nevezünk bálványimádónak?

Mit imádkoztak a pogányok? — Erre a II. osztályos anyag

alapján tudnak felelni: — Bálványimádás-e, ha valaki az Oltáriszentséget imádja? Miért nem? Ugy-e az nem teremtmény. Akit az Oltáriszentségben imádunk, az maga a Teremtő. Jézus. A második isteni személy, aki a kenyér és bor külső színe alá rejtőzött.

2.—158. Theophil azért égetett gyertyát és azért állított virágot a szentképek elé, mert tisztelte a szenteket. És ezt jól tette, mert az Egyház azt tanítja, hogy a szenteket tisztelni jó és hasznos; nem pedig azt, amit Tamás mondott, hogy a szenteket imádni kell. Tehát mit tanít az Egyház a szentek tiszteletéről?

3.—*159. Okosan felelt Theophil Tamásnak, mikor azt monddotta neki, hogy azért tiszteljük a szenteket, mert ők nagyon jók, nagyon erényes életűek voltak, de azért is tiszteljük őket, mert Isten maga is kitüntette őket. Isten kitüntette a szenteket, ezt más szóval úgy mondhatjuk, hogy Isten megdicsőítette őket. Ez nehéz szó. Felírom a táblára, hogy el ne felejtsetek. Megdicsőít = kitüntet.

Tehát miért tiszteljük a szenteket?

4.—162. Theophil a szentekhez imádkozott, ezt úgy mondjuk: közbenjárásukat kérte. Hogy miért teszi ő ezt, azt ő maga monddotta meg Tamásnak: mert Isten a szentek imáját inkább meghallgatja, mint a miénket, és ezért a szentek imádságukkal sokat tehetnek érettünk Istennél. Tehát miért kérjük a szentek közbenjárását?

5.—160. és 161. Theophil minden szent között Szűz Máriát tisztelte leginkább, és éppen ezért az ő képét állította középre. Szűz Máriát pedig azért tisztelte leginkább, mert ő Istennek az anyja és éppen ezért imádságával legtöbbet tehet érettünk Istennél. Mi is úgy teszünk, mint Theophil, vagyis kit tisztelünk a szentek közül leginkább?

És miért tiszteljük a szentek közül leginkább a Boldogságos Szűz Máriát?

6.—*156. Theophil nem volt bálványimádó, de hasonlít a bálványimádáshoz az, amit igen sok ember tesz, és amit annak a háznak a gazdája is tett. Ki emlékszik még rá? A 13-as számnak nincsen ereje rosszra, sem a patkónak a jóra, mert Isten nem adott nekik olyan erőt. Aki pedig valamilyen tárgynak oly erőt tulajdonít, amelyet Isten annak nem adott, az bűnt követ el. Úgy mondjuk: az babonával vétkezik. Tehát ki vétkezik babonával?

Aki szenteltvizet használ, az babonával vétkezik? Hát aki a tenyeréből jósortat? Vagy aki kártyát vett? És aki az Oltáriszentségtől vár javulást?

7.—*155. A rabló feltörte az oltárszekrényt és kirabolta az Oltáriszentséget. Néhány kis ostyát le is nyelt. Ezzel a rabló nagy bűnt követett el, mert mikor a kis ostyákat lenyelte, akkor áldozott, vagyis egy szentséget vett fel, de mivel lelke nem volt tiszta, hanem nagy bűnök voltak rajta, a szentséget méltatlanul vette fel, és aki valamely szentséget méltatlanul vesz fel, az szentségtörést követ el. A gonosz rabló azonban még másképen is követett el

szenségtörést. A tisztelendő urat nagyon megverte, azt mondjuk, hogy egy Istennek szentelt személyt meggyalázott. De még egy harmadik szentségtörést is követett el a rabló akkor, amikor annyira megverte a tisztelendő urat, hogy annak a vére a templomban kifolyt, amivel az Istennek szentelt helyet is meggyalázta. Végül még egy negyedik szentségtörést is elkövetett azáltal, hogy egy Istennek szentelt tárgyat, az Oltáriszentség tartóját ellopta. A rabló tehát négyféleképpen követett el szentségtörést, először azzal, hogy egy szentséget méltatlanul vett fel, másodszor azzal, hogy egy Istennek szentelt személyt, harmadszor azzal, hogy Istennek szentelt helyet, negyedszer azzal, hogy egy Istennek szentelt tárgyat meggyalázott. Vagyis szentségtörést az követ el, aki valamely szentséget méltatlanul vesz fel, vagy az Istennek szentelt helyeket, tárgyakat és személyeket meggyalázza. Tehát ki követ el szentségtörést?

8.—**163. Theophilnak szép kis oltára volt, és azon szentképek voltak. Az előtt az oltár előtt szeretett imádkozni. Vajjon miért? Azért, mert a szentképek a szentekre emlékeztették, és ájtatosságra indították. Ez azt jelenti, hogy a szentképek előtt jobban bírt imádkozni. Látjátok, ezért tartjuk a szentképeket tiszteletben, mert azok Istenre, Krisztus Urunkra vagy a szentekre emlékeztetnek, és ájtatosságra indítanak minket. Tehát miért tartjuk tiszteletben a szentképeket?

9.—**164. Mikor a templomba mentek, Theophil megcsókolta az oltár asztalát, és mikor Tamás megkérdezte, hogy mit csinál, azt mondotta, hogy ott olyan szenteknek a csontjai vannak, akik Krisztus Urunkért meghaltak, és ezeket a csontokat ereklyéknek nevezzük. Minden oltárban vannak ilyen ereklyék, a mi templomunkban is vannak. Theophil ezeket az ereklyéket megcsókolta, azt mondjuk, tiszteletben tartotta azokat. Az ereklyéket azért tartjuk tiszteletben, mert azok a szentekről vagy az Úr Jézusról reánk maradt becses emlékek. Becsesnek azért mondjuk az ereklyéket, mert azokat megbecsüljük, szép helyeken tartjuk.

(Kissé bővebben időzhetünk itt, és példákat is felsorolhatunk. Pl. Szent István Jobbját stb. féle ereklyét.) Tehát miért tartjuk tiszteletben a szent ereklyéket?

10.—154. Tamás azt mondotta Theophilnak, hogy ő sohasem imádkozik. Azután kicsúfolta Theophil kis oltárát. A gonosz rabló szentségtörést követett el és annak a háznak a gazdája, mely előtt Tamás meg Theophil elmentek, és aki patkót tett a kapujához, babonát követett el. Akik pedig valamely teremtményt imádnak, mint a pogányok, azok bálványimádást követnek el. Mindezek együttvéve Isten imádása ellen vétkeztek, mert Isten imádása ellen az vétkezik 1. aki nem imádkozik, 2. aki szent dolgokkal tréfát vagy gúnyt űz, 3. aki szentségtörést, babonát vagy bálványimádást követ el. Tehát ki vétkezik Isten imádása ellen?

Összefoglaló ismételése a most tanult kérdéseknek.

Leckére lesz a III. osztálynak 154, 158, 160, 161. és 162.

a IV. " ezenfelül 155, 156, 157. és 159.

az V. " valamennyi (azaz a 163. és 164. is).

III. Alkalmazás. 1. Theophilnak volt egy szép kis oltára, az előtt szeretett leginkább imádkozni. Ilyen kis oltárt talán ti is tudtok magatoknak csinálni. Próbáljátok csak meg, és meglátjátok, hogy mekkora örömtők lesz azzal. Aki pedig nem bír magának kis oltárt csinálni, legalább szerezze a szentképeket, meg az érmecskéket, melyeken szenteknek a képe van. Az is nagyon jó dolog, hogyha valaki pl. Szűz Máriának az érmecskéjét a nyakában hordja. (Esetleg adhatunk is a gyermekeknek jutalmul érmecskéket.)

2. Ugy-e, ostoba ember, aki Isten helyett valamely teremtményt imád, aki bálványimádó, mint a pogányok? Éppen ilyen ostoba a babonás is. Ezért az okos fiú soha a babonának nem hisz. (Soroltassunk el a gyermekekkel egyes, a községben gyakori példákat a babonára.)

3. Ugy-e, a gonosz rabló sok szentségtörést követett el. Sok olyan rossz ember van, aki szentségtöréssel nagyon megszorítja a jó menyeyei Atyánkat. A jó fiú azonban igyekszik a jó Istent a rossz emberek helyett is szeretni. (Vigyük bele a gyermekekbe az engesztelő szeretet gondolatát és érzelmeit.) Ugy-e, ti is jó fiúk vagytok? Azért, ha majd hazafelé mentek, térjete be kis időre a templomba, mondjátok meg az Úr Jézusnak, hogy ti akarjátok őt a rossz emberek helyett is szeretni, és hogy sohasem fogtok szentségtörést elkövetni. Mondjátok azután, mikor már a templomból haza akartok menni, és az Úr Jézustól elbúcsúztok: „Jézusom édes Szíve, add, hogy mindig jobban szeresselek.”

4. A lelkiismeretvizsgálatot az előző órához hasonlóan tartjuk meg.

† és ima a Szentlélek Istenhez, mint a 7. óra végén.

A III. osztályban ezt kérdezzük:

— Gondoljátok csak vissza, hogyan bántatok a szentképekkel?

— Elköveltetek-e valami babonaságot?

— Imádkoztatok-e mindennap, reggel és este? Evés előtt és evés után?

— Az is vétkezik, akinek ima alatt készakarva mindig más-hol jár az esze.

A IV. és V. osztályban ezeken felül még megkérdezzük:

— Elköveltetek-e szentségtörést?

(Aki szándékosan rosszul gyónik, vagy bűnnel áldozik, az követ el szentségtörést. — A szentségtörés egyéb faja nem fordul elő gyermekeknél.)

— Hasonlít a szentségtöréshez, ha valaki szent dolgokat

kicsúfol, vagy szent dolgokkal tréfát űz. Tettetek-e ilyesfélét?
Bánat és erősfogadás, mint a 7. óra végén.

*

Leányiskolákban csak a neveket kell megváltoztatni.

9. ÓRA

Isten II. parancsolatáról

A) A katekizmusi anyag

165. Ki vétkezik Isten második parancsolata ellen?

Isten második parancsolata ellen az vétkezik, aki megsérti Istennek szent nevét.

* Jézus így tanított minket imádkozni: „Szenteltessék meg a Te neved.”

166. Ki sérti meg Istennek szent nevét?

Istennek szent nevét az sérti meg: 1. aki Isten nevét könnyelműen mondja ki; 2. aki káromkodik vagy átkozódik, 3. aki vétkeesen esküszik, 4. aki fogadalmát meg nem tartja.

Megjegyzés: A 165. és 166. kérdés összevonható így: Isten második parancsolata ellen az vétkezik: 1. aki Isten nevét könnyelműen mondja ki, 2. aki káromkodik, 3. aki átkozódik, 4. aki vétkeesen esküszik és 5. aki fogadalmát meg nem tartja. Összevonom e két kérdést, mert nehézkesnek tartom a „megsérti Istennek szent nevét” kifejezést, azonkívül ezen átmenet nélkül is világos a dolog. Végül a káromkodás és átkozódás semmiképpen sem osztható egy kategóriába, miként azt a katekizmus teszi.

167. Ki vétkezik káromkodással?

Káromkodással az vétkezik, aki Istenről, Jézus Krisztusról vagy a Boldogságos Szűz Máriáról gyalázó dolgot mond.

* Az ószövetségben törvény volt, hogy: „Aki káromolja az Úr nevét, halállal haljon meg; kövekkel verje agyon őt az egész sokaság.”

Megjegyzés: A 167-ik kérdésben a káromkodás tárgyának felsorolása nem logikus: „Istenről, Jézus Krisztusról vagy a Boldogságos Szűz Máriáról.” Kérdem: Jézus nem Isten? És ha igen, miért említi külön? Ha pedig az Isten kifejezés alatt az Atyát érti, miért maradt el a Szentlélek? Továbbá, aki a szenteket gyalázza, az nem káromkodik? És ha igen, miért maradt ki a szövegből? Egyszerűbb volna a kérdést így szövegezni: „Káromkodással az vétkezik, aki Istenről vagy a szentekről gyalázó dolgot mond.”

***168. Ki vétkezik átkozódással?**

Átkozódással az vétkezik, aki haragjában azt kívánja, hogy Isten rosszat tegyen neki vagy másnak.

Megjegyzés: Vass János katekizmustervezetében e kérdésre így felel: Átkozódással az vétkezik, aki Istentől rosszat kíván magának vagy másnak.

169. Mit tesz esküdni?

Esküdni annyit tesz, mint Istent bizonyosággal hívni, hogy igazat mondunk.

Megjegyzés: A 169. kérdés szövegezése következetlen. Míg ugyanis e parancsolatnál szereplő minden kérdés a „*ki*” kérdőnévmással kezdődik, a 169. kérdés így hangzik: „mit *tesz* esküdni?” Miért nem: „kicsoda esküszik”? Ez sokkal egyszerűbb, de meg természetesebb és érthetőbb is a gyermeknek. A kérdés ezen formája szerint a felelet így változna meg: „Az esküszik, aki Istent hívja bizonyosággal arra, hogy igazat mond.”

Ez a kifejezés „bizonyosságul” nehézkesnek látszik, valójában pedig nem az, csak a „Bizony Isten!” kiszólásra kell hivatkoznunk.

***170. Ki esküszik vétkezen?**

Vétkezen az esküszik: 1. aki szükségtelenül esküszik, 2. aki hamisan vagy kétséges dolgokban esküszik, 3. aki megesküszik, hogy rosszat tesz, vagy hogy a jót elhagyja.

* Aki esküvel ígért valamit és azt nem akarja megtartani, az *esküszegést* követ el.

****171. Kőről mondjuk, hogy fogadalmat tesz?**

Arról mondjuk, hogy fogadalmat tesz, aki Istennek valami jócselekedetet ígér bűn terhe alatt.

* Fogadalmat csak komoly megfontolás után szabad tenni; mert aki nem akarja megtenni, amit Istennek *bűn terhe alatt* fogadott, az vétkezik. Ha azonban a fogadalmat nem lehet teljesíteni, akkor jó a lelkiatyától tanácsot kérni.

Intelem. Vigyázz, hogy durva és istentelen emberek útálatos szokását, a káromkodást, el ne tanuld. Ne esküdjözél csekély dolognál. Bajaidban hívd *ajátosan* segítségül az Úr Jézus szent nevét.

Megjegyzés: A fogadalom megmagyarázása nehezebb dolog lévén, ez a kérdés az V. osztályra maradhat. Kitérhetünk itt a három szerzetesi fogadalomra (l. 6. óra anyagánál), ha tanítványaink szerzeteseket már láttak, — barátokat, fehér papokat, apácákat, — és elég érettek, hogy ezen erényekből azt a többletet, mely miatt azok fogadalommal kötelezik magukat, megértsek. Mert engedelmeskedni, tisztán élni mindenkinek kell, és miképpen szegények a szerzetesek, mikor akkora birtokaik, házaik, meg templomaik vannak? Nem olyan egyszerű kérdések az elemi iskolában.

B) A közlendő új fogalmak

Káromkodás, átkozódás, eskü, hamis eskü, fogadalom.

C) A kidolgozott hitelemzés

Bevezetés. Az első parancsolatban arról tanultunk, hogy Istenben hinni, remélni, Őt szeretni és imádni kell. A II. parancsban megtiltja Isten, hogy az Ő szent nevét hiába mondjuk ki. A jó Isten neve szent, azzal tréfálni nem szabad. Csak akkor mondjuk ki azt, amikor az szükséges. Ezt parancsolja Isten a II. parancsolatban.

Célkitűzés: Ma azokról fogunk tanulni, akik ezt a parancsot nem tartják meg.

I. Előterjesztés. Történt egy téli napon, mikor a vastag, fehér hóra vakítóan sütött a nap, hogy Theophil, Tamás, Lázár, Júdas, meg a többi fiúk az iskolából hazamentek. Elöl szaladtak Júdas és barátai, kissé hátrább Theophil, meg Tamás, még hátrább Lázár és a többi fiúk. Theophil Tamással beszélgetett, akinek az volt a rossz szokása, hogy Isten nevét folytonosan kimondta. Ezért Theophil így szólt hozzá: „Én nem engedem, hogy az én jó mennyei Atyám nevét folyton kimondjad, ha mégis mondod, nem állok veled szóba.” Mire Tamás hallgatott. Amint így mennek, látnak egy kocsit telerakva fával, mely a nagy hóban megakadt. A kocsis ütötte-verte a lovakat, de hiába, nem bírták a kocsit elhúzni. Erre a kocsis mérges lett, és elkezdte Istent, meg a szenteket csúnyán szidni. Erősen káromkodott. Theophilnak nagyon fájt, hogy a mennyei Atyát annyira szidta, és ezért magában azt mondogatta: „Atyám, szenteltessék meg a Te neved.”

Egyszerre hátulról, Theophil feje fölélt elrepült egy hógolyó, és éppen Júdást találta a háta közepén. Júdas dühösen megfordult, és Theophilt látta ott. Azt hitte, hogy Theophil volt aki őt megdobta és rákiáltott: „Amiért megdobtál, verjen meg az Isten téged!” Júdas átkozódott. Ezalatt a sok ütéstől a lovak megvadultak, és feldöntötték a kocsit, a fa pedig Theophilra esett, de szerencsére nem lett semmi baja. Theophil hazasielt, és kis oltára előtt megköszönte Istennek, hogy olyan szerencsésen megmenekült. Hálából pedig megígérte Istennek, hogy kilenc napon át, mindennap elmond egy rózsafüzért. Hogy pedig biztosan elvégezze, azt is meghatározta, hogy ha el nem végezné, az legyen bűn. Theophil fogadalmat tett.

Másnap az iskolában felállt Júdas és így szólt:

— Tanító úr kérem, Theophil tegnap engem úgy megdobott, hogy még ma is fáj. — Bizony Isten!

A tanító úr tudta, hogy Theophil nem szokott így dobálózni, azért kérdezte:

— Te Júdas, talán mégsem Theophil volt az?

De Júdás erősítette:

— Igen, bizony Isten láttam, hogy ő volt.

De ekkor felállott Lázár, és azt mondotta:

— Tanító úr kérem, nem Theophil volt, hanem én.

Júdást a tanító úr, mert hazudott, és még hamisan is esküdött, büntetésből egy órára bezárta. Júdás ekkor mérgében így morgott: „Bizony Isten, úgy megdobálom ezt a Lázárt, hogy meg fog vakulni tőle.”

A *visszakérdezést* Tamás, a kocsis és Júdás bűnének, továbbá Theophil fogadalmának megfelelően intézem.

II. Kifejtés. 1.—167. Mert a lovak nem bírták húzni a kocsit, a kocsis a jó Istent, meg a szenteket szidta, gyalázó, csúf dolgot mondott rájuk. Aki pedig Istenről vagy a szentekről gyalázó dolgot mond, az vétkezik, és e bűnnek neve káromkodás. Tehát ki vétkezik káromkodással?

2.—*168. Azután Theophil feje fölött elrepült egy hógolyó, és Júdást háta közepén eltalálta. Júdás erre azt kívánta, hogy a jó Isten tegyen rosszat Theophilnak, azt mondotta: „Verjen meg az Isten téged.” Isten csak jót bír tenni, mert Ő végtelenül jó, azért ha valaki azt kívánja, hogy Isten tegyen rosszat akár neki, akár másnak, az vétkezik, és ennek a bűnnek a neve: átkozódás. Tehát ki vétkezik átkozódással?

3.—**171. Aztán feldült a kocsi. A fa Theophilra esett és neki mégsem lett baja. Ezért hálából azt ígérte Istennek, hogy kilenc napon át elvégez naponta egy rózsafüzért, hogy pedig biztosan elvégezze, azt is meghatározta, hogy ha el nem végezné: az legyen neki bűne. Aki úgy, mint Theophil, Istennek valami jót ígér és hozzáteszi: hogy ha azt, amit ígért, meg nem tartaná, az legyen bűn, arról azt mondjuk, hogy az Istennek valami jót ígér bűn terhe alatt. Aki pedig Istennek valami jót ígér bűn terhe alatt, arról azt mondjuk, hogy fogadalmat tesz. Vagyis, kiről mondjuk, hogy fogadalmat tesz?

4.—169. Másnap Júdás árulkodott. De a tanító úr nem akart neki hinni. Erre Júdás azt mondotta: „bizony Isten!” Ez annyit jelent: „Isten is így mondaná, ha most itt volna.” Aki pedig mint Júdás, Istent hívja bizonyosságul arra, hogy igazat mond, arról azt mondjuk, hogy esküszik. Vagyis esküdni annyit tesz, mint Istent bizonyosságul hívni, hogy igazat mondunk. Tehát mit tesz esküdni?

5.—*170. Júdás háromszor esküdött és mind a háromszor bűn volt az esküje.

a) Az első és második esküje azért volt bűn, mert szükség-telenül esküdött. Esküdni ugyanis csak akkor szabad, ha okvet-lenül szükséges, mert az eskü szent dolog. Júdásnak akkor nem volt szüksége esküre, mert más fiúk is látták a dolgot, és azok is el bírták volna mondani azt, ami történt. Júdás tehát szükség-telenül, és azért vétkezen esküdött.

b) Mikor a tanító úr nem akart Júdásnak hinni, azt mon-

dotta Júdás: „bizony Isten láttam, hogy Theophil volt!” Most meg arra hívta bizonyságul Istent, hogy ő látta, — pedig nem látta — vagyis hazug, nem igaz dolog bizonyítására hívta Istent bizonyságul. Aki, mint Júdás, nem igaz dologra esküszik, arról azt mondjuk, hogy hamisan esküszik. Júdás tehát másodszor hamisan esküdött. A hamis eskü is vétkes eskü.

c) Harmadszor arra esküdött meg Júdás, hogy rosszat tesz: megdobálja Lázárt olyan nagyon, hogy megvakuljon. Aki arra esküszik, hogy rosszat tesz, vagy arra, hogy a jót elhagyja, az is vétkesen esküszik. Tehát ki esküszik vétkesen?

6.—165+166. Tamás mindig emlegette Isten nevét, pedig a második parancsolatban ez meg van tiltva. De nemcsak az vétkezik Isten II. parancsolata ellen, aki Isten nevét, mint Tamás, könnyelműen mondja ki, hanem az is, aki mint a kocsis, káromkodik, vagy aki, mint Júdás, átkozódik és vétkesen esküszik. Az is a második parancsolat ellen vétkezik, aki fogadalmát nem tartja meg. Theophil persze jó fiú volt és azért megtartotta a fogadalmát.

Tehát ki vétkezik Isten II. parancsolata ellen?

Összefoglaló ismételése a most tanult kérdéseknek.

Leckére lesz: a III. osztálynak a 165+166, 167, 169.

a IV. osztálynak ezenfelül még 168. és 170.
az V. osztálynak valamennyi.

III. Alkalmazás. 1. Theophil nagyon szerette a mennyei Atyát és azért vigyázott, hogy nevét meg ne sértsék. Azt mondogatta magában: „Atyám, szenteltessék meg a Te neved.” A jó fiú megharagszik, ha édesapját szidják, éppen úgy kell nekünk megharagudnunk, ha a mennyei Atyánkat káromolják. Ne is tűrjük azt soha, és ha nem akar hallgatni az, aki Isten nevét folyton bántja, akkor ne álljunk vele többé szóba.

(Más fohászimát is ajánlhatunk itt: Dicsértessék az Úr Jézus! vagy áldott vagy Urunk, és áldott a te szent neved!)

2. Theophil, mert olyan szerencsésen megmenekült, fogadalmat tett, és a fogadalmat meg is tartotta. A jó Istennek tetszik az, ha fogadalmat teszünk, éppen úgy tetszik, mint ahogy a tanító úrnak is tetszik a szorgalmi dolgozat, ha valaki többet tanul, mint amennyi fel van adva leckére. De mégsem jó könnyelműen fogadalmat tenni, mert ha azután a fogadalmat nem tartjuk meg, akkor vétkeztünk. Azért, ha valaki fogadalmat akar tenni, először kérdezze meg a tisztelendő urat, hogy az jó lesz-e, és hogy szabad-e azt neki megtenni.

3. Hogyan mondotta Theophil? „Atyám, szenteltessék meg a Te neved!” A jó Isten neve nagyon szent, a legszentebb név a világon, azt mindenkinek meg kell szentelnie. De sajnos, nagyon sokan nem szentelik azt meg, hanem káromkodnak stb. (Itt megemlíthetjük ismét a szentséglátogatást a káromkodások kiengesztelésére, vagy Szent Pál tanítása szerint (Filipp. 2, 10.) minden

térd hajoljon meg — kiállítjuk a gyerekeket a pad mellé, kezeiket kulcsolják össze, mondassuk ki a Szentháromság neveit, miközben hajtsunk velük térdet.)

4. A lelkiismeretvizsgálatot az előző órákhoz hasonlóan tartjuk meg.

† és ima a Szentlélek Istenhez, mint a 7. óra végén.

A III. osztályban ezeket kérdezzük:

— Szoktatok-e Istennek vagy a szenteknek neveit emlegetni tréfából vagy haragból, csodálkozásnál vagy máskor, amikor az nem szükséges? (Ez inkább leányoknál fordul elő.)

— Szoktatok-e káromkodni?

— Szoktatok-e átkozódni?

Aki szokott, az ügyebár, nem fogja ezt többé tenni? Ha mégis előfordulna, jelölje meg száját mindjárt kis kereszttel.

Ez a gyakorlat t. i. alkalmas a nyelvhibák leküzdésére, és azért tanítsuk meg rá a gyermekeket. Hüvelykujjunkkal, úgy, mint evangéliumkor szokás, jelöljük meg szánkat az elkövetett hiba után. Rövidesen leszokunk róla.

A IV. és V. osztályban ezeken felül még megkérdezzük:

— Esküdtetek-e könnyelműen? (Ez is inkább leányoknál fordul elő.) Vagy hamisan? Vagy rossz dologra?

— Tettetek-e valami fogadalmat? És aki tett, az megtartotta-e azt? (Ez gyermekeknél még nagyon ritkán fordul elő.)

Bánat és erősfogadás, mint a 7. óra végén.

*

Leányiskolában csak a neveket kell megváltoztatni.

10. ÓRA

Isten III. parancsolatáról

A) A katekizmusi anyag

172. Mit parancsol Isten a harmadik parancsolattal?

Isten a harmadik parancsolattal azt parancsolja, hogy az Úristen napját, vagyis a *vasárnapot*, szenteljük meg.

* Az ószövetségben a szombat volt az Úristen napja; mi keresztények azonban a *vasárnapot* ünnepeljük, mert Krisztus Urunk vasárnap támadt fel halottaiból.

173. Hogyan kell a vasárnapot megszentelnünk?

A vasárnapot úgy kell megszentelnünk, hogy 1. *szentmisét* hallgatunk, 2. köznapi munkát nem végzünk és másokkal sem végeztetünk.

* Igen fontos, hogy vasárnap a szentmisén kívül *szentbeszédet* is hallgassunk. Jézus azt mondja: „Aki Istentől van, Isten igéjét hallgatja.” Vétkezik tehát, aki nagyon ritkán hallgat szentbeszédet, mert kevésbe veszi Isten igéjét. Azután kíváncsi, hogy vasárnap a szentségekhez járuljunk, a litániára és keresztény tanításra elmenjünk, jó könyveket olvassgassunk és az irgalmasság cselekedeteit gyakoroljuk.

Pl. A tízenkét éves Jézus a templomban.

Megjegyzés: A rádió hallgatott szentmise érvénytelen, de meghallgathatjuk ily módon a szentbeszédet. Másvallásúak beszédeit hallgatni rádió kereszttől éppen úgy tilos, mintha templomaikban tennék azt.

*174. Melyek a köznapi munkák?

A köznapi munkák olyan testi munkák, amilyeneket rendszeren szolgák, cselédek, napszámosok, kézművesek, vagy földművesek szoktak végezni.

* A köznapi munkát *szolgai munkának* is szokás nevezni.

Megjegyzés: Azon testi munkákat tekintsük általában vásár- és ünnepnap tilosaknak, melyeket ünneplő ruhában nem lehet elvégezni.

*175. Mely esetben szabad vasárnap köznapi munkát végezni?

Vasárnap csak abban az esetben szabad köznapi munkát végezni, ha az okvetlenül szükséges.

* Okvetlenül szükséges lehet a köznapi munka tűz-, víz-, vagy más veszedelem idején, azután, ha Isten dicsősége, nagy ínség vagy a felebaráti szeretet kívánja.

Intelem. Lelkiismeretesen szenteld meg a vasárnapot és szerezd meg így Isten áldását a következő hétre. Ne fordítsd rosszra a vasárnapi munkaszünetet, a helyett, hogy lelkedet gondozd. Különösen ne csatlakozzál olyanokhoz, akik kicsapongó mulatozással szentségtelenítik meg a vasárnapot.

Megjegyzés: Fontos okból adhat a plébános felmentést, kétes esetben szintén tanácsos ezért hozzá fordulni. Említsük meg, ha szükséges volna, azt is, hogy sokan bizalmatlanságból szegik meg a munkaszünetet. Nem bíznak abban, hogy Isten hat napi munkájukat is elégségesen megáldja. (V. ö. 7. órával.)

Az Anyaszentegyház I. parancsolatáról

**204. Hányfélék az Anyaszentegyház ünnepei?

Az Anyaszentegyház ünnepei háromfélék: 1. az Úr ünnepei, 2. a Boldogságos Szűz Mária ünnepei, 3. más szentek ünnepei.

* Az *Úr ünnepei*: karácsony (Jézus születése, dec. 25.), kiskarácsony (Jézus névadása, jan. 1.), Jézus szent nevenapja (az év első vasárnapja), vízkereszt (három király, jan. 6.), Szent Család ünnepe (vízkereszt nyolcadára eső vasárnap), húsvét (Jézus föltámadása), áldozócsütörtök (Jézus mennybemenetele, húsvét után negyvenedik nap), pünkösd (a Szentlélek eljövetele,

húsvét után ötvenedik nap), Szentháromság vasárnap (pünkösd után első vasárnap), Úrnapja (az Oltáriszentség ünnepe, Szentháromság után való csütörtökön), Krisztus Király ünnepe (október utolsó vasárnapja). Ezekon kívül minden vasárnap az Úr ünnepe.

A Boldogságos Szűz Mária ünnepei: Szeplőtelen fogantatás (dec. 8.), Nagyboldogasszony (Szűz Mária halála és mennybe-fölvétele, aug. 15.).

Más szentek ünnepei: Szent Péter és Pál (jún. 29.), Minden-szentek (nov. 1.).

205. Hogyan kell az Anyaszentegyház ünnepeit megszentelni?

Az Anyaszentegyház ünnepeit úgy kell megszentelni, mint a vasárnapokat.

* A parancsolt ünnepeken kívül régi szokás szerint ünnepeljük még: húsvéthétfőt, pünkösdhétfőt, Gyertyaszentelő Boldogasszonyt (Jézus bemutatását a templomban, febr. 2.), Gyümölcsoltó Boldogasszonyt (a Fiú Isten megtestesülésének hírüladását, márc. 25.), Kisboldogasszonyt (Szűz Mária születését, szept. 8.), Szent István első vértanú napját (dec. 26.), Szent István király napját (aug. 20.) és a helység védőszentjének napját (búcsú-napját).

Intelem. Az Úr ünnepei Istennek végtelen jótéteményeire emlékeztessenek, a szentek ünnepei pedig a szentek példájának követésére buzdítsanak. Szenteld meg azokat az Anyaszentegyház szándéka szerint.

Az Anyaszentegyház II. parancsolatáról

206. Kinek kell vasárnap és más ünnepeken szentmisét hallgatnia?

Vasárnap és más ünnepeken hétéves korától fogva minden keresztény embernek kell szentmisét hallgatnia, hacsak súlyos ok föl nem menti őt.

* Súlyos ok pl. azokat menti föl a szentmise hallgatástól, akik betegség miatt nem mehetnek templomba, akik beteget ápolnak, akiket más halaszthatatlan kötelesség tart vissza, vagy akik nagyon távol laknak a templomtól.

207. Ki vétkezik az Anyaszentegyház második parancsolata ellen?

Az Anyaszentegyház második parancsolata ellen vétkezik: 1. aki az egész szentmisét vagy annak valamely főbb részét saját hibájából elmulasztja; 2. aki a szentmise alatt készakarva figyelmetlen vagy illetlenül viseli magát.

Intelem. Ne mulaszd el vasárnap és ünnepnapokon a szentmisét. Amennyire csak lehet, hallgasd meg a szentbeszédet és járj el a délutáni istentiszteletre is.

Megjegyzés: A katekizmus szerint a jelen órára felvett mind a nyolc kérdés a III. osztálynak anyagát képezné. Mivel azonban ennyit a III. osztályban egy óra alatt elvégezni nem lehet, a 174, 175. és 207. kérdéseket a IV. osztályra hagyom, a 204.-et pedig az V.-re.

B) A közlendő új fogalmak

Köznapi munka. (A szentmise főbb részeiről a szentségeknél lesz szó.) — Több új fogalom nincsen.

C) A kidolgozott hitelemzés

Bevezetés. Hogy Istenben higgyünk, reméljünk, Őt szeres-sük és imádjuk, mindezt egy parancsolat parancsolja. Isten első parancsolata. Úgyszintén, hogy Isten nevét hiába ne vegyük, azt is csak egy parancsolat parancsolja, Isten II. parancsolata, de hogy a vásár- és ünnepnapokat meg kell szentelni, azt három parancsolatból tudjuk meg. Isten III. és az Anyaszentegyház I. és II. parancsolatából. Mondjuk el Isten III. parancsolatát... És most az Anyaszentegyház I. és II. parancsolatát...

Célkitűzés: Ma ezekről fogunk tanulni.

I. Előterjesztés. Eljött karácsony ünnepe, melyre Theophil az egész adventi időn keresztül úgy készült, hogy igen jól viselte magát. (Részletezzük a szerint, amit tanítványainknak különösen lelkére kötni akarunk.) Karácsony estéjén Theophil és testvérei szép karácsonyfát kaptak. Másnap, karácsony napján, Theophil szeretett volna a karácsonyfa alatt játszani, de misére kellett mennie. Éppen mikor a szobából kilépett, hogy a templomba menjen, jött Tamás.

— Hová mész, Theophil? — kérdezte Tamás — talán nem örülsz a karácsonyfának, hogy elmész?

— Dehogynem örülök, de most misére kell mennem — felelte Theophil.

— Misére? — válaszolta Tamás — hiszen ma csütörtök van.

— Csütörtök, de karácsony ünnepe és az ünnepeket éppen úgy kell megszentelni, mint a vasárnapokat, mert az Anyaszentegyház I. parancsolata ezt így parancsolja.

— Hallgassuk rádió! — javasolta Tamás.

— Az nem érvényes, — felelte Theophil — mert a misét nem elég csak meghallgatni, azon ott kell lenni!

És Theophil nem törődött a vendégével, hanem elment a szentmisére, Tamás pedig ezalatt Theophil két kisöccsével, Józsi-val, aki még csak 5 éves volt, és Pistivel, aki éppen beteg volt, játszott.

Theophil a templomba érve, meghallgatta a szentbeszédet, azután egy padban letérdelt, elővette imakönyvét és imádkozott. Előtte a másik padban két fiú az egész istentisztelet alatt beszélgetett és nevetgált. Végre is megúnta ezt Theophil és szép szelíden így szólott hozzájuk: „Mise alatt nem illik fecsegni, ha már imádkozni nem tudtok, legalább az éneke figyeljetelek.”

Mise után Theophil hazament. Útközben találkozott Lázárral.

— Hogyan, te csak most mész a templomba? — kérdezte Theophil — a misének már vége van.

— Igen, sajnálom, — felelte Lázár — anyám azt hitte, hogy én már elmentem és reám zárta az ajtót, ez volt az oka, hogy előbb nem mehettem.

Kissé odébb Júdással találkozott, aki a kirakatokban a karácsonyfadíszeket nézte.

— Miért jöttél ki Úrfelmutatás előtt? — kérdezte Theophil.

— Kíváncsi voltam erre a kirakatra — felelte Júdás.

Theophil hazaért. Otthon Theophilék egész házában meglátzott, hogy ünnep van. Aki csak tehetett, misét hallgatott, még a szolgák is, és nem dolgoztak sem a kertben, sem a házban, sem az istállóban, csak azt a munkát végezték el, ami éppen szükséges volt. Vasárnap és ünnepnapokon nem türte meg a köznapi munkát Theophil édesanyja. Csak, aki nem mehetett misére, azért, mert beteg volt, hallgatta a szentbeszédet rádión.

Mire este lett, ismét meggyújtották a karácsonyfa gyertyáit. Egyszerre csak nagy füst támadt: a karácsonyfától meggyulladt egy ablakfüggöny. Lett most egyszerre nagy sürgés-forgás-dolgozás. Hamarosan mindent kihordtak a szobából, és így sikerült is a tüzet eloltani.

Visszakérdezés a kifejtendő kérdések szerint.

II. Kifejtés. 1.—205. és 173. Theophil azt mondotta Tamásnak: az Anyaszentegyház ünnepeit éppen úgy kell megszentelni, mint a vasárnapokat és ezért Theophiléknál 1. mindenki szentmisét hallgatott, 2. köznapi munkát pedig senki sem végzett. Theophil anyja nem engedte meg azt, mert a vasárnapokat úgy kell megszentelni, hogy szentmisét hallgatunk és köznapi munkát nem végzünk és másokkal sem végeztetünk.

Tehát hogyan kell megszentelni a vasárnapokat?

És hogyan kell az Anyaszentegyház ünnepeit megszentelni?

2.—206. Theophiléknál mindenki szentmisét hallgatott, csak Józsi nem, mert még nem volt 7 éves, és Pisti, mert éppen beteg volt. Vasárnap és ünnepnapokon csak azoknak kell szentmisét hallgatniuk, akik már 7 évesek. Ezt úgy mondjuk: 7 éves korától fogva minden keresztény embernek kell szentmisét hallgatnia. Pistinek nem kellett, mert beteg volt. Aki tehát beteg, annak nem kell szentmisére mennie, mert annak úgy mondjuk, hogy súlyos oka van, azt felmenti a súlyos ok. Hasonlóan, aki nagyon messze lakik, vagy aki a beteget ápolja, vagy valamilyen más sürgős dolga van, azt is felmenti a súlyos ok. Vasárnap és más ünnepeken tehát hétéves korától fogva minden keresztény embernek kell szentmisét hallgatnia, hacsak súlyos ok föl nem menti őt.

Tehát kinek kell vasárnap és ünnepnap szentmisét hallgatnia?

3.—*207. Az Anyaszentegyház a második parancsolatban azt parancsolja, hogy ünnepnap misét becsületesen hallgassunk.

Ezt a parancsolatot nem tartotta meg Júdás, ki a kirakatot akarta megnézni, és ezért, saját hibájából, Ürfelmutatás előtt ment ki a templomból: Júdás saját hibájából elmulasztotta a szentmise egyik főrészét. Hasonlóan az a két fiú is, akiket Theophil rendre utasított. Ezek sem hallgattak becsületesen szentmisét, mert szentmise alatt készakarva figyelmetlenek voltak és illetlenül viselték magukat. Vagyis az Anyaszentegyház II. parancsolata ellen az vétkezik, 1. aki az egész szentmisét vagy annak valamely főbb részét saját hibájából elmulasztja, 2. aki szentmise alatt készakarva figyelmetlen, vagy illetlenül viseli magát.

Tehát ki vétkezik az Anyaszentegyház második parancsolata ellen?

Lázár egyáltalán nem hallgatott szentmisét, és mégsem vétkezett. Miért nem? Lázár nem vétkezett, mert édesanyja véletlenül bezárta őt, és így ő nem mehetett. Akart menni, de nem bírt.

4.—*174. Theophiléknál vasárnap és ünnepnap köznapi munkát nem végeztek. (Elsorolunk néhány köznapi munkát.) Kik szokták ezeket végezni? Ugyebár szolgák, cselédek, napszámosok, földművesek és kézművesek. Vagyis azok a köznapi munkák, melyeket rendszeren szolgák, cselédek, napszámosok, kézművesek vagy földművesek szoktak végezni. Tehát melyek a köznapi munkák?

5.—*175. És látjátok, este, mikor tűz lett Theophiléknál, mégis végeztek köznapi munkát. Kihordták a bútorokat, vizet hoztak stb. Vajjon miért? Mert szükséges volt. Mikor tehát okvetlenül szükséges, akkor vásár- és ünnepnap is szabad köznapi munkát végezni. Tehát mely esetben szabad vasárnap köznapi munkát végezni?

6.—172. Aki úgy, mint Theophilék, vasárnap szentmisét hallgat, és köznapi munkát nem végez, az a vasárnapot megszenteli. És hogy a vasárnapot szenteljük meg, azt a harmadik parancsolatban parancsolja meg az Isten. Tehát mit parancsol Isten a harmadik parancsolatban?

7.—**204. Milyen ünnepről beszéltünk ma N? Karácsonyon kívül más ünnep nincsen? Van még sok más ünnep is. Vannak az Úrnak, azaz a jó Istennek ünnepei, ilyenek karácsony, húsvét, pünkösd, vannak a Boldogságos Szűz Máriának ünnepei, ilyenek a szeplőtelen fogantatás és Nagyboldogasszony ünnepe, és vannak még más szenteknek is ünnepei, ilyenek Szent Péter és Pál ünnepe, mindenszent ünnepe. Az Anyaszentegyház ünnepei tehát háromfélék: 1. az Úr ünnepei, 2. a Boldogságos Szűz Mária ünnepei és 3. más szentek ünnepei. Tehát hányfélék az Anyaszentegyház ünnepei?

Összefoglaló ismételése a most tanult kérdéseknek.

Leckére lesz a III. oszt. részére 172, 173, 205. és 206.

a IV. " " ezenfelül 174, 175. és 207.
az V. " " mind a 8 kérdés.

III. Alkalmazás. Theophilnak volt egy mondása, melyet a mult órán már megemlítettem, ki emlékszik reá? Ugy-e, Theophil azt szokta mondani: „Atyám, szenteltessék meg a Te neved.” Látjátok, ezért szeretett a szentmisére is járni, mert tudta, hogy akkor, ha mi a szentmisére megyünk, akkor megszenteljük Istennek a nevét. Miután pedig a mennyei Atyát nagyon szerette, az ő nevét is szerette megszentelni. Mindenki, aki szereti a mennyei Atyát, az szereti az Ő nevét, és az Ő napját is megszentelni, és azért vasárnapon és ünnepnapon szentmisét hallgat. Ki szereti a mennyei Atyát? És miért szeretitek Őt? Igen, Isten sok jót adott, karácsony ünnepét is a jó mennyei Atya adta, mert karácsonykor ünnepeljük az Űr Jézus születését, akit a mennyei Atya adott nekünk, és aki minket a bűntől megváltott, és akinek köszönhetjük, hogy a mennyországba juthatunk. Ezért szeressük mi is a mennyei Atyát, és szenteljük meg az Ő napját.

*

A lelkiismeretvizsgálatot az előző órákhoz hasonlóan tartjuk meg.

† és ima a Szentlélekistenhez, mint a 7. óra végén.

Azután kérdezzük:

— Hallgattatok-e minden vasárnap és ünnepnapon szentmisét?

— Készakarva elmulasztottátok-e a szentmise valamelyik főrészét? (Ezt a III. osztályosoktól még nem lehet kérdezni, mert a mise főrészeit ekkor még nem ismerik.)

— Voltatok-e szentmise alatt készakarva figyelmetlenek?

— Illetlenül viselkedtetek-e a szentmise alatt?

— Végeztetek-e vasárnapon vagy ünnepnapon köznapi munkát?

E kérdéseket egyformán intézhetjük úgy a III., mint a IV. és V. osztályosokhoz is.

Bánat és erősfogadás, mint a 7. óra végén.

*

Leányiskolában előadható minden a fenti vázlat szerint, csak a neveket kell megváltoztatni.

11. ÓRA

Isten IV. parancsolatáról

A) Egy-két szó a IV. parancsolathoz

A IV. parancsolat a gyermekkor legidősebb parancsolata, mert gyakorláshoz minden nap bőséges alkalommal szolgál. Nem okoz a hitoktatónak nagyobb nehézséget ennek az anyagnak tárgyalása a valóban katolikus lelkiülettel bíró családok gyer-

mekei előtt. A vallásos, fegyelmezett, katolikus szellemű családi élet önként engedelmessé neveli a gyermeket, és kifejleszti lelkében a szülők iránti szeretetet is. Az ilyen környezetből származó gyermek a legtermészetesebbnek fogja találni, hogy a szülőket tisztelni, szeretni kell, hogy érettük imádkozni, őket bajaikban segíteni kötelességünk, mert ők Isten után legnagyobb jótevőink.

De mit gondoljon ennek a leckének tanulása közben az a gyermek, aki otthon jóformán sohasem hall szép szót, aki minden csekélységért nyaklevest kap, akit lépten-nyomon agyonveréssel fenyeget meg durvalelkű anyja vagy részeges atyja? Vagy miképen hajoljon engedelmességre az, akinek ellenkezőleg, otthon mindent megengednek, akitől mindenre vonatkozólag megkérdik, hogy mi a kívánsága; akit — mert azt a szülők sem tanulták meg, vagy mert kicsinyük féltve őrzött egyke, — sohasem vezetnek rá, hogy vágyát, kívánságát megtagadja? Akárhány ilyen gyermek sohasem kerül abba a helyzetbe, hogy engedelmeskednie kellene, egyszerűen azért, mert otthon ő az úr, aki valósággal zsarnokoskodik ezer szeszélyével környezetén, és akivel senkinek sem szabad szembe helyezkedni, mert akkor azonnal ellene fordul a haragos apa vagy a megsértődött anya, hogy miért merik bántani az ő aranyos egyetlenüket, drága kicsikéjüket. Mit gondoljon az ilyen az engedelmességről?

Valóban nehéz feladat előtt áll a hitoktató. A legellentétesebb egyének: a mőstoha és az elkényeztetett. Tegyük még hozzá, hogy hova-tovább mind több lesz ennek a két végletnek a száma iskoláinkban, úgy, amint a vallástalan proletáriátus és az egyke szaporodik. Mit tegyünk? Valóban, drága a jó tanács!

Természetesen elhibázott dolognak tartjuk a tanítást úgy irányítani, minthá e beteg viszonyok közül származó gyermekek nem volnának az osztályban. Semmiképen sem szabad őket el-mellőzni. Ellenkezőleg, rájuk kell a hitoktatónak leginkább figyelemmel lennie, mert hiszen a betegnek kell az orvos és nem az egészségesnek. De természetesen úgy kell az orvosságot adagolni, hogy attól a betegek meggyógyuljanak, de az egészségesek beteggé ne legyenek.

Elhibázott dolog továbbá az engedelmesség motívumául a szülők iránti szeretetet odaállítani. Legyetek engedelmesek, mert kedves születeket annyira szeretitek; vagy: csak nem fogtok engedetlenségekkel nagy bánatot okozni azoknak, akiket leginkább szerettek; vagy más hasonló módon. Mert ahol a szeretet megvan, ott meglesz az engedelmesség is, de ahol e nemes érzés hiányzik, ott hiába hivatkozunk rá és következtetünk belőle.

Elhibázott dolog végül a szülőket mint valóságos angyalokat, mint az önfeláldozás és áldozatkészség példaképeit a kicsinyek elé állítani, mert habár, ezt sok jó szülőről el is mondhatjuk, és valamennyiről el szeretnők mondani, napjainkban sajnos, sok esetben mégsem állíthatjuk fenntartás nélkül, és ahol

nincsen meg a szülőkben a kellő szeretet, ott azt az érzékeny lelkű gyermekek meg is érzik, amiért természetesen szívükből a viszontszeretet is hiányozni fog.

A gyermekek nagy átlagának egészen a 10—12. életévig még meleg, szeretetre szomjas szíve van, a legkisebb szeretetre reagál, ragaszkodással és viszontszeretettel fizet. Ilyen korban a gyermekszív még finom, fogékony és érzékeny, hamar észreveszi, ha szeretik, de azt is, ha valamelyik testvérét jobban szeretik, ha a szülőknek más a kedvence, ha igazságtalanok vele szemben. Amint pedig a gyermeki szívet nem melegíti a feléje sugárzó szülői szeretet, amint nem talál otthonában a szeretettől meleg hajlékra, akkor az ő lelke is hideggé fagy, merevvé, keménnyé, dacossá kövül, és lassankint tekintetén, egész külsején meglátszik a durva lelkület. A legtöbb esetben ezek a gyermekek azok, akikre mindenki panaszkodik. Pedig a szegények rendszerint nem tehetnek róla, hogy őket ilyenén dorongolta a család és környezetük.

A másik véglet, az elkényeztetés sem fakad emberhez méltó lelki szeretetből, mely a gyermekben jellemet, erős lelket kívánna kialakítani, de nem is eredményez viszontszeretetet, amint a zsarnok sem szereti rabszolgáit. Azok a szülők, akik majomszeretetükkel a maguk zsarnokaivá nevelték gyermekeiket, nem csodálkozhatnak, ha gyermekeik részéről nem találnak szeretetet, öregkorukban gyámolítást, bajaikban segítséget. Mert az ilyen gyermek csak azt tanulta, hogy körülötte forog az élet, de sohasem azt, hogy akarát másoké alá hajlítsa, hogy másokra tekintettel legyen, hogy miattuk lemondjon, áldozatot hozzon. Az ilyen sohasem tanulhatta, sohasem tapasztalhatta meg, hogy az engedelmisségben mennyi nagyság, mennyi hősiesség, mennyi boldogító erő rejlik. Miért vetközzék ki tehát egyszerre önzéséből?

A természetes szülői szeretetre az elmondottak után nem hivatkozhatunk, mert ha tanítványaink jelentősebb részénél meg is találjuk azt, azok, akikre nézve szomorú valóság az előbbieken vázolt állapot, a maguk lelkülete és tanításunk között áthidalhatatlan ürt fognak érezni, helyesebben nem fogják szavainkat megérteni. Az ilyenek számára tanításunk idegen világban mozog, és éppen azért eredménytelen marad. Ilymódon nem marad számunkra más járható út, mint a *természettőlötti*, de — éppen itt rejlik a nehézség.

A kisgyermekek túlnyomó átlagában ugyanis még döntő szerepet játszik az önzés. Az ember egoistának születik, és csak hosszas nevelés, önfegyelmzés, hosszú harcok irtják ki belőlünk ennek az érzésnek rendezetlen kinövéseit. A kisgyermek is önző tehát: szeret, mert szeretik, hálás, mert jót tesznek vele. *De persze, csak akkor, ha a szeretet édességét a szigor igazságos keménysége, az adományok és engedmények örömét a megérde-*

melletés fáradsága teszi érezhetővé. Ahol azután ilyen bánásmód mellett a szülők iránti szeretet kifejlődött, ott könnyű erre hivatkozva az engedelmisséget megkívánni. De miképpen tanítsuk, neveljük az egoista kicsinyeket *természetfölötti alapon* az engedelmisség erényére? valóban nehéz, szinte túl nehéz feladat, melyet csak akkor oldhatunk meg, ha tanítványainkban az Isten, a kis Jézus iránt meglévő és elég erős szeretetre hivatkozhatunk.

Isten kedvéért lemondani, áldozatot hozni, magunkat megtagadni, ez a katolikus nevelés örök alfája és omegája. Az Úr Jézus kibírta értünk a töviskoronát, a szegek átszúrását, a kereszt nyomását, az ostorok csapását, mit bírunk ki érte mi? Ora elején, óra végén két percig mozdulatlanul ülni szeretetből a kis Jézusért. Szeretetből érte egyszer-másszor lábujjhegyen járni az osztályban, szeretetből érte a koldusgyermeknek adni uzsonnánk egyrészét stb., stb. legyen állandó buzdításaink témája. Ilyen előkészítés után nem fog idegenszerűen hangzani a IV. parancsolatról megtartott óránk, és nem lesz szokatlan eredmény, ha tanítványaink otthon lesik-várják, mikor és miképpen lehetnének szeretetből a kis Jézus iránt engedelmesek? Hogy ne a maguk, hanem Isten akarata teljesedjék rajtuk, mint a Jézuskán.

Sőt még az elkényeztetett, az egyke, a kis zsarnok is, önként fogja felajánlani akaratát, hogy a kis Jézusnak áldozatot hozhasson. Nem egyszer szüleit is meg fogja tanítani arra, miképpen kell önmegtagadást gyakorolniok, és mennyi örömet hoz magával az önlegyőzés.

A szegény kis mostohák számára pedig mutassuk még be az engedelmisséget, a lelki finomságot, mint *apostoli* tényezőt, mert éppen nem ritka eset, hogy gyermekeik erényei térítik jó útra a szegény durva lelkű, bűnök között tévelygő szüleit.

Ezen okokból állítom Theophilt a legmostohább körülmények közé. Tanuljanak példáján azok a szegények, akiknél talán hasonló a helyzet, viszont, akiknek melegebb otthont adott az isteni Gondviselés, annál nagyobb szeretetre gerjedjenek szüleik iránt.

B) A katekizmusi anyag

176. Mit parancsol Isten a negyedik parancsolattal?

Isten a negyedik parancsolattal azt parancsolja, hogy szüleinket tiszteljük, szeressük és nekik engedelmeskedjünk.

177. Miért kell szüleinket tisztelnünk és szeretnünk?

Szüleinket azért kell tisztelnünk és szeretnünk, mert ők Isten után legnagyobb jótevőink.

Megjegyzés: Mint a fentiekben kifejtettem, nem állítható kizárólagosan, hogy a szülők Isten után a mi legnagyobb jótevőink. Éppen ezért e kérdés átalakításra szorul. Szerény véleményem

szerint megfelelő volna ez a szövegezés: Szüleinket azért kell tisztelnünk és szeretnünk, mert ők Isten helyettesei és mert tőlük kapunk sok jót. Megfelel még Vass János fogalmazása is: Szüleinket tisztelnünk és szeretnünk kell, mert ők Isten helyettesei, és mert ők gondoskodnak rólunk.

178. Mivel kell megmutatnunk, hogy szüleinket tiszteljük és szeretjük?

Hogy szüleinket tiszteljük és szeretjük, azt azzal kell megmutatnunk, hogy őket meg nem szomorítjuk, érettük imádkozunk és bajaikban segítjük őket.

Pl. A gyermek Jézus Názáretben.

Megjegyzés: Vass János ezt a kérdést így fogalmazza: Azzal kell megmutatnunk, hogy szüleinket tiszteljük és szeretjük, hogy 1. irántuk előzékenyek és finomak vagyunk; 2. hogy imádkozunk értük és különösen betegségükben és öregségükben segítjük őket.

179. Mit ígért Isten azoknak a gyermekeknek, akik szüleiket tisztelik?

Isten azoknak a gyermekeknek, akik szüleiket tisztelik, áldást és boldogságot ígért.

Pl. Szem, Jáfet.

180. Mi vár azokra a gyermekekre, akik szüleiket nem tisztelik?

Azokra a gyermekekre, akik szüleiket nem tisztelik, az emberek előtt szégyen és gyalázat, Istentől pedig büntetés vár e földön és a másik világon.

Pl. Kám, Héli fiai, Absalom.

* A szülők iránt való tisztelet és szeretet ellen vétkezik, aki szüleit szégyenli vagy megveti, hibáikat kibeszéli, irántuk durva és dacos, velük felesel, nekik szót nem fogad, nekik rosszat kíván vagy éppen bántalmazza őket.

Megjegyzés: Emlékszem még, hogy mint gyermek így tanultam a IV. parancsot: „Atyádat és anyádat tiszteljed, *hogy hosszú életű lehess a földön, melyet a te Urad Istened ad tenéked.*” A dült betűkkel szedett szankció az új könyvekből kimaradt, nyilván a biblikusok között uralkodó ama felfogás miatt, hogy az nem az egyes embereknek szól, hanem az egész zsidó népnek. T. i. ha a zsidó népben kifejlődik a szülők és öregek tisztelete, a nép maga lesz hosszú életű. Ha pedig a dolog így áll, de egyébként is, ha elhagyjuk a nevezett szankciót, márpedig a katekizmusunk elhagyja, nincsen sok értelme a 179. és 180. kérdéseknek. Ezért elhagyom azokat.

***181. Szüleinken kívül még kiknek kell engedelmeskednünk?**

Szüleinken kívül még egyházi és világi elöljáróinknak is kell engedelmeskednünk.

Egyházi elöljárók: a pápa, a püspökök és a lelkipásztorok.

Világi elöljárók: a király, a hatóságok, a gyámok, a tanítók, a mesterek.

Pl. Kóré, Dátán, Abiron.

*** 182. Mely esetben nem szabad szüleinknek és elöljáróinknak engedelmeskednünk?**

Szüleinknek és elöljáróinknak abban az esetben nem szabad engedelmeskednünk, ha olyasmit kívánnak tőlünk, ami Isten akarata ellen van.

Pl. A Makkabeus testvérek.

*** Szent Péter apostol mondja:** „Istennek inkább kell engedelmeskedni, mint az embereknek.” (Apostolok Cselekedetei 5, 29.)

*** A polgárok kötelesek jó elöljárókat és képviselőket választani és ezzel elősegíteni azt, hogy a kormányzás és a törvények Isten akaratának megfelelőek legyenek.**

Intelem. Örömet fogadj szót szüleidnek és elöljáróidnak, a gyermek Jézus példája szerint. Légy hálás irántuk egész életedben és imádkozzál érettük. Ne feledkezzél meg az öregek iránt köteles tiszteletről se.

Megjegyzés: Figyelemreméltónak tartom még azt a három kérdést, melyet Kenyeres Lajos a IV. parancsolat fenti anyagához fűz:

c) 170. Mit parancsol az Isten negyedik parancsolata a szülőknek?

Az Isten negyedik parancsolata azt parancsolja a szülőknek, hogy gyermekeik örök üdvösségéről és földi boldogulásáról tehetségükhöz képest gondoskodjanak.

c) 171. Mit parancsol az Isten negyedik parancsolata a cselédeknek és a munkásoknak?

Az Isten negyedik parancsolata azt parancsolja a cselédeknek és a munkásoknak, hogy gazdájukat tiszteljék és a rájuk bízott munkát becsülettel elvégezzék.

c) 172. Mit parancsol az Isten negyedik parancsolata a gazdáknak és munkaadóknak?

Az Isten negyedik parancsolata azt parancsolja a gazdáknak és a munkaadóknak, hogy a munkásaikkal jól bánjanak, — az igazságos bérüket megadják — és lelkükről is gondoskodjanak.

C) A közlendő új fogalmak

Az egyházi és világi elöljáró és Isten helyettese. A többi csak alkalmazásra szorul.

D) A kidolgozott hitelemzés

Bevezetés. Láttam egyszer egy képet, melyen a kis Jézus két kőtáblát tartott a tízparancsolattal és jobb kezével a negyedik parancsolatra mutatott. Azért a negyedike, mert ez a legnehe-

zebb parancsolat és a legtöbb gyermek olyan gyenge, hogy ezt a parancsolatot nem bírja megtartani. Theophil azonban nem volt gyenge fiú, meg is bírta a negyedik parancsolatot tartani, pedig az neki sokszor igen nehéz volt.

Célkitűzés: Ma azt akarom nektek elmondani, hogy miképen lehet a negyedik parancsolatot könnyen megtartani.

I. Alkalmazás. Theophilnak az édesapja eleinte nem szerette a jó Istent, nem imádkozott, nem járt a templomba, nem böjtölt, nem gyónt és nem áldozott. Theophilt sem szerette, hanem csak Józsit és Pistit. Józsi és Pisti ha széjjelhagyták játékaikat, az nem volt baj, ha Theophil tette azt, úgy elvette a játékokat tőle. Mindenhová Theophilt küldte, a boltba, a postára és éppen akkor szerette Theophilt leginkább küldeni, mikor ő játszott. Pisti és Józsi sok és szép játékot kapott és szép ruhákat, Theophilnak csak az a játéka volt, amit néha a keresztapja adott neki. Pistit és Józsit mindig szépen szólította, Theophilra kiabált és ha Theophil mindjárt nem sietett, haragos lett, káromkodott és meg is ütötte őt. Egyszer, mikor Tamás ezt látta, megkérdezte Theophilt: „Szereted-e te apádat?” „Szeretem őt, — felelte Theophil — mert tudom, hogy ő a jó Isten helyettese és hogy ezzel én a jó Istennek örömet okozok és azért is, mert mégis csak sok jót is ad nekem: ruhát, ételt, könyveket.” Mikor Theophillal az ő atyja olyan rosszul bánt, Theophil nem azért sírt, mert atyja őt ütötte meg verte, hanem azért, mert sajnálta édesatyja lelkét, mert sajnálta, hogy atyja el fog kárhozni, mert sajnálta, hogy atyja nem szereti a jó Istent. Ezért esténként, mikor lefeküdt, és az estéli imáját mondotta, sokszor kérte a jó Jézust, hogy mondaná meg neki, hogy mit csináljon, hogy édesatyját a pokoltól meg bírja menteni. Egyszer álmában eljött hozzá az Úr Jézus, és azt mondotta neki: „Édesatyád meg fog javulni, hogyha te mindig szépen engedelmes leszel, mert azzal teljesíted az én Atyám és a te mennyei Atyád akaratát, és aki engedelmes, azt a mennyei Atya megjutalmazza, az jól jár. Azért tégy meg mindent, ami édesapádnak örömére van. Hogyha mindenben mindjárt segíted őt és neki nem kell reád sohasem várni, ha minden este imádkozol érte, meg fog javulni, Atyám meg fogja Őt javítani!” — „Oh, édes Jézusom, de mikor az engedelmisség olyan nagyon nehéz!” — válaszolta Theophil. „Ez igaz. Az engedelmisség nehéz, de nagyon értékes dolog, valóságos lelki kincs. Lásd, én is lejöttem a földre, és szegény lettem, meg sokat szenvedtem, sok-sok fájdalmat elviseltem csak azért, hogy engedelmes lehessenek. Amit tehát én olyan nagyon szerettem tenni, az csak jó dolog lehet. Próbáld csak meg. Légy csak szépen engedelmes, és mindig vidám leszel utána, — míg ha engedetlen voltál, pirulni fogsz, és fájni fog a szíved, nyugtalanítani fog a lelkiismeret.” — „Köszönöm jó tanácsodat édes Jézus, — válaszolta Theophil. — Meg fogom tenni, amit mondtál,

csak add hozzá segítségedet és kegyelmedet is." És ettől fogva Theophil nagyon vigyázott, hogy mindent megtegyen, amit édesatyja tőle kívánt. Amint szólott hozzá, azonnal sietett és teljesítette akaratát, és ha megharagudott, mindig imádkozott érte. Azt is sokszor ismételte magában, amit az Úr Jézustól álmában hallott: „*Aki engedelmes, az jól jár.*” Sokszor még azt is hozzátette: „Atyám, legyen meg a Te akaratod.”

Mikor Theophil az első szentáldozáshoz készült, azt tanulta, hogy pénteken nem szabad húst enni. A következő pénteken ebédre, mint azelőtt is annyiszor, hús volt, de Theophil megmondotta édesapjának, hogy ő ezentúl a jó Isten kedvéért nem fog böjti napon húst enni. Megharagudott Theophil édesapja és így szólt: „Amíg a húst meg nem etted, nem kapsz mást.” És Theophil nem evett mégsem. Gondolta: Nem lesz olyan nehéz, holnapig kibírom, akkor már nem lesz böjt, és megehetem a húst. — Délután öt óra felé megsajnálta Theophilt édesanyja, és főzött neki egy kis tésztát, de Theophil azt sem akarta megenni, azt mondotta, hogy édesapja megtiltotta, hogy mást egyen, mint húst. Theophil édesanyja elmondotta ezt férjének, és megkérte, hogy ne haragudjon a fiára, mikor az olyan engedelmes. Ez most egyszerre nagyon megtetszett Theophil édesapjának. Megengedte, hogy tésztát ehessen és ezentúl nem is volt többé pénteken hús. De még más is történt. Theophil édesapja el kezdett imádkozni, misékre járni és mikor Theophil először gyónt, elment vele édesapja is. Együtt járultak a szentáldozáshoz. Szentáldozás után pedig megölelte Theophilt édesatyja, és így szólt hozzá: „Ne haragudjál, fiam, hogy eddig olyan kemény voltam hozzád, ezentúl úgy foglak szeretni, mint öcséidet.” És úgy is lett. Theophil lett a győztes, győzött az engedmesség által: mert aki engedelmes, az jól jár.

A visszakérdezést ezen az órán elhagyom, nehogy megzavarjam azokat az érzelmeket, melyeket ezen előterjesztés a gyermekekben keltett. Ezért néhány pillanatnyi szünet után szó nélkül áttérek a kifejtésre.

II. Kifejtés. 1.—177. Azt mondotta Theophil Tamásnak: Szeretem szüleimet, mert tudom, ők Isten helyettesei, meg azért is, mert az a jó Istennek örömet okoz, és azért is, mert sok jót adnak nekem, ruhát, ételt, könyveket. És Theophilnak igaza volt.

Igaz az, hogy a szülők Isten helyettesei. Ki tudja, hogy ez mit jelent? Ez azt jelenti, hogy itt a földön a szülők vannak Isten helyett, a szülők dolga a gyermekekről gondoskodni: a jó Isten a gyermekeket a szülőjükre bízta. A jó Isten ad a szülőknek mindent, ami a gyermekeknek kell, azért, hogy a szülők azt a gyermekeknek adják.

Abban is igaza volt Theophilnak, hogy az engedelmeskedés a jó Istennek örömet csinál, mert ha a gyermekek engedelmesek,

akkor látja a jó Isten, hogy a gyermekek szeretik Öt, és szeretetből érte tesznek is valamit, mégpedig valami nehezet.

Végül abban is igaza volt Theophilnak, hogy a szülők sok jót is adnak gyermekeiknek, ha nem is szeretik őket, mert mégis csak adnak nekik enni, meg inni, ruhát, meg mást is, és ez mind jó dolog.

Tehát szüleinket azért kell szeretnünk, mert ők Isten helyettesei, és mert tőlük is kapunk sok jót. Tehát miért kell szüleinket tisztelnünk és szeretnünk?

2.—178. Theophil nagyon vigyázott, hogy szüleit meg ne szomorítsa, mindjárt megtett mindent, amit neki mondtak. Szüleiért mindennap imádkozott és betegségükben, bajaikban is segítette őket. És ezzel Theophil megmutatta, hogy szereti szüleit. Nekünk is így kell tenni. Vagyis, mivel mutatjuk meg, hogy szüleinket tiszteljük és szeretjük?

3.—176. Theophil mindazt csak azért tette, mert ő Istent nagyon szerette és nem akarta a jó Istent engedetlenséggel megbántani. Márpedig, ha engedetlen lett volna, megszorította volna a jó Istent, mert a negyedik parancsolattal azt parancsolta meg Isten, hogy szüleinket tiszteljük, szeressük és nekik engedelmeskedjünk. Tehát mit parancsol Isten a negyedik parancsolattal?

4.—*181. Aki parancsol, azt előljárónak hívjuk. Azért előljárónak, mert mint a katonáknál a tisztek, az előjárók elől járnak. Mondjál előjárókat N. A papokat egyházi előjáróknak, a tanítót stb. világi előjáróknak nevezzük. Theophil megtartotta a bőjtöt, mert azt a legnagyobb egyházi előjáró, a pápa parancsolta meg. A legjobb fiú volt az iskolában, mert világi előjárójának, a tanító úrnak mindig engedelmes volt. Theophil tehát engedelmeskedett az egyházi és világi előjáróknak, mert szüleinken kívül még nekik is kell engedelmeskedni. Tehát szüleinken kívül még kiknek kell engedelmeskedni?

5.—*182. Mikor Theophil édesapja megparancsolta a húsevést, nem engedelmeskedett. Miért nem? Azért, mert szüleinknek és előjáróinknak abban az esetben nem szabad engedelmeskedni, ha olyasmit kívánnak tőlünk, ami Isten akarata ellen van. Márpedig, amit a pápa parancsol, az olyan, mintha azt maga az Úr Jézus parancsolná, mert Szent Péternek azt mondta: amit megkötsz a földön, meg lesz kötve a mennyekben is. Ez azt jelenti, hogy amit te, vagy a te utódaid, a pápák megparancsolnak, az olyan, mintha azt maga a jó Isten parancsolta volna. Amikor tehát szüleink vagy előjáróink olyasmit kívánnak tőlünk, ami Isten akarata ellen van, akkor nem szabad engedelmeskednünk. Vagyis mely esetben nem szabad szüleinknek és előjáróinknak engedelmeskednünk?

Összefoglaló ismételése a most tanult kérdéseknek.

Leckére lesz a III. osztály részére: 176, 177. és 178.

a IV. és V. osztály részére valamennyi.

III. Alkalmazás. 1. Theophil nagyon engedelmes volt, de volt valaki a földön, aki még Theophilnál is sokkal engedelme-
sebb volt. Mit gondoltok, ki volt az? Senki más, mint az Úr Jézus
maga. Az Úr Jézus fent élt az égből és ott minden angyal és
szent engedelmes volt neki, ott az Úr Jézus mindig parancsol-
hatott, de sohasem engedelmeskedhetett. De mert az engedelmes-
kedés valami nagyon jó dolog, az Úr Jézus lejött az égből a
földre, hogy engedelmes bírjon lenni. Azért, aki nagyon engedel-
mes, az az Úr Jézushoz hasonlít. Amiért pedig az Úr Jézus olyan
engedelmes volt, azért szeretjük mi most Őt olyan nagyon. Aki
engedelmes, az jól jár. Mindenki, aki engedelmes lesz, azt sze-
retik, és ha valakit szeretnek, az úgy-e jó. Mindenki szereti azt,
ha őt szeretik. Azért, ha valaki azt akarja, hogy őt szeressék,
akkor legyen engedelmes és szeretni fogják, mert aki engedelmes,
az jól jár.

2. Theophil azt is megmutatta, hogy miért kell a szülőket
szeretni. Azért úgy-e, mert a szülők Isten helyettesei. Aki a
szülőket szereti, az igazából (*tulajdonképpen* helyett ezt a szót
használják sokhelyütt a gyermekek) a jó Istent szereti. Azért is,
mikor Theophilnak valamit parancsoltak, kis mondásához, hogy
az engedelmes jól jár, még azt is hozzá imádkozta: Atyám, legyen
meg a Te akaratod. Kire gondolt, mikor ezt mondta? Édes-
apjára? Nem, a jó Istenre. Mert ha mi engedelmeskedünk, akkor
mindig a jó Istennek fogadunk szót, mert minden előjáró is
éppen úgy, mint a szülők, a jó Isten helyett van, a jó Istennek
a helyettese.

3. Könnyű engedelmeskedni? Úgy-e, nem mindig könnyű,
néha nagyon nehéz, különösen akkor nehéz, ha olyasmit paran-
csolnak nekünk, amit nem szeretünk megtenni. De Theophil még
akkor is engedelmes volt. Miért bírta ő azt megtenni? Azért, mert
a jó Istent nagyon szerette, és a jó Isten adott neki erőt ahhoz,
hogy bírjon mindig hős lenni, mert aki mindig engedelmes, az hős.

Akartok ti is hősök lenni? Mondogassátok sokszor maga-
tokban, hogy „aki engedelmes, az jól jár: Atyám, legyen meg a
Te akaratod.” És ha így tesztek, akkor az engedelmeskedés
mindig könnyebb lesz, utoljára pedig egészen könnyű.

(Gyakran mondjunk el a gyermekeknek olyan példákat,
melyekben az engedelmes *jól jár* és igyekezzünk az ő életükben
is keresni olyan eseteket, melyek ezt igazolják.)

*

A lelkiismeretvizsgálatot az előző órákhoz hasonlóan tartjuk
meg.

† és ima a Szentlélek Istenhez, mint a 7. óra végén.

Azután kérdezzük:

- Engedetlenek voltatok-e szüleiteknek? Elöljáróitoknak?
- Megszomorítottátok-e őket nagyon?
- Kívántatok-e nekik rosszat?

- Visszabeszéltetek-e? (Feleseltetek-e?)
- Kicsúfoltatok-e szüleiteket, vagy előjáróitokat?
- Ütöttetek-e szüleiteket?

E kérdéseket egyformán intézhetjük a III., IV. és V. osztályos gyermekekhez.

Bánat és erősfogadás, mint a 7. óra végén.

*

Leányiskolákban csak a neveket kell megváltoztatni.

12. ÓRA

Isten V. parancsolatáról

A) Egy-két szó az ötödik parancsolathoz

Az ember tragédiájának második színében így kiált fel Éva: „Ah élni, élni mily édes, mi szép!” Mire Ádám azt feleli: „És úrnak lenni mindenek felett.” Minden férfinak természetébe van oltva az az ösztön, melyet Madách Ádám szavaival fejez ki: minden férfi uralomra vágyik. Ez a természet már megvan a fiúgyermekben is. Minden fiú szeretne a társai felett hatalomhoz jutni, mindegyik akarna vigyázó lenni, mindegyik ambicionálja, hogy a játékban vezető legyen stb. Mindegyik védi a saját álláspontját, a maga igazát, mindegyik keresztül akarná erőszakolni a maga akaratát. Minden fiúgyermek többé-kevésbbé erőszakos, és aki nem ilyen, az rendesen nem egészen egészséges, vagy legalább nem életre való. Azok a szelíd, csendes fiúcskák, sápadt arcukkal rendszerint betegesek, vérszegények vagy elpuhultak. A magyar fiúgyermek között azonkívül igen nagy számmal vannak a vérmes, szangvinikus vagy kolerikus természetűek is. Természetes tehát, hogy a hitoktató gyakran fog találkozni a szóbanforgó hajlamok (gyermekekről lévén szó, nem akarom a szenvedély kifejezést használni) megnyilvánulásaival: gyakran lesz tehát az iskolában szó a fiúk között kitört viszályokról, veszekedésekről és verekedésekről. Nem sokra fogunk azonban menni, hogyha őket állandóan csak a csöndre, békére és szelídségre intjük, mert a fiúban rejtőző uralomvágy nem bír tétlenül maradni, lévén az olyan erő, amely tenni, cselekedni, érvényesülni akar. Megnehezíti a hitoktató és nevelő dolgát az a körülmény is, hogy a fiúgyermek nagyobb része már nem egyszer győztes lett másokkal szemben, hogy a gyengébbekkel vagy kisebbekkel, esetleg leányakkal szemben sikerült már akaratát keresztülvinni, és így már átélte a *diadalérzést*. Ez a már átélt diadalérzés tehát szintén egy tényező, mely a gyermeket sarkallja, hogy akaratát ne adja fel olyan könnyen, hogy törekedjék azt keresztülvinni, és azért mindig újra meg újra összeütközésbe kerül társaival,

mindíg újra meg újra összevész velük és összeverekszik. A sok veszekedés és verekedés pedig, ha másért nem is, de azon körülmény folytán mindenesetre gátlója a vallásos nevelésnek, mert eldurvítólag hat és a durva lelkek a vallásos élet iránt sokkal kevésbbé fogékonyak. A hitoktatónak tehát, mint vallásos nevelőnek állandóan oda kell hatnia, hogy növendékei között a veszekedések és verekedések száma csökkenjen és lehetőleg a minimumra szálljon. Hogyan fogjon ebbe a munkába, hogy az eredményes is legyen?

Vezessük rá a gyermeket; hogy *átélje a nemes diadal érzetét*, és így saját maga tapasztalja, hogy mennyivel nagyobb és értékesebb az. Vezessük rá a gyermeket, hogy az erőnek nem az a célja, hogy a gyengébbeket legyőzze és elnyomja, ellenkezőleg, hogy azt felemelje és megvédelmezze. Vezessük rá a gyermeket, hogy mekkora diadal van az önlegyőzésben, az önuralomban, és ha erre rávezettük őket, akkor majd önmaguktól fognak küzdelembe menni saját önző és erőszakos természetük ellen.

Például összevesztek Pista meg Jancsi. Léván Pista nagyobb és erősebb, alaposan helyben hagyta Jancsit, aki ezek után a hitoktatójához jön panaszával. Odahívjuk Pistát és megmagyarázzuk neki, hogy nem volt nagy dolog a gyengébb Jancsit legyőzni. Mindenki, aki erősebb, legyőzi azt, aki gyengébb; ebben semmi dicsőség sincsen, őt is könnyen legyőzi mindenki, aki nálánál erősebb. Sokkal nehezebb dolog, amit csak egészen erős fiúk bírnak megtenni: önmagukban legyőzni a haragot. Megmagyarázzuk neki, *hogy ő, az erős, győzze le azt, aki erős, t. i. önmagát*. Próbálja csak meg és meg fogja látni, hogy olyasmit tett, amit csak nagyon kevesen képesek megtenni. Aki le bírja győzni önmagát, az igen nehéz dolgot művelt, és arra valóban büszke lehet, mert az igazi hőstett. Az erő különben sem arra való, hogy azzal a gyengét elnyomjuk, ellenkezőleg, azt azért kaptuk, hogy a gyengébbek védői legyünk. Azért *legyen az erős a gyengének mindig a védője*. Az idősebb testvérek pl. megvédik a kisebbeket, a szülők a gyermekeiket, a katonák a hazát. Mi lenne, ha az erősek a gyengébbeket elnyomnák? Aki megvédi a gyengébbet, valami hasznosat tett, ha éppen fiúról van szó, akkor hasznos fiú lett. Ezért menjen most ő is szépen békével, és ezentúl legyen, mint erős, a gyengébbnek mindig a védője, és meglátja, hogy milyen jól fogja érezni magát és azonfelül mindenki szeretni is fogja.

Másrészt arra is rá kell nevelni a gyermekeket, hogy akaratukról nagylelkűen le bírijanak mondani. Persze ez is nehezen érthető a pusztán természetesen beállított ember szemében, a gyermek sem fogja azt olyan könnyen magáévá tenni. De az igazi Isten iránti szeretet hamar képessé teszi a kicsinyeket erre.

Miután tehát Pisti elment, odahívjuk Jancsit. Annak viszont azt magyarázzuk meg, hogy most, mivel Pistinek nem engedett,

minő haszna lett? Láthatja, hogy Pisti erőszakosan keresztül-vitte a maga akaratát, és még alaposan meg is verte. Ebből kettős vesztesége lett, mert testileg megszenvedett, lelkileg pedig szegény maradt. Ha engedett volna, nem a Pisti kedvéért, hanem a jó mennyei Atya kedvéért, Pisti nem bántotta volna, a jó mennyei Atya pedig sokkal jobban megszerette volna, mert ha valamit a jó mennyei Atya kedvéért másnak odaengedünk, azt a jó Isten mindig úgy fogadja, mintha neki magának adtuk volna, és azért egyszer örök jutalmat fog adni. Most látod, Jancsi, szegényebb lettél, máskor vigyázz, hogy gazdagabbá légy.

Hogyha a fiúk között kitörő viszálykodásokat következetesen így intézzük el, akkor *lassan* célt érünk, helyesebben, olyan jó magot ültetünk lelkükbe, mely biztosan érésnek indul egyszer, esetleg csak a későbbi években, mire megkomolyodtak. Mert minden, amit a gyermekek előtt sokszor és bizonyos szent komolysággal hangoztatunk, eltörölhetetlen benyomást gyakorol lelkükre, és ez a jó benyomás végtére is irányítólag hat cselekvésükre.

B) A katekizmusi anyag

183. Ki vétkezik Isten ötödik parancsolata ellen?

Isten ötödik parancsolata ellen az vétkezik, aki felebarátjának, vagy önmagának testi vagy lelki életében kárt tesz.

184. Ki tesz kárt felebarátja testi életében?

Felebarátja testi életében az tesz kárt, aki felebarátjának egészségét megrontja, vele durván bánt, vagy őt megöli.

* Felebarátunk testi élete ellen azzal is vétkezünk, ami életének megrövidítéséhez vezethet, mint pl. a veszekedés, gyűlölködés, az irigykedés.

Pl. Heródiás.

* Az emberölés *szándéka* is nagy bűn. Akik *párbajt* vívnak és abban segédkeznek, azok ki vannak zárva az Egyházból.

Megjegyzés: Katekizmusunkból kimaradt a megengedett emberölés: gonosztevők sujtása halálos büntetéssel, a jogos önvédelem támadónkkal szemben, és a jogos háborúban az ellenség pusztítása. A mai időkben ezt meg kellene említeni. A gyermekek egyébként is kérdést tesznek fel ezirányban.

185. Ki vétkezik saját testi élete ellen?

Saját testi élete ellen az vétkezik, aki egészségét vagy életét szükségtelenül veszedelemnek teszi ki, vagy aki magát megöli.

Pl. Júdás.

* Egészségét és életét veszedelemnek teszi ki pl. az, aki az evésben és ivásban *mértéktelen*, aki *haragos* vagy aki *erkölcstelenül* él.

* Aki magát megöli, vagyis az *öngyilkos*, a legszörnyűbb

bűnt követi el maga ellen és azt többé jóvá sem teheti. Az öngyilkos nem részesülhet egyházi temetésben, ha bűnbánat nélkül halt meg, kivéven, ha zavart elmével követte el az öngyilkosságot.

***186. Ki tesz kárt felebarátja lelki életében?**

Felebarátja lelki életében az tesz kárt, aki őt megbotránkoztatja, vagyis bűnre vezeti.

* Az Úr Jézus azt mondja: „Aki megbotránkoztat egyet a kisderek közül, akik énbennem hisznek, jobb volna annak, hogyha malomkővet kötnének a nyakára és a tenger mélységébe merítenék” és „Jaj az embernek, aki által a botrány történik.”

* Mást bűnre vezet, aki vallástalan vagy erkölcstelen dolgokat beszél, olyan könyveket vagy képeket mások kezébe juttat, rossz példát ad, bűnös dolgokat tanácsol, rosszra tanít, vagy csábít, mást a bűnben segít, másnak vétékét dicséri.

Pl. Jeroboám. — Eleázár inkább meg akart halni, mint másokat megbotránkoztatni.

187. Mit kell tennünk, ha felebarátunk testi vagy lelki életében kárt tettünk?

Ha felebarátunk testi vagy lelki életében kárt tettünk, nemcsak meg kell bánnunk bűneinket, hanem az okozott kárt is jóvá kell tennünk, amennyire csak lehet.

***188. Ki tesz kárt saját lelki életében?**

Saját lelki életében az tesz kárt, aki bűnt követ el.

tanács. Légy szelíd, békeszerető, kerülj a rossz társakat, akik bűnre vezetnének, de magad se ingerelj mást bűnre. Pajkosságból az állatok iránt se légy kegyetlen, mert ez idővel az emberek iránt is kegyetlenségre vezet.

Megjegyzés: Kenyeres Lajos katekizmusa az alábbi módon adja az V. parancsolatot:

46. Mondd el Isten ötödik parancsolatát!

Ne ölj!

47. Mit védelmez Isten az ötödik parancsolattal?

Isten az ötödik parancsolattal testi és lelki életünket védelmezi.

48. Hogyan tartod meg az Isten ötödik parancsolatát?

Az Isten ötödik parancsolatát úgy tartom meg, hogy sem önmagamnak, — sem másnak — sem testi, sem lelki életében kárt nem teszek.

49. Mikor tennél kárt felebarátod testi életében?

Felebarátom testi életében akkor tennék kárt, ha őt megölném, — vagy megverném — vagy egészségét megrontanám.

50. Szabad-e öngyilkosnak lenni?

Soha, semmi körülmények között nem szabad öngyilkosnak lenni.

(:) Az öngyilkosság nagy bűn és legtöbbször nem lehet meggyónni. Az öngyilkos, ha bűnétől meg nem szabadul, elkárhozik. Öngyilkost a pap csak akkor temet el, ha elmezavarban lett öngyilkos.

51. Szabad-e az életedet vagy egészségedet veszedelemnek kiténned?

Életemet és egészségemet védelmeznem kell és azt szükség nélkül veszedelemnek kiténnem nem szabad.

52. Mikor tennél kárt felebarátod lelki életében?

Felebarátom lelki életében akkor tennék kárt, ha őt bűnre tanítanám.

* Soha, senkit bűnre nem tanítok, mert akkor annak a bűneiért is engem büntet meg az Isten. — Én sem engedem magamat soha bűnre tanítani. Aki engem bűnre akar tanítani, attól óvakodom, mint a tüztől!

(:) **Bűnök:** Verekedtem. Más bűnre tanítottam. Engedtem magamat bűnre tanítani. Részeg voltam. Egészségemre nem vigyáztam. Állatokat kínoztam.

C) Közlendő új fogalmak

Testi-lelki élet. Megbotránkoztat.

D) Kidolgozott hitelemzés

Bevezetés. Nemde haragusztok a zsidókra, akik Jézust üttették, verték és végül megfeszítették? Ezek a zsidók az ötödik parancs ellen vétkeztek és nagy bűnük volt. Pedig látjátok, fiúk, ezen bűnökhöz hasonlóakat majdnem minden fiú elkövet. Júdás is elkövetett.

Célkitűzés: Hogy hogyan vétkezett Júdás az V. parancsolat ellen, ezt mondom el most nektek.

I. Előterjesztés. Emlékeztek még, hogy Júdás nyolc pengőt lopott? Emlékeztek még arra is, hogy később a posta előtt Theophillal találkozott, ahonnan elment a kirakathoz. Majd tovább menve barátaival került össze, akiknek folyton szemérmetlen dolgokat beszélt. E közben kiderült az idő, és ők egy bolthoz értek, ahol Júdás két szuronyt vett puskájához. Azután kimentek együtt a vásártérre háborút játszani. Júdás akart a vezér lenni, de ezt barátai nem akarták, amiért Júdás velük verekedni kezdett. Csak-hogy barátai nem akartak verekedni, inkább ráhagyták: „Jól van, légy te a vezér.” „Az a régi kőkerítés lesz a vár” — kiáltotta Júdás, és felmászott rá. „Mi nem megyünk oda utánad — mondták a többiek — az a hely veszélyes, onnan könnyen le lehet esni.” Mikor barátai nem akartak utána jönni, akkor Júdás el

kezdte őket csúfolni: azt mondotta, hogy gyávák. Még ki is nevette és gyalázatos szavakkal is illette őket. Júdás a falról csakhamar észrevette, hogy azon a magas fán, mely a kőkerítés mellett áll, körték vannak. „Gyertek csak ide, — kiáltotta Júdás — innen elérhetjük azt a körtefát, és körtét lophatunk.” Most már barátai sem törődtek sokat a veszedelemmel, mely életüket a magas falon fenyegette, — felmásztak rá, felemelték Júdást, aki elérve a fa alsó ágát, felkapaszkodott rá, és mindenkinek kikeresett 2—2 alaposan megpermetezett éretlen körtét, melyeket le is dobott, miközben jót mulatott azon, hogy fog fájni barátainak a hasa, ha a rossz és bepermetezett körtéket megették. A fiúk meg is ették ezeket és nem vették észre, hogy a kertész előző nap erős méreggel megpermetezte a körtéket, hogy ne menjen rájuk a féreg. Azután mert már este volt, hazamentek. Másnap a körtétől mindannyian betegek lettek.

Júdás nagyon beteg lett és félt, hogy meghal. Ekkor fogadalmat tett: „Ha meggyógyulok, — ígérte Istennek — gyónni megyek és jobb fiú leszek.”

Úgy is lett. Meggyógyult és elment gyónni. A gyónásban megmondott mindent. „Te felebarátaidnak testi és lelki életében kárt tettél, — mondotta neki a tisztelendő úr — a hibádat nem elég csak megbánni, ezt jóvá is kell tenned, amennyire csak lehet! Adjál nekik uzsonnádból és tanítsd őket ezentúl a jóra.” Júdás mindezt meg is ígérte, de semmit sem tartott meg belőle, hanem ismét a régi lett.

A *visszakérdezést* Júdás bűnei és az őt kötelező elégtételi cselekedeteknek megfelelően intézzük.

II. Kifejtés. 1.—*186. Júdás barátainak szemérmetlen dolgokat beszélt, előttük lopott, sőt lopni hívta őket és rábírta barátait is, hogy *komoly* veszedelemnek tegyék ki életüket, amivel rossz példát adott nekik. Aki pedig másnak a rosszban példát ad, arról azt mondjuk, hogy *megbotránkoztat* vagy bűnre vezet. Júdás barátai követték a rossz példát, ezzel halálos bűnt követtek el, a halálos bűn elűzte lelkükről a megszentelő kegyelmet, azt a szép koronát, mely égi hercegekké tette őket, ez pedig a legnagyobb kár, ami az embert csak érheti.

Azért aki felebarátját megbotránkoztatja, vagyis bűnre vezet, az neki lelki életében tesz kárt. Tehát ki tesz kárt felebarátja lelki életében? Ki emlékszik még, hogy a templomrabló, akiről a multkor beszéltem, kinek a testi életében tett kárt és hogyan?

2.—184. Júdás a rossz körtékkel megrontotta barátainak az egészségét, verekedett, vagyis durván bánt velük. Mindezzel kárt tett, de nem a lelkükben, hanem a *testükben*. A verés is, a betegség is, fáj. A fájdalom pedig, mert az a testünknek nem jó, annak kár. A legnagyobb fájdalom a halál, ezt a legnagyobb kárt Júdás nem tette barátai testének. Felebarátunk testi életében tehát több-

féleképpen lehet kárt tenni. Ha vele durván bánunk, vagy egészségét megrontjuk, mint Júdás a barátaiét, vagy ha őt megöljük. Tehát ki tesz kárt felebarátja életében?

3.—*188. Júdás sok bűnt követett el és ezzel saját lelkéről üzte el a drága koronához hasonló megszentelő kegyelmet, ez az ő saját lelki életének volt a legnagyobb kára. Saját lelki életében tehát az tesz kárt, aki bűnt követ el. Vagyis ki tesz kárt saját lelki életében?

4.—*185. Júdás végül a maga testi élete ellen is vétkezett, mikor a rossz körték megevésével egészségét, a falra és fára mászással életét tette ki veszélynek. A legnagyobb bűnt persze azzal követte volna el saját testi élete ellen, ha magát megölte volna, de ezt most még nem tette. Saját testi élete ellen tehát az vétkezik, aki egészségét vagy életét szükségtelenül veszedelemnek teszi ki, vagy aki magát megöli.

Tehát ki vétkezik saját testi élete ellen?

5.—183. Isten azt parancsolja az V. parancsolatban, hogy ne ölj. Júdás ez ellen a parancsolat ellen vétkezett, mégpedig igen sokszor. Először azért, hogy verekedett, azután azért, hogy életét veszedelemnek tette ki és barátainak rossz körtéket dobált le, azután azért is, hogy barátait bűnre csábította. Júdásnak mind e bűneiben van egy kis ölés, egy kis gyilkosság. Mert aki verekedik, az egy kicsit agyonüt, mert minden verekedés árt annak, akit megvernek, — az az ő testi életének egy kis kár — ha nem is olyan nagy kár, mint annak, akit agyonvernek. Éppen így van akkor is, ha valakit beteggé teszünk, ebben a cselekedetben is van egy kis ölés, egy kis gyilkosság, mert a betegség is árt az egészségnek. Júdás mindezzel felebarátai testi életében tett kárt.

De Júdás még másképp is ölt. Akkor is ölt, mikor barátait bűnre vitte, mert akkor a lelküket ölte meg, mert az a lélek, mely halálos bűnt követ el, az olyan, mintha meghalt volna. Ezzel barátai lelki életének okozott igen nagy kárt. Júdás tehát felebarátai testi és lelki életében tett kárt.

De nemcsak felebarátainak testi és lelki életében tett Júdás kárt, hanem a magában is. Mert ő is beteg lett a rossz gyümölcstől, meg azonkívül is követett el bűnt. Ez az ő testének meg lelkének volt kárára. Júdás tehát azzal vétkezett Isten V. parancsolata ellen, hogy önmagának és felebarátjának testi és lelki életében kárt tett. Tehát ki vétkezik Isten V. parancsolata ellen?

6.—187. Ami tehát a másé, az mindig a másé marad, még ha elvettük is tőle. Azért ha valakitől elvettük egészségét azért, hogy őt beteggé tettük, őt ismét egészségessé kell tenni, meg kell gyógyítani. Azért is mondotta a tisztelendő úr Júdásnak: „E bűnöket nem elég csak megbánni, hanem az okozott kárt jóvá is kell tenned, amennyire csak lehet.” Tehát mit kell tennünk, ha felebarátunk testi vagy lelki életében kárt tettünk?

Összefoglaló ismételése a most tanult kérdéseknek.
Leckére lesz a III. oszt.-nak 183., 184. és 187.,
 a IV. és V. oszt.-nak minden kérdés.

III. Alkalmazás. 1. Mielőtt Isten az embert megteremtette volna, így szólt: „Alkossunk embert a magunk képére és hasonlatosságára.” És megteremtette az embert ön maga képére. Az ember tehát hasonlít Istenhez. Azért aki felebarátjával úgy bánik, mint Júdás barátjával, az majdnem azt teszi, amit a gonosz zsidók Jézussal tettek.

2. Azután akinek a megszentelő kegyelem drága koronája van a lelkén, az nemcsak Istenhez hasonló, hanem Istennek fogadott gyermeke is egyúttal, Isten fogadott gyermekeivel pedig éppen nem szabad úgy bánni, mint Júdás tette barátaival.

3. Végre aki verekszik, az a vademberekhez lesz hasonló, márpedig ti nem akartok sem Jézus kíntöihez, sem a vademberekhez hasonlítani, de Isten fogadott gyermekeivel sem akartok csúnyán bánni.

4. Theophil sohasem bántott mást, mindig azt gondolta, hogy *amit nem akarsz magadnak, te se tedd másnak.* Sohasem verekedett, mert mindig azt gondolta, hogy *az erős a gyengének mindig a védője.* Azért a kisebbnek segíteni szeretett leginkább. Mindig le bírta győzni magát, és éppen ezzel mutatta meg, hogy ő az osztályban a legerősebb.

5. Ahol a gyermekek nem verekednek, hanem békében megférnek egymás között, ott van a béke országa, Isten országa. Ez az az ország, melyért a Miatyánkban mindig imádkozunk, mikor azt mondjuk: Jöjjön el a Te országod.

*

A lelkiismeretvizsgálatot az előző órákhoz hasonlóan tartjuk meg.

† és ima a Szentlélek Istenhez, mint a 7. óra végén.

Azután kérdezzük a III. osztályban:

— Bosszantottatok-e másokat?

— Veszekedtetek-e?

— Verekedtetek-e? Nagyon? (Nagyon az verekszik, aki a másikat verekezés közben megvérezi. Véresre veri. vagy így összekarmolja.)

— Haragudtatok-e egymásra? — (Akartok-e megbocsátani?)

*

A IV. és V. osztályban ezenfelül még azt kérdezzük:

— Kitettetek-e egészségeteket veszedelemnek? (Az teszi ki egészségét veszedelemnek, aki torkoskodik, cigarettázik, fel van melegegdedve és hideg vizet iszik stb.)

— Kitettetek-e életeteket veszedelemnek?

— Csábítottatok-e mást bűnre?

— Segítettetek-e mást a bűnben?

— Hát kárt tettetek másnak testi vagy lelki életében, igyekeztetek-e a kárt jóvátenni?

Bánat és erősfogadás, mint a 7. óra végén.

*

Leányiskolákban: Jezabel az élestárba csalja barátnőit és ott nyalakodnak a sonkából, tésztából és a megcukrozott légy-méregből is. Ezzel tesz Jezabel testi életükben kárt. — Lelki életükben pedig azáltal, hogy akkor éppen péntek van és így a megtartóztatás ellen vétének. A kifejtésnél bele lehet hozni az előző előterjesztésből a templomrabló merényletét is.

13. ÓRA

Isten VII. és VIII. parancsolatáról

A) A katekizmusi anyag

Megjegyzés: A VII. és VIII. parancsolatot azért tárgyalom az V. parancsolat után, mert ezeknek az anyaga egy kategóriába tartozik: Kárt tesz felebarátja testi vagy lelki életében, jószágában és becsületében, és ezt az okozott kárt jóvá is kell tenni.

192. Ki vétkezik Isten hetedik parancsolata ellen?

Isten hetedik parancsolata ellen az vétkezik, aki felebarátját igazságtalanul megkárosítja.

193. Ki károsítja meg felebarátját igazságtalanul?

Felebarátját az károsítja meg igazságtalanul:
1. aki annak jószágát elveszi vagy készakarva meg rongálja, 2. aki felebarátját megcsalja.

* Aki más jószágát titokban veszi el, az *lop*; aki erőszakkal veszi el, az *rablást* követ el. *Csalással* vétkezik, aki hamisítással, például hamis pénzzel, hamis mértékkel, rossz áruval károsít meg valakit. *Uzsorával* is vétkezik az ember, ha t. i. a kölcsönért túlságos kamatot vesz. Az is vétkezik, aki lopott jószágot megőrzés végett vagy ajándékba elfogad, másnak megkárosítását okozza vagy elősegíti; továbbá aki a *talált jószágot* vissza nem adja tulajdonosának; aki *adósságát* megfizetni nem akarja.

Megjegyzés: A 192. és 193. kérdésből kihagyom az „*igazságtalanul*” kifejezést, mert felebarátunkat igazságosan megkárosítani nem bírjuk. Mikor történne ez? Ha tartozását elvesszük pl. árverés vagy occulta compensatio által? Csakhogy ez nem megkárosítás, mert csak azt vettük el, ami úgysem volt az övé! És ha ennek folytán tartozásán túl is megkárosodott, az már nem nevezhető igazságos kárnak! Ilyen nincsen.

194. Mit kell tennünk, ha idegen jószág van nálunk, vagy másnak szándékosan kárt okoztunk?

Ha idegen jószág van nálunk, azt *vissza kell ad-*

nunk, a kárt pedig meg kell térítenünk, mihelyt tehetjük, mert különben nem kapunk Istentől bocsánatot.

Pl. Tóbiás, Zakeus.

* Az idegen jószágot szabad titokban is visszaadni.

* Ha kártérítés dolgában kétségünk van, kérjünk tanácsot a lelkiatyától.

* Ha a lopott jószág tulajdonosát vagy örököseit meg nem találhatjuk, akkor azt a jószágot a szegényeknek kell adnunk, vagy valami szent célra fordítanunk.

* *Saját vagyonunkat* Isten akarata szerint kell használnunk. Nem szabad *pazarolnunk*, de fösvénynek sem szabad lennünk és a szegényeknek szívesen kell belőle adnunk.

Intelem. Ne hagyd el a becsületesség útját. Bármilyen csekély dolgot se idegeníts el soha, szüleidtől se. Légy megelégedve azzal, amid van és amit becsületes módon szerezhetsz. Idegen jószágon nincs Isten áldása.

195. Ki vétkezik Isten nyolcadik parancsolata ellen?

Isten nyolcadik parancsolata ellen az vétkezik, aki hazudik vagy felebarátja becsületében kárt tesz.

Pl. Hamis tanúk Jézus ellen.

***196. Ki vétkezik hazugsággal?**

Hazugsággal az vétkezik, aki nem mond igazat, hogy mást tévedésbe ejtsen.

* Jézus azt mondotta: „Az ördög a hazugság atyja.” A Szentírás mondja: „Útálja az Úr a hamis ajkakat.”

Pl. Giezi, Ananiás és Zafira.

* Minden hazugság bűn, még ha tréfából hazudik is valaki. Aki magát tettet, az is hazudik (képmutató).

Pl. Júdás. A farizeusok.

****197. Ki tesz kárt felebarátja becsületében?**

Felebarátja becsületében az tesz kárt: 1. aki elégséges ok nélkül rosszat tesz föl másról vagy a rosszat bizonyosnak tartja róla, 2. aki felebarátját megszólja vagy rágalmazza, 3. aki felebarátját csúfolja vagy gyalázza.

Pl. Simon farizeus, A Jézus ellen vádaskodó zsidók. Szemei.

* Aki másról elég ok nélkül rosszat tesz fel, az *alaptalan gyanúsítást* követ el; aki elegendő ok nélkül bizonyosnak tartja róla a rosszat, az *vakmerő ítélettel* (ráfogással) vétkezik.

* „Ne ítéletek, hogy meg ne ítéltessetek”, mondja az Úr Jézus.

Megjegyzés: A 197. kérdést az V. osztályra hagyom, mert annak első része a III. és IV. osztályban még nehéz.

***198. Ki vétkezik megszólással?**

Megszólással az vétkezik, aki felebarátja hibáit kibeszéli, amikor az nem szükséges.

* Felebarátunk hibáját csak akkor kell másnak (pl. szüleinek, előljáróinak) elmondani, ha azzal megjavíthatjuk őt vagy más bajt elháríthatunk.

***199. Ki vétkezik rágalmazással?**

Rágalmazással az vétkezik, aki felebarátjára ráfog valamely bűnt vagy nagyítja hibáit.

Pl. Putifár felesége.

***200. Mit kell annak tennie, aki felebarátját megrágalmazta?**

Aki felebarátját megrágalmazta, annak a rágalmat vissza kell vonnia.

* Aki a rágalommal kárt tett és ezt előre látta, annak az okozott kárt is meg kell térítenie.

* Aki felebarátját megszólta, annak iparkodnia kell öt mentegetni, és amennyire lehet, becsületét helyreállítani.

* Ha mást megbántottunk, akkor tőle bocsánatot kell kérnünk.

Intelem. Légy mindig őszinte és utáld a hazugságot. Ne beszélj szeretetlenül felebarátodról. Ha másokról rosszat mondanak előtted, mutasd meg, hogy azt nem hallgatod szívesen.

Megjegyzés: A 198., 199. és 200. kérdéseket a IV. osztályra hagyom, egyrészt mivel a III. osztály egyébként igen meg volna ez órán terhelve, másrészt mivel a hasonló tartalmú és mégiscsak gyakorlatibb 196. kérdést a katekizmus is a IV. osztályra hagyja.

Vass János katekizmustervezete még a következő kérdést is adja: Ki vétkezik súlyosan lopással vagy kártevással? Aki másnak körülbelül egy napi keresetét veszti el vagy ennyi értékű kárt okoz neki.

V. ö. még a 49. oldalon adott megjegyzésünket is.

Ne hagyjuk azonban figyelmen kívül a tudósok azon megokolt véleményét, hogy a családon belül elkövetett lopásnál vagy szándékos kártételnél a halálos bűnhöz a fenti megadott összeg kétszerese szükséges. Ha pl. a családfenntartónak naponta 4 P kell, hogy családját ellássa, fiának akkor lesz halálos bűne, ha atyjától 8 P-t lop.

B) A közlendő új fogalmak

Megcsal, jóság, megtérít, becsület, tévedésbe ejt, megszól, rágalmaz, a rágalmat visszavonni.

C) A kidolgozott hitelemzés

Bevezetés. A mult órában azt tanultuk, hogy miképpen tett Júdás kárt felebarátai és saját maga testi és lelki életében. De ezenkívül felebarátunk jóságában és becsületében is lehet kárt tenni, azért

Célkitűzés: — ma arról fogunk tanulni, hogy ki tesz kárt felebarátjának jóságában vagy becsületében.

I. Előterjesztés. Júdással ugyanabba az osztályba járt egy fiú, Barabbásnak hívták. Ennek az a rossz szokása volt, hogy ahol

valami fényeset látott, azt ellopta. Bicskákat, tollakat, új krajcárokat összelopott és ez a fiú Júdásék szomszédságában lakott. Júdás mint tudjátok, szintén szeretett lopni és mindig félt, hogy atyja ezt egyszer észreveszi és őt e miatt megveri. Azért egyszer azt mondta édesapjának: „Apám, a szomszédék Barabbása igen szeret lopni.” Júdás megszólta Barabbást, azt akarta, hogy Zsiga bácsi, így hívták Júdás apját, Barabbásra és ne Júdásra gondoljon, ha valami hiányzik. Zsiga bácsi egy napon szobájában dolgozott, mikor Júdás mérgesen jött haza. Megtudta barátaitól, hogy egy szurony ára három pengő és nem négy. Őt tehát az a boltos, akitől négy pengőért vette a szuronyt, becsapta. Ezért volt mérges. Most azon törte a fejét, hogy miképpen lophatna még három pengőt, hogy azon még egy szuronyt vehessen. Nem vette észre a nyitott ajtót, sem a másik szobában dolgozó édesapját. Ezért a szekrényhez ment, kilopott belőle három pengőt, azután pedig elkezdett játszani. Néhány perc múlva bejött az atyja, aki mindezt titokban végignézte, a szekrényhez ment, megszámlolta a pénzt és azután azt kérdezte: „Fiam, három pengő hiányzik, hol van?” „Ma reggel, amikor a városban voltál, — felelt Júdás — itt volt Barabbás, az lopta el, én láttam!” Júdás hazudott és még meg is rágalmazta Barabbást. Zsiga bácsi azonban nem hitt többé a fiának, odament hozzá és kivette a zsebéből a pénzt. „Én láttam, mikor loptál — így szólt. — Most már tudom, ki lopott a multkor is nyolc pengőt, ki rontotta el a szekrényt és ki szokott nálunk lopkodni! Addig jár a korszó a kútra, míg eltörik!” És elővette a nádipalcát.

A visszakérdezést Júdás bűneinek megfelelően intézzük.

II. Kifejtés. 1.—193. Mindazt, ami nekünk van, azt „jószág-nak” is szoktuk nevezni, mert az jó, hogy nekünk megvan. Barabbás elvette felebarátainak jószágait (bicskát, tollakat, fényes krajcárokat). Júdás készakarva rongálta meg atyjának jószágát, a szekrényt, a boltos pedig megcsalta Júdást. Mindhárman tehát megkárosították felebarátjukat, mert felebarátját az károsítja meg: 1. aki annak jószágát elveszi, 2. készakarva megrongálja, 3. aki felebarátját megcsalja. Tehát ki károsítja meg felebarátját?

2.—192. Hogy felebarátunk jószágában kárt ne tegyünk, azt Isten a VII. parancsolattal parancsolja meg. Azért aki felebarátját megkárosítja, az Isten VII. parancsolata ellen vétkezik. Vagyis ki vétkezik Isten VII. parancsolata ellen?

3.—*196. „Ma reggel itt volt Barabbás” — mondotta Júdás. Pedig nem is volt ott. Júdás nem mondott igazat, vagyis Júdás hazugsággal is vétkezett. Nem mondott igazat, hogy atyját becsapja, ezt úgy mondjuk, hogy tévedésbe ejtse. Aki tehát nem mond igazat, hogy mást tévedésbe ejtsen, az hazugsággal vétkezik. Vagyis ki vétkezik hazugsággal?

4.—*198. Júdás elmondotta apjának, hogy Barabbás menyenyire szeret lopni. Júdás igazat mondott és mégis bűnt követett

el, mert felebarátjának a hibáit elbeszélte, amikor az nem volt szükséges. E bűnnek a neve megszólás. Megszólással tehát az vétkezik, aki felebarátja hibáját kibeszéli, amikor az nem szükséges. Vagyis ki vétkezik megszólással?

5.—*199. Júdás még nagyobb bűnt is követett el, amikor Barabbásra ráfogta, hogy azt a három pengőt ellopta. Aki tehát felebarátjára ráfog valami bűnt, vagy ami ehhez nagyon hasonlít, aki kis hibáját megnagyobbitva mondja el, az rágalmazással vétkezik. Rágalmazással tehát az vétkezik, aki felebarátjára ráfog valamely bűnt, vagy nagyítja hibáját. Tehát ki vétkezik rágalmazással?

6.—*197. a) Zsiga bácsi azt hitte, hogy Barabbás jó fiú, ezt úgy mondjuk, becsülte Barabbást. Barabbásnak becsülete volt Zsiga bácsinál. Júdás először megszólta Barabbást, miáltal Barabbás becsületét elrontotta, mert ezentúl Zsiga bácsi Barabbást már nem gondolta olyan jónak, már nem becsülte annyira. Júdás azután megrágalmazta Barabbást, azzal Barabbás becsületét egészen el akarta rontani. Azt akarta, hogy Zsiga bácsi Barabbást egészen rossz fiúnak gondolja, Júdás tehát megszólással és rágalmazással kárt tett Barabbás becsületében. Felebarátja becsületében az tesz kárt, aki őt megszólja vagy megrágalmazza. (A katekizmusi szöveget felírjuk a táblára.)

b) De Júdás Theophil becsületében is kárt tett egyszer. Ki emlékszik még, hogy mikor és hogyan? Emlékeztek még? Tél volt, és az utcán a fiúk hazafelé mentek. Júdást valaki erősen megdobta, és Júdás ezt az utcán történt rendetlenséget Theophilra fogta, és másnap a tanító úrnak be is jelentette. Júdás elégséges ok nélkül rosszat tett fel másról, és a rosszat bizonyosnak tartotta róla. Látjátok, aki másról elégséges ok nélkül rosszat tesz fel, és a rosszat bizonyosnak tartja róla, az is kárt tesz felebarátja becsületében. (Ezt is felírjuk az előbbi alá.)

c) Mikor pedig Júdás a magas kökerítésre akarta a barátait felcsalni, és azok nem akartak jönni, akkor Júdás kicsúfolta barátait és még gyalázatos dolgokat is mondott róluk. Emlékeztek még? Erről a mult órán volt szó. Ezzel is kárt tett barátai becsületében, mert aki felebarátját csúfolja vagy gyalázza, az is kárt tesz annak becsületében. (Ez is a táblára kerül.)

Felebarátjának becsületében tehát az tesz kárt: 1. aki elégséges ok nélkül rosszat tesz fel másról, vagy a rosszat bizonyosnak tartja róla, 2. aki felebarátját megszólja vagy rágalmazza, 3. aki felebarátját csúfolja vagy gyalázza. Tehát ki tesz kárt felebarátja becsületében? (Elolvastatjuk néhányszor, azután minden második szót letöröljük, — de azért az egész szöveget mondatjuk. Majd megint letörölünk néhány szót, és továbbra is az egész kérdést mondatjuk. Mire mindent letöröltünk, már tudják is a kérdést.)

7.—195. Hogy pedig felebarátunknak becsületében kárt ne

tegyünk, de ne is hazudjunk, azért adta Isten a VIII. parancsolatot. Isten VIII. parancsolata ellen tehát az vétkezik, aki hazudik, vagy felebarátja becsületében kárt tesz. Tehát ki vétkezik Isten VIII. parancsolata ellen?

8.—194. Aki felebarátját megkárosítja, annak a kárt jóvá is kell tenni. A mult órában azt tanultuk, hogyan kellett Júdásnak azt a kárt, melyet felebarátai testi és lelki életében tett, jóvátenni. A lopás által tett kárt úgy kell jóvátenni, hogy az idegen jószágot, amit elloptunk, ha még megvan, visszaadjuk, ha pedig már nincsen meg, mást, hasonlót adunk helyette, vagy megfizetjük az árát. A rongálás vagy csalás által okozott kárt pedig meg kell téríteni, mihelyt tehetjük, mert különben nem kapunk Istentől bocsánatot. Azt mondtam, az okozott kárt meg kell téríteni, vagyis amit elloptunk, azt vissza kell adni, amit megrongáltunk, azt meg kell javíttatni, ha csalás által tettünk kárt, akkor azt is vissza kell adni, vagy meg kell fizetni. Vagyis arról mondjuk, hogy megtérít, aki az okozott kárt jóváteszi. Csakhogy Júdás mindezt nem tette meg. Tehát mit kell tennünk, ha idegen jószág van nálunk, vagy másnak szándékosan kárt okoztunk?

Miképen térítse vissza a gyermek a szüleinek okozott kárt? Adja vissza, amit elvett, — ha pedig ezt már nem teheti, akkor dolgozzon szorgalmasabban vagy többet szüleinek, vagy mondjon le javukra valamiről. Legjobb esetről-esetre megbeszélni, hogy miképen történjék a jóvátétel.

9.—*200. Hogyha pedig rágalmazással tettünk kárt felebarátunk becsületében, akkor a becsületet is vissza kell adni. Ezt pedig akkor tesszük meg, ha megmondjuk, hogy amit felebarátunkra ráfogtunk, az nem igaz. Ezt úgy mondjuk röviden: a rágalmat visszavonjuk. Júdásnak is vissza kellett volna vonnia a rágalmat, melyet Barabbásra mondott, de nem tette meg. Tehát mit kell annak tennie, aki felebarátját megrágalmazta?

Összefoglaló ismételése a most tanult kérdéseknek.

Leckére lesz a III. osztálynak 192, 193, 194. és 195.

a IV. „ ezenfelül még a 196, 198, 199.
és 200.

Az V. „ valamennyi.

III. Alkalmazás. 1. Mindenki, aki lop, az tolvaj. Még ha keveset lop is, tolvaj. Minden tolvajnak az a sorsa, ami Júdásé volt, vagyis addig jár a korszó a kútra, míg el nem törik. Ti ugy-e a mennyei Atyának vagytok fogadott fiai, ti égi hercegek vagytok és nem tolvajok, azért hát ne is lopjatok.

2. Ha a fiúk az iskolában valamit loptak és Theophil ezt látta, mindig azt mondotta: Ami a tiéd, tedd el, a másét ne vedd el! És igaza volt. Nem azért élünk, hogy gazdagok legyünk, hogy magunknak mindent, amit csak akarunk, megszerezzünk, hanem hogy a mennyországba jussunk. Azért ne bántsuk a másét. A mennyországban nagyon gazdagok leszünk.

3. A nyelv egyik igen veszedelmes kis része az embernek. Borzasztó sok bűnt bír vele elkövetni. Azért a jó Isten a nyelvet bezárta az ember szájába, két ajtó mögé. Az egyik ajtó a fogak, a másik az ajkak. Tartsátok bezárva azt a rossz kis nyelvet és csak akkor eresszétek ki, ha jót akar mondani. Mielőtt kiengednétek, kérdezzétek meg tőle, hogy mit akar mondani, és ha hazugságot, megszólást, rágalmazást vagy másféle bűnt akarna elkövetni, úgy ne engedjétek ki. Csak nem fogjátok megengedni, hogy az a kis nyelv rontsa el a lelketeket. Mutassátok meg, hogy erősebbek vagytok a nyelveknél és parancsolni bírtok neki.

*

4. A hazudozás elleni küzdelemről már szólottam a bevezetésben. Az árulkodásról pedig úgy igyekeztem leszoktatni a gyermekeket, hogy sohasem hallgattam meg az árulkodót, hanem azt kérdeztem: „Kinek a bűnét akarod elmondani? A magadét vagy a másét? A máséra nem vagyok kíváncsi, csak arra, hogy minő rosszat tettél te.”

*

A lelkiismeretvizsgálatot az előző órákhoz hasonlóan tartjuk meg.

† és ima a Szentlélek Istenhez, mint a 7. óra végén.

Azután kérdezzük a III. osztályban.

— Loptatok-e?

— Megrongáltatok-e másnak a jószágát?

— Csaltatok-e?

— Megtérítettétek-e az okozott kárt?

(— Igyekeztetek-e megtéríteni az okozott kárt?)

— Hazudtatok-e?

*

A IV. osztályban kérdezzük ezenfelül:

— Vétkeztetek-e megszólással?

— Rágalmazással?

— Visszavontátok-e a rágalmat?

*

Az V. osztályban még ezeken kívül kérdezzük:

— Elég ok nélkül gondoltatok-e rosszat másról?

— Csúfoltatok-e mást?

Bánat és erősfogadás, mint a 7. óra végén.

*

Leányiskolában Jezabellel játszatjuk el Júdás szerepét, összhangban az eddigiekkel, — Barabbás szerepét betöltheti Dalila. A kifejtéshez felhasználjuk az előző előterjesztésekben elmondott példákat is.

Isten VI., IX. és X. parancsolatáról

A) Egy-két szó a VI. parancsolathoz

Minden hitoktató a saját tapasztalatából tudja, hogy milyen nehéz kérdés az iskolában a VI. parancs. Nehéz a dolog már a téma kényes volta, de nehéz az a gyermekek miatt is. Mert amíg egyrészt meg kell mondani mindent, amit a kicsinyeknek e pontban tudni kell: addig másrészt egy lépéssel sem szabad továbbmenni. Továbbá oly világosan kell a dolgot tárgyalni egyrészt, hogy félreértésre okot ne adjunk, hogy a gyermekeket téves lelkiismeretűvé ne tegyük: de másrészt könnyelműen, elégséges ok nélkül, vagy vigyázatlanul felvilágosítani őket botrányra vezethetne. Nehezebbé teszi a kérdés tárgyalását ezenfelül még az is, hogy minden osztályban vegyesen vannak az e pontban kifogástalan gyermekek a nagyon is kifogás alá esőkkel. Míg tehát egyrészt arra kell törekednünk, hogy ez utóbbiakat megjavítsuk, nem szabad másrészt az előbbieket elrontanunk. Milyen legyen tehát az eljárásunk?

A jelen kérdés megoldását is, szerény véleményem szerint, csak akkor fogjuk megtalálni, hogyha a gyermekből kiindulva keressük azt. Kutassuk tehát, hogy milyenek a gyermekek a VI. parancsolat szempontjából?

A gyermekeket a VI. parancsolatot illetőleg két főcsoportba osztályozhatjuk: a kifogástalanok és kifogásolhatók csoportjába. Azért használom ezt a kifejezést, mert a gyermekeknél óvatosnak kell lenni a bűnösség kimondásánál. Akárhány gyermek van, aki e pontban komolyan kifogás alá esik és ennek ellenére nincsen bűne. Éppen ezért a kifogás alá eső gyermekeket ismét két csoportba kell osztanunk: tudatosan és tudatlanul vétkezőkre. Így már három csoportunk van, melyek mindegyike ismét kétfelé osztható, összesen tehát a VI. parancs szempontjából megfigyeléseim szerint, az összes gyermekeket hat csoportba oszthatjuk.

I. a) Nem éppen ritka eset, hogy kifogástalan gyermekek eléggé tisztában vannak a nemi szervek céljával, de mert a dolgot előttük valamiképen okosan kezelték, vagy talán mert szerencsésebb vérmérséklettel bírnak, e dolgok ismerete őket tovább nem érdekli, és nem is jut eszükbe, hogy e téren bármit is megkísérlejenek. Ezek kifogástalansága tehát nem tudatlanságukban, hanem más körülményekben leli magyarázatát. Ezen gyermekek miatt tehát a hitoktató bátrabban beszélhetne, nem kellene túlságosan félnie, hogy szavaival könnyen elrontana valamit.

b) A kifogástalan gyermekek második csoportja csak azért kifogástalan, mert az egész dologról mit sem tud. Az ilyen gyermekeknek esetleg veszedelmes lehetne bármit is mondani, mert azzal könnyen felhívhatnók a figyelmüket a bűnre. Miattuk tehát

legjobb volna az egész kérdésről az iskolában semmit sem szólani, amit persze, nem tehetünk meg, mert az osztályban ilyenféle gyermek csak kevés szokott lenni, a többség lelki állapota pedig igényli, hogy a kérdést tárgyaljuk.

II. A gyermekek kifogás alá eső első csoportjába osztjuk azokat, akik tudatlanul vétkesek, akik vétkeznek, de formális bűnük nincsen.

a) Az ilyen gyermekek *egyik része* szégyenlős, nem egykönnyen fedi fel magát. Vigyáz a ruhájára játék, öltözés és vetkezés közben, még az illemhelyen is. Vétküik rendszerint abban áll, hogy simogatják magukat testük illető részén, nem is annyira a kezükkel, mint inkább azáltal, hogy például ritmikusan csúszkálnak kissé előre dült testtel, korláton, vagy a pad támláján lovgolva, vagy egyes sarkos tárgyakhoz érintik oda alsó testüket, lassú egymásutánban. Ez nekik jól esik, de eszük ágában sincsen, hogy ez bűn.

b) Ugyan e csoportba tartozó gyermekek *nagyobbik része* nem szégyenlős, hanem rossz nevelése folytán szabadon viselkedik, meztelenségéből semmi titkot sem csinál. Otthon ugyanis akárhányszor ruhátlanul van, és testvéreit is, nemi különbség nélkül, nem egyszer ugyanúgy látja. Ez tehát előtte megszokott valami. Abból sem csinál titkot, hogy testének illetlen részét babrálgatja, sőt abban sem lát semmit, hogy testvérkéit is illeti ugyanott, és eltűri, hogy azok őt is érintsék. El is mondják egymásnak, hogy az milyen jó, de hogy az bűn, egyik sem gondolja. Itt a szülők a hibások, akik nem vigyáznak gyermekeikre, és nem tanítják azokat ennek tiltott voltaára.

III. A kifogás alá eső gyermekek második csoportja tudja már, hogy mindez tiltott, bűnös dolog. Ezek között a gyermekek között kétféle van.

a) Az egyik csoport még naív és tudatlan, bűne abban áll, hogy a fent vázolt viselkedésben már tiltott dolgot lát, és azért azon nevet. Ha társaival valami ilyesmiről tárgyal, vagy velük ilyesmit tenni akar, elrejtőzik. Az ilyenek már általában kíváncsiak a másik nemre és keresik az alkalmat, hogy titokban összejöhessenek, egymást nézegethessék, érintsék, simogassák stb. efféle okból.

b) Az utolsó csoportba a kifejezetten rossz gyermekek tartoznak, akik már mindent tudnak, akik tudják, hogy a fiúk mit csinálnak a leányokkal. Ezek aztán házasságot vagy tiltott viszonyt, bordélyházat stb. játszanak. Az ilyen gyermeket rendszeren az idősebb testvér rontotta el, vagy valamely rossz gyermektárs, sőt az is előfordult már praxisomban, és még hozzá nem is egyszer, hogy az anya vette magához 8—10 éves kislányát, férjének távollétében.

Végül még azt akarom megjegyezni, hogy megfigyelésem szerint általában a kislány jobban érdeklődik a kislány iránt, mint

megfordítva. Magyarázatát ennek abban vélem látni, hogy a leányka teste sí mább, mint a fiúcskáé, hogy nincsen azon semmi, ami a kisfiú érdeklődését felkeltené, — de nem így megfordítva.

Egy osztályban körülbelül mind a hatféle gyermek képviselve van, és éppen ez teszi olyan nehéz a VI. parancsolat tárgyalását.

Mármost mit tegyünk?

Hogy mit tegyünk mint tanítók, azt elmondja az alább közölt hitelemzés, most inkább arra szándékozom kiterjeszkedni, hogy mit tegyünk mint nevelők.

1. Soha se hozzuk elő ezt a kérdést erőszakosan, mint ahogyan mást sem hozzunk elő elégséges ok nélkül, de ha valamiképen előkerül az iskolában ez a dolog, éppen úgy ne üssük azt el, mint ahogyan mást nem szoktunk elűzni. Ezt a kérdést éppen úgy tudni kell kezelni, mint akármely más, a nevelés terére tartozó kérdést.

2. Valahányszor ez a dolog előkerül, tárgyaljuk azt mindig komolyan és nyugodtan, határozott, de természetes hangon és szűkszavúan.

3. Bármilyen erre vonatkozó kérdést kapunk az osztályban, sohase adjunk kitérő választ, hanem feleljünk mindig olyan természetesen és elégségesen, hogy az minden gyermeket kielégítsen, nehogy tanítás után egymást kérdezzék, hogy mit is mondott a tisztelendő úr? Még sokkal veszedelmesebb volna, ha arra a megállapításra jutnának, hogy amit a tisztelendő úr mondott, az nem igaz, mert a dolog így, meg úgy van. Ez persze bizonyos jártasságot tételez fel részünkről a kérdés tárgyalásában, azért is igyekeztem a gyermekek között gyakrabban előforduló kérdésekre válaszokkal szolgálni. Egyébként nyugodtak lehetünk, mert hogyha mi magunk tiszták vagyunk és imádkozunk, megadja nekünk a jó Isten azt a kegyelmet, melyet az evangéliumban megígért, hogy t. i. megadatik nekünk ama órában, mit kelljen mondanunk.

4. Megmagyarázzuk a gyermekeknek, persze ezt is csak alkalomadtán, hogy ezt, vagy azt nem illik tenni. Például, hogyan vigyázzon a ruhájára, ha e pontban valami kifogásolnivalót látunk, vagy hogy így vagy úgy nem illik ülni, csúszkálni korláton, a pad támláján lovagolni stb. A nagyobbakat kioktatjuk, miképen vigyázzanak testvéreikre, hogy mindig betakarva aludjanak, hogy otthon, játék közben és egyébkor is ruházatukra ügyeljenek stb. Viselkedjenek illedelmesen az illemhelyen, otthon, ha fürödnek. Az utóbbira vonatkozólag többet nemigen mondhatunk, ez az anyák dolga.

5. Megmutatjuk a gyermekeknek a feszületet, meg is csókoljuk azt előttük, miközben megmagyarázzuk, hogy az Üdvözítőnek milyen szent volt a teste. Olyan szent, hogy most, a mennyországban van, míg a mi testünk a sírban elrothad. És habár az

édes Jézus teste igen szent volt, mégsem engedte meg, hogy a kereszten egész testét lefedjék. Testének egyik része a kereszten is le van fedve. Ez a része a mi testünknek mindig fedve kell, hogy maradjon, mert az szent.

6. Egy más alkalommal, ha a kérdés megint előjön, megmondhatjuk nekik, hogy a mi egész testünk szent, mert az a Szentlélek temploma. Testünket megszentelik az egyes szentségek: fejünket a keresztség, homlokunkat a bérmálás, érzékeinket az utolsó kenet, szívünket és szánkat a szentáldozás, lelkünket a megszentelő kegyelem, azt a testrészt a házasság.

7. Megint más alkalommal, ha arra valamiképpen alkalom kínálkozik, megmondhatjuk a gyermekeknek, hogy az a testrészt szent, mert onnan jön az élet.

8. Éppen mert az a testrészt szent, nem szabad azzal játszani, nem szabad azt folytonosan babrálgatni, simogatni, csiklandozni, nem szabad azt szükség nélkül nézegetni, másoknak mutogatni stb.

9. Máskor megint azt mondhatjuk, hogy szemünket nem szabad babrálgatni, mert akkor megvakulnánk, fülünket sem, mert akkor megsüketülnénk, azt a testrészt sem szabad bántani, mert akkor az is betegséget kap majd egyszer, ami nagyon fog fájni.

De természetesen mindezt nem mondjuk el egyszerre, hanem elszórtan, az egész év folyamán, szinte észrevétlenül, egyik-másik dolgot többször is, és így lassan fogjuk a gyermekeket a szent tisztaságra rá nevelni, a nélkül, hogy az ilyen módon vezetett tanítással az ártatlanokat elrontanánk.

De már végzetes hiba volna például az ilyenféle kijelentés: némelyik gyermek ezt vagy azt szokta tenni, *mert az jó*. Hasonlóan hiba volna az iskolában a nemi különbségről beszélni, még csak meg se említsük, hogy más a fiú, mint a leány. Felesleges volna, sőt egyenesen helytelen volna ilyenféle kijelentést tenni: most a parázñaságról fogok beszélni, *de csak annyit mondok el, amennyi éppen szükséges*. Felesleges és elhibázott dolog az állatok dolgait megemlíteni, például ilyesféle kijelentést tenni: ne nézzétek, mikor az állatok párosodnak.

Szerény véleményem szerint ügyetlen a katekizmus lelki tükrének is egyik kérdése: „Engedtem magammal ilyen dolgot tenni?” Elég lenne szerintem az ezt megelőző kérdés: „Szemérmetlen dolgot cselekedtem magammal? Hányszor? Mással? Hányszor?” Mire való ezt még a fent kifogásolt kérdéssel folytatni?

Előfordulhat, hogy a hitoktatót akár az iskolában, akár máshol megkérdi egyik-másik gyermek, hogy igaz-e, hogy a kis babákat nem a gólya hozza? Tudatlan gyermekek kérdezik ezt, akiket társaik ezirányban felvilágosítottak. Azt feleljük erre, hogy igaz, a kisbabák apa és anya szeretetéből lesznek, azért szeretik a szülők gyermekeiket, jobban mint másokat. Előfordult, hogy

megkérdeztek: szabad-e nézni, mikor anyuka a kis testvérkét szoptatja vagy fürdeti? Mindezt nézhetik.

Előfordulhat, hogy elbeszéli egyik-másik gyermek, hogy otthon, náluk a kutya vagy a macska kicsinyeket kapott és most ezt hozzák elő az iskolában és érdeklődnek az iránt, hogy ez hogyan történt? Megmondhatjuk nekik röviden, hogy a madárkák tojásokat tojnak és azokból keltetik ki a fiókákat, az emlős állatok (ez a kifejezés ismert a beszéd- és értelemgyakorlatból) eleven kicsinyeket hoznak a világra.

Előfordult praxisomban egyszer, hogy arra volt kíváncsi egy gyermek, hogy mit jelent az angyali üdvözet ama kifejezése: és áldott a te méhednek gyümölcse. Ez azt jelenti, hogy áldott a kis Jézus. Ennyi elég. Ha a gyermek másra kíváncsi, például, hogy mit jelent Szűz Mária méhének *gyümölcse*, újra azt feleljük, hogy az a kis Jézus. Miért mondjuk a kis Jézusról, hogy Szűz Mária gyümölcse? Mert a Szentszűz is éppen úgy szoptatta a kis Jézust, mint ahogyan minden más kisgyermeket is szoptat a mamája, ha az éhes. Úgy növekszik a kisgyermek anyja ölében, mint a gyümölcs a fán. Hogy mi a Szűz Mária méhe? Az anyának az élet szokták így nevezni.

A rövid és határozott feleletek mindig kielégítik a gyermeket, csak sohase legyenek feleleteink igaztalanok, mert hazugsággal, félrevezetéssel nem lehet erényt nevelni. Túl sokat beszélni ezekről a dolgokról szintén káros lehet, mert felhívjuk azzal a gyermekek figyelmét e kérdésre, ami nem jó. A helyes mérték kb. abban áll, hogy annyit beszélünk a VI. parancsolatról is, mint a többről.

Igyekezzünk magunk is megtanulni, hogy miben áll az angyalok tisztasága és könnyen fogjuk növendékeinket a szent tisztaságra ránevelhetni. Az angyal, ugyebár mindent láthat, hallhat, sőt érinthet is, és mert az őt *nem érdekli*, azért az őt hidegen hagyja. Ilyenekké igyekezzünk mi is válni. Ha *akaratumk* tiszta, ha egyszer komolyan és fenntartás nélkül elhatároztuk magunkat a tisztaságra, akkor akármit is látunk, hallunk, vagy kényszerülünk esetleg érinteni, nem lesz az reánk nagyobb hatással, mert ahhoz többé semmi közünk sincsen. Egy bizonyos: hogyha szent természetességgel tanulunk meg mindent felfogni: ez így van, az meg úgy, Isten teremtetten olyanra, amilyenre nekünk az egészhez nincsen közünk, nem fog a tisztaság gyakorlata túlságos nehézségekkel járni. Erre az egészséges és természetes tiszta felfogásra kell megtanítanunk a gyermekeket is, mivel sajnos, nem vagyunk képesek őket minden tisztátalan benyomástól megvédeni. A lakásviszonyok, a felnőttek beszédmodora és viselkedése, a kirakatok, a strandfürdőzés, napjainkban divatos ruhátlanság a vallásellenes gyermeknevelők ténykedései, az ezek által elrontott gyermekek befolyása, mind ellenünk van és ellenünk dolgozik, teljesen hiábavaló munkára vállalkoznánk, ha a gondjainkra bízott

kicsinyeket a „*semmit sem látni és semmit sem hallani*” útra igyekeznénk terelni. Igen sokat *kell* ma már látni, *kell* ma már hallani és tudni, de mindabban ne keressük a rosszat, lássuk és halljuk azt, mint *reánk nézve közömbös* dolgot. Ilyen lelkülettel helyesen fogjuk a hatodik parancsolat legnehezebb kérdéseit is tárgyalhatni, és semmit sem fogunk elrontani, ellenkezőleg, a szent tisztaság apostolai leszünk.

A többi elmondom az alább közölt hitelemzéssel kapcsolatban.

B) A katekizmusi anyag

189. Ki vétkezik Isten hatodik parancsolata ellen?

Isten hatodik parancsolata ellen az vétkezik, aki bűnös akarattal gondol, beszél, néz vagy cselekszik szemérmetlen dolgokat.

* Szent Pál apostol mondja: „a tisztátalanság ne is említessék tiköztetek.”

* Szemérmetlen gondolatokkal az vétkezik, aki azokkal *szándékosan* foglalkozik és bennük kedvét találja. Aki *nem akarva* lát vagy hall szemérmetlen dolgot, az nem vétkezik, mert nem tehet róla.

* Szemérmetlenségre romlott emberek, illetlen képek és olvasmányok, iszákosság és lustálkodás szoktak vezetni.

**190. Miért kell a szemérmetlenség bűneitől különösen óvakodni?

A szemérmetlenség bűneitől különösen azért kell óvakodni, mert azok nagyon utálatos és veszedelmes bűnök.

**191. Miért nagyon veszedelmesek a szemérmetlenség bűnei?

A szemérmetlenség bűnei azért nagyon veszedelmesek, mert a testet és a lelket megrontják, szégyenbe, sőt kárhozatba döntik az embert.

Pl. Szodoma és Gomorra.

* Hogy a szemérmetlenség bűnébe ne essünk: 1. Kerülnünk kell mindent, ami azokra vezet; 2. Gyakrabban kell gyónnunk és áldoznunk; 3. a kísértésben Istent segítségül kell hívunk; 4. arra kell gondolnunk, hogy Isten mindent lát és hogy bármely percben meghalhatunk.

Pl. Szent Alajos.

* Ha nem tudjuk, hogy valamely dolog szemérmetlenség-e, akkor tartózkodnunk kell attól és szüleinket, vagy a lelkiatyát tanácsos megkérdezni.

* Az Úr Jézust azt mondja: „Boldogok a tisztaszívűek, mert ők meg fogják látni az Istent.”

Intelem. Vigyázz a szent tisztaságra, mert ez lelkednek nagy ékessége. Ha senki sem lát is, sohase tégy olyat, amit szüleid és más tisztességes emberek előtt nem mernél megtenni.

Megjegyzés: A 190. és 191. kérdésnek nem sok gyakorlati értéke van, ezért az V. osztályra hagyom azokat. De igenis, tudni

kell már a III. osztályban a lelkiismeretmegvizsgálás és a tisztátalanság elleni hathatós harc miatt is azon igazságokat, melyeket a katekizmus a 189. kérdés után következő második, illetőleg a 191. kérdés után következő első csillag alatt tárgyal. Az előbbi 189 a) az utóbbit 191 a) számmal jelöltem a kifejtésnél. Mindkettőt tehát már a III-ik osztályban megtanítom. Az utóbbinak 4. pontja azonban már felesleges, elég védelmi eszköz az előzőleg felsorolt három.

***201. Mit tilt Isten a két utolsó parancsolattal?**

Isten a két utolsó parancsolattal tiltja a szemérmetlen és a kapzsi kívánságokat.

Pl. Dávid, Akáb.

* Az emberek tehetsége, ereje, szorgalma, takarékosága nem egyforma és azért vagyonunk sem egyenlő. — A gazdagnak Isten akaratából segíteni kell a szegényt. A szegénynek bíznia kell Isten jóságában és a becsülettel keresett kenyeret többre tartani, mint a becsületlenül szerzett jóságot.

Intelem. Ne áhitozzál másnak jósága után, mert a kapzsiság csúnya bűn. Ha bűnös kívánság támad benned, mondd ezt a kis imádságot: „Jézusom, ne engedj vétkezni.”

Megjegyzés: A 201. kérdés bátran maradhat a IV. osztályra.

C) A közlendő új fogalmak

Bűnös akarattal, szemérmetlen.

D) A kidolgozott hitelemzés

Bevezetés. Volt régen egy nagy város, úgy hívták, hogy Szodoma. Ebben a városban az emberek igen csúf bűnöket követtek el. Ezeknek a bűnöknek már a neve is csúnya, úgy hívják, azokat, hogy paráználkodás.

Ebben a nagy városban azonban élt egy jó ember, akit Lótnak hívtak és ennek két jó leánya. Egy napon Isten két angyalt küldött Lóthoz, akik így szóltak hozzá: „Isten nem nézheti tovább a város bűneit, azért el fogja pusztítani. Nehogy te is elpusztulj, azért menekülj el innen.”

Másnap kora reggel útnak indult Lót a két leányával. Isten pedig tüzesőt engedett a városra, olyan tüzet, amelyet nem lehetett eloltani, amelytől tehát a város egészen leégett. Mikor pedig az emberek, állatok, házak, mind porrá égtek, ráfolyt a városra a Holt-tenger, és hogy annak a nyomát se lehessen találni, egészen elöntötte azt a gonosz várost a tenger vize, és így van még ma is.

A paráznaság bűneit a jó Isten nem bírja nézni, azért ha valamelyik városban nagyon sok ilyen rossz ember van, akkor ma is elpusztítja azt, vagy földrengéssel, azaz megrázza a város alatt a földet, hogy az összedüljön, — így tett néhány év előtt San

Franciskóval és Messinával is — vagy megint tüzesőt bocsát a városra, mint 1902 május 8-án Sanct Martinique városával történt. Hogyha pedig csak kevés ilyen rossz ember van valahol, akkor azokat is megbünteti a jó Isten, de rendszerint valamilyen csúf betegséget ad nekik, melyet csak nehezen, vagy egyáltalán nem lehet meggyógyítani.

Célkitűzés: Ma ezekről a nagyon csúnya bűnökről fogunk tanulni, melyeket Isten a VI. parancsolatban tilt el.

I. Előterjesztés. Emlékeztek még, hogy Júdás a kirakat előtt megállott parázna, vagyis szemérmetlen, azaz mezítelen képeket nézni. Ezek neki nagyon tetszettek, kedvét találta bennük, nevelt rajtuk. Azután továbbment és gondolkodott azon, amit látott. Nemsokára barátaival találkozott, akiknek elmondotta, hogy miket látott, ezeknek parázna beszédét pedig meghallgatta.

Mikor nyáron meleg napok voltak, Júdás is elment társaival fürödni, csak hogy ő mezítelenül fürdött, neki nem kellett úszónadrág, és még szemérmetlen dolgokat játszott is hozzá.

Theophil utálta Júdást, ezen bűnös szokása miatt. Ha Júdás neki ilyen dolgokat mondott, mindig azt felelte, *én nagyobbakra születtem, én égi herceg vagyok.* Ha csak tehetette, elfutott előle, örült, ha nem kellett vele találkoznia. Mert Theophil nagyon félt, hogy ilyen bűnöket elkövetve, elveszti lelkének tisztaságát, a szép koronát, és már nem lesz többé Istennek fogadott fia. Azért Theophil, hogy szemérmetlen bűnbe ne essék, gondosan elkerült minden ilyen bűnrevezető alkalmat, gyakran gyónt, áldozott és ha az ördög, vagy valamilyen rossz gyermek ily bűnre akarta kísértetni, azonnal imádkozott „*Szűz Mária édes Szíve, légy menedékem*“, és a rossz gyermektől elfutott.

Megesett otthon, hogy Theophil testvérein vagy más gyermekeken szemérmetlent látott. Ilyenkor is a Szent Szűzhöz fohászkodott, elfordult, kis testvéreit pedig, ha lehetett, betakarta és tovább nem törődött a dologgal.

És mert Theophil így vigyázott tisztaságára, olyan lett a lelke, mint az angyaloké. Az angyalok egészen tiszták és aki tisztán él, parázna bűnt nem követ el, az hozzájuk lesz hasonlónak. *(A visszakerdezés elmarad.)*

Ezután megmutatjuk a gyermekeknek a feszületet, úgy mint azt a bevezető gondolatok 5. pontjában leírtam — és oda konkludálunk, hogy az emberi test egyik részének mindig letakarva kell lenni. Aki ezt a testrészt szükség nélkül nézegeti, másoknak mutogatja, arról tréfál, beszél, ilyen beszédet meghallgat, azt simogatja, csiklandozza, az vétkezik, azt mondjuk, szemérmetlenséget vagy paráznaságot követ el.

II. Kifejtés. 1.—191. a) Theophil, hogy a szemérmetlenség bűnébe ne essen: 1. elkerült mindent, ami azokhoz vezet, 2. gyakran gyónt és áldozott és 3. a kísértésben imádkozott. Így

kell nekünk is tenni, és aki ezt megteszi, az bizonyosan megőrzi tisztaságát és angyalhoz lesz hasonló. Tehát mit kell tennünk, hogy a szemérmertlenség bűneibe ne essünk?

Hogy a szemérmertlenség bűneibe ne essünk: 1. kerülünk kell mindent, ami azokhoz vezet, 2. gyakrabban kell gyónni és áldozni, és 3. a kísértésben imádkozni.

2.—189. Szemérmertlen bűnt nagyon sokféleképpen lehet elkövetni. Júdás jó kedvvel, örömmel: úgy mondjuk, bűnös akarattal gondolt ilyeneket, beszélt ilyenekről barátainak, és meghallgatta azoknak szemérmertlen beszédét; nézegette magát és cselekedett, játszott ilyen. Aki ezen bűnök közül egyet elkövet, az Isten VI. parancsa ellen vétkezik. Tehát ki vétkezik Isten VI. parancsolata ellen?

Isten hatodik parancsolata ellen az vétkezik, aki bűnös akarattal gondol, beszél, hallgat, néz vagy cselekszik szemérmertlen dolgot.

3.—189. a) Ha valami szemérmertlen dolog eszünkbe jut, az még nem bűn, az sem, ha ilyen véletlenségből meglátunk vagy meghallunk. Ez Theophillal is megtörtént és mindenkivel megtörténhetik. Csak ha szándékosan, akarattal gondolunk ezekre, és azok a gondolatok nekünk *tetszenek*, követünk el bűnt. Szemérmertlen gondolatokkal tehát az vétkezik, aki azokkal szándékosan foglalkozik és bennük kedvét találja. Aki nem akarva lát vagy hall szemérmertlen dolgot, az nem vétkezik, mert nem tehet róla.

Tehát ki vétkezik szemérmertlen gondolatokkal?

4.—*201. Bűnt még kívánni sem szabad. Hogy szemérmertlent ne kívánjunk, azt tiltja Isten a IX. parancsolattal, és hogy másnak a jószágát se kívánjuk, azt a X. parancsolattal. Aki másnak a jószágát kívánja, annak úgy mondjuk: kapzsi kívánsága van.

Vagyis mit tilt Isten a két utolsó parancsolattal?

5.—**190. Theophil nagyon félt a szemérmertlen bűnöktől, azt mondjuk, hogy azoktól különösen óvakodott. Azért óvakodott azoktól különösen, mert azok nagyon útalatos és veszedelmes bűnök. A szemérmertlen bűnöktől nekünk is éppen ezért kell nagyon, másszóval különösen óvakodnunk.

Vagyis miért kell a szemérmertlenség bűneitől különösen óvakodnunk?

6.—**191. Theophil különösen óvakodott a szemérmertlenség bűneitől, mert azok nagyon veszedelmes bűnök. Azért olyan veszedelmesek, mert a jó Isten nem nézheti azokat, és azért erősen megbünteti azokat, akik ilyesmit elkövetnek, ahogyan elmondottam nektek: földrengéssel vagy tüzesővel, vagy pedig csúnya, nagyon sokszor gyógyíthatatlan betegséggel. Ezek a betegségek persze elrontják, elrútítják a testet is, azért azután a szemérmertlen embereknek, a paráznáknak mindenki előtt

szégyelniük kell magukat. Végül a halál után még el is kárhoznak. A szemérmertlenség bűnei tehát azért nagyon veszedelmes bűnök, mert a testet és a lelket megrontják, szégyenbe, sőt kárhozatba, azaz a pokolba döntik az embert. Tehát miért nagyon veszedelmesek a szemérmertlenség bűnei?

Összefoglaló ismételése a most tanult kérdéseknek.

Leckére lesz a III. osztálynak a 189, 189. a) és 191. a).

a IV. „ ezeken felül még a 201. kérdés is.

az V. „ minden.

III. Alkalmazás. 1. Mi a legszebb az emberen? A tisztaság. Ha még olyan szép valamelyik gyermek, ha piszkos, oda van a szépsége. Igaz gyerekek? Ugy-e így van? Az ember testét is elrontja a piszok, lelkét is a lelki piszok, a szemérmertlenség.

2. A szemérmertlen bűnöket még a tisztátalanság bűneinek is szokták mondani, mert az embert útálatossá, piszkossá teszik. Ezekre a piszkos és csúnya bűnökre szereti a gonoszlélek az embert leginkább csábítani, éppen azért, mert ő az embert nagyon gyűlöli, és az embernek a legnagyobb rosszat akarja. Az ördög sokszor jön hozzánk, és belesúgja a lelkünkbe, hogy nézzük meg a szemérmertlen dolgot, vagy hallgassuk meg a szemérmertlen beszédet, vagy mondjunk el barátunknak valami szemérmertlen, vagy tegyünk valami ilyet. Ha az ördög minket szemérmertlen bűnre csábít, akkor legjobb mindjárt azt tenni, amit Theophil is tett, és Szűz Máriához fohászkodni azzal a kis imával, melyet Theophil is szeretett ilyenkor elmondani: „*Szűz Mária édes szíve, légy menedékem.*” Próbáljátok csak meg és meg fogjátok látni, hogy ha a kísértés idején ezt elmondjátok, a kísértés elmúlik. Ha pedig nem akarna a kísértés mindjárt elmúlni, úgy mondjátok el ezt a kis imát kétszer-háromszor, és a kísértés bizonyosan elmúlik.

3. Ha pedig valamilyen rossz gyermek akarna titeket elcsábítani, hogy nektek valami szemérmertlen dolgot elmondjon, vagy veletek ilyesmit csináljon, akkor csak mondjátok meg neki, hogy *ti nagyobbra születtetek, hogy ti égi hercegek vagytok* éppen úgy, mint Theophil és fussatok el. Aki mindig így tesz, annak lelke tiszta marad, az sohasem veszíti el a megszentelő kegyelem drága koronáját, az mindig Isten fogadott fia marad, és úgy-e sokkal jobb Istennek, mint a gonoszléleknek gyermekévé lenni?

*

A lelkiismeretvizsgálatot az előző órákhoz hasonlóan tartjuk meg.

† és ima a Szentlélek Istenhez, mint a 7. óra végén.

Azután a III. osztályban ezt kérdezzük:

— Szándékosan gondoltatok-e szemérmertlen dologra?

— Beszéltetek-e ilyesmiről szükség nélkül?

- Szívesen hallgattátok-e az ilyen beszédet?
- Kíváncsatok-e ilyesmit látni vagy beszélni, hallani vagy cselekedni? (Érinteni másn?)
- Cselekedtetek-e szemérmertlent? Magatokban vagy más-sal?

*

A IV. és V. osztályban még hozzátesszük:

— Kíváncsatotok-e más jószága után?

Bánat és erősfogadás, mint a 7. óra végén.

*

Leányiskolában csak a neveket kell megváltoztatni.

15. ÓRA

Az Anyaszentegyház III. parancsolata

A) A katekizmusi anyag

Megjegyzés: Az Anyaszentegyház III. parancsolatáról csak az elemi iskolák V. osztályában lehet szó, a III., illetőleg IV. osztály számára ez az anyag még nehéz. Ez utóbbi két osztály növendékeinek elég annyit tudni, hogy pénteken nem szabad húst enniök.

Amíg az V. osztályban az Anyaszentegyház III. parancsát tárgyaljuk, a III—IV. osztályban átismételjük az eddig átvett anyagot, illetőleg annak első részét, az *első hat* óra anyagát, ezenkívül a tíz- és az ötparancsolatot. Az ezekre vonatkozó katekizmusi anyagot itt közlöm.

144. Mely parancsolatokban vannak meg bővebben kötelességeink Isten és az ember iránt?

Kötelességeink Isten és az emberek iránt Isten tíz parancsolatában vannak meg bővebben.

Megjegyzés: A 144. kérdésben kifejezett igazságot a gyermekek az eddigiek után minden külön tanítás nélkül is tudják, az tehát külön magyarázatra nem szorul. Ugyanez áll a 202. kérdésre is.

145. Hogyan szól az Isten tíz parancsolata?

1. Én vagyok a te Úrad Istened: Uradat Istenedet imádjad és csak neki szolgálj.
2. Istennek nevét hiába ne vegyed.
3. Megemlékezzél arról, hogy az Úr napját megszenteljed.
4. Atyádat és anyádat tiszteljed.
5. Ne ölj.
6. Ne paráználkodjál.

7. Ne lopj.
8. Hamis tanúságot ne szólj felebarátod ellen.
9. Felebarátod feleségét ne kívánjad.
10. Se házat, se mezejét, se másféle jószágát ne kívánjad.

* Isten a *Sínai-hegyen* hirdette ki a tízparancsolatot Izrael népének és két kötéllátra írva átadta *Mózesnek*.

202. Mely parancsolatokat kell a keresztény embernek Isten tíz parancsolatán kívül még megtartani?

A keresztény embernek Isten tíz parancsolatán kívül még az *Anyaszentegyház öt parancsolatát* is meg kell tartania.

* Az Anyaszentegyház Jézus Krisztustól kapott hatalmat a hívek kormányzására és azért az ő nevében ad parancsolatokat. Az Úr Jézus ezekkel a szavakkal adott az Anyaszentegyháznak erre hatalmat: „Amiket megkötök a földön, meg lesznek kötve a mennyben is.”

* Aki az Anyaszentegyház parancsolatainak fontos dolgában nem engedelmeskedik, az halálos bünt követ el; mert Jézus mondja: „Aki az Anyaszentegyházra nem hallgat, legyen neked mint a pogány és vámos (vagyis olyan, mint a nyilvános bűnös).” (Mt. 18, 17.)

203. Hogyan szól az Anyaszentegyház öt parancsolata?

1. Az Anyaszentegyház szokott ünnepnapjait megüljed.

2. Ünnepnap misét becsületesen hallgass.

3. Bizonyos napokon a parancsolt bűntöket megtartsad és a húseledeltől magadat megtartóztassad.

4. Bűneidet minden esztendőben meggyónjad és legalább húsvét táján az Oltáriszentséget magadhoz vegyed.

5. Tiltott napokon menyegzőt ne tarts.

* Az ötparancsolaton kívül vannak az Anyaszentegyháznak még más rendeletei is. Ezeket is szigorúan meg kell tartanunk. Így pl. megtiltja az Anyaszentegyház, hogy tiltott könyveket olvassunk, titkos társulatokba (pl. szabadkőmivességbe) lépjünk, tiltott házasságot kössünk.

* Az Anyaszentegyháznak van hatalma megbüntetni azokat, akik parancsolatait rosszakarattal meg nem tartják. Így: eltilthatja őket a szentségektől, a keresz- és bérmaszülői tisztségtől, kizárhatja az Anyaszentegyházból és megtagadhatja tőlük a keresztény temetési szertartást.

Megjegyzés: Az Anyaszentegyháznak öt parancsolatát Gasparri Péter bíboros Catechizmus Catholicusában az alábbi szöveggel adja:

1° Diebus dominicis aliisque festis de praecepto Missam audire et ab operibus servilibus vacare;

2° diebus ab Ecclesia statutis ab esu carniū abstinere et ieiunium servare;

3° peccata saltem semel in anno confiteri;

4° Eucharistiae sacramentum saltem in Paschate recipere;

5° Ecclesiae clerique necessitatibus subvenire.

Alighanem ez a szöveg indította Kenyeres Lajost, hogy Katolikus élet című katekizmusában Anyaszentegyházunk parancsolatait az eddig országszerte tanított formától eltérően így adja:

1. Az Anyaszentegyház ünnepeit megtartsad és azokon misét becsületesen hallgass. 2. A bűjtöket megtartsad. 3. Minden esztendőben meggyónjál és legalább húsvét táján megáldozzál. 4. Adventben és nagybűjtben mulatságon részt ne vegyél. 5. Egyházadat támogasd és védelmezd.

Vass János is hozzányúlt a régi, patinás szöveghez, de nem ennyire radikális kézzel. Nála ezt olvashatjuk:

1. Az Anyaszentegyház ünnepeit megtartsd! 2. Ünnepnap misét becsületesen hallgass! 3. A bűjtöket megtartsd! 4. Bűneidet minden esztendőben meggyónj és legalább húsvét táján az Oltáriszentséget magadhoz vedd! 5. Tiltott napokon zajos mulatságot ne tarts!

Abban nem látok nehézséget, hogyha az egyes hazánkban használatban lévő katekizmusok akár ilyen lényeges dologban is, mint az Anyaszentegyház ötparancsolata, a *fogalmazásban* eltérnek egymástól, de szerény véleményem szerint zavarhoz fog vezetni, ha a gyermek egyik iskolában még *tartalmilag* is más tanul Egyháza parancsolatai címén, mint a másokban. Akármiképpen is magyarázzuk neki a dolgot, végtére mégis csak azt kérdezheti: hogy tulajdonképpen mit parancsol hát az Anyaszentegyház?

Magam is elismerem, hogy az esztergomi katekizmus szövegezése régies, hogy az idők nem állottak meg felettünk, hogy az új időkkel új parancsolatokat adott hívei számára földi anyánk, az Anyaszentegyház, de akkor, mielőtt az egyes katekizmus tervezetekben az eddigi ismert, *hivatalos* szövegtől eltérnénk, azt hiszem, megfelelőbb volna a Nagyméltóságú Püspöki Karhoz sok oldalról azzal a kéréssel fordulni, hogy egységesen írjon elő az ország számára új szöveget.

A különféle tervezeteket, és Anyaszentegyházunk valóságos parancsolatait szemmeltartva, azt hiszem, az alábbi fogalmazás felelne meg korunk minden követelményének:

1. Az Anyaszentegyház parancsolt ünnepeit megtartsad.

(Több nem kell. Az ünnepek megtartása ugyanis éppen olyan, mint a vasárnapoké, tehát tisztességes misehallgatás, és köznapi munkák kerülése. A „parancsolt” szót azonban bele kell tenni a szövegbe, miután nem egy ünnepet megülünk, melyen nem tartozunk misét hallgatni, és szabadon dolgozhatunk. Az Anyaszentegyház tehát csak a *parancsolt* ünnepek megtartását kívánja.) (Can.: 1247—1249.)

2. A parancsolt bűjtöket megtartsad.

(Hogy mikor vannak e bűjtök, és hányfélét parancsol az Egyház, már a kifejtéshez tartozik, ezt tehát nem kell a szöveg-

nek kifejezni; a „parancsolt” kifejezés pedig azt mondja meg, hogy nem elég, ha valaki *önkéntes* bűntöket felfogad, de a parancsoltakat elhanyagolja. Az Anyaszentegyház ezeknek megtartását kívánja, és nem a jószántunkból vállaltakét.) (Can.: 1250—1254.)

3. *Bűneidet minden esztendőben meggyónjad* (Can.: 906.), és *húsvét táján a szentáldozáshoz is járulj* (Can.: 859.)

(Bővebb magyarázatra nem szorul.)

4. *Tiltott időkben zajos mulatságon részt ne végy.* (Can.: 1248.)

(Hogy mikor vannak a tiltott idők, ezt a kifejtés fogja megmondani. Viszont nem tilt az Anyaszentegyház bármilyen mulatságot. Szerény családi körben egy-egy családi eseményt megünnepelni miért ne volna szabad? Hiszen még egyszerű házasságkötést is megenged Egyházunk a szent időkben.)

5. *Tiltott könyveket ne olvass.* (Can.: 1395—1405.)

(Kifejtés közben fogjuk megmondani, hogy mit értünk tiltott könyvek alatt. Ezzel a kérdéssel hazánkban okvetlenül kell foglalkoznunk, ahol annyi és annyiféle konkolyhíntő jár a nép között.)

Éppen a megváltozott idők hozták azonban magukkal, hogy az Anyaszentegyház *újabb* parancsokat is adott ki, azért az új katekizmusban már nem öt, hanem nyolc parancsát kellene tanítanunk:

6. *Tiltott házasságot ne köss.* (Canones de impedimentis.)

(Önmagától világos, és bővebb magyarázatra nem szorul. Részemről okvetlenül fontosnak tartom ezt a parancsolatot, mert hiszen az egész életről történik benne intézkedés, és akárhány hívőt visszatartana a vegyesházasságtól, ha első gyermekkorától mindíg azt tanulná, hogy tiltott házasságot kötnie nem szabad.)

7. *Másvallásúak istentiszteletén részt ne végy.* (Can.: 1258.)

(Önmagától világos, és azt hiszem, eléggé korszerű nálunk, amikor minden vasárnap rádió közvetítenek ilyen istentiszteletet.)

8. *Egyházadat támogasd és védelmezd.* (Az 1496. Canon alapján.)

(Kifejtés közben kell azután megmagyarázni, hogy anyagi támogatásról is szó van, — ami, ne engedje a jó Isten, de szekularizáció esetén egyszerre elsőrendű kötelességgé fog erősödni. Jó lenne tehát a híveket jóelőre előkészíteni. A védelmezéshez az Actio Catholica is hozzátartozik. Napjainkban ez is az Anyaszentegyház parancsa. Azonkívül ide kell foglalnunk az egyház-

ellenes pártok támogatásának tilalmát. Nem szabad belépni akármilyen egyesületbe, de politikai pártba sem.)

Szerény nézetem szerint az új katekizmusban az Anyaszentegyháznak ez a nyolc parancsolata állana.

Az Anyaszentegyház III. parancsolatáról

****208. Hányféle bűntőt parancsol az Anyaszentegyház?**

Az Anyaszentegyház kétféle bűntőt parancsol:

1. szigorú bűntőt, 2. megtartóztatást a húseledeltől.

Megjegyzés: Habár az egyházi törvénykönyv 1252. canonja háromféle bűntőt különböztet meg: 1. megtartóztatást, 2. megtartóztatást és bűntőt (szigorú bűnt), és 3. csak bűntőt (enyhített bűnt), a katekizmus nyilván az egyszerűség kedvéért csak kétféle bűntőt sorol fel és nem említi külön, hogy mikor esik ugyanazon napra a szigorú bűnt és a megtartóztatás.

****209. Miben áll a szigorú bűnt?**

A szigorú bűnt abban áll, hogy az egész napon át csak egyszer lakunk jól.

* A szigorú bűnti napokon szabad a másik két étkezés idején keveset enni.

****210. Mikor van szigorú bűnt?**

Szigorú bűnt van: 1. A nagybűntben mindennap, kivéve a vasárnapokat (*negyvennapos bűnt*);

2. minden évszakban egy héten szerdán, pénteken és szombaton (évszaki vagy *kántorbűnt*);

3. néhány ünnep előtt való napon (*vigiliabűnt*).

* *Vigiliabűnt* van karácsony, pünkösd, Nagyboldogasszony és mindenszentek ünnepe előtt.

Évszaki vagy *kántorbűnt* van: 1. az ádvent harmadik vasárnapja után, 2. hamvazószerda után; 3. pünkösd után; 4. szeptember 14-e után következő héten.

****211. Kiknek szabad a szigorú bűnti napokon is többször jóllakniok?**

A szigorú bűnti napokon is szabad többször jóllakniok: 1. azoknak, akik a 21. évet még be nem töltötték és azoknak, akik a 60. évet már elérték; 2. a betegeknek, 3. azoknak, akik nehéz munkával foglalkoznak.

Megjegyzés: Ezt a kérdést az alább közölt javaslat alapján így változtatnám meg: A szigorú bűnti napokon is szabad többször jóllakniok: 1. a fiataloknak és öregeknek; 2. a betegeknek; 3. azoknak, akik nehéz munkával foglalkoznak.

****212. Mikor nem szabad húsfélét ennünk?**

Húsfélét nem szabad ennünk: 1. *pénteken*; 2. *hamvazószerdán* és *nagyszombaton*; 3. a *karácsony előtti*, *pünkösd előtti* és *Nagyboldogasszony előtti napon*.

Megjegyzés: Egészítsük ki ezt a kérdést így: 1. pénteken; 2. hamvazószerdán és nagyszombaton délig; 3. . . stb. marad. Ennek az egy szónak a betanítása kisebb fáradság, mint amennyit a második csillag alatti rész külön betanítása ad.

* *Vasárnapokon és más parancsolt ünnepeken* sem hústól való megtartóztatás, sem szigorú böjt nincsen. Az ételüket zsírral elkészíteni, a halak vagy hüllők húsát enni a megtartóztatás napján is szabad.

* *Nagyszombaton délután* már nincsen kötelező böjt és megtartóztatás.

* *Magyarországon* a pápa engedelmével *fölmentést* adtak a püspökök a hústól való megtartóztatástól a nagyböjt szombatjain, a kántorböjt szerdáin és szombatjain, mindenszentek vigíliáján és olyan pénteki napokon, amelyekre a már nem parancsolt ünnepek valamelyike (Gyertyaszentelő-, Gyümölcsoltó-, Kisboldogasszony, Szent István első vértanú) vagy Szent István király ünnepe esik. Ilyenkor más országokban nem szabad húst enni.

****213. Kiknek szabad a húseledeltől való megtartóztatás napjain is húsfélét enniük?**

A húseledeltől való megtartóztatás napjain is szabad húsfélét enniük: 1. azoknak, akik a 7-ik évet még nem töltötték be, 2. a betegeknek, 3. azoknak, akik böjti eledelt nem kaphatnak, 4. azoknak, akik fölmentést kaptak.

* Katonáknak, csendőröknek, rendőröknek és családjuknak csak a karácsony előtt való napon és nagypénteken kell a hústól tartózkodniuk.

* A böjtöt azért parancsolja az Anyaszentegyház, hogy az Úr Jézus példáját kövessük, bűneinkért bűnbánatot tartsunk, és rossz kívánságainkat könnyebben legyőzhessük.

Pl. Dániel és társai. Eleázer.

Intelem. A böjt egyik neve az önmegtagadásnak. Aki nem akarja magát megtagadni, az nem lehet híve az Úr Jézusnak; mert Jézus azt mondotta: „Ha valaki utánam akar jönni, tagadja meg önmagát.” (Mt. 16, 24.) Azért tartsd meg mindig lelkiismeretesen a böjtöt.

Megjegyzés: Ezt a kérdést így változtatnám meg: A húseledeltől való megtartóztatás napjain is szabad húsfélét enniük: 1. a gyermekeknek; 2. a betegeknek; 3. azoknak, akik böjti eledelt nem kaphatnak; 4. azoknak, akik fölmentést kaptak.

*

Azt hiszem, minden hitoktató egyetért velem abban a megállapításban, hogy az Anyaszentegyház böjti parancsa egyike a legnehezebb leckéknek. Az anyag komplikált volta teszi azzá. Egyszerűséget, világosságot kellene belehozni. Igen, de hogyan?

Megkísérlem erre a nehéz feladatra az alábbiakban irányt mutatni.

Katekizmusunk elsősorban kiegészítendő volna egy *kérdéssel*:

Miben áll a megtartóztatás?

A megtartóztatás abban áll, hogy bizonyos napokon húsfélét nem ehetünk.

A *második fontos* kérdés volna: mikor van megtartóztatás, és mikor szigorú böjt? Katekizmusunk is felsorolja ezt, de nem tünteti fel elég világosan, hogy melyek azok a napok, amikor a kétféle böjt összeesik. Az alább közölt táblázattal gondolok felelni erre.

<i>Szigorú böjt van:</i>		<i>Megtartóztatás van:</i>	
1. Minden évszakban egyszer	} Évszaki vagy kántorböjt	1. Minden	}
szerdán, pénteken és szombaton.		pénteken	
2. Nagyböjtben, azaz hamvazószerdától nagyszombaton délig minden hétköznap.		2. Hamvazószerdán és nagyszombaton délig.	
3. Karácsony, Pünkösd, Nagyboldogasszony, Mindenszentek előtti napon.	} Vigília böjt	3. Karácsony, Pünkösd, Nagyboldogasszony	} Vigília böjt
Soha sincsen vásár- és ünnepnapokon.		előtti napon.	
<i>Nem kötelesek megtartani:</i>		<i>Nem kötelesek megtartani:</i>	
1. A betegek,		1. A betegek,	
2. akik nehéz munkával foglalkoznak.		2. akik böjti ételt nem kaphatnak.	

Ha valakinek még más oka van, mely miatt akár a szigorú böjtöt, akár a megtartóztatást, vagy egyiket sem tudja megtartani, az kérjen lelkiatya révén felmentést.

Ezt a táblázatot kellene a katekizmusba felvenni.

A *harmadik kérdés*: Kiket köteleznek a különféle böjtök?

Erre akkor felelhetünk könnyűszerrel, ha az embereket négy korosztályba osztjuk:

Vannak *gyermekek*: mindenki 7 éves koráig,

<i>fiatalok</i> :	"	21	"	"
<i>felnőttek</i> :	"	59	"	" és
<i>öreg</i> ek:	"	59	"	éven túl.

A gyermekeket semmiféle böjt sem kötelezi,
a fiatalokat és öregeket csak a megtartóztatás,
a felnőtteket minden.

B) A közlendő új fogalmak

Szigorú böjt, megtartóztatás és fölmentés.

C) A kidolgozott hitelemzés

Bevezetés. Aki a jó Istent igazán szereti, az azt nemcsak mondja, hanem meg is mutatja azáltal, hogy Isten akaratát teszi meg és nem a magáét. Szeretnél most cukrot enni N? És ha az Úr Jézus azt mondaná, hogy az Ő kedvéért ne egyél? Akkor úgy-e szeretetből iránta nem ennél? Hogy cukrot ne egyél, azt az Úr Jézus nem kéri, habár nagyon örül annak, ha valaki az Ő kedvéért nem eszik, de igenis kéri, hogy némelyik napon ne együnk húst, vagy ne lakjunk jól csak egyszer. Hogy mely napokon, azt megmondja nekünk az Anyaszentegyház a III. parancsolatban.

Célkitűzés: Ma az Anyaszentegyház III. parancsolatáról fogunk tanulni.

I. Előterjesztés. Emlékeztek még, amikor a IV. parancsolatról tanultunk, akkor elmondottam nektek, hogy Theophil, miután megtanulta, hogy pénteken nem szabad húst enni, nem akart húst enni. Azt is elmondottam akkor, hogy Theophilnak ez a nagy engedelmessége mennyire tetszett édesapjának, aki attól kezdve egészen megváltozott: már szerette a jó Istent és megtartotta a parancsolatokat, az Anyaszentegyház III. parancsát is.

Attól kezdve pénteken nem is volt többé soha hús Theophiléknál, csak éppen az 5 éves Józsinak, és a beteges Pistinek volt szabad húst enni.

Elérkezett azután a nagyböjt, melyben mindennap szigorú böjt van, kivéve a vasárnapokat. A szigorú böjt abban áll, hogy egész napon át csak egyszer lakunk jól. Ezt a szigorú böjtöt is megtartották Theophil szülei, akik nem is laktak jól, csak egyszer egy napon, de Józsi, Pisti és Theophil többször is jóllakhattak, mert még gyermekek voltak, még nem voltak 21 évesek. Ugyancsak többször volt szabad jóllakni Theophil nagyszüleinek is, mert azok már öregek voltak, 60 évesnél öregebbek, — hasonlóan a béreseknél is és szolgálknál is, mert nehéz munkát végeztek.

Elmúlt azután a nagyböjt, elmúlt a húsvét is, és eljött a tavasz. Theophilék akkor kihurcolkodtak a tanyára, ahonnan Theophil mindennap kocsin járt be az iskolába.

A tanya mellett volt egy szép, nagy erdő. Egyszer, amikor Theophil az iskolából hazajött, nagy újságot hallott otthon. Elbeszélték neki testvérei, hogy jövő pénteken az uraság az erdőben nagy vadászatot rendez, és Theophiléknál lesz a vadászebéd. Theophil mindjárt szaladt a mamájához megkérdezni, hogy ez igaz-e. Mikor meghallotta, hogy igaz, mindjárt azt kérdezte:

— De anyukám, hogyan lesz pénteken az a vadászebéd? Nem fognak a vadász urak húst enni?

— De fognak — felelte édesanyja.

— De anyuka, — folytatta Theophil — pénteken nem szabad húst enni!

— Ne félj, kis fiam, — mondotta Theophilnak édesanyja — édesapád bement a városba és kért a püspök úrtól felmentést.

— Anyuka, — kérdezte Theophil — mi az, hogy felmentés?

— A püspök úr felmentést ad, — válaszolta Theophil édesanyja — ez azt jelenti, hogy megengedi nekünk és a vadászoknak, hogy pénteken húst is együnk. Ezt az engedélyt nevezzük felmentésnek.

Theophil nagyon örült a vadászatnak, melyet meg is tartottak, és mert a püspök úr felmentést adott, a vadászebédre hús is volt.

Visszakérdezés a kifejtendő fogalmak alapján.

II. Kifejtés. 1.—“212. Theophilék pénteken rendszeren nem ettek húst, mert pénteken nem szabad húst enni. De nemcsak pénteken, vannak még más napok is, melyeken nem szabad húst enni, mégpedig hamvazószerdán és nagyszombaton, azután karácsony előtti, pünkösöd előtti és Nagyboldogasszony előtti napon. Húsfélét tehát nem szabad ennünk: 1. pénteken, 2. hamvazószerdán és nagyszombaton délig, 3. a karácsony előtti, pünkösöd előtti és Nagyboldogasszony előtti napon. Tehát mikor nem szabad húsfélét ennünk?

2.—“213. Józsának a hústól való megtartóztatás napjain is szabad volt húsfélét enni, mert még gyermek volt, még nem volt 7 éves, úgy mondjuk ezt, a 7. évet még nem töltötte be. Pistinek is szabad volt húsfélét ennie, mert beteges volt, és mindenkinek szabad volt húsfélét enni, amikor a püspök úr felmentést adott. Akiknek pedig bőjti eledelük nincsen, azoknak a megtartóztatás napjain is szabad húsfélét enniök.

A húseledeltől való megtartóztatás napjain is szabad tehát húsfélét enniök: 1. azoknak, akik a 7. évet még nem töltötték be, 2. a betegeknek, 3. azoknak, akik bőjti eledelt nem kaphatnak, 4. azoknak, akik felmentést kaptak. Tehát kiknek szabad a húseledeltől való megtartóztatás napján is húsfélét enniök?

3.—“209. Theophilék a nagybőjtben megtartották a szigorú bőjtöt. A szigorú bőjt abban áll, hogy egész napon át csak egyszer lakunk jól. Tehát miben áll a szigorú bőjt?

4.—“210. Theophilék megtartották a szigorú bőjtöt a nagybőjt alatt. Nagybőjtben mindennap meg kell tartani a szigorú bőjtöt, kivéve a vasárnapokat. De nemcsak a nagybőjtben van szigorú bőjt, még más napok is vannak, melyeken meg kell tartani a szigorú bőjtöt. Ilyen napok minden évszakban, tehát tavasszal, nyáron, ősszel és télen egy héten szerda, péntek és szombat, és ezenfelül néhány ünnep előtti nap.

Vagyis szigorú bőjt van:

1. a nagybőjtben mindennap, kivéve a vasárnapokat (negyvennapi bőjt),

2. minden évszakban egy héten szerdán, pénteken és szombaton (évszaki vagy kántorböjt),

3. néhány ünnep előtt való napon (vigiliaböjt).

Tehát mikor van szigorú böjt?

5.—²¹¹. A szigorú böjti napokon Pistinek és Theophilnak szabad volt többször is jóllaknia, mert ők még fiatalok voltak, vagyis a 21. évet még nem töltötték be, azután Theophil nagyszüleinek is, mert azok még öregek voltak, már betöltötték az 59. évüket, másszóval a 60. évet már elérték, ugyanezt megtehetik a betegek is és a szolgák, cselédek, szóval mindazok, akik nehéz munkával foglalkoznak. Vagyis a szigorú böjti napokon is szabad többször jóllakniok: 1. azoknak, akik a 21. évet még be nem töltötték és azoknak, akik a 60. évet már elérték, 2. a betegeknek, 3. azoknak, akik nehéz munkával foglalkoznak. Tehát kiknek szabad szigorú böjti napokon is többször jóllakniok?

6.—²⁰⁸. Theophiléknál kétféle böjtöt tartottak meg: a szigorú böjtöt, és a megtartóztatást a húseledelektől, azért ezt a kétféle böjtöt, mert az Anyaszentegyház ezt a kétféle böjtöt parancsolja. Tehát hányféle böjtöt parancsol az Anyaszentegyház?

Összefoglaló ismételése a most tanult kérdéseknek.

Leckére lesz a III. és IV. osztálynak azon kérdések, melyek az ismételés folyamán kevésbé tudottaknak bizonyultak.

az V. osztálynak a jelenleg tanult kérdések.

III. Alkalmazás. Nektek, gyermekek, melyik böjtöt kell megtartani?

A szigorú böjtöt nem kell megtartani, mert még nem vagytok 21 évesek. De meg kell tartani a megtartóztatást, mert már 7 évesnél öregebbek vagytok. Mikor kell megtartani a megtartóztatást?

Mikor nem kell azt megtartani?

Ki fogja azt megtartani? És miért?

Látjátok, gyermekek, semmivel sem lehet olyan szépen megmutatni, hogy Istent szeretjük, mint azáltal, hogy a böjtöt megtartjuk. Különösen pénteken kell azt megtartani. Miért éppen pénteken? Ugy-e, ti tudjátok, hogy az Úr Jézus pénteken szenvedett, és halt meg szeretetből érettünk, és mivel az Úr Jézusnak éppen pénték volt a legfájdalmasabb napja, az a nap, mikor legtöbbet szenvedett, azért akik igazán szeretik őt, szeretetből az Úr Jézus iránt, pénteken húst nem esznek, hogy nekik se legyen ezen a napon olyan nagyon jó dolguk.

De aki igazán szereti az Úr Jézust, az pénteken nemcsak húst nem fog enni, hanem azt sem, amit nagyon szeret, pl. cukrot vagy gyümölcsöt, legalább is egy kicsivel kevesebbet fog ezekből enni, mint máskor.

*

Ilyenféléképen igyekszünk a gyermekeket megtanítani az

önmegtagadás szellemére, tudván, hogy az önmegtagadásban gyakorlott egyént nem egykönnyen ejti meg a bűn.

*

Leányiskolákban egészen így adhatjuk elő az egészet, csak a neveket kell megváltoztatni.

*

A lelkiismeretvizsgálatot az előző órákhoz hasonlóan tartjuk meg.

Az egyetlen kérdés, melyet ez órán a gyermekhez intézünk: ettetek-e pénteken húst?

*

Az Anyaszentegyház IV. és V. parancsolatára nem érünk rá külön órát fordítani. Azok anyaga pedig nem alkalmas arra, hogy az eddig tárgyalt anyaggal valahogy összekapcsolható legyen, de jól beleilleszthető a *szezsége* tárgyalásakor a *gyónás*, illetőleg a *házasság* szezségének anyagába. Azért ott foglalkozom azokkal.

16. ÓRA

A bűnök különösebb fajairól

A) A katekizmusi anyag

Megjegyzés: A III. és IV. osztályban a 16. órát is ismétlésre fordítjuk, és átismételjük a parancsolatokkal kapcsolatban tanult anyagot. Az V. osztálynak ellenben előadjuk az alábbi hitelemzést, melynek anyaga még az V. osztálynak is *nehéz*, a III—IV.-ben pedig túlságosan nagy feladat volna.

****225. Melyek a bűnök különösebb fajtái?**

A bűnök különösebb fajtái: 1. a főbűnök, 2. a Szentlélek ellen való bűnök, 3. az égbekiáltó bűnök, 4. az idegen bűnök.

****226. Melyek a főbűnök?**

A *főbűnök*: 1. a kevélység, 2. a fősvénység, 3. a bujaság, 4. irígység, 5. a torkosság, 6. a harag, 7. a restség.

* Kevély az, aki magát többre becsüli, mint kellene, felebarátját pedig nem becsüli. *Fősvény* az, aki a pénzhez és vagyonhoz túlságosan ragaszkodik és a szegények iránt keményszívű. *Irígy* az, aki szomorkodik, ha másnak jó dolga van, vagy pedig örül, ha másnak baja van.

Pl. A farizeus a templomban, Júdás, Saul.

* A hét főbűnt nem azért nevezzük *főbűnnek*, *mintha* mindegyik mindig halálos bűn volna, hanem azért, mert sok más bűn származik belőlük.

Megjegyzés: Könnyebben megjegyzik maguknak a gyermekek a hét főbűnt, ha azokat alábbi alakban felírjuk a táblára:

ke- vélység	to- rkosság
fő- svénység	ha- rag
b- ujaság	re- stség.
i- rigység	

Olvassuk össze a különválasztott első szótagokat, illetőleg betűket és e két szót kapjuk *kefőbi tohare*. Ezek, habár értelmük nincsen, a gyermeknél aránylag könnyen megmaradnak az emlékezetben és ezek segítségével megjegyezhetik maguknak a hét főbűnt is.

****227. Ki vétkezik a Szentlélek ellen?**

A *Szentlélek* ellen az vétkezik: 1. aki vakmerően bizakodik Isten irgalmasságában, 2. aki Isten kegyelméről kétségbeesik, 3. aki a megismert hitigazság ellen tanúskodik, 4. aki az Isten kegyelmét mástól irigyli, 5. aki az üdvös intések ellenére a bűnökben megátalkodik, 6. aki mindhalálíg nem bánja meg bűneit.

Pl. Noé kortársai. Júdás. A farizeusok. Kain. Heródes. Fáraó.

* Az *égbekiáltó* bűnök oly nagy bűnök, hogy mintegy Istenhez kiáltanak büntetésért; ilyenek: a szándékos gyilkosság, a szegények, árvák és özvegyek nyomorúságának nagyobbitása, a munkások bérének igazságtalan visszatartása.

Megjegyzés: 1. Az első két, Szentlélek elleni bűn tulajdonképpen a remény elleni két bűn, melyről a 150. kérdésben van szó. Munkamegtakarítással járna, és a gyermekek emlékező tehetségének munkáján is könnyítene, ha e kérdésben e bűnök hasonló szövegezéssel szereplnének, mint az említett 150.-ben, tehát így: A Szentlélek ellen az vétkezik, 1. aki nem bízik abban, hogy Isten megbocsát neki és megsegíti őt, 2. aki vakmerően bizakodik.

2. Nem szerencsés kifejezés a 3. helyen megjelölt bűnben: „tanúskodik”. Az *agnitae veritatis impugnatio*-t hívebben adja vissza a megismert igazság ellen *tusakodik* szó, de mivel ez a gyermek előtt ismeretlen és nehézkes kifejezés, mondjuk így: *A megismert igazság ellen küzd* és nem lesz vele nehézségünk.

3. Magam részéről nem fordítok e kérdésre nagy súlyt, mivel minden bűn, mely a kegyelem ellen irányul, a Szentlélek ellen van.

4. Ha éppen be akarnók tanítani, így tehetjük azt legkönnyebben. A táblára írjuk kifejtés közben:

- a) Aki *va*-kmerően bizakodik stb.
- b) Aki Isten kegyelméről *ké*-tségbeesik.
- c) Aki a megismert . . . *tu*-sakodik.
- d) Aki az Isten kegyelmét mástól *i*-rigyli.
- e) Aki az üdvös intések ellenére . . . *me*-gátalkodik.
- f) Aki mindhalálíg . . . *ne*-m bánja meg . . .

Két szóba összefoglalva: Vakętu, imene.

****228. Ki követ el idegen bűnt?**

Idegen bűnt az követ el, aki mások bűnét elősegíti.

* *Idegen* bűnök: bűnre tanácsot adni, vétkes dolgot parancsolni, vétkekben mással egyetérteni, mást bűnre ingerelni, másnak bűnös cselekedetét dicsérni, másnak bűnét elhallgatni, másnak bűnét elnézni, mást bűnre segíteni, másnak bűnét oltalmazni. Aki idegen bűnbe esik, azt *bűntársnak* vagy *bűnrészesnek* nevezzük. Ide tartozik a megbotránkoztatás is.

Pl. Heródiás. Saul Szent István megkövezésénél.

Intelem. Törekedjél elsősorban főhibádat megismerni és az ellen küzdeni. Ha a főhibát sikerült legyőznöd magadban, akkor a többitől is könnyebben megszabadulsz.

B) A közlendő új fogalmak

Főbűn, Szentlélek elleni bűn, égbekiáltó bűn, idegen bűn. A megismert igazság ellen tusakodik, a bűnben megátalkodik.

C) A kidolgozott hitelemzés

Bevezetés. Hányféleképen követhetünk el bűnt? ... De még másféle fajok is vannak a bűnnek, melyekről már nagyrészt tanultunk, most csak át fogjuk ismételni azokat és azután megmondom azok neveit.

Célkitűzés: Ma tehát a bűnök különösebb fajairól fogunk tanulni.

I. Előterjesztés. Nem sokkal később, hogy Theophilék kiementek lakni a tanyájukra, elérkezett az iskolaév vége és a gyermekeknek vizsgázní kellett. Theophil, Tamás és Lázár vizsgája nagyon jól sikerült. Aki szorgalmasan tanult, annak jól sikerül a vizsga. Barabbás és Júdás ellenben lusták voltak és azért megbuktak. Mikor a vizsga után hazamentek, Júdás és Barabbás megakarták verni Theophilt, mert irigyelték szép bizonyítványát és azt, hogy ő volt a legjobb fiú. Meg is verték volna, ha Theophilnek nincsen kocsija. De amint már a mult órán mondtam, Theophil a tanyára kocsin járt ki és mikor látta, hogy el akarják verni, hamar felszállt a kocsira, és az elhajtott. Júdás meg Barabbás pedig elmaradtak. Azután elmúlt a nyár és ősszel megint az iskolába mentek a fiúk, de Júdás már nem ment az iskolába. A nyáron olyan rossz lett, hogy csirkefogó lett belőle, mignem utoljára javítóintézetbe zárták. Ott sem akart megjavulni és ott is halt meg, bűneit sohasem bánta meg. Úgy halt meg, hogy 15 éves korában felakasztotta magát a javítóintézetben, — öngyilkos lett.

A *visszakérdezést* Júdás bűneinek megfelelően intézzük.

II. Kifejtés. 1.—**226. Júdásról sokat tanultunk, nagyon sok bűnéről beszéltem nektek. Most össze fogjuk gondolni Júdás bűneit. Júdás 1. büszke volt a labdájára (I. 1. óra), fegyvereire

(l. 12. óra) és erejére (L. u. o.). A büszkeség főbűn, melynek neve: kevélység. Júdás tehát kevély volt. (Felírjuk a táblára: ke-vélység.)

Júdás másodszor nem adott Lázárnak kenyeréből, pedig neki sok volt, Lázárnak pedig semmi, ezt a bűnt úgy hívjuk, hogy fősvénység. Ez is főbűn. Júdás tehát másodszor fősvény is volt. (Táblára: fő-svényiség.)

Júdás harmadszor szemérmetlen bűnt is követett el, erről nem is olyan régen volt szó (14. óra). A szemérmetlenség is főbűn, neve: bujaság. (Táblára: b-ujaság.)

Ma elmondtam nektek, hogy Júdás Theophilra haragudott, mert Theophil vizsgája olyan jól sikerült, Júdás irigykedett Theophilra. Ez is főbűn, neve irígység. (Táblára: i-rígység.)

• Mikor a vásártéren háborút játszottak, akkor a játék vége az lett, hogy körtéket loptak, torkoskodtak. Ez is főbűn. (Táblára: to-rkosság. L. 12. óra.)

Mikor egyszer Theophil vasárnap a szentmisére ment, Júdás ki akarta őt csalni a vásártérre játszani, és mert Theophil nem akart menni, nagyon megharagudott reá, és agyon akarta Theophilt verni, akkor is főbűnnel vétkezett Júdás, mégpedig haraggal. (Táblára: ha-rag.)

És az év végén megbukott, mert az egész év alatt nem tanult, mert lusta volt. Ez is főbűn, és ennek a főbűnnek a neve restség. (Táblára: re-stség.)

Júdás tehát mind a hét főbűnnel vétkezett, mert kevély volt és fősvény, buja és irigy, torkos, haragos és rest. A főbűnök ugyanis a következők: 1. A kevélység, 2. a fősvénység, 3. a bujaság, 4. az irígység, 5. a torkosság, 6. a harag, 7. a restség. Vagyis melyek a főbűnök? Ezeket azért nevezzük főbűnöknek, mert belőlük származik a többi összes bűn, ezek a bűnök gyökerei. És amint a fa a gyökereiből, úgy nőnek ki a főbűnökből a többi bűnök.

2.—**227. Júdásnak azonban még sokkal több bűne volt. Emlékeztek még, hogy Júdás egyszer hitetlenkedni kezdett, nem akart már hinni. A Szentlélek Isten parancsára figyelmeztette akkor Júdást az őrangyal, hogy a hitetlenkedés igen nagy bűn, de Júdás akkor azt mondotta, hogy az nem olyan nagy baj, majd meggyónom: Júdás akkor vakmerően bizakodott Isten irgalmában.

Később, mikor Theophil rá akarta Júdást venni, hogy gyónni menjen, akkor meg azt felelte, hogy az ő bűne akkora, hogy a jó Isten neki már nem bocsát meg, Júdás ekkor kétségbe esett Isten kegyelméről.

Emlékeztek azután, hogy Júdás, amint azt éppen az előbb már mondtam, nem akart hinni, azt mondotta a barátainak, hogy nem is igaz az, ami a katekizmusban van. Ezt úgy mondjuk, hogy Júdás a megismert igazság ellen tusakodott.

Júdás azután, mint már arról is szó volt, irigyelte, hogy Theophilnak olyan szép a bizonyítványa, irigyelte tőle, hogy ő olyan jó fiú, úgy mondjuk ezt, hogy irigyelte tőle Isten kegyelmét.

Júdás rossz fiú volt, hiába beszéltek neki, hiába kérték, hogy legyen jó, Theophil is hányszor akarta a jóra vezetni, Júdás nem engedte magát a jóra vezetni. A jó, az üdvös intések ellenére a rosszban megkeményítette magát, úgy mondjuk, az üdvös intések ellenére a bűnökben megátalkodott.

És Júdás vége is nagyon szomorú lett: felakasztotta magát, és így mindhalálig nem bánta meg bűneit.

Júdás tehát 1. vakmerően bizakodott Isten irgalmában, 2. Isten kegyelméről kétségbeesett, 3. a megismert igazság ellen tusakodott, 4. Isten kegyelmét mástól irigyelte, 5. az üdvös intések ellenére a bűnökben megátalkodott és 6. mindhalálig nem bánta meg bűneit. Ezzel a hatféle bűnével a Szentlélek Istent bántotta meg Júdás, mert mindezek a bűnök a Szentlélek Isten kegyelme ellen vannak. Azért ezeket a bűnöket Szentlélek elleni bűnöknek nevezzük és aki ezekkel vétkezik, az a Szentlélek ellen vétkezik. Vagyis ki vétkezik a Szentlélek ellen?

(A kifejtés jelen pontjánál is a táblára írjuk az egyes bűnöket, a katekizmus szövegével, a fentebbi megjegyzésben megadott módon.)

3.—*228. Júdásnak még egy bűne volt: elcsábította egyszer Theophilt a vasárnapi szentmise helyett a vásártérre labdázni. Ezzel elősegítette Theophil bűnét. Aki másnak a bűnét elősegíti, annak idegen bűne van, az idegen bűnt követ el. Vagyis, ki követ el idegen bűnt?

4.—*225. Júdásnak volt még egy utolsó, nagy bűne: felakasztotta magát: szándékos gyilkosságot követett el. A szándékos gyilkosság olyan nagy bűn, hogy mintegy az égbe kiált. Ilyen volt Kain gyilkossága is, azért is mondotta Isten Kainnak, hogy öcséd vére felkiált hozzám. Júdásnak tehát égbekiáltó bűne is volt. Most már tudjuk Júdásnak összes bűneit. Júdásnak voltak főbűnei, voltak Szentlélek elleni bűnei, volt égbekiáltó bűne és volt idegen bűne is. Ezek a bűnök különösebb fajtái. Vagyis melyek a bűnök különösebb fajtái?

Összefoglaló ismételése a most tanult kérdéseknek.

Leckére lesz a III. és IV. osztályban az átismételt anyagból a legkevésbé tudott anyag, az V. osztálynak pedig a most tanult négy kérdés.

III. Alkalmazás. A Szentlélek Isten mindenkinek a lelkéhez szól és mindenkit a jóra int. Vigyázatok nagyon a szavára, mert nekünk mindig jót mond, mert nekünk mindig jót akar. Aki okos és azt akarja, hogy *jól járjon*, az engedelmeskedjék a Szentlélek sugallatainak és az egész biztosan jól jár, mert egy-

szer az égbe fog jutni. De aki úgy tesz, mint Júdás, annak a vége is olyan szomorú lesz, mint Júdásé volt, az el fog kárhozni.

*

A lelkiismeretvizsgálást az előző órákhoz hasonlóan tartjuk meg. Végigkérdezzük a főbűnöket, a Szentlélek elleni bűnöket és azt is, hogy követtek-e el idegen bűnt? Bánat és erősfogadás, mint a 7. óra végén.

*

Elismételjük a mi „törvénykönyvünk” szabályait. Aki ezeket a törvényeket megtartja, annak mindig, minden lépését meg fogja áldani a jó Isten: a mi jó mennyei Atyánk és kell-e nekünk több, mint hogy Isten fogadott fiai maradjunk, égi hercegek, hogy életünkön sok legyen Isten áldása és így egyszer eljussunk a mi égi hazánkba, a mi jó mennyei Atyánkhoz?

*

Leányiskolákban hasonlóan az egész elmondott anyag alapján terjesztünk elő, és abból fejtjük ki a fenti 4 kérdést.

TARTALOMJEGYZÉK.

ELSŐ RÉSZ.

Hogyan jutottam Theophilomhoz?

I.	Három megfigyelés	7
II.	A példa általános kellékei	10
III.	Milyen legyen a példa nyelvezete?	11
IV.	Milyen legyen a gyermeknek bemutatott kép?	13
V.	Milyen legyen a példa, hogy a gyermek azt el ne felejtse?	15
VI.	A kifejtés	19
VII.	Milyen legyen a példa, hogy az a gyermek akaratára hasson?	20
VIII.	Theophil	23
IX.	Theophil és a vallásos nevelés	27
X.	A mi törvénykönyvünk	35
XI.	A jutalom és a büntetés	39
XII.	A tanításterv	40
XIII.	Általános megjegyzések	47

MÁSODIK RÉSZ.

Kidolgozott hitelemzések.

1. óra.	A főparancsolatról I.	49
2. óra.	A főparancsolatról II.	54
3. óra.	Bűnről általában	60
4. óra.	A bűn következményei	65
5. óra.	A kísértésekről és a lelkiismeretről	71
6. óra.	A jócselekedetokről és az erényekről	75
7. óra.	Isten I. parancsolatáról I.	85
8. óra.	Isten I. parancsolata II.	92
9. óra.	Isten II. parancsolatáról	101
10. óra.	Isten III. és az Anyaszentegyház I. II. parancsolatáról	106
11. óra.	Isten IV. parancsolatáról	112
12. óra.	Isten V. parancsolatáról	122
13. óra.	Isten VII. és VIII. parancsolatáról	130
14. óra.	Isten VI., IX. és X. parancsolatáról	137
15. óra.	Az Anyaszentegyház III. parancsolata	147
16. óra.	A bűnök különösebb fajairól	157

